

การอนุรักษ์และพัฒนาภูมิปัญญาการทอผ้าไหมของกลุ่มทอผ้าไหม
บ้านดุนาหนองไผ่ ตำบลนาหนองไผ่ อำเภอชุมพลบุรี จังหวัดสุรินทร์
CONSERVATION AND DEVELOPMENT OF SILK WEAVING WISDOM
OF BANDUNANONGPHAI SILK WEAVING GROUP, NANONGPHAI
SUB-DISTRICT, CHUMPHONBURI DISTRICT, SURIN PROVINCE

พระครูประภัทรสุตธรรม (วีรศักดิ์ ปภสฺสโร)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๐

การอนุรักษ์และพัฒนาภูมิปัญญาการทอผ้าไหมของกลุ่มทอผ้าไหม
บ้านดุนาหนองไผ่ ตำบลนาหนองไผ่ อำเภอชุมพลบุรี จังหวัดสุรินทร์

พระครูประภัทรสุตธรรม (วีรศักดิ์ ปภสฺสโร)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๐

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

CONSERVATION AND DEVELOPMENT OF SILK WEAVING WISDOM
OF BANDUNANONGPHAI SILK WEAVING GROUP, NANONGPHAI
SUB-DISTRICT, CHUMPHONBURI DISTRICT, SURIN PROVINCE

Phrakhruphraphatsuthadham (Weerasak Pabhāssāro)

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of
The Requirement for the Degree of
Master of Arts
(Social Development)

Graduate School
(Copyright by Mahachulalongkornrajavidyalaya University)
Bangkok, Thailand

B.E. 2017

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้นับวิทยานิพนธ์เรื่อง
“การอนุรักษ์และพัฒนาภูมิปัญญาการทอผ้าไหมของกลุ่มทอผ้าไหมบ้านคุดนาหนองไผ่ ตำบลนาหนอง
ไผ่ อำเภอลำดวน จังหวัดสุรินทร์” เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตร
มหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

(พระมหาสมบุรณ์ วุฒติกโร, ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์

(พระครูปรีดีกิตติจารัง, รศ.ดร.)

ประธานกรรมการ

(รศ.ดร.สุวิญ รักษัตย์)

กรรมการ

(พระมหาอำนวย อัสการี, ดร.)

กรรมการ

(ดร.บัว พลรัมย์)

กรรมการ

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

พระมหาอำนวย อัสการี, ดร.
ดร.บัว พลรัมย์

ประธานกรรมการ
กรรมการ

ชื่อผู้วิจัย

(พระครูประภัทรสุตธรรม)

ชื่อวิทยานิพนธ์ : การอนุรักษ์และพัฒนาภูมิปัญญาการทอผ้าไหมของกลุ่มทอผ้าไหม
บ้านดู่นาหนองไผ่ ตำบลนาหนองไผ่ อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดบุรีรัมย์

ผู้วิจัย : พระครูประภัทรสุตธรรม (วงศ์สุนทร)

ปริญญา : พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (การพัฒนาสังคม)

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

: พระมหาอำนาจ อัสการี, ดร. ป.ธ. ๕, พธ.บ. (มานุษยวิทยาและสังคมศาสตร์)
M.A. (Sociology), Ph.D. (Social Science)

: ดร.บัว พลรัมย์ ป.ธ. ๔, พธ.บ. (มานุษยวิทยาและสังคมศาสตร์)
M.A. (Sociology), Ph.D. (Social Science)

วันสำเร็จการศึกษา : ๑๕ มีนาคม ๒๕๖๑

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยเรื่องนี้ มีวัตถุประสงค์หลัก ๓ ประการ คือ ๑) เพื่อศึกษาภูมิปัญญาการทอผ้าไหมของกลุ่มทอผ้าไหมบ้านดู่นาหนองไผ่ ตำบลนาหนองไผ่ อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดบุรีรัมย์ ๒) เพื่อศึกษาแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาภูมิปัญญาการทอผ้าไหมของกลุ่มทอผ้าไหมบ้านดู่นาหนองไผ่ ตำบลนาหนองไผ่ อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดบุรีรัมย์ และ ๓) เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคที่มีต่อการอนุรักษ์และการพัฒนาการทอผ้าไหมของกลุ่มทอผ้าไหมบ้านดู่นาหนองไผ่ ตำบลนาหนองไผ่ อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดบุรีรัมย์ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ รวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน ๓๓ คน

ผลการวิจัย พบว่า

๑) บ้านดู่นาหนองไผ่เรียนรู้การทอผ้าไหมด้วยวิธีการลงมือทำจริง ตามกระบวนการทางครอบครัวและสังคม การที่เห็นพ่อแม่ทอผ้าได้ช่วยยับยั้งในขั้นตอนต่างๆ ด้วยจากสิ่งง่ายๆ ไปหาสิ่งยากแบบค่อยเป็นค่อยไปตามความสามารถหรือวุฒิภาวะของบุตรหลาน และการได้สัมผัสอยู่เป็นประจำด้วยกิจวัตรประจำวันของครอบครัว ไม่มีหลักสูตรการเรียนการสอน ที่แน่นอนแต่เป็นวิถีชีวิตที่ซึมซับจากพ่อแม่ทำไปด้วยกัน เจอปัญหาที่ซักถามแก้ไขไปพร้อมๆ กัน นอกจากนี้ ยังมีวิธีเรียนรู้การลอกเลียนแบบ ได้เห็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิตการประเพณี ภูมิปัญญาของพ่อแม่ ปู่ ย่า ตา ยาย หรือการหยิบยืมตัวอย่างผ้ามาลอกเลียนแบบ การบอกเล่า แม่จะคอยบอกคอยสอนลูกสาวว่าอะไรควรทำ ไม่ควรทำเกี่ยวกับการทอผ้าไหม เช่น การบอกให้ไปเตรียมการฟอกไหมด้วยการเผาเปลือกนุ่น ผักขม หนามแห้ง และใบกล้วยแห้ง เพื่อเอาขี้เถ้าไปกรองเอาน้ำต้มฟอกไหม หรือการสาวไหมใช้ไฟอ่อนและร้อนขนาดไหนจึงจะทำให้เส้นไหมสวย ถ้าร้อนมากจะทำให้ไหมตึงไม่ขึ้นเพราะผักไหมเปื่อยมาก ทำให้ตึงไม่ขึ้น ต้องแก้ไขด้วยการเติมน้ำเย็นและลดไฟให้อ่อนลง หรือเลี้ยงไหมในช่วงเวลาใดจึงจะเหมาะสม

เป็นต้น องค์ความรู้เหล่านี้ได้ผ่านการเลือกสรร กลั่นกรอง และสังสมจากประสบการณ์ของคนรุ่นก่อน รวมถึงเรื่องของความเชื่อ เป็นจารีต ควบปฏิบัติของชาวบ้าน การไม่ให้ทำงานหากมีงานศพในหมู่บ้าน อาจจะเป็นกลไกให้ช่วยเหลือกันเวลามีความโศกเศร้าก็เป็นได้ เป็นสิ่งดีที่ลูกหลานควรยึดถือ ความเชื่อ บางอย่างก็แปรเปลี่ยนไปตามการเปลี่ยนแปลงทางสังคม

๒) แนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาภูมิปัญญาการทอผ้าไหมของกลุ่มทอผ้าไหมบ้านดู่หน้าหนองไผ่ ทำได้โดย (๑) การสร้างมูลเหตุจูงใจให้สืบทอดการทอผ้าไหม เพื่อให้เกิดรายได้และเป็นอาชีพที่เหมาะสมกับชาวบ้าน อันจะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตของชาวบ้านให้ดีขึ้น (๒) การสืบทอด โดยลูกหลานหรือสมาชิกในครอบครัวได้สัมผัสการทออย่างต่อเนื่องทั้งที่ตั้งใจและไม่ได้ตั้งใจ เป็นไปด้วยวิถีการธรรมชาติ เกี่ยวโยงสัมพันธ์กันของคนในครอบครัว ซึ่งเป็นกระบวนการขัดเกลาทางสังคมโดยการใช้ผ้าไหมเป็นเครื่องมือ เพื่อให้ผู้หญิงมีความสมบูรณ์พร้อมตามที่สังคมชุมชนคาดหวัง

๓) ปัญหาที่พบมีประเด็นข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้ คือ ๑) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรให้การสนับสนุนด้านความรู้ความเข้าใจ ทักษะ วัสดุ อุปกรณ์ งบประมาณให้เหมาะสมกับงาน ๒) ถ่ายทอดความรู้ให้แก่เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบ ๓) มอบหมายภารกิจและกระตุ้นเจ้าหน้าที่ฯ ระดับตำบลให้มีความสำคัญ ๔) จัดการดำเนินงานส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนในบทบาทภารกิจกิจหน่วยงานที่เหมาะสมและให้เป็นไปอย่างประสิทธิภาพ ๕) พัฒนาระบบสารสนเทศให้สามารถประมวลผลได้ครอบคลุมทุกด้าน ๖) ประสานความร่วมมือจากหน่วยงานภาคีระดับประเทศ จนถึงระดับพื้นที่ ๗) ประชาสัมพันธ์ สร้างความรู้ความเข้าใจให้แก่ผู้เกี่ยวข้อง

Thesis Title : Conservation and Development of Silk Weaving Wisdom of Bandunanongphai Silk Weaving Group, Na Nong Phai Sub-district, Chumphonburi District, Surin Province

Researcher : Phrakhruphrapatsutadham (Weerasak Pabhāssāro)

Degree : Master of Arts (Social Development)

Thesis Supervisory Committee

: Phramaha Amnuay Amsukāri, Pali V, B.A. (Anthropology Welfare Science), M.A. (Sociology), Ph.D. (Sociology)

: Dr. Bua Polram Pali IV, B.A. (Anthropology Welfare Science), M.A. (Sociology), Ph.D. (Social Science)

Date of Graduation : March 15 , 2018

ABSTRACT

The research consisted of three main objectives, namely: 1) to study the local wisdom in silk weaving of silk weaving group Bandunanongphai, Nanongphai Sub-district, Chumphonburi District, Surin Province; 2) to investigate ways to conserve and develop silk weaving of silk weaving group Bandunanongphai, Nanongphai Sub-district, Chumphonburi District, Surin Province; and 3. to explore problems and obstacles in conservation and development of silk weaving group's silk weaving Bandunanongphai, Nanongphai Sub-district, Chumphonburi District, Surin Province. It is a qualitative research collecting data by interviewing 33 key informants.

1) Bandunanongphai villagers learn to weave silk in a practical way according to family and social processes. As seeing parents' weaving helps to grasp the steps from simple things to find something more difficult gradual depending on children's ability or maturity, including experience the family's routines with no exact course of instruction. Of course, it is a way of life that is absorbed by parents. Having faced some problems, it is questioned to solve them simultaneously. Besides, there is also a way to learn imitation, have a look at the way of life and practices of parents and grandparents. And also examples of clothes are to be copied; furthermore, mother should tell her daughter what to do, not to do about silk

weaving, such as telling to prepare for bleaching, burning shell, dry-spinach and dry-banana leaves to bring ash, filter and boil to clean silk. What is the soft and hot card to make beautiful silk. If it is too hot, it will not tighten up because the hatch is very thick, it does not need to be fixed by adding cold water and light the fire, or at any time to be appropriate, etc. This knowledge has been carefully selected and refined from experience of the older generation, including belief that should be treated conservatively, not to work if there would be a funeral in the village. It may be a mechanism to help each other at times of sadness that is a good thing should be kept on. Some beliefs change as in Social change.

2) When exploring the guidelines to conserve and develop silk weaving wisdom of Bandunanongphai Silk Weaving Group, Na Nong Phai Sub-District, Chumphonburi District, Surin Province, it was found that the guidelines for the Conservation and Development of Traditional silk weaving house looks Phai achieved by (1) creating a motive to inherit silk weaving to achieve an appropriate job and income residents. This will contribute to improving the quality of life of people for the better (2) inherited by their children or other family members were exposed to continuous weaving both intended and unintended. It is the natural way concerning the relationship of the family and the socialization process by using silk as a tool. Women are ready to complete the community expect.

3) As for problems and obstacles as well as recommendations on the conservation and development of silk weaving wisdom of Bandunanongphai Silk Weaving Group, Na Nong Phai Sub-District, Chumphonburi District, Surin Province, it was recommended that: 1) the concerned agencies should support cognitive skills, materials and equipment to suit your budget; 2) knowledge of the authorities responsible for; 3) mission and urged the authorities. The district featured; 4) promote community enterprise operations management roles in business units where appropriate and to ensure effective; 5) develop a process to cover all aspects; 6) cooperating agency partners nationally until the area 7) Press Knowledge and understanding to those involved.

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยเรื่อง “การอนุรักษ์และพัฒนาภูมิปัญญาการทอผ้าไหมของกลุ่มทอผ้าไหม บ้านคูนานองไผ่ ตำบลนาหนองไผ่ อำเภอชุมพลบุรี จังหวัดสุรินทร์” ครั้งนี้สำเร็จลงได้ด้วยความเมตตาอนุเคราะห์จาก พระมหาอำนาจ อัสการี, ดร. ประธานกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์นิพนธ์ ดร.บัว พลรัมย์ กรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ที่ได้ให้คำปรึกษา และแนะนำมาโดยตลอดตั้งแต่ต้นจนวิทยานิพนธ์นี้เสร็จสมบูรณ์

ขอขอบพระคุณ พระครูปริยัติกิตติธำรง, รศ.ดร. ประธานคณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์ ขอบคุณ รศ.ดร.สุวิญ รัชต์ย กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบวิทยานิพนธ์ ที่ช่วยแก้ไขข้อบกพร่องในงานวิจัยฉบับนี้

คุณงามความดีและประโยชน์ใดๆ ผู้วิจัยขอน้อมถวายบูชาคุณพระรัตนตรัย คือ พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ และมอบเป็นกตเวทิตาคุณแก่ บิดามารดา พระอุปัชฌาย์อาจารย์ ญาติโยมที่เป็นกำลังใจที่ดีเยี่ยมตลอดมา ตลอดจนครูอาจารย์ที่เคารพทุกท่าน ที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้และถ่ายทอดประสบการณ์ที่ดีให้ตลอดมา ผู้วิจัยขอขอบพระคุณทุกท่านมา ณ โอกาสนี้

ท้ายที่สุดนี้ หากงานวิจัยเล่มนี้มีคุณค่าและประโยชน์ใดๆ ต่อผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในสถาบันการศึกษาจะนำไปใช้ประโยชน์ไม่มากก็น้อยนั้น ผู้วิจัยรู้สึกเป็นเกียรติและยินดีอย่างยิ่ง

พระครูประภัทรสุตธรรม

๑๕ มีนาคม ๒๕๖๑

เรื่อง	สารบัญ	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย		ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ		ค
กิตติกรรมประกาศ		จ
สารบัญ		ฉ
สารบัญภาพ		ณ
สารบัญแผนภูมิ		ญ
บทที่ ๑ บทนำ		๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา		๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย		๕
๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ		๕
๑.๔ ขอบเขตการวิจัย		๕
๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย		๖
๑.๖ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย		๖
บทที่ ๒ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง		๗
๒.๑. แนวคิดเกี่ยวกับภูมิปัญญา		๘
๒.๑.๑ ความหมายภูมิปัญญา		๘
๒.๑.๒ ความสำคัญของภูมิปัญญา		๑๐
๒.๒. แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้และสืบทอด		๑๖
๒.๒.๑ ความหมายกระบวนการเรียนรู้และสืบทอด		๑๖
๒.๒.๒ กระบวนการเรียนรู้และสืบทอดภูมิปัญญาการทอผ้า		๒๔
๒.๒.๓ กระบวนการเรียนรู้และสืบทอดภูมิปัญญา		
การทอผ้าไหมในระบบการศึกษา		๒๖
๒.๓. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนา		๒๙
๒.๓.๑ ความหมายของการพัฒนา		๒๙
๒.๓.๒ วิวัฒนาการในการพัฒนา		๓๓
๒.๓.๓ แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนา		๓๗
๒.๔. ความรู้เกี่ยวกับผ้าไหม		๔๓
๒.๔.๑ ประวัติศาสตร์การทอผ้าไหม		๔๓

สารบัญ (ต่อ)

เรื่อง	หน้า
๒.๔.๒ การพัฒนาอุตสาหกรรมไหมไทยสมัยรัชกาลที่ ๕	๔๔
๒.๔.๓ สถานการณ์ผ้าไหมไทยกับโลก	๔๕
๒.๔.๔ ลักษณะของผ้ามัดหมี่ในประเทศไทย	๔๖
๒.๔.๕ กระบวนการทอผ้าไหม	๔๘
๒.๔.๖ ความสำคัญของการทอผ้า	๕๑
๒.๕. กลุ่มทอผ้าไหมบ้านดู่หนองไผ่	๕๓
๒.๖. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๕๔
๒.๗. กรอบแนวคิดในการวิจัย	๕๕
บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย	๕๖
๓.๑ รูปแบบการวิจัย	๕๖
๓.๒ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	๕๖
๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	๕๘
๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล	๕๘
๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล	๕๙
บทที่ ๔ ผลการวิจัย	๖๐
๔.๑ ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มทอผ้าไหมบ้านดู่หนองไผ่	๖๐
๔.๒ ภูมิปัญญาในการทอผ้าไหมของกลุ่มทอผ้าไหมบ้านดู่หนองไผ่	๖๓
๔.๓ แนวทางการอนุรักษ์และการพัฒนาภูมิปัญญาการทอผ้าไหม	๗๔
๔.๓.๑ แนวทางการอนุรักษ์ภูมิปัญญาการทอผ้าไหม	๗๔
๔.๓.๒ แนวทางการพัฒนาภูมิปัญญาการทอผ้าไหม	๗๖
๔.๓.๓ การสืบทอดการทอผ้าไหม	๗๖
๔.๔ ปัญหาและอุปสรรคที่มีต่อกลุ่มทอผ้าไหมบ้านดู่หนองไผ่	๗๙
๔.๕ องค์ความรู้จากการวิจัย	๘๑
บทที่ ๕ สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ	๘๒
๕.๑ สรุปผลการวิจัย	๘๒
๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย	๘๖
๕.๓ ข้อเสนอแนะ	๘๘

สารบัญ (ต่อ)

เรื่อง	หน้า
บรรณานุกรม	๘๙
ภาคผนวก	๙๗
ภาคผนวก ก แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย	๙๘
ภาคผนวก ข หนังสือขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์เชิงลึก	๑๐๑
ภาคผนวก ค ข้อบังคับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มสตรีทอผ้าไหมลายยกดอก	๑๓๕
ภาคผนวก ง ภาพการลงพื้นที่เก็บข้อมูลเชิงลึก	๑๕๗
ภาคผนวก จ ภาพลายผ้าไหมของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน กลุ่มสตรีทอผ้าไหมลายยกดอก	๑๖๓
ประวัติผู้วิจัย	๑๖๙

สารบัญภาพ

เรื่อง

หน้า

ภาพการลงพื้นที่เก็บข้อมูลเชิงลึก

๑๕๘

ภาพถ่ายผ้าไหมของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มสตรีทอผ้าไหมลายยกดอก

๑๖๔

เรื่อง	สารบัญแผนภูมิ	หน้า
แผนภูมิกรอบแนวคิดในการวิจัย		๕๕
แผนภูมิขั้นตอนการทอผ้าไหม		๗๓
แผนภูมิการอนุรักษ์ภูมิปัญญาการทอผ้าไหม		๗๙
องค์ความรู้จากการวิจัย		๘๑

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ผ้าเป็นวัสดุสำหรับทำเครื่องนุ่งห่ม จึงนับว่าเป็นปัจจัยพื้นฐาน ที่จำเป็นอย่างหนึ่ง ในการดำรงชีวิตของมนุษย์ควบคู่ไปกับอาหารและที่อยู่อาศัย ในอดีตการทอผ้าใช้เองในครัวเรือนเคยมีความสำคัญมากในสังคมไทย ชุมชนน้อยใหญ่ ในหมู่บ้าน และแม้แต่ในเมืองต่างก็มีธรรมเนียมการทอผ้าไว้ใช้สอยเอง และสำหรับมอบให้ผู้อื่นเป็นของขวัญในโอกาสต่างๆ เช่น สงกรานต์ หรือในการไหว้ผู้ใหญ่ ในงานแต่งงาน และยังมีประเพณีการทอผ้าถวายวัด ถวายพระ ในงานทำบุญประจำปีอีก เช่น ในประเพณีทอดผ้ากฐิน และทอดผ้าป่า เป็นต้น

ในประเทศไทย และในประเทศเพื่อนบ้าน ที่มีวัฒนธรรมคล้ายคลึงกับไทย งานทอผ้าเป็นงานเฉพาะของผู้หญิง ผู้ชายจะทำงานหัตถกรรมอื่นๆ ที่จำเป็นสำหรับครอบครัว และชุมชน เช่น จักสาน ตีเหล็ก ทำเครื่องเงิน และแกะสลักไม้ งานหัตถกรรมของทั้งหญิงและชายเหล่านี้ มักจะทำในยามว่างจากการทำไร่ทำนา ซึ่งทั้งหญิงและชายมีหน้าที่ออกไปใช้แรงงานร่วมกัน

เด็กผู้หญิงในหมู่บ้านในสมัยก่อน จะเรียนรู้การทอผ้าจากการเฝ้าสังเกตการทำงานของยาย แม่ น้า หรือพี่สาว เมื่อเด็กโตพอจะนั่งที่สำหรับใช้ทอผ้าได้ ก็จะเริ่มทอผ้าง่ายๆ ก่อน แล้วจึงเริ่มพัฒนาเทคนิคการทอ จนสามารถทอผ้าที่มีลวดลายวิจิตร สำหรับงานพิธีได้ การทอผ้าจึงเป็นงานศิลปหัตถกรรมของผู้หญิงที่เรียนรู้สืบทอดกันภายใน ครอบครัวต่อมาหลายๆ ชั่วคน นับเป็นการอบรม บ่มนิสัยลูกผู้หญิงให้มีความละเอียด มีระเบียบ อดทน รู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ และรู้จักศิลปะ นอกจากนี้ยังเป็นการสืบทอดเทคนิควิธี และเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของครอบครัว และของชุมชนอีกด้วย นับได้ว่า การทอผ้าเป็นบทบาททางสังคมวัฒนธรรม ที่สำคัญอย่างหนึ่งของผู้หญิงไทย ในท้องถิ่นต่างๆ ในอดีต

สำหรับสังคมเมืองหลวง และเมืองท่าใหญ่ๆ ของไทยนั้น มีการค้าขายติดต่อกับดินแดนใกล้เคียงมาแต่โบราณ จึงมีพ่อค้าจากต่างแดนผ่านไปมา นำสินค้าแปลกๆ ใหม่ๆ มาขาย มาแลกเปลี่ยน หรือมาเป็นของกำนัลแก่ผู้คนในเมืองเหล่านั้น ซึ่งผ้าสวยๆ ใช้นวัตกรรม และมีลวดลายแปลกตาจากต่างแดน ก็นับว่า เป็นสินค้าล้ำค่าที่พึงปรารถนาอย่างหนึ่ง ดังนั้นคนไทยในเมืองหลวง และเมืองใหญ่ๆ โดยเฉพาะผู้คนชั้นสูง จึงรู้จักใช้ผ้าต่างประเทศ เช่น จากจีน อินเดีย อาหรับ และยุโรป ได้แก่ ผ้าแพรไหม ผ้าสักหลาด ผ้ายก ดิ้นเงินดิ้นทอง และผ้าพิมพ์ เป็นต้น พวกผู้หญิง ในตระกูลขุนนาง หรือคหบดี ก็มักไม่ทอผ้าเอง แต่จะมีบ่าวไพร่ หรือชาวบ้านรับทอผ้าให้ตามสั่ง เมื่อผ้าต่างชาติได้ใช้กันแพร่หลาย

ในหมู่คนไทยที่ซื้อหาจากต่างประเทศ ต่อมาก็มีการลอกเลียนแบบ โดยนำมาว่าจ้างให้ช่างทอไทยหัดทอบ้าง ทำให้ศิลปะการทอผ้าของไทย ยิ่งมีความวิจิตรมากยิ่งขึ้น เป็นลำดับ^๑

แม้ว่าเราจะไม่มียุคหลักฐานที่แน่ชัดมาใช้อธิบายเรื่องจุดกำเนิดของการทอผ้าในประเทศไทยก็ตาม แต่ก็อาจจะกล่าวได้ว่า การทอผ้าเป็นงานศิลปหัตถกรรม ที่เก่าแก่ที่สุดอย่างหนึ่งที่มนุษย์ในสมัยโบราณที่อาศัยอยู่ในดินแดนนี้ รู้จักทำขึ้น ตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ ภาพเขียนสีบนผนังถ้ำ เช่น ที่เขาปลาร้า จังหวัดอุทัยธานี อายุประมาณ ๒,๕๐๐ ปีมาแล้ว มีรูปมนุษย์โบราณกับสัตว์เลี้ยง เช่น ควายและสุนัข แสดงว่า มนุษย์ยุคนั้นรู้จักเลี้ยงสัตว์แล้ว ลักษณะการแต่งกายของมนุษย์ยุคนั้น ดูคล้ายกับจะเปลือยท่อนบน ส่วนท่อนล่างสันนิษฐานว่า จะใช้หนังสัตว์ หรือผ้าหยาบๆ ร้อยเชือกผูกไว้รอบๆ สะโพก บนศีรษะประดับด้วยขนนก

จากภาชนะเครื่องปั้นดินเผาโบราณที่พบบริเวณถ้ำผี จังหวัดแม่ฮ่องสอน อายุประมาณ ๗,๐๐๐ - ๘,๐๐๐ ปีมาแล้ว พบว่า มีการตกแต่งด้วยรอยเชือก และรอยตาข่ายทาบ ทำให้เราสันนิษฐานว่า มนุษย์น่าจะรู้จักทำเชือกและตาข่ายก่อน โดยนำพืชที่มีใยมาพันให้เป็นเชือก แล้วนำเชือกมาผูก หรือถักเป็นตาข่าย จากการถักก็พัฒนาขึ้นมา เป็นการทอ ด้วยเทคนิคง่ายๆ แบบการจักสาน คือ นำเชือกมาผูกกับไม้หรือยึดไว้ให้ด้ายเส้นยืน แล้วนำเชือกอีกเส้นหนึ่งมาพุ่งขัดกับด้ายเส้นยืน เกิดเป็นผืนผ้าหยาบๆ ขึ้น เหมือนการขัดกระดาษ หรือการจักสาน เกิดเป็นผ้ากระสอบแบบหยาบๆ

เราพบหลักฐานที่สำคัญทางโบราณคดีที่บริเวณบ้านเชียง จังหวัดอุดรธานี เช่น พบกำไลสำริด ซึ่งมีสนิม และมีเศษผ้าติดอยู่กับคราบสนิมนั้น นักวิทยาศาสตร์อธิบายว่า สนิมเป็นตัวกัดกร่อนโลหะ ซึ่งเป็นอินทรีย์วัตถุ แต่กลับเป็นตัวอนุรักษ์ผ้า ซึ่งเป็นอินทรีย์วัตถุไว้ไม่ให้เสื่อมสลายไปตามกาลเวลา ที่แหล่งบ้านเชียงนี้ เรายังพบแวดินเผา ซึ่งเป็นอุปกรณ์การปั่นด้ายแบบง่ายๆ และพบลูกกลิ้งแกะลาย สำหรับใช้ทำลวดลายบนผ้าเป็นจำนวนมาก จึงทำให้พอจะสันนิษฐานได้ว่า มนุษย์อาศัยอยู่ในบริเวณบ้านเชียง เมื่อ ๒,๐๐๐ - ๔,๐๐๐ ปีมาแล้ว รู้จักการปั่นด้าย ทอผ้า ย้อมสี และพิมพ์ลวดลายลงบนผ้าอีกด้วย

วัตถุดิบสำหรับการทอผ้านั้น คงจะมีการพัฒนากันขึ้นมาเป็นลำดับ แต่เราก็พอจะสันนิษฐานจากหลักฐานทางโบราณคดี ที่พบในประเทศไทยได้ว่า ในสมัยโบราณมนุษย์คงจะได้แสวงหาพืชในท้องถิ่น ที่มีเส้นใยแข็งแรง เช่น ปอ ป่าน กล้วยา กล้วย สับปะรด มาปั่นเป็นเกลียวเชือกใช้ ก่อน ต่อมาจึงนำเชือกมาถักทอเป็นตาข่ายและ เป็นผืนผ้าเป็นลำดับ เศษใยผ้าที่พบที่บ้านเชียง เชื่อว่าเป็นเศษใย

^๑ศิลปะการทอผ้าไทย, [ออนไลน์], แหล่งที่มา

กัญชา การใช้เส้นใยพืชเป็นวัตถุดิบในการทอผ้านี้ ก็ยังมีผู้คนบางท้องถิ่นในประเทศต่างๆ รวมทั้งประเทศไทย ทำใช้กันอยู่บ้างในปัจจุบัน เช่น ในภาคเหนือของไทย และในประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน ก็มีการทำผ้าจากใยของป่านกัญชา ซึ่งมีลักษณะเหมือนผ้าลินินอย่างหยาบๆ ในไต้หวัน ประเทศญี่ปุ่น ก็มีการทอผ้าจากใยของต้นกล้วย ในบอร์เนียว และในฟิลิปปินส์ก็ยังใช้ใยสับปะรดทอผ้าใช้กันอยู่ ผ้าป่านใยสับปะรดของฟิลิปปินส์ได้มีการพัฒนา เทคนิคการฟอก จนกลายเป็นผ้าป่านแก้วที่ทนทาน สวยงาม และราคาแพง นิยมใช้กันในสังคมชั้นสูงของฟิลิปปินส์จนถึงทุกวันนี้

วัตถุดิบอื่นๆ ที่นิยมนำมาใช้ทอผ้า ได้แก่ ไหม ฝ้าย และขนสัตว์ นั้น นักวิชาการเชื่อกันว่า มีกำเนิดจากดินแดนอื่นนอกประเทศไทย ไหมนั้นเชื่อว่า มีต้นกำเนิดมาจากประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน แล้วนำไปเผยแพร่ในญี่ปุ่น อินเดีย รวมทั้งดินแดนต่างๆ ในเอเชีย และยุโรป ส่วนฝ้าย เชื่อกันว่าอาจมาจากอาหรับและเผยแพร่เข้ามาใช้ กันอย่างกว้างขวางในอินเดียก่อน จึงเข้ามาในแถบประเทศไทย และประเทศใกล้เคียงภายหลัง จนกลายเป็นพืชพื้นเมืองในแถบนี้ไป สำหรับขนสัตว์ เป็นวัสดุที่เหมาะสมกับอากาศหนาว เชื่อกันว่านำมาใช้ทำผ้าในยุโรปตอนเหนือก่อน แล้วจึงแพร่หลายไปสู่ดินแดนอื่นๆ

วัตถุดิบที่ใช้ย้อมสีผ้านั้น เชื่อกันว่า คนโบราณรู้จักนำพืชสมุนไพร และเปลือกไม้ที่มีอยู่มากมายในท้องถิ่นของเรา มาใช้ย้อมผ้า และทุกวันนี้ก็ยังมีผู้ที่สืบทอด และค้นคว้าเกี่ยวกับการใช้สีธรรมชาติจากพืชมาย้อมผ้ากันอยู่ เช่น นาง แสงดา บัณสิทธิ์ ที่บ้านไร่ไผ่งาม อำเภोजอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ ศิลปินแห่งชาติด้านการย้อมสีธรรมชาติ และทอผ้าแบบล้านนาเดิม ในจังหวัดชัยภูมิ และจังหวัดสุรินทร์ ก็ยังมีการย้อมผ้าด้วยพืชพื้นบ้านกันในหลายๆ อำเภอ เป็นต้น พืชพื้นบ้านเหล่านี้สามารถนำเอาดอก ใบ เปลือกไม้ และเมล็ด มาต้มเคี่ยวให้เกิดเป็นสีเข้มข้น แล้วนำน้ำสีมาย้อมผ้า เช่น ย้อมรากยอเป็นสีแดง ย้อมครามเป็นสีน้ำเงิน ย้อมมะเกลือเป็นสีดำ ย้อมขมิ้นชัน หรือแก่นขนุนเป็นสีเหลือง ย้อมลูกสมอ หรือใบหูกวาง หรือเปลือกมะกรูดเป็นสีเขียว ย้อมลูกหว้าเป็นสีม่วง ย้อมเปลือกไม้โกงกางเป็นสีน้ำตาล เป็นต้น^๒

ดังที่กล่าวแล้วข้างต้นว่า ในประเทศไทยมีประวัติการทอผ้าใช้กันในหมู่บ้าน และในเมืองโดยทั่วไป มาตั้งแต่โบราณกาล แต่การทอผ้าด้วยมือตามแบบดั้งเดิมนั้น ก็เกือบจะสูญหายไปโดยสิ้นเชิง หากไม่ได้มีการอนุรักษ์ ฟื้นฟู และพัฒนาได้ทันกาล ทั้งนี้ เพราะประเทศไทยเป็นประเทศเปิด

^๒ วรรณนาการของการทอผ้าในประเทศไทย, [ออนไลน์], แหล่งที่มา :

<http://www.saranukromthai.or.th/sub/book/book.php?book=21&chap=3&page=t21-3-infodetail02.html>, [๑ ก.ย. ๒๕๕๘]

มีการค้าขายกับต่างประเทศมาเป็นเวลานาน สามารถซื้อผ้านอก ที่สวยงามแปลกใหม่ และราคาถูกได้
ง่าย มาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาจนถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์

หลังจากที่มีการทำสนธิสัญญาบาวริงกับอังกฤษ ในปี พ.ศ. ๒๓๙๘ ไทยก็สั่งสินค้าผ้าจาก
ต่างประเทศมาใช้มากขึ้นเรื่อยๆ กระทั่งในสมัย รัชกาลที่ ๕ ได้มีการสำรวจพบว่า ไทยสั่งผ้าจาก
ต่างประเทศเข้ามาเป็นจำนวนมากขึ้นทุกปี ทำให้สิ้นเปลืองเงินตราปีละมากๆ พระบาทสมเด็จพระ
จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงได้โปรดเกล้าฯ ให้ริเริ่มฟื้นฟูส่งเสริมการเลี้ยงไหมและทอผ้าไทยกันอย่าง
จริงจังในพ.ศ. ๒๔๕๒ โปรดฯ ให้สถาปนากรมช่างไหมขึ้น และโปรดฯ ให้ตั้งโรงเรียนช่างไหมที่วังสระ
ปทุม ซึ่งต่อมาขยายสาขาออกไปยังจังหวัดนครราชสีมา และบุรีรัมย์ ทรงจ้างครูชาวญี่ปุ่นมาสอน
ชาวบ้าน แต่การส่งเสริมได้ผลไม่คุ้มทุน ต่อมาจึงเลิกจ้างครูญี่ปุ่น และชาวบ้านก็หันมาทอผ้าตามวิธี
พื้นบ้านเช่นเดิม^๓

แม้ว่าศิลปะการทอผ้าไหมของไทยจะมีประวัติอันยาวนาน และมีความมั่งคั่งหลากหลาย ซึ่ง
สืบทอดมาแต่โบราณ จนทุกวันนี้ แต่ก็ยังมีปัญหาในการส่งเสริมและพัฒนาศิลปะการทอผ้าไหมไทยอยู่
ดังนี้

๑. ศิลปหัตถกรรมในหลายๆ ท้องถิ่นยังถูกละเลย การผลิตศิลปหัตถกรรมกระจัดกระจายอยู่
ทั่วไป ไม่มีแหล่งรวมในบางท้องถิ่น
 ๒. ขาดการกระตุ้นหรือประกวดให้ผลิตผลงานที่มีคุณภาพมากๆ ขึ้น
 ๓. ผู้มีฝีมือเปลี่ยนไปประกอบอาชีพอย่างอื่น
 ๔. ไม่รักษาคุณภาพให้สม่ำเสมอ เมื่อผ้าทอมือขายดีจะผลิตผ้าที่ด้อยฝีมือมาขายแทน ช่างทอ
ก็มีคุณภาพด้อยลง และมีจำนวนน้อยลงเรื่อยๆ
 ๕. ช่างฝีมือคุณภาพดีมักทำงานได้ช้าขายยาก เพราะต้องขายราคาแพงให้คุ้มกับเวลา หมด
กำลังใจ ขาดการส่งเสริม ช่างทอฝีมือดีหลายคนยังไม่มีคนรู้จัก และเห็นคุณค่า
 ๖. ช่างฝีมือขาดการแข่งขันทางความคิด
 ๗. การถ่ายทอดทำกันในวงจำกัด ขาดตัวผู้สืบทอดอย่างจริงจังและกว้างขวาง
- กล่าวโดยสรุปคือ การทอตามแบบศิลปะการทอของไทยนั้น ก็เช่นเดียวกับศิลปหัตถกรรม

ประเภทอื่นๆ คือ ต้องมีการส่งเสริมให้ใช้สอยเป็นประโยชน์ในชีวิตปัจจุบันของสังคม ที่มีการ
ผลิตขึ้นเองให้มากขึ้น เพราะหากผู้คนในสังคมไม่นิยมใช้ผ้าทอ ตามแบบศิลปะของไทย หรือขาด
ความรู้ในศิลปะการทอไทย ขาดความนิยมยกย่องในฝีมือช่างทอที่มีคุณภาพแล้ว ศิลปะการทอของ
ไทยก็ยากที่จะสืบทอดต่อไปถึงลูกหลานของเราได้

^๓ ศิลปะการทอผ้าพื้นเมืองของไทยในปัจจุบัน, [ออนไลน์], แหล่งที่มา :

[http://www.saranukromthai.or.th/sub/book/book.php?book=21&chap=3&page=t21-3-
infodetail03.html](http://www.saranukromthai.or.th/sub/book/book.php?book=21&chap=3&page=t21-3-infodetail03.html), [๑ ก.ย. ๒๕๕๘]

จากปัญหาที่กล่าวมาแล้วในข้างต้นทำให้ผู้ศึกษามีความสนใจที่จะทำวิจัยเรื่อง “ศึกษาการอนุรักษ์ภูมิปัญญาการทอผ้าไหมของกลุ่มทอผ้าไหมบ้านดู่นาหนองไผ่ ตำบลนาหนองไผ่ อำเภอลำดวน พะเยา จังหวัดสุรินทร์” โดยสาเหตุที่เลือกจะทำวิจัยในหมู่บ้านดู่นาหนองไผ่เพราะเห็นว่ามีการจัดตั้งกลุ่มทอผ้าไหมขึ้นและมีการประกอบอาชีพทอผ้าไหมแบบรวมกลุ่มและได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐอย่างชัดเจน

๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๒.๑ เพื่อศึกษาภูมิปัญญาการทอผ้าไหมของกลุ่มทอผ้าไหมบ้านดู่นาหนองไผ่ ตำบลนาหนองไผ่ อำเภอลำดวน พะเยา จังหวัดสุรินทร์

๒.๒ เพื่อศึกษาแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาภูมิปัญญาการทอผ้าไหมของกลุ่มทอผ้าไหมบ้านดู่นาหนองไผ่ ตำบลนาหนองไผ่ อำเภอลำดวน พะเยา จังหวัดสุรินทร์

๒.๓ เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคที่มีต่อการอนุรักษ์และพัฒนาการทอผ้าไหมของกลุ่มทอผ้าไหม บ้านดู่นาหนองไผ่ ตำบลนาหนองไผ่ อำเภอลำดวน พะเยา จังหวัดสุรินทร์

๓. ปัญหาที่ต้องการทราบ

๓.๑ ภูมิปัญญาการทอผ้าไหมของกลุ่มทอผ้าไหมบ้านดู่นาหนองไผ่ ตำบลนาหนองไผ่ อำเภอลำดวน พะเยา จังหวัดสุรินทร์ เป็นมาอย่างไร

๓.๒ การอนุรักษ์และพัฒนาภูมิปัญญาการทอผ้าไหมของกลุ่มทอผ้าไหม บ้านดู่นาหนองไผ่ ตำบลนาหนองไผ่ อำเภอลำดวน พะเยา จังหวัดสุรินทร์ มีวิธีการและดำเนินการอย่างไร

๓.๓ ปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญต่อการอนุรักษ์ภูมิปัญญาการทอผ้าไหมของกลุ่มทอผ้าไหม บ้านดู่นาหนองไผ่ ตำบลนาหนองไผ่ อำเภอลำดวน พะเยา จังหวัดสุรินทร์ มีอะไรบ้าง

๔. ขอบเขตการวิจัย

๔.๑ **ขอบเขตด้านเนื้อหา** ผู้วิจัยกำหนดเนื้อหาในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ภูมิปัญญาการทอผ้าไหมในด้านต่างๆ ได้แก่ ด้านการปลูกหม่อนเลี้ยงไหม การผลิตเส้นไหม การฟอกย้อม เทคนิคกรรมวิธีในการทอ เครื่องมือในการผลิต และการแปรรูปเพื่อนำออกสู่ตลาด

๔.๒ **ขอบเขตด้านประชากรผู้ให้ข้อมูลสำคัญ** ผู้วิจัยกำหนดประชากรที่จะทำการศึกษา ประกอบด้วย การสัมภาษณ์สมาชิกของกลุ่มทอผ้าไหมบ้านดู่นาหนองไผ่ ตำบลนาหนองไผ่ อำเภอลำดวน พะเยา จังหวัดสุรินทร์ จำนวน ๓๓ คน

๔.๓ **ขอบเขตด้านสถานที่** พื้นที่ในการศึกษาวิจัยได้แก่ บ้านดู่นาหนองไผ่ ตำบลนาหนองไผ่ อำเภอลำดวน พะเยา จังหวัดสุรินทร์

๔.๔ **ขอบเขตด้านระยะเวลา** ตั้งแต่ เดือน กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๕๘ - กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๕๙ รวมระยะเวลา ๘ เดือน

๕. นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

๕.๑ การอนุรักษ์ หมายถึง การรักษาและสืบทอดภูมิปัญญาการทอผ้าไหมของกลุ่มทอผ้าไหมบ้านดู่นาหนองไผ่ จากคนรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง

๕.๒ ภูมิปัญญา หมายถึง วิธีการและเทคนิคในการทอผ้าไหมของกลุ่มทอผ้าไหม บ้านดู่นาหนองไผ่ ที่ได้เรียนรู้จากประสบการณ์ตรงในอดีต สังคม พัฒนาและได้ถ่ายทอดให้กับคนรุ่นหลัง

๕.๓ กลุ่มทอผ้าไหม หมายถึง กลุ่มทอผ้าไหมบ้านดู่นาหนองไผ่ ตำบลนาหนองไผ่ อำเภอชุมพลบุรี จังหวัดสุรินทร์

๕.๔ การทอผ้าไหม หมายถึง การผลิตหรือทอผ้าไหมของกลุ่มทอผ้าไหมบ้านดู่นาหนองไผ่ ตำบลนาหนองไผ่ อำเภอชุมพลบุรี จังหวัดสุรินทร์ ทั้งในด้านการปลูกหม่อนเลี้ยงไหม การผลิตเส้นไหม การฟอกย้อม เทคนิคกรรมวิธีในการทอ เครื่องมือในการผลิต และการแปรรูปเพื่อนำออกสู่ตลาด

๖. ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

๖.๑ ทำให้ทราบถึงการรักษาและสืบทอดภูมิปัญญาการทอผ้าไหมของกลุ่มทอผ้าไหมบ้านดู่นาหนองไผ่

๖.๒ สามารถนำแนวทางการอนุรักษ์ที่ได้จากการศึกษาวิจัยไปเผยแพร่กับผู้ที่สนใจในการทอผ้าไหมได้

๖.๓ สามารถหาแนวทางแก้ไขปัญหาและอุปสรรคที่มีต่อการอนุรักษ์และ พัฒนาการทอผ้าไหมและ พัฒนาการทอผ้าไหมได้ในอนาคต

บทที่ ๒

เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยเรื่อง “การอนุรักษ์และพัฒนาภูมิปัญญาการทอผ้าไหมของกลุ่มทอผ้าไหมบ้านดู่นาหนองไผ่ ตำบลนาหนองไผ่ อำเภอชุมพลบุรี จังหวัดสุรินทร์” ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้การศึกษาค้นคว้าดำเนินไปตามความมุ่งหมาย ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจึงได้รวบรวมสาระสำคัญต่าง ๆ จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมานำเสนอเป็นสำคัญ ต่อไปนี้

๒.๑. แนวคิดเกี่ยวกับภูมิปัญญา

๒.๑.๑ ความหมายภูมิปัญญา

๒.๑.๒ ความสำคัญของภูมิปัญญา

๒.๒. แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้และสืบทอด

๒.๒.๑ ความหมายกระบวนการเรียนรู้และสืบทอด

๒.๒.๒ กระบวนการเรียนรู้และสืบทอดภูมิปัญญาการทอผ้า

๒.๒.๓ กระบวนการเรียนรู้และสืบทอดภูมิปัญญาการทอผ้าไหมในระบบการศึกษา

๒.๓. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนา

๒.๓.๑ ความหมายของการพัฒนา

๒.๓.๒ วิวัฒนาการในการพัฒนา

๒.๓.๓ แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนา

๒.๔. ความรู้เกี่ยวกับผ้าไหม

๒.๔.๑ ประวัติศาสตร์การทอผ้าไหม

๒.๔.๒ การพัฒนาอุตสาหกรรมไหมไทยสมัยรัชกาลที่ ๕

๒.๔.๓ สถานการณ์ผ้าไหมไทยกับโลก

๒.๔.๔ ลักษณะของผ้ามัดหมี่ในประเทศไทย

๒.๔.๕ กระบวนการทอผ้าไหม

๒.๔.๖ ความสำคัญของการทอผ้า

๒.๕. กลุ่มทอผ้าไหมบ้านดู่นาหนองไผ่ ตำบลนาหนองไผ่ อำเภอชุมพลบุรี จังหวัดสุรินทร์

๒.๖. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๗. กรอบแนวคิดในการวิจัย

๒.๑. แนวคิดเกี่ยวกับภูมิปัญญา

๒.๑.๑ ความหมายภูมิปัญญา

คำว่า “ภูมิปัญญา” เคยเป็นคำที่รู้จักกันในหมู่นักการศึกษาทั่วไป ส่วนภูมิปัญญาชาวบ้าน ภูมิปัญญาท้องถิ่น เริ่มเป็นที่รู้จักและนิยามกันแพร่หลายมาไม่นานมานี้เอง หรือจะพูดได้ว่าเริ่มมีการพูดถึงในช่วงทศวรรษที่ผ่านมาคงไม่ผิดนัก และนับวันจะเป็นคำที่นิยมพูดมากในช่วงวิกฤต เศรษฐกิจในปัจจุบันซึ่งมีผู้ให้ความหมายไว้หลากหลาย ผู้วิจัยขอนำเสนอในความหมายและลักษณะสำคัญของภูมิปัญญา ดังนี้

สามารถ จันทรสุรย์ ได้ให้นิยามของภูมิปัญญาชาวบ้านว่า^๑ หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่ชาวบ้าน คิดได้เองที่นำมาใช้ในการแก้ปัญหา เป็นสติปัญญา เป็นองค์ความรู้ทั้งหมดของชาวบ้านทั้งกว้าง ทั้งลึก ที่ชาวบ้านสามารถคิดเอง ทำเอง โดยอาศัยสภาพที่มีอยู่แก้ปัญหาการดำเนินวิถีชีวิตไว้ในท้องถิ่นได้อย่างสมสมัย

วิทยากร เชียงกุล ได้ให้นิยามของภูมิปัญญาชาวบ้านว่า^๒ หมายถึง ความรู้ ความคิด ความเชื่อ ความสามารถ ความชัดเจนของแต่ละกลุ่มวัฒนธรรมที่ได้จากการเรียนรู้ การปรับตัว และการมีประสบการณ์ในการดำรงชีพ พัฒนาตนเองและสังคม จะเรียกว่าเป็นความรู้แบบองค์รวมเพราะ ภูมิปัญญาช่วยชุมชนให้เข้มแข็งได้ สามารถดูได้จากอดีตที่ผ่านมาการดำรงชีพและอารยธรรม การใช้ภูมิปัญญาในการทำมาหากินสอดคล้องกับธรรมชาติและสภาพแวดล้อมทางสังคมมุ่งเน้น การแบ่งปันมากกว่าการเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ ใช้เทคโนโลยีที่เรียบง่ายมีความกลมกลืนสมดุลของธรรมชาติ

เสรี พงศ์พิศ ได้ให้นิยามของภูมิปัญญาชาวบ้านว่า^๓ ชาวบ้านหรือภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง พื้นเพรากฐานของความรู้ชาวบ้าน ซึ่งมีลักษณะที่เป็นนามธรรม เป็นโลกทัศน์ ชีวทัศน์ เป็นปรัชญาในการดำเนินชีวิตเป็นเรื่องเกี่ยวกับการเกิด แก่ เจ็บ ตาย คุณค่าและความหมายของทุกสิ่งในชีวิตประจำวัน และลักษณะรูปธรรม เช่น การทำ มาหากิน การเกษตร หัตถกรรม ศิลปะดนตรี และอื่นๆ ภูมิปัญญาสะท้อนลักษณะความสัมพันธ์ ๓ ลักษณะสัมพันธ์ได้แก่ ความสัมพันธ์ระหว่างคนกับโลก คนกับสิ่งแวดล้อม พืช สัตว์ธรรมชาติ ความสัมพันธ์กับงานอื่น ๆ ที่อยู่ร่วมกันในสังคมหรือชุมชน และความสัมพันธ์กับสิ่งศักดิ์สิทธิ์สิ่งเหนือธรรมชาติไม่สามารถสัมผัสได้ ความสัมพันธ์ทั้ง ๓ ลักษณะคือ วิถีชีวิตของชาวบ้าน สะท้อนออกมาถึงภูมิปัญญาในการดำเนินชีวิตอย่างมีเอกภาพ

^๑ สามารถ จันทรสุรย์, ภูมิปัญญาท้องถิ่นคืออะไร อย่างไร. ในการสัมมนาทางวิชาการ. เรื่องภูมิปัญญาชาวบ้าน. กรุงเทพฯ : ศุภสถานลาดพร้าว. สาร สารทัศน์นันทน์, ๒๕๔๔.

^๒ วิทยากร เชียงกุล, วิทยาการไทยรักไทยบนฐานคิดเศรษฐศาสตร์การเมืองแบบองค์รวม. กรุงเทพฯ : สถาบันวิจิตรศิลป์, ๒๕๔๕.

^๓ เสรี พงศ์พิศ, แผนที่ชีวิต เข้มทิศชุมชน. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์พลังปัญญา, ๒๕๕๕.

อุบลรัตน์ กิจไมตรี ได้ให้นิยามของภูมิปัญญาท้องถิ่นว่า^๔ หมายถึง ความรู้ ประสบการณ์ ของชาวบ้านในท้องถิ่น ซึ่งได้รับการศึกษาอบรมสั่งสอน และถ่ายทอดจากบรรพบุรุษ หรือจาก ประสบการณ์ของตนเอง โดยผ่านกระบวนการทางจารีตประเพณี วิถีชีวิต การทำมาหากิน และ พิธีกรรมต่างๆ

กรมศิลปากร ได้ให้นิยามของภูมิปัญญาชาวบ้านว่า^๕ หมายถึง ความรู้ที่ได้สั่งสมสืบทอด และ ปฏิบัติต่อกันมาในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่ทำให้คุณภาพชีวิตดีขึ้น เกิดจากการเรียนรู้จาก คนรุ่นหนึ่ง ถ่ายทอดไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง

เอกวิทย์ ณ กลาง ได้ให้นิยามของภูมิปัญญาชาวบ้านว่า^๖ หมายถึง ความรู้ ความคิด ความ เชื่อ ความสามารถ ความชัดเจน ที่กลุ่มชนได้จากประสบการณ์สั่งสมไว้ใน การปรับตัวและดำรงชีพใน ระบบนิเวศน์ หรือสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมทางสังคม และวัฒนธรรม ที่ได้ พัฒนาการสืบสานกันมา ภูมิปัญญาเป็นความรู้ ความคิด ความเชื่อ ความ สามารถ ที่เป็นผลของการ ใช้สติปัญญาปรับตัวกับสภาวะต่างๆ ในพื้นที่ที่กลุ่มชนนั้นๆ และมีการแลกเปลี่ยนสร้างสรรค์ทาง วัฒนธรรมกับกลุ่มชนอื่นที่มีการติดต่อสัมพันธ์กันแล้ว รับเอาหรือปรับเปลี่ยนนำมาสร้างประโยชน์ หรือแก้ปัญหาของชุมชนได้ ภูมิปัญญาจึงเป็นทั้งภูมิปัญญาดั้งเดิมอันเกิดจากประสบการณ์ในพื้นที่ ภูมิ ปัญญาที่มาจากภายนอก และภูมิปัญญาใหม่

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ได้ให้นิยามของภูมิปัญญาไทยว่า^๗ หมายถึง องค์ความรู้ ความสามารถ และทักษะของคนไทย ที่เกิดจากการสั่งสมประสบการณ์ที่ผ่าน กระบวนการเลือกสรร เรียนรู้ ปรับแต่ง และถ่ายทอดสืบทอดกันมา เพื่อใช้แก้ปัญหาและพัฒนาวิถี ชีวิต ของคนไทยให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและเหมาะสมกับยุคสมัย โดยมีขอบข่ายภูมิปัญญา จำแนกเป็น ๑๐ สาขา ได้แก่ สาขาเกษตรกรรม สาขาอุตสาหกรรมและหัตถกรรม หมายถึง การรู้จักประยุกต์ใช้ เทคโนโลยีสมัยใหม่ในการแปรรูปผลผลิต เชลลการนำเข้าตลาด เพื่อแก้ปัญหาด้านธรรบบริโภคอย่าง ปลอดภัย ประหยัด และเป็นธรรมอันเป็นขบวนการให้ชุมชนท้องถิ่นสามารถพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจได้ ตลอดจนการผลิตและจำหน่ายผลผลิตทางหัตถกรรม เช่น การทอผ้า จักสาน และกลุ่มอาชีพต่างๆ สาขากการแพทย์แผนไทย สาขากการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สาขากกองทุนและธุรกิจ ชุมชน สาขาสวัสดิการ สาขาศิลปกรรม สาขากการจัดการและสาขาศาสนาและประเพณี ซึ่งสาขาที่

^๔ อุบลรัตน์ กิจไมตรี. การพัฒนาหลักสูตรเพื่อถ่ายทอดเพลงอีแซว ภูมิปัญญาท้องถิ่นสุพรรณบุรี สำหรับ นักเรียนประถมศึกษา. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต. ศึกษาศาสตร. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร. ๒๕๔๔.

^๕ กรมศิลปากร, **ผ้าพื้นเมืองอีสาน**. กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง, ๒๕๔๐.

^๖ เอกวิทย์ ณ กลาง, **ภูมิปัญญาอีสาน**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์อมรินทร์, ๒๕๔๔.

^๗ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, **แนวทางส่งเสริมภูมิปัญญาไทยในการจัดการศึกษา**. กรุงเทพฯ : บริษัทพิมพ์ดีจำกัด, ๒๕๔๒.

เกี่ยวข้องกับเรื่องและผู้วิจัยจะศึกษาในครั้งนี้ คือ สาขาอุตสาหกรรม และหัตถกรรม จึงขอขยายความหมายให้เข้าใจชัดเจนขึ้น อุตสาหกรรมและหัตถกรรม หมายถึง การรู้จักประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ในการแปรรูปผลผลิต เชลลการนำเข้าตลาด เพื่อแก้ปัญหา ด้านการบริโภคอย่างปลอดภัย ประหยัด และเป็นธรรม อันเป็นขบวนการให้ชุมชนท้องถิ่นสามารถ พึ่งตนเองทางเศรษฐกิจได้ตลอดจนการผลิตและจำหน่ายผลผลิตทางหัตถกรรม เช่น การทอผ้า จักสาน และกลุ่มอาชีพต่างๆ

ภูมิปัญญาเกิดจากการสะสมด้วยระยะเวลายาวนาน สามารถสรุปลักษณะภูมิปัญญาท้องถิ่นไว้ ๔ ประการ ได้แก่ มีวัฒนธรรมเป็นฐานไม่ใช่วิทยาศาสตร์ มีการบูรณาการสูง เพราะภูมิปัญญาเกิดมาจาก ประสบการณ์จริง จึงมีการบูรณาการทั้งทางกาย ใจ สังคม และสิ่งแวดล้อม มีความเชื่อมโยงไปสู่ นามธรรมที่ลึกซึ้งสูงส่ง เช่น การไหว้แม่คงคา แม่โพสพ เป็นต้น และเน้นความสำคัญของจริยธรรม มากกว่าวัตถุธรรม

จากการศึกษาถึงความหมายและลักษณะของภูมิปัญญาดังกล่าวข้างต้น ทั้งภูมิปัญญาชาวบ้าน ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย และใช้คำว่า ภูมิปัญญา เป็นคำหลักในการวิจัยครั้งนี้ หมายถึง องค์ความรู้ ความสามารถ ตลอดจนทักษะที่ชาวบ้านคิดได้ และนำมาใช้แก้ปัญหา ปรับปรุงและพัฒนาโดยอาศัยศักยภาพที่มีอยู่ในท้องถิ่นเพื่อดำเนินวิถีชีวิต และถ่ายทอดสู่ชนรุ่นหลัง กลายเป็นมรดกทางวัฒนธรรม นอกจากนี้ภูมิปัญญายังสามารถแบ่งแยกได้หลายสาขา เช่น สาขาเกษตรกรรม หัตถกรรม สมุนไพร และเทคโนโลยีพื้นบ้าน เป็นต้น

๒.๑.๒ ความสำคัญภูมิปัญญา

ภูมิปัญญา ได้เป็นที่กล่าวขานวันมากขึ้นเมื่อสังคมเกิดวิกฤตเศรษฐกิจ นโยบายการ พัฒนาในด้านต่างๆ มีการเชื่อมโยงถึงภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาชาวบ้าน หวนหาสิ่งที่เลยมานาน เพราะผลกระทบจากการพัฒนาที่ผ่านมาทำให้ได้รับบทเรียน เมื่อสังคมมีปัญหาแล้วเราไม่สามารถปรับตัวเองได้ แก้ปัญหาเองไม่ได้เนื่องจากเราเน้นความรู้สากลเพียงอย่างเดียว จึงมีหลายหน่วยงานที่ให้ ความสำคัญภูมิปัญญาในฐานะเป็นรากเหง้าของความรู้ดั้งเดิมของท้องถิ่นและสังคมไทย ดังนี้

แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๓๕^๔ ได้จุดประกายในการนำภูมิปัญญาไทยสู่การ ศึกษาของชาติ จึงกำหนดวิสัยทัศน์ในการส่งเสริมภูมิปัญญาไทยในการจัดการศึกษาไว้ “ภายใน ปี พ.ศ.๒๕๕๐ นี้ ภูมิปัญญาไทยได้รับการส่งเสริมเพื่อการแก้ไขปัญหา และพัฒนาสังคมไทยให้ประสานสอดคล้องกับภูมิปัญญาสากล โดยถ่ายทอดสู่ระบบเครือข่ายการศึกษาทั้งในระบบ นอกกระบบ และตามอัธยาศัยอย่างสมดุลและยั่งยืนความมุ่งหมายและหลักการในกระบวนการ เรียนรู้ต้องมุ่งปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย และความรู้อันเป็นสากล ตลอดจนอนุรักษ์

^๔แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๓๕ [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: [http://e-book.ram.edu/e-book/e/EA415\(47291\)/EA415-3.pdf](http://e-book.ram.edu/e-book/e/EA415(47291)/EA415-3.pdf) [๑ กันยายน ๒๕๕๙].

ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีความสามารถในการประกอบอาชีพ รู้จักพึ่งตนเอง มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ใฝ่รู้ และเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง มาตรา ๒๗ แนวการจัดการศึกษา วรรคสอง ให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีหน้าที่จัดทำสารของหลักสูตรแกนกลางในส่วนที่เกี่ยวกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน และประเทศชาติ จะเห็นได้ว่าทั้งกฎหมาย และนโยบายทางการศึกษาของไทยได้ให้ความสำคัญเกี่ยวกับภูมิปัญญา นั้นก็หมายถึงการวางรากฐาน การศึกษาเพื่อปรับเปลี่ยนสังคมในอนาคต คนไทยต้องเห็นคุณค่าและนำองค์ความรู้ภูมิปัญญามา ประยุกต์ให้เข้ากับกระบวนการพัฒนาประเทศสู่สากลต่อไป

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่^๙ ๘ พ.ศ. ๒๕๔๐ - ๒๕๔๔ ยุทธศาสตร์การเสริมสร้างความเข้มแข็งของ ครอบครัวและชุมชนว่าด้วยการพัฒนาการเรียนรู้ของคนในครอบครัว และชุมชน ข้อ ๑.๓ (๑) “สนับสนุนการถ่ายทอดและแลกเปลี่ยนประสบการณ์การเรียนรู้ระหว่างคนในชุมชนเดียวกัน และ ระหว่างองค์กรชุมชนด้วยอันในทุกรูปแบบ โดยเน้นการใช้ประโยชน์จากภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือปราชญ์ชาวบ้านที่มีอยู่และมีการรับรองวิทยฐานะของการเรียนรู้ดังกล่าว”

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่^{๑๐} ๙ พ.ศ. ๒๕๔๕ - ๒๕๔๙ เพื่อให้การเปลี่ยนแปลงและสร้างคุณค่าที่ดีใน สังคมไทยบนพื้นฐานของการอนุรักษ์วัฒนธรรมและเอกลักษณ์ของความเป็นไทย จึงได้กำหนดสภาพสังคมไทยที่พึงประสงค์ โดยมุ่งพัฒนาสู่ “สังคมที่เข้มแข็งและมีคุณภาพ” วิสัยทัศน์การ พัฒนาประเทศ ข้อ ๓.๒ (๒) สังคมไทยที่พึงประสงค์ ต้องเป็นสังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ เปิดโอกาสให้คนไทยทุกคนคิดเป็น ทำเป็น มีเหตุผล มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ สามารถเรียนรู้ได้ตลอดชีวิต รู้เท่าทันโลก เพื่อพร้อมรับการเปลี่ยนแปลง สามารถสั่งสมทุนทางปัญญารักษาและต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่นได้อย่างเหมาะสม มีการเสริมสร้างฐานทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมีนวัตกรรม เพื่อเสริมสมรรถนะและขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศอย่างรู้เท่าทัน ควบคุมการสืบสานประเพณี วัฒนธรรม และศาสนา หรือแม้แต่วัฒนธรรมอนุแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๔๐ ได้ให้ความสำคัญภูมิปัญญา ท้องถิ่นทั้งในด้านการอนุรักษ์และการฟื้นฟู ดังปรากฏใน มาตรา ๔๖ “บุคคลซึ่งรวมอันเป็นชุมชน ท้องถิ่นดั้งเดิมย่อมมีสิทธิอนุรักษ์ หรือฟื้นฟูจารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่นและของชาติ และมีส่วนร่วมในการบำรุงรักษา ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลยั่งยืน”

เมื่อพิจารณาแล้วทั้งกฎหมายหลักของชาติ นโยบายภาครัฐถูกบรรจุความสำคัญของ ภูมิปัญญาให้เกิดประโยชน์และโครงการต่างๆ อย่างเป็นรูปธรรมมากขึ้น จากแผนพัฒนา เศรษฐกิจและ

^๙ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ [ออนไลน์]. แหล่งที่มา:

http://www.nesdb.go.th/more_news.php?cid=230&filename=index [๑ กันยายน ๒๕๕๙].

^{๑๐} แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ [ออนไลน์]. แหล่งที่มา:

http://www.nesdb.go.th/more_news.php?cid=230&filename=index [๑ กันยายน ๒๕๕๙].

สังคมแห่งชาติฉบับที่ ๘ และฉบับที่ ๙ เน้นคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา ได้ กำหนดวิสัยทัศน์การพัฒนาประเทศเกี่ยวกับภูมิปัญญาสามารถนำมาพัฒนาสังคมให้เข้มแข็งและมีคุณภาพได้โดยการทำให้สังคมไทยเป็นสังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ เป็นการสะท้อนเห็น เห็นถึงความสำคัญในอีกแง่มุมหนึ่งทั้งด้านการวางแผนพัฒนาโดยใช้ยุทธศาสตร์และการเชื่อมโยง ภูมิปัญญาเข้าสู่ระบบการศึกษา พัฒนาสู่นวัตกรรมใหม่มุ่งสู่จุดหมายสำคัญด้านเศรษฐกิจและสังคมเป็นการเชิดชูภูมิปัญญาเอกลักษณ์สำคัญของความเป็นไทยสู่สากลอย่างมีคุณค่า ปรากฏในรูปแบบของผลิตภัณฑ์แปรรูปค่าเป็นราคาเสริมสร้างเศรษฐกิจฐานรากสู่เศรษฐกิจชาติ นอกจากนี้ยังมีกฎหมายรัฐธรรมนูญ ซึ่งเป็นกฎหมายสูงสุดของชาติกำหนดให้อนุรักษ์และฟื้นฟูภูมิปัญญา เพื่อให้คงอยู่คู่ชาติไทยต่อไป พระราชดำรัสในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

“ประชาชนนั้นแหละเขามีความรู้ เขาทำงานมาหลายชั่วคนแล้ว เขากำหนดอย่างดี เขามีความเฉลียวฉลาด เขารู้จักว่าตรงไหนควรทำกิจกรรม เขารู้ว่าที่ไหนควรจะทำรักษาไว้ แต่ที่เสียไปก็เพราะพวกที่ไม่รู้เรื่อง ไม่ได้ทำมานานแล้ว เลยทำให้สืบทอดชีวิตมันเป็นไปได้โดยการทำกิจกรรมที่ถูกต้อง” พระราชดำรัสดังกล่าวสะท้อนถึงการรับรู้และเข้าใจที่ยังลึก ภายหลังการทุ่มเทพระองค์กับงานพัฒนาชนบทของประเทศเป็นเวลายาวนาน ด้วยสายพระเนตรที่ยาวไกลด้วยความคิดที่ เปิดกว้างด้วยประสบการณ์อันอุดมสมบูรณ์ และด้วยความเป็นจริงที่ปรากฏแก่พระองค์ ภูมิปัญญาหรือความรู้ที่ฝังลึกอยู่กับชาวบ้าน อันเป็นคนส่วนใหญ่ของประเทศ ควรจะส่งเสริมสนับสนุนคนเหล่านี้ให้ได้ใช้ภูมิปัญญาที่มีอยู่ในตัวเอง จะเห็นได้ว่าแม้แต่เจ้าฟ้าเจ้าแผ่นดินก็ยังให้ความสำคัญกับภูมิปัญญาที่ชาวบ้านได้คิด พัฒนา สังสมมาจนปรากฏให้เห็นในยุคปัจจุบัน

นอกจากการให้ความสำคัญภูมิปัญญาในเชิงนโยบายดังกล่าวข้างต้นแล้ว ภูมิปัญญายังมีความสำคัญที่เป็นเรื่องของคุณค่า จิตสำนึก ความรัก ความผูกพัน ที่มีการเชื่อมโยงสัมพันธ์กับหลากหลายอาชีพเป็นทุนวัฒนธรรม ที่สามารถจัดการกับปัญหาต่าง ๆ ทางสังคมได้ ทุนทางวัฒนธรรมเป็นทุนทางจิตใจซึ่งบางครั้งการลงทุนในบางเรื่องใช้เวลาไปมากแต่ไม่ได้ใช้เงินเลย แต่เกิดขึ้นภายใต้กรอบวัฒนธรรมที่มีการบูรณาการทั้งเศรษฐกิจ จิตใจ สิ่งแวดล้อม และการเมือง การพัฒนาด้วยทุนทางวัฒนธรรมจึงเป็นการดำรงชีวิตอย่างสมดุล ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมทุกอย่างเชื่อมโยงกัน สังคมไทยมีภูมิปัญญาที่หลากหลาย เช่น อาหารไทย อร่อย สวย และยังมีคุณค่าต่อสุขภาพมากกว่าอาหารฝรั่งจนสามารถพูดได้ว่า อาหารไทยเป็นอาหารเพื่อสุขภาพ ผักผลไม้บริโภคมากจะลดการเป็นมะเร็งได้ การแพทย์แผนไทย ผาทอพื้นเมือง และศิลปหัตถกรรม สิ่งเหล่านี้ คือ ทุนทางวัฒนธรรมที่มีอยู่สามารถนำมาพัฒนา ให้เกิดผลทางเศรษฐกิจได้

หากจะมองสังคมเป็นองค์กร สังคมที่มีคนซึ่งเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของสังคมมี ความรู้มีภูมิปัญญาและจิตใจดีเอื้อเพื่อแผ่ซึ่งกันและกัน ทุนทางจิตใจ หรือทุนทางวัฒนธรรมนั้น การที่จะพัฒนาสังคมใดสังคมหนึ่งต้องมีการลงทุนที่หลากหลาย นอกจากทุนงบประมาณแล้ว สำคัญยิ่งทุนด้าน

จิตสาธารณะ ความสัมพันธ์ ผูกพันสามัคคี เป็นต้น ทุนเหล่านี้นับถือเป็นทุนทางสังคมที่มีค่าให้
 ความสำคัญของ ภูมิปัญญาว่าเป็นทุนทางสังคม ซึ่งเป็นภูมิธรรมภูมิปัญญาที่บรรพบุรุษได้สั่งสมไว้
 สามารถเป็น พลังที่จะสานต่อไปในอนาคตได้ ภูมิปัญญาของไทยนี้อาจสะท้อนออกมาในรูปของ
 ศาสนา ประเพณี ความเชื่อและแนวทางการประพฤติปฏิบัติในการดำเนินวิถีชีวิตต่างๆ และการที่จะ
 ดำรงรักษาภูมิธรรมภูมิปัญญาที่เป็นทุนสำคัญของสังคมไว้ได้นั้นต้องคำนึงถึงกระบวนการทาง
 วัฒนธรรม ดังนี้

๑. กระบวนการถ่ายทอดวัฒนธรรม การจัดให้มีการศึกษาค้นคว้า รวบรวมภูมิธรรม ภูมิ
 ปัญญาแล้วนำออกเผยแพร่และถ่ายทอดเพื่อสร้างความเข้าใจในคุณค่า สาระและความสำคัญของภูมิ
 ปัญญาท้องถิ่นต่างๆ ซึ่งก่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ การเห็นคุณค่าความสำคัญประโยชน์ จนเกิดการ
 ประพฤติปฏิบัติจนเป็นวิถีชีวิต

๒. กระบวนการสังสรรค์ทางวัฒนธรรม สังคมไทยเป็นสังคมเปิด จึงทำให้มีการสังสรรค์
 ระหว่างวัฒนธรรมต่างๆ รวมทั้งวัฒนธรรมสากลในกระแสโลกาภิวัตน์ตลอดเวลา การศึกษา
 วัฒนธรรมต่างๆ เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจในคุณค่าของวัฒนธรรมซึ่งกันและกัน และศึกษา
 วัฒนธรรมที่ไหลบ่าตามกระแสโลกาภิวัตน์เพื่อให้รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงต่างๆ แล้วเลือกสรร
 กลับกรองมาใช้ให้เหมาะสมกับพื้นฐานภูมิธรรมภูมิปัญญาของวัฒนธรรมท้องถิ่นด้วย

๓. กระบวนการปรับปรุงทางวัฒนธรรม พยายามสร้างเครือข่ายภาคีสมาชิกให้มี
 ความสามารถในการปรับปรุงทางวัฒนธรรม โดยเลือกสรร กลับกรองวัฒนธรรมต่างๆ ทั้งภูมิธรรม ภูมิ
 ปัญหาดั้งเดิม และวัฒนธรรมใหม่ ๆ ที่มากับกระแสโลกาภิวัตน์ด้วยเหตุและผลอย่างรอบคอบ ทำให้
 สามารถประสานเชื่อมโยงและเอื้อประโยชน์ซึ่งกันและกันให้มากที่สุด

เอนก นาเคบุตร ได้ให้วาทกรรมหรือกรอบความคิดเกี่ยวกับภูมิปัญญา^{๑๑} ท้องถิ่นว่า ควรมี
 รูปแบบของความสำเร็จที่ชัดเจนและมีการประยุกต์ใช้กันอย่างต่อเนื่อง ซึ่งมีหลาย ประเด็นที่น่าสนใจ
 เช่น

๑. คุณค่าในท้องถิ่น สังคมไทยมีความแตกต่างทางวัฒนธรรมท้องถิ่นสูงมาก ภูมิปัญญา มี
 คุณค่าที่ชุมชนยึดเหนี่ยว และรู้สึกผูกพันในเรื่องของจิตวิญญาณ ไม่ว่าจะเป็นความรักถิ่น ความรู้สึก
 ของคนที่ผูกพันเรื่องของสายเลือด อาทิ ความเป็นคนเมืองย่าโม ความเป็นคนเมืองสงขลา คุณค่าต่อ
 ความรู้สึกที่เป็นคนอยู่ในวัฒนธรรมชนเผ่า คุณค่าที่มีต่อหลักศาสนาอิสลาม ต่อศาสนาพุทธ คุณค่าต่อ
 การที่ผูกพันในแม่นำของคนน่าน ความรู้สึกผูกพันในคุณค่าของกว๊านพะเยา ผูกพันต่อป่าชุมชน
 ร่วมกัน ต่อการดูแลคนที่อยู่ในศรัทธาวัดเดียวกัน เป็นต้น

^{๑๑} เอนก นาเคบุตร, ข่าวสารข้อมูลกับความยั่งยืนของการพัฒนา: ในคนกับดิน น้ำ ป่า
 จุดเปลี่ยนแห่งความคิด. กรุงเทพฯ: สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา, ๒๕๓๖.

๒. เกษตรทางเลือก/เกษตรธรรมชาติ ภาคประชาชนได้สร้างวาทกรรมเป็นต้นแบบที่ชัดเจน ในช่วงเศรษฐกิจล่มสลาย คือ การปรับระบบการเกษตร กลับมาใช้การเกษตรที่ลดต้นทุน การผลิต และลดการทำลายธรรมชาติโดยลดใช้สารเคมี มากกว่านั้นจะเป็นการเกษตรอินทรีย์ และใช้การเกษตรแบบผสมผสานมากขึ้นเพื่อหวังสร้างธาตุอาหาร การกระจายผลผลิตเพื่อยังชีพก่อนแล้วจึงขยายตลาดออกไป องค์ความรู้ใหม่ที่ภาคประชาชนได้นำเสนอจากการใช้ภูมิปัญญาเดิมได้เสนอทางเลือกใหม่ในการเกษตร ซึ่งขณะนี้ เป็นสิ่งที่รัฐบาลและกระทรวงเกษตรฯ กำลังปรับนโยบายบางส่วนเป็นเรื่องเกษตรแบบธรรมชาติ

๓. ธุรกิจชุมชน หัตถกรรมชุมชน และอุตสาหกรรมชุมชน นอกจากการทำเกษตร และการรับจ้างแรงงานแล้ว พบว่าช่วงวิกฤตเศรษฐกิจ ได้มีคนชั้นกลางที่เคยมาจ้างในเมืองใหญ่ในกรุงเทพฯ รวมทั้งมาอยู่ในโรงงานได้กลับไปบ้าน คนหนุ่มสาวเหล่านี้ได้ไปคิดค้นหาทางเลือกในการประกอบอาชีพในการแปรรูปสินค้าเกษตร และมาดัดแปลงจากวัสดุพื้นบ้านต่าง ๆ เช่น กระดาษสา หวาย เสื้อผ้า สบู่เปลือกมังคุด มีการวางรูปแบบการผลิต ออกแบบผลิตภัณฑ์ และการบรรจุหีบห่อ กลายเป็นอุตสาหกรรมการผลิตในชุมชนโดยภาพรวมแล้วขณะนี้ผู้ประกอบการที่ได้ชี้ให้เห็นถึงองค์ความรู้ที่ชุมชนลุกขึ้นมาจัดการเป็นเจ้าของธุรกิจชุมชน อาทิ การแปรรูปอาหาร โรงงานขนมจีน อุตสาหกรรมทอผ้า ออกแบบลายผ้า ทำเครื่องหยา เป็นต้น ความเป็นเจ้าของเป็นเรื่องสำคัญที่ชุมชนได้บอกให้ เห็นว่าความเข้มแข็งของความเป็นเจ้าของนั้นอยู่ที่การใช้องค์ความรู้ท้องถิ่นใช้วัสดุท้องถิ่น ใช้จุดแข็งของท้องถิ่น ใช้ผู้ประกอบการที่มาจากท้องถิ่น ทั้งด้านที่เป็นองค์ความรู้ ตัวการจัดการ และแรงงานเครือข่ายเหล่านี้ได้เข้าร่วมในกระบวนการยกระดับการจัดการเรื่องสวัสดิการของชุมชน หรือการดูแลคนยากลำบาก ในระบบดั้งเดิมที่เป็นระบบประเพณี ระบบที่ชุมชนพัฒนาสืบทอดมาแบบดั้งเดิมโดยอาศัยคุณค่าทางศาสนา คุณค่าของชุมชนซึ่งต่างวัฒนธรรมต่างสถาบันมีอยู่ทั้ง หมด ได้สร้างวาทกรรมใหม่ คือการเกิดการเกาะเกี่ยวกันระหว่างชุมชนกับคนยากลำบากทุกชนิด ที่เผชิญวิกฤตการณ์หลังจากที่ต้องตกงานมาจากในเมือง หรือเกิดจากภาวะการณ์ติดยา การติดเชื้อเอดส์มาจากในเมือง ซึ่งได้มีการดูแลกันอย่างค่อยเป็นค่อยไป อย่างพี่น้องน้อง อย่างเพื่อนมนุษย์ร่วมชะตากรรมเดียวกัน “กองทุนสวัสดิการชุมชน” ได้กลายเป็นเครื่องมือเกาะเกี่ยวผู้คน ทั้งคนยากคนจนเข้าด้วยกัน และเข้าร่วมกับชุมชนที่เป็นชุมชนคนชั้นกลางมากขึ้นทั้งกระจายอยู่ทั่วประเทศ ผ่านเครือข่ายเป็นวาทกรรมใหม่ที่คิดค้น ริเริ่มและกระทำการโดยประชาชนกันเองและที่สำคัญคนยากคนจนได้ลุกขึ้นเป็นผู้กระทำ มากกว่าเป็นผู้ที่คอยแบมือรับบริจาคจากคนอื่น

อานันท์ กาญจนพันธุ์ อธิบายว่า^{๑๒} ภูมิปัญญาเป็นพลวัตของชุมชนในมิติทางวัฒนธรรม ซึ่งเป็นพลังสร้างสรรค์สังคม ประกอบด้วยระบบใหญ่ ๓ ระบบ คือ

^{๑๒} อานันท์ กาญจนพันธุ์, มิติชุมชน : วิธีคิดท้องถิ่นว่าด้วย สิทธิ อำนาจ และการจัดการทรัพยากร, กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, ๒๕๔๔.

๑. ระบบคุณค่า หมายถึง ศีลธรรมของส่วนรวมและจิตวิญญาณของความเป็นมนุษย์มักแสดงออกในรูปแบบของความคิดที่ให้ความสำคัญกับความเป็นธรรม ความอุดมสมบูรณ์ และความยั่งยืนของสังคมและธรรมชาติ

๒. ระบบภูมิปัญญา ซึ่งครอบคลุมวิถีคิดของสังคมโดยเฉพาะการคัดการกับความสัมพันธ์ทางสังคมและสัมพันธ์ระหว่างสังคมกับธรรมชาติแวดล้อม ปรากฏให้เห็นในกระบวนการเรียนรู้ การสร้างสรรค์ การผลิตใหม่และการถ่ายทอดความรู้ผ่านองค์กรทางสังคมในท้องถิ่น เพื่อปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงของสภาวะแวดล้อม นอกจากนี้ยังมีปรากฏให้เห็นจากแบบแผนความสัมพันธ์ ทางสังคม เช่น เครือญาติ เครือข่าย ตลอดจนแบบแผนการใช้ทรัพยากร ดิน น้ำ และป่าไม้ เป็น ภูมิปัญญาที่สะท้อนคุณค่าทางศีลธรรมได้เป็นอย่างดี

๓. ระบบอุดมการณ์อำนาจ หมายถึง คัดค้านและสิทธิของความเป็นมนุษย์ เป็นสิทธิตามธรรมชาติที่จะเสริมสร้างความมั่นใจและอำนาจให้กับคนในชุมชนหรือสังคมท้องถิ่นเพื่อเป็นพลังในการเรียนรู้ สร้างสรรค์ การผลิตใหม่ และถ่ายทอดภูมิปัญญา นอกจากนี้อำนาจยังแสดงถึงศักยภาพของชุมชนที่สามารถพึ่งตนเองได้

ภูมิปัญญามีความสำคัญต่อการพัฒนาสังคมไทยทั้งรูปธรรมและนามธรรม รูปธรรม เช่น การเกิดผลิตภัณฑ์ รายได้ ส่งผลให้ชุมชนมีศักยภาพในการพัฒนาได้ ส่วนนามธรรมเป็นเรื่องของจิตวิญญาณ ความมีคุณค่าในท้องถิ่นที่มีความผูกพันอย่างลึกซึ้ง อย่างที่ เอนก นาเคบุตร ได้ ให้ความทรงจำไว้ ส่งผลให้เกิดความรักความภาคภูมิใจในภูมิปัญญาของตนเองที่บรรพบุรุษถ่ายทอดสืบทอดกันมา นอกจากนี้ภูมิปัญญาเป็นทุนทางสังคมที่จะขับเคลื่อนให้เกิดกระบวนการทางสังคม ไม่ว่าจะเป็น การศึกษาค้นคว้าให้เกิดความรู้ความเข้าใจในคุณค่าการประเทสังสรรค์ทางวัฒนธรรม และปัจจุบันภูมิปัญญาสามารถขยายได้สะท้อนออกมาในรูปผลิตภัณฑ์ชุมชน นอกจากนี้ผู้ที่มีความรู้หรือผู้ที่สามารถสร้างสรรค์ผลงานค้นเป็นภูมิปัญญาในด้านใดด้านหนึ่งอย่างเด่นชัด ยังได้รับการยกย่องให้เป็นศิลปินแห่งชาติ ครูภูมิปัญญาไทย นับเป็นเกียรติแก่ผู้มีภูมิปัญญาเฉพาะด้าน และสามารถถ่ายทอดความรู้สู่ลูกหลานต่อไป

๒.๒.แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้และสืบทอด

๒.๒.๑ ความหมายกระบวนการเรียนรู้และสืบทอด

กระบวนการเรียนรู้มีความหลากหลายเพื่อเป็นความเข้าใจเบื้องต้น ผู้วิจัยขอเสนอแนวคิด ๓) องค์กรวิชาการต่างๆ ดังนี้

ชัยอนันต์ สมุทวณิช^{๓๓} ได้เสนอแนวความคิดเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ว่า กระบวนการเรียนรู้เกี่ยวข้อง กับตัวความรู้ (Body of Knowledge) และการรู้ (Knowing)

๑. ตัวความรู้ ตามวิชาต่างๆ ที่มีลักษณะแยกเป็นรายละเอียดมีการจัดในรูปของแขนง หรือหมวดวิชา โดยอาจมีการบูรณาการเชื่อมโยงกันหรือแยกส่วนก็ได้ ตัวความรู้มี ปรากฏในรูปของตำรา สื่อการสอนหลายประเภทตลอดจนตามสื่ออื่นๆ เช่น ในอินเทอร์เน็ต วิทยู โททัศน์ หนังสือพิมพ์ นิตยสาร วารสาร หนังสืออ้างอิง ฯลฯ

๒. การรู้ ได้แก่ ลักษณะและวิธีการที่ผู้สอนแนะนำสั่งสอนให้ผู้เรียนใช้ในการแสวงหาตัวความรู้ หรือผู้เรียนมีความอยากรู้ และหาวิธีการแสวงหาสิ่งที่อยากรู้ด้วยตนเอง ดังนั้นเมื่อจะพูดถึงกระบวนการเรียนรู้ จะต้องทำความเข้าใจและแยกแยะ ระหว่าง การรู้กับความรู้ก่อน การสอนซึ่งเป็นวิธีการหนึ่งของการรู้ (Teaching as a way of knowing) เมื่อเข้าใจแล้วว่า การรู้อาจเกิดขึ้นได้ด้วยตนเอง (ตรัสรู้) แต่โดยทั่วไปแล้วการรู้ของ มนุษย์มีหลายขั้นตอน หลายระดับ และในระยะเวลาหนึ่งการรู้ตัวความรู้ต่างๆ มาจากการสอน การแนะ การทำให้เห็น การมีประสบการณ์ตรง การดูแบบอย่างหรือการเอาอย่าง เป็นต้น

เมื่อทำความเข้าใจร่วมกันถึงความแตกต่างที่เกี่ยวข้องกันระหว่างการรู้กับความรู้แล้ว คำว่า “การเรียนรู้” หรือ กระบวนการเรียนรู้ เป็นไปเพื่อการพัฒนาศักยภาพของมนุษย์และ จะต้องระลึกว่า ตัวความรู้หรือองค์ความรู้มีการสะสมมาเป็นเวลานาน ทำให้มนุษย์ไม่ต้องคิดใหม่ ลองผิดลองถูกใหม่ ในทุกๆ เรื่อง เพราะได้เคยมีการคิด การทดลอง การยอมรับมาก่อนแล้ว แต่ความรู้ก็ใช้จะคงสภาพเดิมไว้ตลอดเวลา หากมีการเพิ่มพูน ขยายขอบเขตมากขึ้น บางอย่างมีการ ทบทวนแก้ไขเปลี่ยนแปลงไป มนุษย์จึงต้องแสวงหาความรู้เพิ่มขึ้นตลอดเวลา ระบบการเรียนรู้ ในโรงเรียนและมหาวิทยาลัยเคยเป็นหลักของการเรียนรู้ แต่ปัจจุบันและอนาคตแหล่งความรู้มีมากมายและในบางแหล่งมีคุณภาพสูง และข้อมูลข่าวสารมากกว่าโรงเรียนและมหาวิทยาลัย

การเรียนรู้ หมายถึง การแสดงให้เห็นถึงลักษณะของกระบวนการที่มีอย่างต่อเนื่องของการเรียนรู้ ซึ่งผลของการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นในครั้งก่อนจะเป็นพื้นฐานของการเรียนรู้ในครั้งต่อไป และในความหมายของเครือข่ายการเรียนรู้ที่อาศัยภูมิปัญญาเดิมเป็นฐานในการพัฒนา โดยมีการประยุกต์ใช้

^{๓๓} ชัยอนันต์ สมุทวณิช. Good Governance กับการปฏิรูปการศึกษา การปฏิรูปการเมือง.

วิทยาการสมัยใหม่ด้วยความเหมาะสม มืองค์กรชุมชนเป็นหน่วยของการจัดการศึกษา สมาชิกในชุมชนมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน เพื่อแก้ปัญหาของคนในชุมชนร่วมกัน

จากความหมายดังกล่าว ทำให้เห็นได้ว่า กระบวนการเรียนรู้มีลักษณะเป็นพลวัต เพื่อ เป็น การทำความเข้าใจและอธิบายการแลกเปลี่ยนหรือความเคลื่อนไหวของวิถีชีวิตมนุษย์และชุมชน เพราะการเรียนรู้เป็นหัวใจของความสามารถในการปรับตัวของบุคคลและชุมชนต่อกระแสการเปลี่ยนแปลงที่ไม่หยุดยั้งในบริบทของสังคมใหม่ หรือสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาและรวดเร็ว

กาสัถ เตชะขันธ์หมาก ให้ความหมายกระบวนการเรียนรู้^{๑๔} หมายถึง กระบวนการ ที่ทำให้ ความสามารถในการแสวงหา เลือกสรร กลั่นกรองและสังสมองค์ความรู้ทั้งที่เป็นภูมิปัญญา ดั้งเดิม และความรู้ใหม่จากภายนอก แล้วนำมาใช้หรือประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหาต่างๆ ของชุมชน และมี กระบวนการเรียนรู้ตามความหมายดังกล่าวดังนี้

๑. กระบวนการเรียนรู้เป็นกระบวนการกลุ่ม ที่เกิดจากเครือข่ายเครือข่ายภาคี สมาชิกได้ร่วมกันพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็น วิพากษ์ วิจารณ์ ตั้งคำถามหาคำตอบและแนวทางเลือกในการดำเนินงานวัฒนธรรม ลงมือปฏิบัติ ประเมินการดำเนินงานและสรุปบทเรียน ร่วมกัน ซึ่งทำให้เกิดภูมิปัญญาหมู่

๒. กระบวนการเรียนรู้จากการลงมือทำจริง พลวัตของการเรียนรู้เกิดจากการพูดคุย แลกเปลี่ยนความรู้ ความคิด ประสบการณ์ วิเคราะห์ปัญหาสาเหตุและหาแนวทางแก้ไขให้ดียิ่งขึ้น ด้วยกระบวนการคิด-ทำ-ทบทวน-วิเคราะห์-ทำ ซึ่งจะส่งผลให้ได้ยกระดับความคิดและสังสมภูมิปัญญาไว้

๓. การเรียนรู้จากการแก้ปัญหาในชีวิตจริง ซึ่งเป็นความพยายามในการแก้ปัญหา และตอบสนองความต้องการของวัฒนธรรมในชีวิตจริงของท้องถิ่น จึงทำให้ง่ายต่อการทำความเข้าใจ และเรียนรู้ที่จะดำเนินงานวัฒนธรรมได้

๔. การเรียนรู้ที่เชื่อมโยงเป็นเครือข่าย ที่เครือข่ายเครือข่ายภาคีสมาชิกมีการ ติดต่о สื่อสารกัน ช่วยเหลือกัน มีความเอื้ออาทรสนใจที่จะมาร่วมกันดำเนินงานโดยใช้ทั้งการเชื่อมโยง เครือข่ายบุคคล และการใช้ช่องของการสื่อสารต่างๆ เช่น สื่อสารมวลชนของท้องถิ่นเป็นกลไก หรือ ตัวกลางในการเชื่อมโยง

ประเวศ วะสี เสนอกระบวนการเรียนรู้ว่าเป็นกระบวนการทางปัญญา^{๑๕} ซึ่งการเรียนรู้จะ เกิดขึ้นได้เพราะกระบวนการสำคัญ ดังนี้

^{๑๔} จันทรสุตา รัชพลเมือง , สุทธาสินี วัชรบูล , กาสัถ เตชะขันธ์หมาก . กระบวนการเรียนรู้บนฐาน วัฒนธรรมในบริบททางสังคมใหม่. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, ๒๕๕๕.

^{๑๕} ประเวศ วะสี. หลักสูตรกับบูรณาการทางสอน . กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๓๖.

๑. การสังเกต สังเกตในสิ่งที่เราเห็นหรือสิ่งแวดล้อม เช่น ไปดูนก ดูผีเสื้อ การทำงาน การสังเกตจะทำให้เกิดปัญญามาก โลกทรรศน์และวิธีคิด สติ-สมาธิ จะเข้าไปมีผลต่อการสังเกตและสิ่งที่สังเกต

๒. การจดบันทึก เมื่อสังเกตอะไรแล้วควรแล้วก็บันทึก โดยจะวาดรูปหรือบันทึกข้อความ ถ่ายภาพ วีดีโอ ละเอียดมากขึ้นตามวัย และตามสถานการณ์ การบันทึกเป็นการพัฒนาปัญญา

๓. การนำเสนอต่อที่ประชุมกลุ่ม เมื่อมีการทำงานกลุ่ม เราไปเรียนรู้อะไรมา บันทึกอะไรมา จะนำเสนอให้เพื่อนหรือครูรู้เรื่องได้อย่างไร ก็ต้องแกล้งนำเสนอ การนำเสนอได้ดีจึงเป็นการพัฒนาปัญญาทั้งของผู้นำเสนอและของกลุ่ม

๔. การฝึกการฟัง ถ้ารู้จักฟังคนอื่นก็จะทำให้ฉลาดขึ้น โบราณเรียกว่าเป็นพหูสูตร บางคนไม่ได้ยินคนอื่นพูด เพราะหมกมุ่นอยู่ในความคิดของตัวเองหรือมีความฝึใจในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง จนเรื่องอื่นเข้าไม่ได้ ฉันทะ สติ สมาธิ จะช่วยให้ฟังได้ดีขึ้น

๕. การฝึกปจฉาวิสัชนา เมื่อมีการนำเสนอและการฟังแล้ว ฟังปจฉา-วิสัชนา หรือถาม-ตอบ เป็นการฟังใช้เหตุผลวิเคราะห์ สังเคราะห์ ทำให้เกิดความแจ่มแจ้งในเรื่องนั้นๆ ถ้าเราฟังครูโดยไม่ถาม-ตอบ ก็จะไม่แจ่มแจ้ง

๖. การฝึกตั้งสมมติฐานและตั้งคำถาม เวลาเรียนรู้อะไรไปแล้วเราต้องสามารถตั้งคำถาม ได้ว่าสิ่งนี้คืออะไร สิ่งนั้นเกิดจากอะไร อะไรมีประโยชน์อย่างไรจะสำเร็จประโยชน์นั้น และมีการตั้งคำถามถ้ากลุ่มช่วยกันคิดคำถามที่มีคุณค่าและมีความสำคัญก็จะอยากได้คำตอบ

๗. การฝึกการค้นหาคำตอบ เมื่อมีคำถามแล้วก็ควรไปค้นหาคำตอบจากหนังสือ จากตำรา จากอินเทอร์เน็ต หรือไปคุยกับคนเฒ่าคนแก่ แล้วแต่ธรรมชาติของคำถาม การค้นหาคำตอบต่อคำถามที่สำคัญจะสนุกและทำให้ได้ความรู้มาก ต่างจากการท่องหนังสือโดยไม่มีคำถาม เมื่อค้นหาคำตอบทุกวิถีทางจนหมดแล้วก็ไม่พบ แต่คำถามยังอยู่และมีความสำคัญ ต้องหาคำตอบ ต่อไปด้วยการวิจัย

๘. การวิจัยเพื่อหาคำตอบเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ทุกระดับ การวิจัยจะทำให้ค้นพบความรู้ใหม่ ซึ่งจะทำให้เกิดความภูมิใจ สนุก และมีประโยชน์มาก

๙. เชื่อมโยงบูรณาการ ให้เห็นความเป็นทั้งหมดและเห็นตัวเอง ธรรมชาติของสรรพสิ่ง ล้วนเชื่อมโยง เมื่อเรียนรู้อะไรมาอย่าให้ความรู้นั้นแยกเป็นส่วนๆ แต่ควรที่จะเชื่อมโยงเป็นบูรณาการให้ เห็นความเป็นทั้งหมด ในความเป็นทั้งหมดจะมีความงาม และมีมิติอื่นๆ บังเกิดออกมาความเป็น ส่วนๆ และในความเป็นทั้งหมดนั้นมองให้เห็นตัวเองเกิดการรู้ตัวเองตามความเป็นจริงว่าสัมพันธ์กับความเป็นทั้งหมดอย่างไร จริยธรรมอยู่ตรงนี้คือการเรียนรู้ตัวเองตามความเป็นจริงว่าสัมพันธ์กัน

อย่างไร ดังนั้น ไม่ว่าการเรียนรู้อะไรๆ ก็มีมิติทางจริยธรรมอยู่ในนั้นเสมอ มิติทางจริยธรรมอยู่ในความเป็นทั้งหมดนั่นเอง ต่างจากการเอาจริยธรรมไปเป็นวิชาๆ หนึ่งแบบแยกส่วนแล้วก็ไม่ค่อยได้ผล

๑๐. การฟังการเขียนเรียบเรียงทางวิชาการ ถึงกระบวนการเรียนรู้และความรู้ ใหม่ที่ได้มา การเรียบเรียงทางวิชาการเป็นการเรียบเรียงความคิดให้ประณีตขึ้น ทำให้ค้นคว้าหา หลักฐาน ที่มาที่อ้างอิงของความรู้ให้ถี่ถ้วนแม่นยำขึ้น การเรียบเรียงทางวิชาการจึงเป็นการพัฒนา ปัญญาของตนเองอย่างสำคัญและเป็นประโยชน์ในการเรียนรู้ของผู้อื่นในวงกว้างออกไป

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๔๒ มาตรา ๔ “การศึกษา หมายความว่า เป็นกระบวนการเรียนรู้เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคมโดยการถ่ายทอดความรู้ การฝึก การอบรม การสืบสานทาง วัฒนธรรม การสร้างสรรค์จรรโลงความก้าวหน้าทางวิชาการ การสร้างองค์ความรู้ อันเกิดจากการก่อกองสภาพแวดล้อมสังคม การเรียนรู้ และปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคลเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต”^{๑๖}

เอกวิทย์ ณ ถลาง เสนอแนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ภูมิปัญญาว่า^{๑๗} เกิดจากการสร้างสรรค์ สังคมภูมิปัญญาเป็นตามแบบธรรมชาติของมนุษย์ท่ามกลางสภาพแวดล้อม ธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมทางสังคมที่มีพัฒนาการมายาวนาน แม้สังคมมนุษย์จะเปลี่ยนแปลง ก้าวหน้า หรือผันแปรไปอย่างไร มนุษย์ก็ยังคงความเป็นมนุษย์อยู่ ดังนั้น ธรรมชาติการเรียนรู้ ของมนุษย์ จึงยังมีความสำคัญและถือได้ว่าเป็นศักยภาพอันยิ่งใหญ่ของมนุษย์ ถึงแม้ว่ามนุษย์จะสามารถสร้างโลกเทียมจริงขึ้นมาได้ และได้พัฒนาการเรียนรู้ด้วยวิทยาการก้าวหน้าที่เรียกว่า เทคโนโลยีข้อมูลข่าวสาร (IT) มีทางด่วนข้อมูลข่าวสาร มีระบบเครือข่ายข้อมูลนานาชาติ อันทรงประสิทธิภาพแล้วก็ตาม มนุษย์ก็ยังต้องเรียนรู้จากการสัมผัสมนุษย์ด้วยกัน และเรียนรู้โลกกาย ภาพอันเป็นสิ่งแวดล้อมธรรมชาติที่เกื้อกูลชีวิตมนุษย์ตลอดมา กระบวนการเรียนรู้ตามธรรมชาติ ของมนุษย์แล้วสังสรรค์เป็นมรดกทางปัญญาจึงมีความสำคัญเทียบเท่าเคียงไต่กับการเรียนรู้ด้วยวิทยาการก้าวหน้าด้วย และได้ประมวลกระบวนการเรียนรู้ภูมิปัญญาไว้ ๘ ประการดังนี้

๑. การลองผิดลองถูก มนุษย์เรียนรู้การดำรงชีวิตและรักษาเผ่าพันธุ์ด้วยการลอง ผิดลองถูก ทั้งในด้านการหาอาหาร ต่อสู้กับธรรมชาติ การรักษาโรคจากสมุนไพร ประสบการณ์นี้ ได้ทดสอบอยู่ตลอดเวลา และเกิดการสะสมเป็นความรู้ไว้ แล้วถ่ายทอดสู่ลูกหลานกลายเป็นข้อ ปฏิบัติข้อห้าม จารีตประเพณี ในวัฒนธรรมของกลุ่มคนนั้นๆ ต่อไป

๒. การลงมือกระทำจริง ในสถานการณ์สิ่งแวดล้อมที่มีอยู่จริง มนุษย์เรียนรู้ด้วยการลงมือกระทำจริง เช่น การเดินทาง ปลุกพืช สร้างบ้าน ฯลฯ ซึ่งจะเห็นได้จากชาวบ้านในประเทศไทย ดังปรากฏให้เห็น ชาวบ้านภาคเหนือเรียนรู้ด้วยการร่วมกันอัคระบบเหมืองฝายเพื่อการกสิกรรมใน

^{๑๖} [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://person.mwit.ac.th/01-Statutes/NationalEducation.pdf> [๑ กันยายน ๒๕๕๙].

^{๑๗} เอกวิทย์ ณ ถลาง. ภูมิปัญญาอีสาน. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์อมรินทร์, ๒๕๔๔.

พื้นที่ระหว่างหุบเขา แล้วพัฒนาเป็นระบบความสัมพันธ์ในการแบ่งปันน้ำระหว่างคนที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ในลุ่มน้ำเดียวกัน ชาวบ้านภาคอีสานเรียนรู้ที่จะแสวงหาแหล่งดินดำน้ำชุ่มชื้น เป็นที่ทำมาหากิน หรือการขุดสระไว้เป็นบารายรอบเพื่อบริโภคเพื่อเลี้ยงชุมชน ชาวบ้านภาคกลาง เรียนรู้ที่จะอยู่กับภาวะน้ำหลาก น้ำท่วม น้ำลด ด้วยการปลูกเรือนใต้ถุนสูง เดินทางด้วยเรือ ทำการเกษตรตามฤดูกาล และชาวบ้านภาคใต้เรียนรู้ที่จะพึ่งพากันระหว่างคนอยู่ต่างถิ่นต่างทำเลกันในเขตเชิงเขา ลุ่มน้ำและชายทะเล ด้วยการผูกไมตรีแลกเปลี่ยนผลผลิตระหว่างพื้นที่ การเรียนรู้ และสะสมประสบการณ์ต่าง ๆ ไว้ในสถานการณ์จริง ปฏิบัติจริงแล้วส่งต่อไปยังอนุชนรุ่นหลังแบบ ค่อยเป็นค่อยไป ได้กลายเป็นธรรมเนียมหรือวิถีปฏิบัติ

๓. การสาธิตวิธีการ การสั่งสอนด้วยการบอกเล่า (Oral tradition) จากการที่มนุษย์เราเรียนรู้ด้วยการทำจริงได้แล้วก็จะมีการส่งต่อคนรุ่นหลังด้วย การสาธิต การสั่งสอนด้วย การบอกเล่า ในรูปของเพลงกล่อมเด็ก พังเพย สุภาษิต ญา และการสร้างองค์ความรู้ไว้เป็น ลายลักษณ์ (literary tradition) ตำรายา ตำราปลูกบ้าน ตำราโหราศาสตร์ แผนที่ และตำนาน - นิทาน เป็นต้น

๔. พิธีกรรม มนุษย์เรียนรู้โดยอาศัยพิธีกรรม ซึ่งมีความศักดิ์สิทธิ์และมีอำนาจโน้มน้าวคนที่มีส่วนร่วมรับเอาคุณค่าและแบบอย่างพฤติกรรมที่ต้องการเข้าใจในตัว เป็นการตอกย้ำความเชื่อ กรอบศีลธรรมจรรยาของกลุ่มชน แนวปฏิบัติและความคาดหวังโดยไม่ต้องใช้การจำแนก แจกแจงเหตุผล

๕. ศาสนา ในด้านหลักธรรมคำสอน ศีล และวัตรปฏิบัติ ตลอดจนพิธีกรรม และกิจกรรมทางสังคมที่มีวัดเป็นศูนย์กลางของชุมชนในเชิงการเรียนรู้ ล้วนมีส่วนตอกย้ำภูมิปัญญา ที่เป็นอุดมการณ์แห่งชีวิต ให้เป็นกรอบและบรรทัดฐานความประพฤติ และให้ความมั่นคง อบอุ่น ทางจิตใจ เป็นที่ยึดเหนี่ยวแก่คนในการเผชิญชีวิต การเรียนรู้ด้วยศาสนา จึงเป็นการศึกษาที่มีลักษณะเป็นองค์รวม ซึ่งมีอิทธิพลต่อชีวิตมนุษย์โดยตรงและโดยอ้อมอีกทั้งเป็นแก่นในกระบวนการ ชัดเกล้าทางสังคม (Socialization) ด้วย

๖. การแลกเปลี่ยนความรู้-ประสบการณ์ ระหว่างกลุ่มคนที่แตกต่างกันทั้งในทางชาติพันธุ์ ถิ่นฐานทำกิน รวมไปถึงแลกเปลี่ยนกับคนต่างวัฒนธรรม ทำให้กระบวนการเรียนรู้ ขยายตัว มีความคิดใหม่ วิธีการใหม่เข้ามา ผสมผสานกลมกลืนบ้าง ชัดแย้งบ้าง ทำให้เกิดการเรียนรู้ที่หลากหลาย สังคมไทยจึงเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ ที่มีทางเลือกให้แสวงหามากมายไม่รู้จบ และมีเครือข่ายแห่งการเรียนรู้ ที่มีทั้งภูมิปัญญาเก่าใหม่ให้พิจารณาอยู่มากมาย

๗. การผลิตซ้ำทางวัฒนธรรม (Cultural reproduction) ในการแก้ปัญหาทั้งทางสิ่งแวดล้อม ทางเศรษฐกิจและทางสังคม ได้มีการเลือกเฟ้นเอาความเชื่อและธรรมเนียมปฏิบัติที่สืบทอดกันมาในสังคมประเพณีมาผลิตซ้ำทางวัฒนธรรมให้สอดคล้องกับฐานความเชื่อเดิม ขณะเดียวกัน

ก็แก้ปัญหาในบริบทใหม่ได้ระดับหนึ่ง การผลิตทางวัฒนธรรมจึงเป็นกระบวนการ การเรียนรู้อีกลักษณะหนึ่งที่เกิดขึ้นตลอดเวลาในสังคมไทย

๘. ครูพักลักจำ เป็นกระบวนการเรียนรู้วิถีหนึ่ง “ครูพักลักจำ” เป็นการแอบเรียน แอบเอาอย่างแอบลองทำดู ตามแบบอย่างที่เราสังเกตอยู่เจียบๆ แล้วรับมาเป็นของตนเอง เพื่อให้แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนว่า เกิดขึ้นภายใต้ระบบความสัมพันธ์ของชุมชน ซึ่งประกอบด้วยระบบสำคัญ ๓ ระบบ คือ

๑) ความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคน ช่วยให้เกิดการเรียนรู้ในการอยู่ร่วมกันในสังคม ระบบครอบครัว และเครือญาติ การควบคุมทางสังคมและการแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างกัน

๒) ความสัมพันธ์ระหว่างคนกับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ ช่วยให้เกิดการเรียนรู้ในด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ การผลิต แปรรูป รวมถึงกิจกรรมอื่นๆ ทางเศรษฐกิจ

๓) ความสัมพันธ์ระหว่างคนกับสิ่งเหนือธรรมชาติ ช่วยให้เกิดการเรียนรู้สิ่งที่เห็นคุณค่า ความเชื่อ ประเพณี และพิธีกรรม

จะเห็นได้ว่าการเรียนรู้ที่เป็นเอกภาพระหว่างทฤษฎีกับการปฏิบัติ หรือระหว่างแนวคิดของการเรียนรู้ที่ขาดหายไป ความรู้จึงแยกเป็นส่วนเป็นความรู้เฉพาะเรื่อง ไม่สามารถเชื่อมโยงกันได้ จึงต้องเรียนรู้เรื่องความสัมพันธ์ ถ้าความสัมพันธ์เปลี่ยน การเรียนรู้ก็เปลี่ยน ในทางกลับกันถ้าการเรียนรู้เปลี่ยน ความสัมพันธ์ก็เปลี่ยนไปด้วยเพื่อรักษาความสมดุลของชุมชน ส่วนความสัมพันธ์และความรู้จะเปลี่ยนไปมากน้อยแค่ไหน เร็วหรือช้าก็ขึ้นอยู่กับปัจจัยต่างๆ ทั้งปัจจัยภายในและภายนอกของชุมชน ดังนั้นเราจึงควรคำนึงถึงปรัชญาของชุมชน เช่น เรียนในสิ่งที่ต้องการทำ ทำในสิ่งที่ต้องการเรียน เรียนในสิ่งที่ต้องรู้และเรียนในสิ่งที่ควรรู้

ดังนั้น กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนที่ ประยงค์ ธรรมรงค์ ได้จากการทำงานกับชุมชนไม่เรียงอำเภอฉวาง จังหวัดนครราชสีมา พบว่า การเรียนรู้เป็นผลมาจากการเชื่อมโยงคน ความรู้ และทรัพยากรเข้าด้วยกัน เป็นการเรียนจากการปฏิบัติ สรุปประสบการณ์ที่ได้รับความรู้ชุดใหม่ เพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาคุณภาพชีวิตของคน การเรียนรู้เป็นกระบวนการต่อเนื่องเคลื่อนไหวอยู่ตลอดเวลา และพัฒนาจากสิ่งหนึ่งไปสู่อีกสิ่งหนึ่งไม่จบสิ้น ซึ่งการเรียนรู้สิ่งใหม่ของชุมชนเกิดขึ้นจากคนกลุ่มหนึ่งในชุมชนที่เห็นว่าแนวคิดและระบบที่มีอยู่เดิมไม่สอดคล้องหรือตอบสนอง ความต้องการของชีวิต คนกลุ่มนี้มักเป็นผู้ริเริ่มวิพากษ์ระบบแนวคิดเดิม พร้อมกับแสวงหาสิ่ง ใหม่มาทดแทน ส่วนการสืบทอดมีความสำคัญมากต่อการดำรงอยู่ของภูมิปัญญา เมื่อมีการเรียนรู้แล้วแต่ ไม่สืบทอดให้ผู้อื่นก็จะไม่เกิดประโยชน์สูงสุด หรือเป็นการสูญสิ้นภูมิปัญญาไปในที่สุด การสืบทอดมี ผู้ให้ความหมายและความสำคัญ ดังนี้

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ^{๑๘} ให้ความหมายการสืบทอด หมายถึง การที่คนรุ่นหนึ่ง สร้างสรรค์ สั่งสม และถ่ายทอดความรู้ ความคิด ความสามารถ ตลอดจนผลิตผลจากความรู้ ความคิด ความสามารถนั้นๆ ต่อไปยังคนอีกรุ่นหนึ่งเพื่อความต่อเนื่องและเจริญก้าวหน้าของเผ่าพันธุ์

กรมศิลปากร^{๑๙} ให้แนวคิดการสืบทอดภูมิปัญญาว่าเป็นการสืบทอดวัฒนธรรม จากบรรพชนในอดีตจนถึงยุคปัจจุบัน ชนเผ่าใดไม่มีภูมิปัญญาและเทคโนโลยีย่อมไม่มีการเปลี่ยนแปลงพัฒนา และได้เสนอการสืบทอดภูมิปัญญาและเทคโนโลยีโดยกระบวนการดำเนินงาน ๓ ลักษณะ คือ

๑. การปฏิบัติงานในชีวิตประจำวัน (Daily Life) เป็นการถ่ายทอดวิธีการทางปัญญา และการปฏิบัติงานโดยอาศัยประสบการณ์ที่สั่งสมสืบทอดในชีวิตประจำวันจากพ่อแม่ไปสู่ลูกหลาน

๒. การศึกษาเล่าเรียน (Education training) เป็นการจดเป็นตำรา ท่องจำแบบฝึกหัด และจัดทำเครื่องมือใช้เองโดยมีผู้สอนคือ ครู ผู้รับการถ่ายทอดคือ นักเรียน

๓. การรับความรู้ภูมิปัญญาจากสังคมภายนอก เป็นการรับรู้รูปแบบวิธีการจากสื่อต่าง ๆ เช่น โทรทัศน์ หนังสือ อินเทอร์เน็ต เป็นต้น

กระบวนการเรียนรู้และสืบทอดภูมิปัญญาสามารถเกิดขึ้นได้ในหลายระดับ นับจากครอบครัว ชุมชน และองค์กรเครือข่าย สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ให้แนวคิด เกี่ยวกับการสืบทอดภูมิปัญญาว่า การถ่ายทอดและสืบทอดภูมิปัญญาไทยในอดีตและในปัจจุบันมี ลักษณะหลากหลายรูปแบบ ทำให้สามารถสรุปได้ว่า “ศูนย์การเรียนรู้ภูมิปัญญา” นั้นมีความหมายที่กว้างมีหลากหลายลักษณะขึ้นอยู่กับการเรียนรู้ว่าทำที่ไหนและอย่างไร เพราะมีการเรียนรู้ต่อเนื่องตั้งแต่เกิดจนตาย เรียนรู้ในวิถีชีวิต เรียนรู้ในการปฏิบัติ เรียนรู้ในการทำงาน และเรียนรู้ในความสัมพันธ์กับคนอื่นในชุมชน ซึ่งสรุปศูนย์การเรียนรู้ภูมิปัญญาศูนย์แรก คือ ครอบครัว การถ่ายทอดและสืบทอดภูมิปัญญาแห่งแรกเกิดขึ้นภายในครอบครัว จากพ่อแม่สู่ลูก จากพี่น้อง เครือญาติใกล้ชิดที่ถ่ายทอดให้กันและกัน เพื่อสืบทอดภูมิปัญญา ความรู้หลายอย่างจะไม่มีใครเผยแพร่ให้ใครคนอื่น ถือว่าเป็น “มรดก” ของวงศ์ตระกูล เช่น ความรู้เรื่องการรักษาโรค ยาสมุนไพร ศิลปะการแสดง ศิลปหัตถกรรมต่างๆ เป็นต้น ส่วนใหญ่จะมีเคล็ดลับที่จะถ่ายทอดให้คนที่ต้องการให้เป็นผู้สืบทอดภูมิปัญญาอันเป็นมรดกดังกล่าวเท่านั้น อย่างไรก็ตาม มีหลายๆ อย่างที่ไม่ได้แสดงออกมาอย่างชัดเจนว่าเป็นการถ่ายทอดหรือเป็นการสืบทอด เพราะเป็นการเรียนรู้จากการปฏิบัติในชีวิตประจำวัน พ่อสอนลูกให้ไถนา ดูแลสัตว์เลี้ยง สอนให้ทำเกวียน สอนให้ตีเหล็ก ก็สอนโดยการลงมือปฏิบัติร่วมกัน เป็นคนช่วยพ่อ ดูว่าพ่อทำอย่างไร แล้วก็เลียนแบบ เช่นเดียวกับที่แม่สอนลูกให้หุงข้าว การประกอบอาหาร ทำขนม ทอผ้า

^{๑๘} สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, ภูมิปัญญาชาวบ้านกับการดำเนินงานด้านวัฒนธรรม และการพัฒนาชนบท. กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊ป, ๒๕๓๔.

^{๑๙} กรมศิลปากร, แผนแม่บทการอนุรักษ์สืบทอดพัฒนา ศิลปวัฒนธรรมยามวิกฤติ พ.ศ. 2542. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงวัฒนธรรม, ๒๕๔๒.

ทำงานบ้านต่างๆ แม่ ให้ลูกสาวช่วย ลูกสาวทำตามแม่ ตอนแรกๆ แม่คอยบอกคอยแนะนำ จนกระทั่งลูกสาวทำเองได้ การเรียนรู้ชีวิตในครอบครัวเป็นการเรียนรู้ที่สำคัญ โดยเฉพาะในครอบครัวที่มีภูมิปัญญา ความสำคัญไม่เพียงแต่สำหรับครอบครัวนั้น แต่ยังส่งผลต่อชุมชนและสังคมต่อไปด้วย เช่น การแก้ไขปัญหาต่างๆ การทำมาหากินในยามขัดสน การรักษาโรคภัยไข้เจ็บต่างๆ เป็นต้น การถ่ายทอดหรือการสืบทอดดำเนินไปอย่างเป็นธรรมชาติโดยไม่มีคำว่า “โรงเรียน” ไม่มีคำว่า “เรียนรู้” มีแต่คำว่า เข้าใจ ได้ หลังจากที่ได้มีการบอกหรือการปฏิบัติ ทำให้เห็นเป็นแบบอย่าง ทุกอย่างดำเนินไป ประหนึ่งการเรียนรู้คือส่วนสำคัญส่วนหนึ่งของชีวิต เชื่อมโยงกับทุกเรื่องในชีวิต เป็นเรื่องความจริง ความดี และความงาม เช่น การทำอาหารที่ได้ทั้งคุณค่าสำหรับร่างกาย ได้อาหารที่อร่อย ได้ศิลปะหรือความงามของการเตรียมอาหาร การตกแต่ง การทำทุกอย่างด้วยความเอาใจใส่ ละเอียดอ่อน และด้วยความรัก การเรียนรู้เรื่องการทำมาหากินที่ไม่เอาเปรียบคนอื่น ที่มีเมตตาต่อผู้อื่น ต่อธรรมชาติ เรียนรู้กฎเกณฑ์ของการอยู่ร่วมกันกับธรรมชาติกับผู้คนในชุมชน เป็นการเรียนรู้ทั้งทักษะทั้งคุณค่าไปพร้อมกัน จึงเป็นความรู้ที่คู่คุณธรรมเสมอไม่มีอะไรที่ “ปลอดคุณค่า” หรือ “เป็นกลาง” มีแต่ถูกหรือผิด ควรหรือไม่ควร จริงหรือไม่จริง ซึ่งในสังคมที่ชีวิตมีลักษณะเป็นองค์รวม ทุกอย่างสัมพันธ์กันทั้งหมด

ศูนย์การเรียนรู้แห่งที่สอง คือ วัดและชุมชน วัดในอดีตเป็นศูนย์กลางของชุมชน เป็นลานกิจกรรมต่างๆ ทั้งกิจกรรมทางศาสนา ได้แก่ ศาสนพิธี พิธีกรรมต่างๆ ทั้งการเทศน์สอน การจัดงาน พิธีกรรมตามประเพณี การทอดผ้าป่า การทอดกฐิน การทำบุญในโอกาสต่างๆ รวมไปถึงกิจกรรมทางสังคมของส่วนรวม ซึ่งพระภิกษุเป็นผู้ริเริ่ม ผู้ประสาน และส่งเสริมสนับสนุนให้เกิด เช่น เป็นสุศาลา ดูแลรักษาคนเจ็บคนป่วย ให้ยาสมุนไพร หรือเป็นที่บิณฑบาต เป็นที่พักพิงของ คนต่างถิ่นที่ไม่มีที่พักอาศัย เป็นที่พบปะประชุมกันระหว่างสมาชิกในชุมชน เหล่านี้ล้วนเป็นโอกาสของการถ่ายทอดและสืบทอดภูมิปัญญา เป็นการดำเนินการในทางปฏิบัติ ซึ่งผู้เกี่ยวข้องทั้งพิธีกรรมและกิจกรรมต่างๆ ล้วนแต่ต้อง “เรียนรู้” และปฏิบัติได้อย่างแม่นยำ ความแม่นยำ เกิดจากการที่ไม่มีคู่มือ” หากแต่ส่วนใหญ่มาจากการบอกสอน มาจากความจำ และมาจากการปฏิบัติจริงที่สืบทอดกันมาหลายชั่วอายุคน ถ้าหากไม่มีความแม่นยำ สิ่งที่ถ่ายทอดก็จะผิดเพี้ยนไปจนกระทั่งสูญเสียสิ่งที่เปี่ยมแก่นหรือสาระที่แท้จริงไป ผู้นำในวัด คือ พระภิกษุสงฆ์ และผู้นำฝ่ายฆราวาส มีความสำคัญในฐานะที่เป็นครู แม้อาจจะไม่ใช่ผู้ถ่ายทอดเองโดยตรง แต่เป็นผู้กำกับพิธีกรรมก็ดี กระบวนการต่างๆ ก็ดี จะต้องมีความรู้ความชำนาญ ไม่ให้เกิดการปฏิบัติที่ผิดเพี้ยนไปจากเดิม การถ่ายทอดภูมิปัญญาดังกล่าวนี้นี้เป็นการถ่ายทอดในลักษณะที่เต็มไปด้วยจิตวิญญาณ การปฏิบัติตามหลักเกณฑ์และหลักธรรมคำสอนทางศาสนา ที่เริ่มจากผู้ก่อตั้งศาสนา ถ่ายทอดให้ศิษย์ที่ก่อตั้งเป็นสถาบันและสืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบัน ถ่ายทอดสิ่งที่เป็นเนื้อหาและรูปแบบที่เป็นอมตะไม่เปลี่ยนแปลงตามกาลและเทศะ กับสิ่งที่ขึ้นอยู่กับบริบททางสังคมวัฒนธรรม หรือรูปแบบพิธีกรรมต่างๆ เหล่านี้ คือ สถาบันการเรียนรู้ การถ่ายทอดและสืบทอด

ภูมิปัญญาที่สำคัญ โดยกระบวนการทางสังคมที่อาจจะมองไม่เห็นชัดเจนว่ามีการถ่ายทอดสืบทอดอย่างไร แต่ในความเป็นจริงมีการถ่ายทอดภูมิปัญญาอย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุดทางหนึ่ง

นอกจากนี้ วัดยังเป็นโรงเรียน ในความหมายที่คุ้นเคยของทุกวันนี้ เป็นที่บวชเรียนของเด็กชายในชุมชน เรียนรักการอ่าน การเขียนภาษาไทย ภาษาไทยเดิมของแต่ละท้องถิ่น โดยเฉพาะที่ภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เรียนรู้การคิดเลข เรียนรู้ศิลปะ ต่างๆ หรือเรียนรู้สิ่งที่พระภิกษุที่วัดมี เช่น ความรู้เกี่ยวกับการรักษาโรค ยาสมุนไพร การนวด เป็นต้น

ศูนย์การเรียนรู้แห่งที่สาม คือ องค์กรชุมชนและเครือข่าย เป็นศูนย์การเรียนรู้ใหม่ ของชุมชน จึงเกิดการปรับเปลี่ยนวิธีการจัดการการเรียนรู้ชุมชนเกิดองค์กรที่สมาชิกรวมตัวกันเพื่อเรียนรู้และจัดการทรัพยากร เกิดเป็นกลุ่มต่างๆ ตามประเด็นตามความสนใจ ตามลักษณะของปัญหา ตามศักยภาพของพื้นที่แต่ละแห่ง จึงมีกลุ่มสตรี กลุ่มเยาวชน กลุ่มเกษตรกร กลุ่มออมทรัพย์ ฯลฯ เกิดขึ้น การรวมกลุ่มเพื่อจัดการทรัพยากร จัดการผลผลิตจัดการทุนของตนเองจำเป็นต้องมีการเรียนรู้ใหม่ เรียนรู้ภายในชุมชนจากผู้ที่มีอยู่ในชุมชนเหล่านั้นไม่เพียงพอ เพราะมีจำนวนน้อยหรือสำหรับหลายๆ เรื่องอาจจะไม่มีเลยก็ได้ จึงเกิดการเรียนรู้โดยอาศัยผู้รู้จากที่อื่น หรือการไปศึกษาดูงานที่อื่นที่ทำได้ สำเร็จเกิดการประชุมสัมมนา การฝึกงาน การทดลองปฏิบัติ และอาศัยผู้รู้จากท้องถิ่นต่างๆ หรือจากสถาบันและองค์กรภายนอกมาสนับสนุน ทำให้เกิดการเรียนรู้ นับเป็นการสืบทอดภูมิปัญญาที่มีประสิทธิภาพมากที่สุดรูปแบบหนึ่งในปัจจุบัน เพราะเป็นการสืบทอดที่มีรูปแบบสำคัญ คือ

๑. ทุกรูปแบบสืบทอดโดยการเรียนรู้จากการปฏิบัติหรือต้องเกี่ยวข้องกับการปฏิบัติ ทุกรูปแบบเกี่ยวกับจิตวิญญาณ

๒. เป็นการเรียนรู้ตัวต่อตัว เป็นการเรียนรู้ที่เกิดจากความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดระหว่างผู้ถ่ายทอดและผู้สืบทอด

๓. เป็นกระบวนการถ่ายทอดทุกอย่างรวมกัน ทั้งเนื้อหาสาระและจิตวิญญาณ เป็นกระบวนการแบบองค์รวม

๔. ความรู้ที่ถ่ายทอดมีลักษณะบูรณาการ แม้จะเป็นความรู้เฉพาะก็เป็นความรู้ที่มีคุณธรรม เป็นภูมิปัญญาที่มีลักษณะบูรณาการ

๒.๒.๒ กระบวนการเรียนรู้และสืบทอดภูมิปัญญาการทอผ้า

การสืบทอดภูมิปัญญาการทอผ้า นับแต่อดีตครบครันจะมีอิทธิพลต่อการเรียนรู้การทอผ้าเป็นอย่างดี ดังศิลปินแห่งชาติ สาขาทัศนศิลป์ (ศิลปะงานผ้า) จำนวน ๒ ท่าน ที่ได้มีการกล่าวถึง การเรียนรู้การทอผ้าไว้ ดังนี้

พยอม สีนะวัฒน์ ศิลปินแห่งชาติ^{๒๐} สาขาศิลปะการแสดง (ศิลปะงานผ้า) ในปีพุทธศักราช ๒๕๓๐ ได้เริ่มเรียนรู้งานผ้าอย่างละเอียดในทุกขั้นตอน ตั้งแต่การคัดเลือกไหม จนกระทั่งการทอจนสำเร็จเป็นผืนผ้าจากมารดาและป้า และเมื่อแต่งงานกับนายสวน สีนะวัฒน์ ก็ย้ายไปอยู่ที่ จังหวัดร้อยเอ็ด บ้านเกิดของสามี ซึ่งที่นี่เองเป็นที่ที่คุณยายพยอมได้เรียนรู้งานผ้าเพิ่มเติมจากญาติผู้ใหญ่ทางฝ่ายสามี จนกระทั่งชำนาญ และร่วมกันเปิดกิจการร้านสินะวัฒน์พาณิชย์ จำหน่ายผ้าทอ ต่าง ๆ ที่เปี่ยมด้วยคุณภาพจนเป็นที่เลื่องชื่อมาตราบจนทุกวันนี้ คุณยายพยอมเป็นผู้ที่มีความรักในการเรียนรู้และช่างสังเกตเป็นอย่างยิ่ง นอกจากคุณสมบัติดังกล่าวมาแล้วยังมีความเป็นศิลปินมาก ผลงานจึงทรงคุณค่าในทางศิลปะอันเกิดจากความศรัทธาเริ่มสร้างสรรค์ของท่าน นอกเหนือจากการศึกษางานตามแบบอย่างบรรพบุรุษอย่างถ่องแท้แล้ว ท่านยังได้พยายามทดลอง ค้นคว้าหาวิธีการ เพื่อการพัฒนางานผ้าให้ดีขึ้นไปกว่าเดิม ทั้งในด้านเทคนิคการทอผ้า และรูปแบบลวดลาย สีสันทน ทำให้งานของท่านไม่เพียงแต่จะทรงคุณค่าในรูปแบบประเพณีโบราณมีอยู่มาแต่แล้ว ยังมีความแปลกใหม่อย่างวิจิตรพิสดารอีกด้วย สิ่งที่คุณยายยึดมั่นอย่างเคร่งครัด คือคุณภาพของงานจะพิถีพิถันทุกขั้นตอน ไม่ยอมให้งานที่ไม่ดีผ่านออกมา แม้ว่าจะต้องเสียเวลามากกว่าปกติก็ตาม งานผ้าที่โดดเด่นที่สุดของท่าน คืองานผ้ายกดินเงิน ดินทอง ซึ่งได้รับการยกย่องว่าเป็นงานศิลปะหัตถกรรมชั้นสูง พระบรมวงศานุวงศ์หลายพระองค์อาทิ สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ และสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ก็ทรงฉลองพระองค์ด้วยผ้าทอฝีมือคุณยายในหลายโอกาส

แสงดา บันสิทธิ์ ศิลปินแห่งชาติ^{๒๑} สาขาศิลปะการแสดง (ศิลปะการทอผ้า) ประจำปี ๒๕๒๙ เป็นผู้มีความรู้ความสามารถทางด้านการทอผ้าฝ่ายชายซึ่งได้รับการถ่ายทอดจากคนในครอบครัว คือ แม่ และ ยาย เริ่มจากเด็กหญิงแสงดาเติบโตมาในสิ่งแวดล้อมชนบท พุงนาและไร่ฝ้าย แม่อยู่หรือยายเป็นคนทอผ้าฝ้ายมือเยี่ยมเด็กหญิงแสงดาเริ่มปั่นฝ้ายได้ตั้งแต่อายุ ๗ - ๘ ขวบ และเริ่มทอผ้าเมื่ออายุ ๑๑ - ๑๒ ขวบ ซึ่งแม้ช่วงที่จะไปทำงานที่อื่น แต่เรื่องปั่นฝ้าย ทอผ้าก็ไม่เคยลืมเลือนเพราะอยู่ในสายเลือดมาแต่กำเนิด ด้วยความสามารถของยายและการที่อยู่ใกล้ชิดกันได้เห็นและมีส่วนร่วม ในกิจกรรมเกี่ยวกับการทอผ้าฝ้าย เช่น การปั่นฝ้าย การทอ การย้อม เด็กหญิงแสงดาได้เรียนรู้ที่ ละเล็กละน้อยโดยไม่รู้ตัว

การทอผ้าครั้งแรกด้วยการทอใช้เอง เมื่อแต่งงานแล้วด้วยใจรักและผูกพันกับการทอผ้าฝ้าย อันได้รับอิทธิพลจากยายส่งผลให้ป้าแสงดา บันสิทธิ์ มีการพัฒนาทั้งสี่ธรรมชาติ พันธุ์ฝ้ายพื้นเมืองที่มีคุณสมบัติไม่ย่นง่ายเรียนรู้อยู่ตลอดเวลา ดังคำกล่าวของป้าแสงดา ตอนหนึ่งว่า “ป้าเรียนรู้สิ่งเหล่านี้มาจากแม่และยายโดยเฉพาะยาย เพราะแม่ยุ่งกับการทำมาหากินไม่ค่อยมีเวลาทำ ที่จริงคนสมัยก่อนก็ทำๆ กันมา ยายทำไปเรื่อยๆ เราก็จดจำมาเรื่อย จำต้นไม่ว่าอะไร เป็นอะไรซึ่งยายเก่งมาก สีสันนี้

^{๒๐} [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: www.wikiwand.com/th/พยอม_สินะวัฒน์ [๑ กันยายน ๒๕๕๙].

^{๒๑} [ออนไลน์]. แหล่งที่มา:

http://www.culture.go.th/cul_fund/download/open/Sangda/Sangda.pdf [๑ กันยายน ๒๕๕๙].

ไม่สวยเท่าสมัยยายทำเพราะไม้บางชนิดขาดหายไป” เป็นการเรียนรู้ใช้ระบบจดจำ ไม่มีการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร

จากการเรียนรู้ของศิลปินแห่งชาติทั้งสองท่านเกี่ยวกับการทอผ้านั้น ครอบครัวซึ่งมีแม่ ยาย และญาติพี่น้องเป็นผู้ผลักดัน ทำให้เห็นหรือการมีส่วนช่วยในกิจกรรมต่างๆ ก่อให้เกิดแรงบันดาลใจให้ทำตาม จากที่ป่าแสงดาเรียนรู้จากยายก็เป็นการสืบทอดจากคนรุ่นหนึ่ง (ยาย) สู่คน อีกพู่หนึ่ง (ป่าแสงดา ซึ่งเป็นหลานสาว) ผู้หญิงไทยได้สังเกตวิธีการต่างๆ เรื่อยมาจนถึงช่วงวัย ๑๓ - ๑๔ ปี เด็กหญิงเริ่มแรกก้าว เข้าสู่วัยสาว ร่างกาย สมอง เจริญพร้อมต่อการฝึกหัดการทอผ้า หญิงสาวจะเรียนรู้รายละเอียดใน ขั้นตอนต่างๆ ของกระบวนการทอผ้าจากครูคนแรกของชีวิต คือ แม่ ด้วยระบบการสอนแบบ ภาวปฏิบัติ ฝึกหัดสังเกต ข้อควรระวัง ข้อควรปฏิบัติในกระบวนการทอผ้า ตามคำชี้แนะของแม่ ที่ได้สั่งสมเป็นภูมิปัญญามาจากประสบการณ์ตรงของบรรพชนไทยรุ่นแก้ว รุ่นเล่า ถ่ายทอดสืบทอดกันมาด้วยมันสมองและสองมือ โดยไม่ต้องมีบันทึกเป็นตำราใดๆ ทุกเรื่องราวแห่งสายใยของ ผืนผ้าไทยได้บอกกล่าวและเรียนรู้ด้วยการลงมือปฏิบัติจริง

จากการศึกษาการสืบทอดภูมิปัญญาช่างต้น สิ่งที่มีอิทธิพลต่อการสืบทอดภูมิปัญญา คือ ครอบครัว และชุมชน เช่น พ่อ แม่ ถ่ายทอดสู่ลูกหลานในครอบครัวด้วยวิธีการทำให้ดูหรือปฏิบัติร่วมกัน ดังที่ศิลปินแห่งชาติ ๒ ท่าน ได้กล่าวถึงครอบครัวมีส่วนถ่ายทอดภูมิปัญญาการทอผ้า แสงดา บันลือธี ได้รับการสืบทอดการทอผ้าจากยายเป็นผู้ถ่ายทอดให้ ส่วน พยอม สันะวัฒน์ได้ สืบทอดการทอผ้าจากญาติทางสามีเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ให้ นอกจากนี้ชุมชนก็เป็นอีกส่วนหนึ่งที่มี ส่วนสืบทอดภูมิปัญญา เช่น วัด หรือกลุ่มอาชีพต่างๆ เป็นต้น

๒.๒.๓ กระบวนการเรียนรู้และสืบทอดภูมิปัญญาการทอผ้าไหมในระบบการศึกษา

นอกจากนี้ระบบเครือญาติมีผลต่อกระบวนการเรียนรู้และสืบทอดการทอผ้าไหม เพราะกลุ่มเครือญาติจะทำให้มีความใกล้ชิดสนิทสนมกัน ช่วยเหลือเกื้อกูลมากกว่าเพื่อนบ้านทั่วไป ซึ่งในหมู่บ้านหนึ่งหากสืบสาวเครือญาติแล้วอาจจะมีกลุ่มเครือญาติ ๔ - ๕ กลุ่มเท่านั้น ล้วนแล้วเป็นพี่น้องกันทั้งหมู่บ้าน การนับญาติมีอยู่ ๒ แบบใหญ่ๆ คือ การนับญาติทั้งฝ่ายพ่อและฝ่ายแม่เท่าเทียมกัน (Bilateral descent) และการนับญาติฝ่ายเดียวหรือบุตรหลานถูกกำหนดให้เป็นญาติฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดระหว่างพ่อกับแม่ (Unilineal descent) การนับญาติทั้งสองฝ่ายทำให้ลูกหลานของกลุ่มเครือญาติเหล่านี้มีความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นและสามารถสืบสาวสัมพันธ์เชิงเครือญาติที่ใช้กัน เช่น เด็กในหมู่บ้านเรียกผู้ชายรุ่นเดียวกับพ่อแทบทั้งหมู่บ้านว่า “พ่อ” หรือแทนผู้หญิงรุ่นเดียวกับแม่ของตัวเองว่า “แม่” ถ้าแก่ก็กว่าพ่อแม่จะเรียก “อัย” ในภาคเหนือ หรือ พ่อใหญ่ แม่ใหญ่ ในภาคอีสาน หรือเรียกผู้ที่มีอายุมากกว่าทั้งชายและหญิงว่า “พี่” เป็นต้น

ในทุกสังคมวัฒนธรรมแทบทุกแห่งทั่วโลก ระบบเครือญาติมีบทบาทสำคัญในการควบคุมกฎเกณฑ์ทางสังคมสำคัญ ๒ ประการ คือ

๑. กฎเกณฑ์ว่าด้วยที่อยู่อาศัยภายหลังการแต่งงานและ กฎเกณฑ์การสืบสายเลือดหรือการนับญาติ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องสิทธิใช้สอยและการแบ่งปัน การจัดกลุ่มแรงงานไปจนถึงการเลือกคู่ครอง กฎเกณฑ์ดังกล่าวเป็นพื้นฐานสำคัญของการจัดตั้งกลุ่ม และองค์กรทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง

๒. กระบวนการเรียนรู้และสืบทอดภูมิปัญญาการทอผ้าไหมในระบบการศึกษา กระบวนการเรียนรู้ภูมิปัญญานอกจากเกิดจากครอบครัว ชุมชนและเครือข่ายแล้ว ปัจจุบันในระบบการศึกษายังให้ความสำคัญมากขึ้น ชนเผ่า ชนชั้น ได้เสนอการ นำภูมิปัญญาการทอผ้าไหมเป็นหลักสูตรการเรียนการสอนในระบบการศึกษาของรัฐว่า เดิมเกษตรกรยึดถือภูมิปัญญาพื้นบ้านที่ได้รับการถ่ายทอดกันมาเป็นหลักในการบำรุงเลี้ยงหม่อน ไหมจนกระทั่งถึงการทอผ้า แม้จะสามารถผลิตผ้าไหมที่สวยงามมีเอกลักษณ์ความเป็นไทย หากต้องยอมรับว่าผลผลิตที่ได้มานั้นมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลไม่แน่นอน แต่หลังจากการส่งเสริมและถ่ายทอดเทคโนโลยีที่ถูกต้องและเหมาะสมจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ ทั้งปริมาณและคุณภาพของ ผลผลิตก็ปรับตัวดีขึ้นอย่างเห็นได้ชัด การพัฒนาการผลิตหม่อนไหมในภูมิภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยมีพื้นที่ดำเนินการอยู่ใน ๔ จังหวัด ได้แก่ ขอนแก่น มหาสารคาม บุรีรัมย์ และนครราชสีมา เป็นกระบวนการเรียนรู้ในด้านการพัฒนาเพื่อนำไปสู่คุณภาพของผลผลิตอีกรูปแบบหนึ่ง โดยกรมอาชีวศึกษาเริ่มเปิดการเรียนการสอนเทคโนโลยีการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมให้เป็นสาขาวิชาหนึ่งใน หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) ประเภทวิชาเกษตรกรรม พร้อมกับเปิดหลักสูตรเทคโนโลยีการทอผ้าไหมและผ้าพื้นเมือง เป็นสาขาวิชาใหม่ในประเภทวิชาคหกรรม เพราะหัวใจของการพัฒนาอย่างยั่งยืนจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการศึกษาเข้ามามีบทบาทในส่วนของการผลิตบุคลากรโดยเฉพาะอย่างยิ่ง การส่งผ่านองค์ความรู้เชิงวิชาการไปสู่คนรุ่นใหม่ที่จะเติบโตขึ้นเป็นกำลังสำคัญของสังคมต่อไป ปัจจุบันมีการเปิดทำการเรียนการสอนใน ๘ วิทยาลัยนาร่องใน ๕ จังหวัด ดังนี้

๑. สาขาเทคโนโลยีการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมในวิทยาลัยเทคโนโลยีและเกษตรกรรม เปิดสอนที่จังหวัดนครราชสีมา จังหวัดขอนแก่น และจังหวัดบุรีรัมย์

๒. สาขาเทคโนโลยีการทอผ้าไหมและผ้าพื้นเมืองเปิดสอนที่กาญจนาภิเษกวิทยาลัย ช่างทองหลวง กรุงเทพมหานคร วิทยาลัยเทคนิคปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา วิทยาลัยโพธาราม จังหวัดราชบุรี วิทยาลัยอาชีวศึกษานางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ และวิทยาลัยอาชีวศึกษาขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น

เพื่อให้เข้าถึงกลุ่มผู้ประกอบการอาชีพการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมและการทอผ้าอย่างแท้จริง สถานศึกษาทั้ง ๘ แห่งนี้ ยังได้เปิดหลักสูตรการอบรมระยะสั้นให้กับกลุ่มเกษตรกรที่สนใจอีกด้วย ในอนาคตกระทรวงศึกษาธิการยังมีแผนที่จะต่อยอดการศึกษาในสาขาวิชาการปลูกหม่อน เลี้ยงไหม รวม

ไปถึงการทอผ้าไหมและผ้าพื้นเมืองในระดับปริญญาตรี เพื่อพัฒนาบุคลากรที่มี ความรอบรู้และ เชี่ยวชาญในสาขาวิชานี้อย่างต่อเนื่อง

ภูมิปัญญาไทยมีความสำคัญยิ่งสำหรับสังคมไทยจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการรวบรวม วิจัย พัฒนา เผยแพร่ และถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง ดังเช่นที่บรรพบุรุษของเราได้ทำมา หลายชั่ว คน เพื่อมิให้สูญหายไปจากวิถีชีวิตของคนไทย กระบวนการที่จะทำให้ภูมิปัญญาไทยฟื้นคืนชีพกลับมา มีชีวิตชีวาอีกครั้งก็คือ กระบวนการศึกษา ฉะนั้น สิ่งที่เราต้องช่วยกันคิดก็คือจะนำภูมิปัญญากลับสู่ ระบบการศึกษาไทยได้ทั้งเนื้อหาที่สอนก็เป็นภูมิปัญญาไทย และกระบวนการเรียนการสอน ดังนี้

๑. สถาบันอุดมศึกษา เมื่อประมาณเกือบ ๒๐ ปีที่ผ่านมา ได้มีการจัดตั้งสถาบันไทยศึกษา สถาบันไทยคดีศึกษาในมหาวิทยาลัยหลายแห่ง จนถึงขณะนี้บางแห่งก็ยังศึกษากันอย่างจริงจังอยู่ บาง แห่งก็เงียบหายไป แต่นับเป็นนิมิตหมายที่ดีตรงที่ได้เริ่มทำการศึกษากันในระดับอุดมศึกษาบ้างแล้ว

๒. สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ เดิมเคยเน้นเฉพาะงาน ด้านวัฒนธรรมไทย ระดับชาติ แต่ต่อมาได้ให้ความสำคัญกับระดับท้องถิ่นมากขึ้น โดยเฉพาะใน ช่วงปี ๒๕๓๒ - ๒๕๓๓ ได้เริ่มฟื้นฟูเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่น และภูมิปัญญาชาวบ้านอย่างจริงจังจึงมีการ ประชุมสัมมนาหลายครั้ง จนได้รับความสนใจอย่างกว้างขวาง

๓. กรมการศึกษานอกโรงเรียน (กศน.) ซึ่งเป็นหน่วยงานที่ให้การศึกษาแก่คน วัยผู้ใหญ่ใน ท้องถิ่นเป็นจำนวนมากทั่วประเทศก็ได้เริ่มที่จะให้มีศูนย์การเรียนรู้ชุมชน โดยจะนำภูมิปัญญาไทยมาใช้ ในการจัดการศึกษานอกโรงเรียน ทั้งในด้านเนื้อหาและวิธีสอน

๔. กรมวิชาการ นำหลักสูตรเกี่ยวกับภูมิปัญญาไทยเข้าสู่การเรียนการสอนในโรงเรียน แม้จะ เพิ่งเริ่มทำได้เพียง ๓ ปี ยังไม่เห็นผลว่าเป็นอย่างไรแต่กรมวิชาการก็คือหน่วยงานหลักที่จะนำเรื่องภูมิ ปัญญาไทยเข้าไปสู่ระบบโรงเรียน

๕. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (สกศ.) หรือสภาการศึกษาเริ่มดำเนินการเรื่อง เครือข่ายการเรียนรู้ภูมิปัญญาไทยมาได้ ๕ ปีแล้ว ปัจจุบันได้มีการจัดตั้ง หน่วยงานภายในขึ้น เรียกว่า สถาบันแห่งชาติว่าด้วยภูมิปัญญาไทยและการศึกษาไทย เพื่อทำหน้าที่ในการรวบรวมภูมิ ปัญญาไทย ศึกษา วิจัย วิเคราะห์ สังเคราะห์และพัฒนาขึ้นเป็นนโยบาย แห่งชาติว่าด้วยภูมิปัญญา ไทยในการศึกษา

๖. ภาครัฐกิจและองค์กรเอกชน (NGO) มีหลายแห่งที่พยายามและให้การสนับสนุน โครงการ ต่าง ๆ เช่น ธนาคารไทยพาณิชย์ จัดทำรายการภูมิปัญญาไทย เป็นต้น นอกจากนี้มูลนิธิหมู่บ้านก็ได้ รวบรวมองค์ความรู้เรื่องภูมิปัญญาไทยไว้มากโดยมีการทำงานร่วมกับผู้ทรงภูมิปัญญาสาขา ต่าง ๆ อย่างใกล้ชิด

๗. สื่อมวลชน เช่น หนังสือพิมพ์ สถานีวิทยุและโทรทัศน์ ต่างก็มีรายการเกี่ยวกับภูมิปัญญา ไทยมากขึ้น

จากข้อมูลข้างต้นจะเห็นได้ว่ากระบวนการศึกษาเริ่มมีบทบาทในการนำภูมิปัญญา เข้าสู่หลักสูตร และนอกจากนี้ยังมีหน่วยงานอื่น ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชนให้การส่งเสริมสนับสนุน การสืบทอดภูมิปัญญาไทยผ่านสื่อต่างๆ ให้สามารถเข้าถึงภูมิปัญญาได้ด้วยกันหลายทาง ที่เห็นชัดเจนก็หลักสูตรของกรมอาชีวศึกษาที่ทำการเปิดสอนในหลักสูตรเกี่ยวกับการทอผ้าไหมและผ้าพื้นเมือง กระบวนการสืบทอดอาจเปลี่ยนไปจากอดีตอย่างเห็นได้ชัดเจนขึ้น กระบวนการเรียนรู้และสืบทอดภูมิปัญญาดังกล่าวพอสรุปได้ ดังต่อไปนี้

๑. กระบวนการเรียนรู้และสืบทอดจากสถาบันทางครอบครัว เรียนรู้จากพ่อแม่ หรือกิจกรรมทางครอบครัว เช่น การทอผ้า ทำอาหาร ลูกสาวก็จะเรียนรู้การทอผ้าและทำอาหารตามแม่ ส่วนผู้ชายอาจเรียนรู้เรื่องอาชีพเกษตร สมุนไพร จากพ่อ เป็นต้น

๒. กระบวนการเรียนรู้และสืบทอดเกิดจากกิจกรรมของชุมชน เช่น ประเพณี พิธีกรรมต่างๆ เชื่อมโยงกับภูมิปัญญาที่มีการรักษาและดำเนินอยู่ เช่น การไหว้ผีปอบา เพื่อเป็นการรักษาป่า งานบวช งานแต่งงาน และการทอผ้ากฐิน เป็นต้น

๓. กระบวนการเรียนรู้และสืบทอดจากกระบวนการกลุ่ม การรวมกลุ่มจะก่อให้เกิดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน และมีการแลกเปลี่ยนระหว่างกลุ่มด้วย เช่น กลุ่มทอผ้า กลุ่มจักสาน ฯลฯ

๔. กระบวนการเรียนรู้และสืบทอดเกิดจากการศึกษาในระบบ ปัจจุบันจะมีสถาบันทางการศึกษาจัดหลักสูตรเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น หลักสูตรการทอผ้าพื้นเมืองของกรมอาชีวศึกษา เป็นต้น หลักสูตรตรงนี้จะเป็นการสืบทอดภูมิปัญญาตามยุคสมัย

๕. กระบวนการเรียนรู้และสืบทอดภูมิปัญญา จากครู (ผู้มีความรู้) ผู้ที่มีหน้าที่สำคัญที่จะก่อให้เกิดการเรียนรู้และสืบทอดภูมิปัญญาที่สำคัญก็คือ ครู หรือผู้ที่ถ่ายทอด ผู้ที่เป็นแบบอย่าง เช่น ครูภูมิปัญญาไทย ปรมาจารย์ชาวบ้าน และศิลปินแห่งชาติ บุคคลเหล่านี้คือผู้ที่เป็นแบบอย่างและเป็นแรงบันดาลใจให้เกิดการอยากเรียน อยากรู้ อยากเป็น ซึ่งเป็นสิ่งดึงดูดใจจากจิตใจอันเป็นคุณค่าสำคัญในสังคมปัจจุบัน

๒.๓ แนวคิดและทฤษฎีของการพัฒนา

๒.๓.๑ ความหมายของการพัฒนา

การพัฒนา หมายถึง การเปลี่ยนแปลงของสังคมเป็นสิ่งที่ต้องเกิดขึ้นอันเนื่องมาจากความต้องการของมนุษย์ที่อยากเห็นสิ่งดีๆ เกิดขึ้นในสังคมของตนเอง ที่เราเรียกกันว่า “การพัฒนา” (Development) คือ กระบวนการเพื่อเพิ่มความสามารถของคนส่วนใหญ่ที่จะปรับปรุงคุณภาพชีวิตของตน โดยเนื้อหาสาระสำคัญของการพัฒนาจึงอยู่ที่ความสามารถของคนส่วนใหญ่ ส่วนกลไกหรือ

กระบวนการนั้นเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะนำมาใช้ในการดำเนินงาน โดยมีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายและแนวคิดไว้เพื่อเป็นวิชาการประกอบ เช่น

ราชบัณฑิตยสถาน ได้ให้ความหมายของคำว่า^{๒๒} การพัฒนา หมายถึง การทำให้เจริญ การเปลี่ยนแปลงในทางเจริญขึ้น การคลี่คลายไปในทางที่ดี การกระทำที่เป็นเหตุให้บางสิ่งบางอย่างเจริญเติบโตขึ้น หรือขยายออกเพื่อให้ดีขึ้นกว่าที่มีอยู่เดิม และการพัฒนานั้นอาจจะเกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อม หรือมนุษย์ก็ได้

เกื้อ วงศ์บุญสิน ได้ให้ความหมายว่า^{๒๓} การพัฒนา หมายถึง ความก้าวหน้าหรือการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ตามเกณฑ์หรือเป้าหมายของการพัฒนาที่ได้กำหนดคุณค่าไว้ และได้สรุปความหมายคำว่า การพัฒนา ตามทฤษฎีความทันสมัย (Modernization Theory) ไว้ดังนี้

๑. การพัฒนา คือ สภาวะที่เศรษฐกิจของประเทศหนึ่งๆ สามารถทำให้ผลผลิตมวลรวมประชาชาติสูงถึงร้อยละ ๕ - ๗ ต่อปี และสามารถรักษาระดับนี้ไว้ได้ เป็นสภาวะที่ประชาชนมีความอยู่ดีกินดี

๒. การพัฒนา คือ การสร้างความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ โดยการเร่งรัดให้ผลผลิตมวลรวมประชาชาติเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง อันเป็นกระบวนการที่ส่งผลให้ระดับรายได้โดยเฉลี่ยต่อบุคคลของประเทศสูงขึ้นและประชาชนจะมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

๓. การพัฒนา คือ การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างการผลิตและการว่าจ้างงานที่ได้วางแผนไว้แล้ว เพื่อลดสัดส่วนของภาคเกษตรกรรม ในขณะที่เพิ่มสัดส่วนของภาคอุตสาหกรรมและการบริหาร

๔. การพัฒนา คือ การสร้างสภาวะที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาคุณภาพของบุคคล ซึ่งการพัฒนานั้นจะประสบความสำเร็จได้ด้วยการลดหรือขจัดความยากจน ความไม่เท่าเทียมกันและการว่างงาน ในขณะที่เศรษฐกิจของประเทศกำลังเจริญเติบโต

๕. การพัฒนา คือ กระบวนการหลายมิติ ซึ่งประกอบด้วยการเปลี่ยนแปลงในด้านโครงสร้างทางสังคม ทักษะของประชาชน สถาบันต่างๆ ของชาติ การเร่งรัดความเจริญเติบโต การลดความไม่เท่าเทียม และขจัดความยากจน นั่นคือ การเปลี่ยนแปลงต่อระบบสังคมทั้งระบบ และมุ่งสู่การสนองความต้องการขั้นพื้นฐานของปัจเจกชนและกลุ่มต่างๆ ในสังคมภายในทั้งระบบ เป็นก้าวออกจากสภาพชีวิตที่ไม่น่าพึงพอใจไปสู่สภาพชีวิตที่ดีกว่า ทั้งในด้านวัตถุและความรู้สึกนึกคิด

๖. การพัฒนา คือ การสร้างความทันสมัย กล่าวคือ การที่คนในสังคมมีเหตุมีผล มีทัศนคติ และความคิดที่ไม่งมงาย มีวินัยทางสังคม มีการคิดและวางแผนการพัฒนา มีความเท่าเทียมกันทาง

^{๒๒} ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒, (กรุงเทพมหานคร :

นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์ จำกัด, ๒๕๔๖), หน้า ๗๗๙.

^{๒๓} เกื้อ วงศ์บุญสิน, ประชากรกับการพัฒนา. พิมพ์ครั้งที่ ๓. (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๐), หน้า ๒๒-๒๓.

เศรษฐกิจและสังคม มีการเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิต การเพิ่มมาตรฐานการดำรงชีวิต การปรับปรุงสถาบันทางสังคม การเมือง และเศรษฐกิจ ประชาชาติมีความเป็นปึกแผ่น มีเอกราชและมีประชาธิปไตยในระดับพื้นฐาน

โฆสิต ปั้นเปี่ยมรัษฎ์^{๒๔} ได้ให้ความหมายของการพัฒนาที่น่าจะส่งผลต่อคนส่วนใหญ่ใน ๓ ลักษณะด้วยกัน คือ

๑. การพัฒนา หมายถึง ความก้าวหน้า ซึ่งถ้าเป็นเรื่องเศรษฐกิจก็เรียกว่า ความเจริญทางเศรษฐกิจ ถ้าเป็นด้านสังคมก็เป็นเรื่องของความมีเหตุผล ตลอดจนระบบและกลไกซึ่งเอื้ออำนวยให้สามารถใช้เหตุผลเป็นหลักในการตัดสินใจ และลดความขัดแย้งโดยสันติวิธี เรื่องความก้าวหน้านี้ได้กลายเป็นเรื่องที่ได้รับการเอาใจใส่กันมาก และมีคนส่วนหนึ่งเห็นว่า การพัฒนานั้น หมายถึง เรื่องของความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจอย่างเดียว ซึ่งตามทัศนะของการพัฒนาโดยทั่วไปนั้น ควรหมายถึง เรื่องความก้าวหน้าทางสังคมด้วย ไม่เฉพาะแต่ความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจเท่านั้น

๒. การพัฒนา หมายถึง ความมั่นคง ถ้าในทางเศรษฐกิจเราต้องการให้ระบบเศรษฐกิจเป็นระบบที่มั่นคงมีเสถียรภาพ ไม่มีปัญหาเงินเฟ้อ เงินฝืด ในทางสังคมก็เช่นกัน เราต้องการเห็นความมั่นคงทางสังคมเป็นสังคมที่สงบสุข สังคมที่สามารถปรับตัวเองให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปได้โดยปราศจากความรุนแรง ความมั่นคงจึงเป็นเรื่องใหญ่ และในการพัฒนายังต้องคิดถึงเรื่องนี้ด้วย

๓. การพัฒนา หมายถึง ความก้าวหน้าและความมั่นคง การพัฒนายังควรหมายถึง ความเป็นธรรมอีกด้วย โดยเฉพาะความเป็นธรรมในลักษณะที่ว่าประชาชนทุกคนที่เป็นสมาชิกของสังคมได้เข้ามามีส่วนร่วม และได้รับผลตอบแทนจากการที่มีส่วนในการพัฒนาตามควร ดังนั้น การพัฒนาที่เราต้องการจึงควรเป็นการพัฒนาในรูปแบบที่ช่วยสร้างความเป็นธรรมด้วย

จิตยา สุวรรณขุ ได้ให้ความหมายไว้ว่า^{๒๕} การพัฒนา คือการเปลี่ยนแปลงที่ต้องการและได้กำหนดทิศทางและมุ่งที่จะควบคุมอัตราการเปลี่ยนแปลงด้วย สภาวะการพัฒนาเป็นสภาวะสมาชิกของสังคมได้ใช้ความรู้ความสามารถของตนได้เต็มที่โดยไม่มีสภาวะครอบงำ เช่น ความบีบคั้นทางการเมือง ความบีบคั้นทางเศรษฐกิจ หรือความไม่สมบูรณ์ในอนามัย ทุกคนสามารถที่จะนำเอาศักยภาพของตนออกมาใช้ให้เป็นประโยชน์อย่างเต็มที่ เช่น การเพิ่มผลผลิตทางการเกษตรของไทยไม่สามารถจะใช้รถแทรกเตอร์แบบอเมริกาได้ ม.ร.ว. เทพฤทธิ์ เทวกุล ได้ประดิษฐ์ “ควายเหล็ก” ขึ้นมาใช้ไถนาในสภาพแวดล้อมของสังคมไทย

^{๒๔} โฆสิต ปั้นเปี่ยมรัษฎ์. **ทรัพยากรธรรมชาติกับการพัฒนาชนบท**. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ๒๕๓๓.

^{๒๕} จิตยา สุวรรณขุ, **สังคมวิทยาในวิทยาศาสตร์สังคม**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักวิจัยสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๑๗), หน้า ๑๘๗-๑๘๘.

ปว ย อังภากรณ^{๒๖} ได้เสนอแนวคิดบทบาทของพระพุทธศาสนาที่มีต่อการพัฒนาประเทศไว้ว่า ถ้าปราศจากศีลธรรมเสียแล้ว การพัฒนาประเทศไม่ว่าจะพัฒนาไปทางไหน ย่อมจะบกพร่องและไม่สมบูรณ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งจะพัฒนาไปในด้านเป้าหมายซึ่งจะผิด ผลสุดท้ายอาจจะพัฒนาไปทางไหนที่จะเห็นความเจริญทางวัตถุซึ่งเป็นเรื่องสำคัญยิ่งกว่าเรื่องที่สำคัญแท้ๆ คือ ความเจริญในทางปัญญา และในทางศีลธรรม การขาดจากศีลธรรมนั้น จะทำให้โลกเสื่อมโทรม พระพุทธศาสนาจะช่วยเหลือในการพัฒนาชาติได้ดั่งนั้น ย่อมอาศัยพระธรรมและพระสงฆ์เป็นสื่อสำหรับสืบพระศาสนา และการที่ พุทธศาสนาจะช่วยให้มีการพัฒนาชาติได้ดีจริงๆ ก็คือ อาศัยหลักเกณฑ์บางประการ ดังนี้

๑. ความเชื่อในพุทธศาสนา ต้องเป็นความเชื่อที่บริสุทธิ์ ไม่เจือปนความเชื่อถือโชคลางทางไสยศาสตร์ พระพุทธองค์ตรัสไว้ว่า “คนโง่นั้นมัวแต่พิเคราะห์ดวงดาว” ฉะนั้น ในการที่จะทำให้นุชนของโลกมีความสมบูรณ์ ทั้งในด้านวัตถุและสติปัญญาก็ควรที่จะพัฒนาศาสนาใหม่ให้เกิดความบริสุทธิ์

๒. ความเชื่อในพุทธศาสนา เป็นความเชื่อที่มีมูลฐานตั้งอยู่ในเหตุผลและวิชา ไม่ใช่ตั้งอยู่ในความเชื่อโดยมโนการอย่างเดียว หรือวิชา พระพุทธองค์ตรัสไว้ว่า “ท่านทั้งหลายอย่าพึงเชื่อสิ่งใดเพียงเพราะที่ได้ฟังตามๆ กันมา หรือเพราะเคยเห็นเช่นนั้นๆ ต่อมาท่านจงเอาข้อที่ได้เห็นได้ฟังได้ตรึกตรองดูด้วยเหตุผล จนเกิดความชัดเจนแล้ว จึงค่อยเชื่อ

๓. การที่จะนำเอาคำสอนของพุทธศาสนามาประยุกต์กับสภาพปัจจุบัน ซึ่งลักษณะของสังคมได้มีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ และมีการเปลี่ยนแปลงไปเรื่อยๆ จึงจำเป็นต้องมีการเปลี่ยนแปลงวิธีการประยุกต์พระธรรม ซึ่งเป็นอมตะอยู่แล้วมาใช้กับสภาพปัจจุบัน ซึ่งจะต้องมีการศึกษาและวิจัยอย่างถ่องแท้

๔. การพัฒนานั้น จำเป็นที่จะต้องใช้ทางโลกและทางธรรม เพราะฉะนั้น ทางฝ่ายพระสงฆ์ก็ดี ทางฝ่ายบ้านเมืองก็ดีต้องร่วมมือกันอย่างมาก มีหลายกรณีที่ฝ่ายบ้านเมืองเพิกเฉยต่อความสำคัญของวัดในชนบทและในเมือง และเพิกเฉยต่อความสำคัญของการเป็นผู้นำของพระสงฆ์ในหมู่บ้าน ถ้าความร่วมมือทั้งฝ่ายสงฆ์และฝ่ายฆราวาสดำเนินไปด้วยดี ก็จะเป็นประโยชน์ทั้ง ๒ เปลี่ยนแปลงเช่นกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งคุณภาพชีวิตนั้นมีความสำคัญกับทุกคน ถ้าทุกคนมีคุณภาพชีวิตที่ดีก็จะทำให้อยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข

ยุวัฒน์ วุฒิเมธี ให้ความหมายไว้ว่า^{๒๗} การพัฒนา หมายถึง การกระทำให้ดีขึ้นคือเปลี่ยนจากสภาพหนึ่งไปสู่อีกสภาพหนึ่งที่ดีกว่า”

^{๒๖} ปว ย อังภากรณ, ศาสนธรรมกับการพัฒนา, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มูลนิธิโกมลคีมทอง, ๒๕๓๐.

^{๒๗} ยุวัฒน์ วุฒิเมธี, หลักการพัฒนาชุมชนและการพัฒนาชนบท, (กรุงเทพมหานคร : ส.ส.น.ไทย อนุเคราะห์ไทย, ๒๕๒๖), หน้า ๑.

สมบุรณ์ สุขสำราญ ได้กล่าวไว้ว่า^{๒๘} สาระสำคัญของความคิดเกี่ยวกับการพัฒนานั้น เนื่องมาจากปรัชญาพื้นฐานของพุทธศาสนาที่ปรารถนาชี้ทางหลุดพ้นจากความทุกข์ และชี้ทางสู่ความสุขให้แก่มนุษย์ตามหลักคำสอนนี้ พุทธศาสนิกชนโดยเฉพาะพระสงฆ์มีหน้าที่ช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์และสัตว์อื่นๆ ให้พ้นจากความทุกข์ทั้งทางด้านวัตถุและจิตใจทั้งในปัจจุบันและในอนาคต ดังนั้น การช่วยเหลือซึ่งกันและกันให้พ้นจากสภาพความด้อยพัฒนา ด้อยการศึกษา ความสำคัญของการพัฒนา โดยการช่วยเหลือกัน ทั้งการอบรมในศาสนาธรรม และประสบการณ์ มีอิทธิพลสำคัญต่อการก่อรูปแนวความคิดเกี่ยวกับการพัฒนาของพระสงฆ์

๒.๓.๒ วิวัฒนาการในการพัฒนา

วิวัฒนาการในการพัฒนา แบ่งออกเป็นหลายยุค ดังต่อไปนี้

๑. ยุคดึกดำบรรพ์ จุดกำเนิดของการพัฒนายุคดึกดำบรรพ์อาจกล่าวได้ว่า มีวิวัฒนาการมาตั้งแต่เริ่มรู้จักใช้เครื่องมือเครื่องใช้ต่างๆ ที่ใช้ในการดำรงชีวิต เมื่อมนุษย์รู้จักประดิษฐ์เครื่องใช้ต่างๆ เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมจำเป็นต้องมีการถ่ายทอดความรู้ความชำนาญให้แก่ญาติพี่น้อง พวกพ้องของตน ซึ่งเป็นวิธีช่วยให้การปฏิบัติงานได้ผลดีขึ้นเกิดการเรียนรู้จากชนรุ่นหนึ่งถึงชนอีกรุ่นหนึ่ง ในระยะแรกเป็นการพัฒนาที่ยังไม่เป็นกระบวนการที่เป็นระบบ แต่เป็นการพัฒนาด้านฝีมือ โดยถ่ายทอดความรู้ตามธรรมชาติ

๒. ยุคเริ่มประวัติศาสตร์ ยุคนี้เป็นยุคที่มนุษย์มีอารยธรรมสูงขึ้น ดังปรากฏจากแหล่งกำเนิดอารยธรรมที่สำคัญๆ ของโลก เช่น กรีก โรมัน อียิปต์ จีน อินเดีย เป็นต้น กำเนิดช่างฝีมือประจำสำนักและตระกูลต่างๆ การพัฒนาจึงเป็นลักษณะการฝึกงาน (Apprenticeship) โดยผู้ที่รับการฝึกอบรมจะได้รับการสอนงานและกินอยู่เสร็จที่บ้านครูหรือนายจ้าง

๓. ยุคสมาคมช่าง (Gild) การอบรมและการพัฒนา ได้มีการพัฒนาขึ้นตามวิวัฒนาการของอุตสาหกรรม ซึ่งในระยะต่อมาได้มีการรวมตัวของช่างฝีมือเป็นสมาคมวิชาชีพ (Trade-guild) เพื่อรักษาผลประโยชน์ของบรรดาช่างฝีมือที่เป็นสมาชิกเน้นการฝึกอบรมด้านงานช่างฝีมือ มีสินค้าให้เลือกมากมาย ความสามารถในการเพิ่มผลผลิตทำให้การพัฒนาเข้ามามีบทบาทสำคัญ จนมีแนวความคิดในเรื่องของทรัพยากรว่าเป็นปัจจัยการผลิตที่สำคัญที่สุดในองค์การ

นอกจากนี้ การพัฒนานั้นยังหมายถึง นโยบายการพัฒนาคณะระยะยาว เริ่มตั้งแต่เกิดเข้าโรงเรียน ได้รับการฝึกฝนอบรม จนกระทั่งทำงานก็ยังคงมีการฝึกฝนอบรมอยู่ การพัฒนาคณะนั้นต้องทำอย่างต่อเนื่องและมีขั้นตอนต้องเริ่มจากอายุ ๐-๑๐, ๑๐-๑๕, ๑๕-๒๐, ๒๐-๖๐. การลงทุนในทรัพยากรมนุษย์มิได้จำกัดอยู่แต่เฉพาะจะต้องถูกสร้างขึ้นมากในองค์การแต่ต้องสร้างขึ้นมามาตั้งแต่เกิด

^{๒๘} สมบุรณ์ สุขสำราญ, การพัฒนาตามแนวพุทธศาสนา: กรณีศึกษาพระสงฆ์นักพัฒนา. กรุงเทพฯ: พิมพ์สว, ๒๕๓๐.

โดยการปลูกฝังทางด้านวินัย ความคิดระบบการศึกษา หากจะพิจารณาว่าเหตุใดคนญี่ปุ่นจึงมีวินัยที่ดี จะพบว่าเขาปลูกฝังมาตั้งแต่เกิด ญี่ปุ่นเป็นประเทศที่มั่งคั่งมาก ทั้งที่ขาดแคลนทรัพยากรธรรมชาติ แต่เขาลงทุนในทรัพยากรมนุษย์ ทั้งนี้ เพราะเขาเห็นความสำคัญในการพัฒนาคนให้มีคุณภาพ และใช้การพัฒนาคนเป็นกลยุทธ์สำคัญในการพัฒนาประเทศ

ภาวะการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของเศรษฐกิจโลก ซึ่งเกิดจากอิทธิพลของเทคโนโลยีใหม่ ที่มีผลกระทบต่อกระบวนการผลิตและการบริโภคทำให้การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เป็นสิ่งจำเป็น เพราะคนในยุคนี้ต้องมีความสามารถและปัญญาในการจัดการรวมทั้งทักษะใหม่ๆ อีกทั้งประเทศไทย เป็นประเทศเปิด จึงต้องแข่งขันอยู่ตลอดเวลาการพัฒนาในอดีตนั้นเน้นด้านการสะสมทุนและการสนับสนุนการส่งออก ซึ่งมีได้ก่อให้เกิดความมั่งคั่งกับประเทศในระยะยาว เราต้องไม่มองการพัฒนา ทรัพยากรมนุษย์ในมุมแคบๆ และแยกออกจากกลยุทธ์ในการพัฒนา เช่น การฝึกอบรม และการศึกษาอีกต่อไป หากต้องพิจารณาในแง่ของการเพิ่มผลิตภาพของแรงงาน การรักษาความได้เปรียบทางการผลิต การเพิ่มประสิทธิภาพการแข่งขันในตลาดต่างประเทศและการปรับปรุงสภาวะทาง เศรษฐกิจโดยรวม ไม่เช่นนั้นเราจะต้องตามแก้ไขปัญหาไม่สิ้นสุด เช่น เมื่อเกิดภาวะวิกฤต เศรษฐกิจ เริ่มด้วยการส่งออกตกต่ำตามมาด้วยความผันผวนทางการเงิน ตั้งแต่ปลายปี พ.ศ. ๒๕๓๙ เป็นต้นมา วิเคราะห์จริงๆ แล้วต้นปัญหามาจากคน

ในอดีตการวางแผนทรัพยากรมนุษย์ เป็นเรื่องเกี่ยวกับการประมาณการทางด้านอุปสงค์และอุปทานเท่านั้น แต่ในปัจจุบันไม่เป็นเช่นนั้นอีกแล้ว เนื่องจากการที่จะทำให้อุปสงค์แรงงานที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา มีความสมดุลกับอุปทานแรงงานซึ่งต้องใช้เวลานานในการผลิต ให้มีคุณภาพจะเป็นไปได้ยากมาก ซึ่งจะเห็นได้จากวิธีการแบบเก่าที่ใช้ในการประมาณการอุปสงค์และอุปทานแรงงาน ทำให้พลาดเป้าหมายไปอย่างมาก (ศึกษาแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ แผนที่ ๗ ที่มุ่งเน้นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ แต่ต้องปรับในแผนที่ ๘) อย่างไรก็ตาม แนวทางดังกล่าวก็ยังมีประโยชน์อยู่โดยเฉพาะเมื่อมีการพัฒนาเทคโนโลยีใหม่ๆ ด้านคอมพิวเตอร์มาประยุกต์ใช้ ซึ่งเป็นประโยชน์กับการวางแผนทรัพยากรมนุษย์เป็นอย่างยิ่ง รัฐบาลจะต้องกำหนดทิศทางที่ชัดเจนของการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจในอนาคตเพื่อวางแผนพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้สอดคล้องกัน การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ แบ่งออกเป็น ๒ ประเภท คือ ๑) ทรัพยากรมนุษย์นั้นเป็นการมองมนุษย์ในฐานะทรัพยากร คือ เป็นทุน เป็นปัจจัยใน การที่จะนำมาพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ๒) การพัฒนา มนุษย์โดยมองคนในฐานะเป็นมนุษย์ มีความหมายว่า มนุษย์มีความเป็นมนุษย์ของเขาเอง ชีวิตมนุษย์ นั้นมีจุดหมาย จุดหมายของชีวิตคือ ความสุข อิสรภาพ ความดี ความงามของชีวิต ซึ่งเป็นเรื่อง เฉพาะตัวบุคคล

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ หมายถึง การศึกษาอบรมในพระพุทธศาสนาให้ผู้นับเป็น ศูนย์กลาง ดังจะเห็นได้จากการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับพัฒนาการและวุฒิภาวะของผู้เรียน โดย

ที่พระพุทธเจ้าทรงเทียบความพร้อมในการศึกษาเล่าเรียนของบุคคลเข้ากับบัวสี่เหล่า และทรงจำแนกประเภทของบุคคลที่จะเข้ารับการศึกษาอบรมไปตามจริต ๖ ที่สำคัญพระพุทธเจ้ามุ่งให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง เช่น การบริหารงานบุคคลในพระพุทธศาสนา เริ่มตั้งแต่การรับคนเข้ามาบวช ต้องมีการกลั่นกรองโดยคณะสงฆ์ พระพุทธเจ้าทรงมอบความเป็นใหญ่ให้คณะสงฆ์ในการให้การอุปสมบทแก่กุลบุตร เมื่อบวชเข้ามาแล้ว พระบวชใหม่จะต้องได้รับการฝึกหัดอบรมและการศึกษาเล่าเรียนจากพระอุปัชฌาย์โดยอยู่ภายใต้การปกครองดูแลของท่านจนบรรพชาครบ ๕ พรรษา และยิ่งหมายถึง การวางแผนอย่างเป็นระบบต่อเนื่อง เพื่อจัดการให้มีการพัฒนาระดับขีดความสามารถในการปฏิบัติงานของพนักงานและประสิทธิภาพในการดำเนินขององค์กร โดยใช้วิธีการฝึกอบรม การให้ความรู้และจัดโปรแกรมการพัฒนาพนักงานให้มีโอกาสได้รับความก้าวหน้าในอาชีพสำหรับในอนาคต รวมถึงการวางแผนล่วงหน้าเกี่ยวกับเจ้าหน้าที่ขององค์กรเป็นรายบุคคล ให้เขามีความพร้อมที่จะทำงานในหน้าที่ของเขาให้ได้ผลดีแก่องค์กรมากที่สุด

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ หมายถึง การทำให้มีคุณภาพมากขึ้น ในกรณีเกี่ยวกับบุคคลก็คือ การดำเนินการเพิ่มพูนความรู้ ความสามารถ และทัศนคติที่ดีต่อการปฏิบัติงานที่ตนรับผิดชอบให้มีคุณภาพประสบผลสำเร็จเป็นที่พอใจแก่องค์กร เป็นกระบวนการที่ผู้บริหารใช้ศิลปะและกลยุทธ์ ดำเนินการสรรหาคัดเลือกและบรรจุบุคคลที่มีคุณสมบัติเหมาะสมให้ปฏิบัติงานในองค์กร พร้อมทั้งสนใจการพัฒนา การบำรุงรักษาให้สมาชิกที่ปฏิบัติงานในองค์กรสามารถเพิ่มพูนความรู้ความสามารถเพื่อการทุ่มเทการทำงานให้กับองค์กร และสามารถดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข โดยบุคคลซึ่งมีความพร้อม มีความจริงใจ และสามารถที่จะทำงานให้บรรลุเป้าหมายขององค์กร หรือเป็นบุคคลในองค์กรที่สามารถสร้างคุณค่าของระบบการบริหารงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ต้องการได้ ดังนั้น องค์กรจึงมีหน้าที่ในการบริหารทรัพยากรมนุษย์ เพื่อให้ปฏิบัติงานจนบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กร ซึ่งต้องใช้การวางแผนเชิงกลยุทธ์ด้านการบริหารทรัพยากรมนุษย์เข้ามาช่วย โดยใช้กระบวนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทั้งมวลอันอาจได้แก่การเปลี่ยนแปลงด้านความรู้ ความสามารถ ทักษะและทัศนคติโดยอาศัยกระบวนการเรียนรู้ในรูปแบบต่างๆ ซึ่งจะครอบคลุมกระบวนการจัดการศึกษาให้ทุกคนและทุกระดับได้มีความรู้ ความสามารถ มีทักษะและทัศนคติอันพึงปรารถนาของสังคมและประเทศชาติและรวมถึงการฝึกอบรม การสอนงานการสับเปลี่ยนหมุนเวียน หรือแม้แต่วิธีการในการพัฒนาตนเองอีกด้วย

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ หมายถึง การพัฒนาให้มีคุณภาพดีขึ้น พัฒนาในด้านร่างกายและจิตใจไปพร้อมๆ กัน นอกจากนั้นจะต้องให้มนุษย์มีความรู้คู่กับคุณธรรมด้วย จึงจะเป็นคนที่สมบูรณ์พร้อมออกไปอยู่ในสังคมได้ และเมื่อมนุษย์มีความรู้แล้ว ต้องนำไปปฏิบัติ ฝึกฝนให้เกิดผลดีคือ มีประสบการณ์ดี ความรู้ดี มีคุณธรรมดี และมีความสามารถสูง มีความสำคัญอย่างยิ่งที่ควรใช้เป็นหลักในการจัดการทรัพยากร มีการดำเนินการเกี่ยวกับการส่งเสริมให้บุคคลมีความรู้ ความสามารถมี

ทักษะในการทำงานดีขึ้น ตลอดจนมีทัศนคติที่ดีในการทำงาน อันเป็นผลให้การปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพดียิ่งขึ้น การพัฒนาทรัพยากรยังเป็นกระบวนการที่จะเสริมสร้างและเปลี่ยนแปลงผู้ปฏิบัติงานในด้านต่างๆ เช่น ความรู้ ความสามารถ ทักษะ อุปนิสัย ทัศนคติ และวิธีการในการทำงานอันจะนำไปสู่ประสิทธิภาพในการทำงาน

การพัฒนาบุคลากร หมายถึง กรรมวิธีต่างๆ ที่มุ่งจะเพิ่มพูนความรู้ ความชำนาญ และประสบการณ์ เพื่อให้ทุกคนในหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่งสามารถปฏิบัติหน้าที่ที่อยู่ในความรับผิดชอบได้ดียิ่งขึ้น โดยเป็นเรื่องของกลไกที่จะช่วยให้การดำเนินงานทั้งในด้านองค์การ และด้านบุคลากรเป็นไปในทิศทางเดียวกัน เพื่อนำมาซึ่งความสำเร็จสู่องค์กรหรือหน่วยงานโดยรวม หรืออาจกล่าวได้ว่า การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เป็นการเพิ่มคุณค่าให้กับตัวบุคคลทั้งโดยทางตรงและทางอ้อม และมุ่งให้องค์การที่มีจุดเน้นของการพัฒนาเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงความต้องการขององค์การที่ต้องการเจริญเติบโตและมีการเปลี่ยนแปลงไม่หยุดนิ่ง การพัฒนามีความเกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมเพื่อให้เกิดการเรียนรู้และประสบการณ์แก่บุคลากรขององค์การเพื่อให้ความพร้อมที่จะปรับปรุงเปลี่ยนแปลงความต้องการขององค์การ การพัฒนาเป็นการลงทุนในระยะยาวขององค์การเพื่อหวังผลในอนาคต รวมถึงการเพิ่มทักษะด้วยการฝึกอบรมเพื่อให้ปฏิบัติงานได้อย่างถูกต้อง

การพัฒนาบุคลากร หมายถึง การดำเนินความพยายามใดๆ ที่จะทำให้สมรรถภาพเชิงสร้างสรรค์ของแต่ละคนสอดคล้องกับงานในหน้าที่ที่บุคคล โดยเป็นการจัดกิจกรรมที่เป็นระบบและต่อเนื่องกิจกรรมที่จะกำหนดให้สิ้นสุดในเวลาที่เหมาะสม และสามารถสร้างกิจกรรมเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมได้อย่างดี ซึ่งกิจกรรมที่จัดเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในองค์การในสังคมตอบสนองความต้องการของการพัฒนาคนในองค์กรและสังคม และกิจกรรมนั้นจะนำมาซึ่งคุณภาพและความสามารถในการผลิตของพนักงาน และนำมาซึ่งความพอใจงาน ระหว่างพนักงาน หัวหน้างาน และพนักงานอื่นๆ โดยการพัฒนาดังกล่าวทั้งระดับปัจเจกบุคคล (Individual Development) ระดับองค์การ (Organization Development) การพัฒนาอาชีพ (Career Development) รวมถึงการศึกษาของบุคคลที่ต้องการพัฒนาตนเองให้มีความรู้ในเรื่องเทคนิคและวิชาชีพ เพื่อยกระดับความสามารถให้ทันต่อความก้าวหน้าของวิชาการเพื่อสนองความพึงพอใจในเรื่องความอยากรู้ อยากเห็นของบุคคลนั้น

สรุปได้ว่า การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ หมายถึง ทักษะกระบวนการที่มุ่งเน้นเกี่ยวกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ภายในองค์การอย่างเต็มความสามารถ เพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่มีอยู่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และมีการวางแผนอย่างเป็นระบบต่อเนื่องเพื่อจัดการให้มีการพัฒนาขีดความสามารถในการปฏิบัติงานของพนักงานและประสิทธิภาพในการดำเนินขององค์การ โดยใช้วิธีการฝึกอบรม จัดกิจกรรมที่จะเสริมสร้างและเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของทรัพยากรมนุษย์ให้เป็นบุคคลที่มี

ความรู้ ความสามารถ ทักษะ และประสบการณ์ในการปฏิบัติงานได้ดียิ่งขึ้น รวมทั้งมีทัศนคติที่ดีต่อหน้าที่ ความรับผิดชอบ อันจะทำให้งานมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นทั้งในปัจจุบันและในอนาคตต่อไปได้

๒.๓.๓ แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนา

การพัฒนาได้กลายเป็นสิ่งที่จำเป็นต่อความอยู่รอด และควมมีประสิทธิผลขององค์กร การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ได้กลายเป็นเครื่องมือที่สำคัญที่มีคุณค่าต่อความสำเร็จขององค์กรในยุคของการแข่งขัน จำเป็นที่องค์กรจะต้องมีนโยบาย และแผนการที่ให้ความสำคัญในด้านการพัฒนาและด้านการฝึกอบรม จึงทำให้เกิดแนวคิดการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามรูปแบบต่างๆ ดังนี้

๑. แนวคิดแบบดั้งเดิม เป็นแนวคิดที่มีมาแต่เดิมว่า การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ได้เกิดขึ้นค่อนข้างชัดเจนในช่วงที่มีการปฏิวัติอุตสาหกรรมในระยะปลายคริสต์ศตวรรษที่ ๑๗ และต้นคริสต์ศตวรรษที่ ๑๘ การปฏิวัติอุตสาหกรรมทำให้มีการนำเอาเครื่องจักรเข้ามาใช้ในการอุตสาหกรรม เครื่องจักรกลายเป็นสิ่งสำคัญสำหรับนายจ้าง ดังนั้นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์จึงเป็นลักษณะการจัดการมนุษย์ในองค์กรที่เน้นอำนาจนิยม โดยที่ผู้บริหารไม่ได้ให้ความสำคัญของทรัพยากรมนุษย์ ไม่ให้ความสำคัญของศักดิ์ศรีของความเป็นคน คนเปรียบเสมือนเพียงส่วนประกอบของเครื่องจักร เป็นการบริหารที่เน้นให้ความสำคัญแก่เครื่องจักร ค่าใช้จ่ายในการบำรุงรักษาเครื่องจักรมักจะสูงกว่า ค่าใช้จ่ายในการจ้างคน ผู้บริหารใช้อำนาจควบคุมผู้ใช้แรงงานในโรงงานอุตสาหกรรมเพื่อให้เกิดผลิตผลตามที่ผู้บริหารต้องการ ซึ่งเหตุการณ์บริหารแบบนี้ใช้ในระยะที่สังคมเปลี่ยนจากสังคมเกษตรกรรมเป็นสังคมอุตสาหกรรมใหม่ๆ ระยะแรกผู้บริหารสามารถประสบผลตามที่ต้องการ เพราะคนงานในสังคมอุตสาหกรรมช่วงแรกๆ นั้นมีฐานะยากจนอดอยากมาก ต้องนำเอาแรงงานของตนออกขายเพื่อแลกกับอาหาร ที่อยู่ ยารักษาโรค เสื้อผ้า ทั้งนี้เพื่อความอยู่รอดของผู้ใช้แรงงานและครอบครัว ถ้าพิจารณาในเรื่องของจิตใจแล้วเห็นได้ชัดว่าผู้ใช้แรงงานภายใต้การจัดการมนุษย์ ในองค์กรที่เน้นอำนาจนิยมได้รับความกระทบกระเทือนจิตใจมาก เมื่อผู้ใช้แรงงานสามารถรวมพลังกลุ่มได้พร้อมกับเทคโนโลยีใหม่ๆ ขยายวงกว้างขวาง ผู้ใช้แรงงานมีความรู้มากขึ้น ลักษณะการจัดการมนุษย์ในองค์กรที่เน้นอำนาจนิยมก็ถูกทำลายลงไป

รูปแบบของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในองค์กร “แบบบิดาปกครองบุตร” เป็นการจัดการมนุษย์ในองค์กรที่เกิดขึ้นหลังจากงานบริหารบุคคลที่เน้นอำนาจนิยม ทั้งนี้เพื่อช่วยแก้ปัญหาหรือหาทางให้การจัดการมนุษย์ในองค์กรไปได้รอดในสมัยนั้น ลักษณะสำคัญของการจัดการมนุษย์ในองค์กรแบบนี้ คือ องค์กรมีลักษณะเป็นครอบครัว บิดาคือ นายจ้าง บุตรคือ ผู้ใช้แรงงาน บิดาเป็นผู้ดูแลความประพฤติ อบรมสั่งสอนบุตรซึ่งยังพึ่งตัวเองไม่ได้ การพิจารณาวินิจฉัยเรื่องต่างๆ เช่น การให้รางวัล การลงโทษ อยู่ในอำนาจของบิดา การลงโทษอาจรุนแรงถึงขั้นให้ออกก็ได้ การบริหารลักษณะนี้อาจช่วยแก้ปัญหาการบริหารชนิดแรกได้ในระยะแรกๆ แต่ต่อมาบุตรหรือผู้ใช้แรงงานเริ่ม

รู้สึกอึดอัดไม่พอใจในการปกครองของบิดาหรือนายจ้าง เพราะว่าบุตรได้รับการปฏิบัติเสมือนคนไร้ความสามารถ คือ ต้องอยู่ในความควบคุมของบิดาตลอดเวลา กล่าวคือ บิดายังเป็นผู้มีอำนาจเด็ดขาดเหมือนการบริหารที่เน้นอำนาจนิยม ต่างกันเพียงเล็กน้อยคือ องค์กรมีลักษณะเป็นครอบครัวทำให้รู้สึกว่าย่อนโยนกว่า ส่วนบิดาหรือนายจ้างแสดงความลำเอียงให้เห็นชัดเจน พอใจบุตรคนใดมากที่สุดตอบแทนมาก ไม่ให้ความเสมอภาค กล่าวคือ ยังไม่มีกฎเกณฑ์แบบแผนปฏิบัติเพื่อความยุติธรรมและความเสมอภาค ข้อหนึ่งของผู้เป็นบิดา หรือนายจ้างก็คือ บุตรไม่เห็นความหวังดีของบิดาเมื่อบิดาให้ค่าตอบแทน ค่าจ้างพิเศษก็จะพอใจ ฉะนั้นเมื่อบิดาต้องการความร่วมมือสูงก็ต้องจ่ายให้บุตรเหล่านั้นสูง บิดาไม่สามารถทราบหรือคาดคะเนค่าใช้จ่ายได้ทั้งต้องเพิ่มผลประโยชน์ให้บุตรตลอดเวลา ทำให้บิดาหรือนายจ้างต้องใช้ค่าใช้จ่ายสูง การบริการบุคคลแบบบิดาปกครองบุตรจึงค่อยๆ หายไปจากสังคมอุตสาหกรรม

เมื่อการบริหารจัดการในลักษณะบิดาและบุตร ไม่สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับองค์กร ส่วนใหญ่ได้แล้ว ก็มีระบบของการจัดการอีกแบบหนึ่งคือการจัดการมนุษย์ในองค์กรที่เน้น “ระบบราชการหรือลัทธิสำนักงาน (Bureaucracy)” เป็นลักษณะการปกครองหรือการบริหารตามลำดับขั้น มีกฎระเบียบข้อบังคับ มีการกวัดข้นเข้มงวด มีการเลือกเฟ้นผู้ปฏิบัติงาน มีการเขียนกฎเกณฑ์เป็นลายลักษณ์อักษร ตลอดจนมีการเก็บรักษาเอกสาร แนวคิดของการจัดการมนุษย์ในองค์กรแบบนี้เห็นได้ชัดเจนคือ ต้องมีระเบียบข้อบังคับ ตลอดจนมีการควบคุมอย่างใกล้ชิด ทั้งนี้เริ่มเข้มงวดในตอนต้นคริสต์ศตวรรษที่ ๒๐ เพราะนักบริหารงานบุคคลได้รับอิทธิพลจากแนวความคิดจากการจัดการตามแบบวิทยาศาสตร์ ซึ่งเชื่อว่าคนเรานั้นยังไม่มีดีพอ ไม่ชอบทำงาน ไม่รับผิดชอบ จึงต้องสร้างกรอบคือระเบียบให้เดินตาม นอกเหนือจากการมีระเบียบและมีการควบคุมแล้ว ยังต้องพยายามหาแรงจูงใจกระตุ้นให้ทำงานให้ได้ผลผลิตมากขึ้น โดยการเอารายได้มาล่อใจมีการจ้างงานเป็นชิ้นไม่จ้างตามเวลา แต่ต่อมาเมื่อมีการทดลองของ Elton Mayo ความคิดหลังนี้จึงต้องล้มเลิกไป

รูปแบบต่อมาของการจัดการมนุษย์แบบระบบราชการที่เห็นได้ชัดในประเด็นต่อคือ มีการคัดเลือกผู้มีความสามารถสูงสุดเข้ามาปฏิบัติงานและบรรจุคนให้เข้าทำงานเพื่อมีประสิทธิภาพในการทำงานสูงสุด โดยพยายามให้นักจิตวิทยาเข้ามาช่วยสร้างแบบทดสอบเพื่อเป็นเครื่องมือในการคัดเลือก มีการเขียนกฎระเบียบข้อบังคับต่างๆ นั้นเป็นลายลักษณ์อักษร และเก็บไว้อย่างเป็นระเบียบ พร้อมทั้งเริ่มเก็บเอกสารข้อมูลต่างๆ เกี่ยวกับบุคคลโดยจัดให้มีเจ้าหน้าที่บุคคลขึ้นดำเนินการเก็บเอกสารระเบียบ กฎเกณฑ์ต่างๆ เพื่อแสดงความชัดเจนให้เป็นที่ยอมรับทั้งฝ่ายนายจ้างและผู้ใช้แรงงาน อันเป็นผลดีแก่ทั้งสองฝ่าย เช่น กฎเกณฑ์การขึ้นเงินเดือน ผู้ใช้แรงงานสามารถทราบถึงขั้นตอนการได้รับเงินเดือนของตนเองนายจ้างก็สามารถคาดคะเนค่าใช้จ่ายได้ รอดพ้นจากการชู้เอาเงินเดือนขึ้นจากผู้ใช้แรงงานที่มีความสามารถ ลักษณะต่อมาเป็นการจัดการมนุษย์ในองค์กรที่มีผู้บริหารเป็นผู้ปกป้องผลประโยชน์ ผู้บริหารงานบุคคลมีฐานะเป็นตัวกลางระหว่างนายจ้างกับผู้

แรงงาน หรือผู้บริหารระดับสูงกับผู้ใช้แรงงาน ผู้ใช้แรงงานมักจะมืองค์กรของตน เช่น สหภาพแรงงาน หรือคณะกรรมการลูกจ้างเป็นที่รวบรวมความคิดเห็น ความต้องการของผู้ใช้แรงงาน และเสนอข้อมูลนั้นๆ ต่อผู้บริหาร ผู้บริหาร งานบุคคลเป็นตัวกลางดังกล่าว ฉะนั้นดูเหมือนผู้บริหารงานบุคคลมีอำนาจมากแต่อันที่จริงการปฏิบัติ งานในฐานะตัวกลางนั้นเป็นเรื่องยากมากเพราะจะต้องเข้ากับทั้งสองฝ่ายได้ดี รักษาผลประโยชน์ของทั้งผู้บริหารสูงสุด และผู้ใช้แรงงานหรือลูกจ้างและนายจ้าง เพื่อให้การปฏิบัติการเป็นตัวกลางประสบความสำเร็จอย่างดียิ่ง ผู้บริหารบุคคลจำเป็นต้องเข้าใจผู้ใช้แรงงาน และให้การศึกษาแก่ผู้ใช้แรงงานเพราะผู้ที่มีความรู้และการศึกษาจะเข้าใจกันได้ดีจึงทำให้เกิดการฝึกอบรมเรื่องต่างๆ ให้กับผู้ใช้แรงงาน เช่น นโยบายขององค์กรและผู้บริหารสูงสุด การจ่ายค่าตอบแทน การจัดสวัสดิการ นโยบายเรื่องวินัย และการประพฤติปฏิบัติตามระเบียบวินัย ความระมัดระวังในการปฏิบัติงานเพื่อไม่ก่อให้เกิดอันตราย ด้วยเหตุนี้ จึงทำให้ผู้บริหารหันมาสนใจความเป็นมนุษย์ของผู้ใช้แรงงานมากขึ้น โดยเฉพาะการจัดสวัสดิการ การเสริมสร้างขวัญและกำลังใจ รวมทั้งการสร้างแรงจูงใจ

๒. แนวคิดแบบใหม่ เป็นแนวคิดที่มีลักษณะตรงข้ามกับแนวคิดแรก คือ เป็นการประสานแนวความคิดของการจัดการตามแบบวิทยาศาสตร์ (Scientific Management) และการจัดการตามแนวมุขยสัมพันธ์ (Human Relation Approach) เข้าด้วยกันโดยคัดเลือกเฉพาะแนวคิดที่มีประโยชน์ ต่อการจัดการมนุษย์ในองค์กร การจัดการตามแบบทฤษฎีแผนใหม่เกิดขึ้นเพราะมนุษย์ต้องการความเหมาะสมพอดี ถ้าเราพิจารณาเฉพาะการจัดการแบบวิทยาศาสตร์จะเห็นได้ว่าเป็นแบบแผน (Formal Organization) เกินไป เช่นเดียวกับการจัดการตามแนวมุขยสัมพันธ์ก็เป็นแบบกันเอง (Informal Organization) เกินไปการนำแนวคิดจากการจัดการทั้ง ๒ รูปแบบนั้นมาผสมผสานกันพร้อมทั้งแต่งเติมสิ่งที่ขาดให้สมบูรณ์ ทำให้แนวคิดและความสำคัญในแง่มุมต่างๆ เช่น ทำงานตามลักษณะความสามารถเฉพาะ (Specialization) เป็นผลให้เกิดการสรรหาบุคคลที่มีความสามารถเหมาะสมกับตำแหน่งงาน

การจัดระบบแยกตำแหน่งความรู้ความสามารถ (Position Classification) การจัดอบรม (Training) มีการจัดการอบรมให้ความรู้แก่ผู้ใช้แรงงานเพื่อปรับความรู้ความสามารถของเขาเหล่านั้นให้ทันต่อเทคโนโลยีใหม่ และการเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อมในเรื่องการจัดสวัสดิการ ผู้บริหารเห็นความสำคัญในการตอบแทนคนงาน โดยจัดสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ เพื่อเป็นการทำนุบำรุงรักษา “คน” ซึ่งเป็นทรัพยากรสำคัญมีประสิทธิภาพและการดำรงชีวิตที่มีคุณภาพตามความสมควร ทั้งมีขวัญและกำลังใจที่ดี การจัดการเรื่องความปลอดภัยในการทำงานของผู้ใช้แรงงาน การให้แรงจูงใจ คือ การใช้จิตวิทยาที่เหมาะสมกับผู้ใช้แรงงาน องค์กรนั้นเป็นแหล่งรวมทรัพยากรมากมายไม่ว่าจะเป็นทรัพยากรมนุษย์ ทรัพยากรเงิน ทรัพยากรเทคโนโลยี และอื่นๆ องค์กรเป็นแหล่งที่ก่อให้เกิดผลผลิต และในสังคมปัจจุบันการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ให้เกิดการเรียนรู้ถือเป็นกุญแจสำคัญในการ

พัฒนาองค์กรให้ทุกคนได้เกิดการเรียนรู้ให้ระดับตนเองและการเรียนรู้ร่วมกันอย่างต่อเนื่องไปสู่การเรียนรู้ตลอดชีวิต ทำให้องค์กรได้พัฒนาขีดความสามารถในการเรียนรู้ที่สูงขึ้นเพื่อให้องค์กรเจริญเติบโตก้าวหน้า Peter Senge ให้ความหมายขององค์กรแห่งการเรียนรู้ (Learning Organization) ว่าเป็นสถานที่ที่การพัฒนาบุคลากรให้เกิดการเรียนรู้วิธีการเรียนรู้ร่วมกัน ขยายศักยภาพของตนเองได้อย่างต่อเนื่อง เกิดรูปแบบความคิดใหม่ๆ หลากหลายโดยเน้นที่กระบวนการเรียนรู้ของคนในองค์กรและเป็นองค์กรที่ใช้คนในการสร้างความเป็นเลิศให้แก่คน โดยการเรียนรู้เป็นกระบวนการเชิงกลยุทธ์ที่ต่อเนื่องและบูรณาการเข้ากับการทำงานและใช้การกระจายอำนาจ แก่คนในองค์กร เป็นตัวกระตุ้นให้เกิดความร่วมมือและการเรียนรู้ร่วมกันเป็นทีม ส่งเสริมการสนทนาอย่างเปิดเผยและเชื่อมโยงการพึ่งพาระหว่างบุคคล องค์กร ชุมชนที่ตั้งอยู่

วิก และลีออน (Wick and Leon) กล่าวถึง องค์กรแห่งความรู้เป็นองค์กรที่ใช้การเรียนรู้ (Learning) เป็นหนทางในการปรับเปลี่ยน (Transform) องค์กรไปสู่ผู้นำอุตสาหกรรมใช้การเรียนรู้เป็นหนทางในการปรับปรุงผลงาน (Performance) เพื่อนำไปสู่ความสำเร็จทางธุรกิจ ใช้ความมุ่งมั่นในการที่จะเรียนรู้ (Intentional Learning) ในการสร้างความสำเร็จให้แก่องค์กรภายใต้ระบบการเรียนรู้ที่หลากหลาย กว้างขวาง มีการแทรกการเรียนรู้เข้าไปในการปฏิบัติงาน (Action) ใช้ความรู้พัฒนาความสามารถใหม่ๆ (New Competencies) สร้างสมรรถนะใหม่ๆ (New Capabilities) อันจะนำไปสู่การปรับปรุงผลงานให้ดียิ่งขึ้น เป็นองค์กรที่มีความสามารถในการเรียนรู้ที่จะเรียนรู้ (Learning to Learn) ไม่เฉพาะแต่จะสร้างความสามารถให้เกิดขึ้นเท่านั้น แต่ยังรักษาความสามารถนั้นเอาไว้ได้ พัฒนาและปรับปรุงองค์กรไม่ก่อให้เกิดการสูญเสียอัตลักษณ์ (Identity) ขององค์กร มีการใช้วิธีการเชิงรุก (Proactive) พอๆ กับวิธีการเชิงรับ (Reactive) ในขณะที่รับอิทธิพลจากสภาพแวดล้อมจะส่งอิทธิพลต่อสภาพแวดล้อมเช่นเดียวกัน องค์กรแห่งความรู้ถือได้ว่าการพัฒนา (Development) เป็นกุญแจสำคัญขององค์กรมุ่งสร้างความสามารถในการเรียนรู้ร่วมกัน (Collective Learning) ในทุกระดับขององค์กร

องค์กรแห่งความรู้มาจากแนวคิดของ Chris Argyis ศาสตราจารย์ด้านจิตวิทยาที่สอนด้านการศึกษาและพฤติกรรมองค์กรของมหาวิทยาลัย Harvard โดยร่วมมือกับ Donald Schon ศาสตราจารย์ด้านปรัชญาแห่งสถาบันเทคโนโลยีแห่งเมสซาชูเซตในปี ค.ศ. ๑๙๗๘ ซึ่งเป็นตำราเล่มแรกขององค์กรแห่งความรู้ แต่ใช้คำว่า Organizational Learning (OL) ซึ่งหมายถึงการเรียนรู้ของคนในองค์กร โดยเขียนหนังสือชื่อ Organization Learning : A Theory of Action Perspective (๑๙๗๘) และ Knowledge for Action (๑๙๙๓) ต่อมาได้มีการศึกษาเรื่ององค์กรแห่งความรู้มากขึ้น และบุคคลที่มีบทบาทสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับองค์กรแห่งความรู้ คือ Peter M. Senge แห่ง MIT ผู้อำนวยการ Center for Organization Learning แห่ง Sloan School of Management Massachusetts Institute of Technology (MIT) ที่ก่อตั้งในปี ค.ศ. ๑๙๙๑ เพื่อทำการสังเคราะห์

ทฤษฎีและวิธีการต่างๆ เพื่อเผยแพร่แนวคิดองค์กรแห่งความรู้ โดยใช้คำว่า Learning Organization (OL) โดยเขียนหนังสือชื่อ The Fifth Discipline : The Art and Practice of The Learning Organization (๑๙๙๐) ที่นิยมอ่านกันอย่างแพร่หลายมาก และในปี ค.ศ. ๑๙๙๔ Senge และคณะ ได้เขียนหนังสือเชิงปฏิบัติ การเล่มหนึ่งชื่อ The Fifth Discipline : Strategies and Tool for Building a learning Organization เพื่อสนับสนุนแนวปฏิบัติและต่อมาในปี ค.ศ. ๑๙๙๘ Senge ได้เขียนหนังสือ The Fifth Discipline Challenge : Mastering The Twelve Change in Learning Organization จากการสำรวจโดยสมาคมการฝึกอบรมและพัฒนาแห่งสหรัฐอเมริกา (The American Society of Training and develop : ASTD)

ในปี ค.ศ. ๑๙๙๕ พบว่า ๙๔ % ของผู้ตอบแบบสอบถามให้ข้อมูลว่า การสร้างให้เกิดองค์กรแห่งความรู้เป็นสิ่งที่สำคัญ และจากการสำรวจบริษัทในประเทศเยอรมันเกือบ ๒๐๐ แห่งในปี ค.ศ. ๑๙๙๖ พบว่า ๙๐ % พิจารณาให้องค์กรเปลี่ยนไปเป็นองค์กรแห่งความรู้เช่นกัน ซึ่งแสดงถึงแนวคิดองค์กรแห่งความรู้ได้รับความสนใจอย่างแพร่หลายและสังเกตได้จากมีหนังสือเกี่ยวกับเรื่ององค์กรแห่งความรู้มากกว่า ๑๖๕ เล่ม และมีการเผยแพร่ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับองค์กรแห่งความรู้ในระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต จากการกระแสวิพากษ์วิจารณ์ข้อมูลข่าวสารและเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงของในทศวรรษนี้ อย่างตลอดเวลาองค์กรจำเป็นต้องพัฒนาความสามารถของทรัพยากรมนุษย์ ให้เกิดการเรียนรู้อยู่อย่างเนื่อง เพื่อความอยู่รอดและการเติบโตขององค์กร

วินัย หมายถึง แบบแผนความประพฤติที่กำหนดให้ข้าราชการควบคุมตนเองและควบคุมผู้ใต้บังคับบัญชาให้ประพฤติตามเพื่อก่อให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อยและการปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพเกิดประโยชน์แก่ทางราชการ

แนวความคิดในการพัฒนาสังคมมนุษย์นั้นมีวิธีการมากมาย แต่มีบางวิธีการที่เชื่อว่าการจะพัฒนาสังคมได้นั้นจำเป็นต้องพัฒนาจิตใจของทรัพยากรมนุษย์ให้มีศีลธรรม (คุณภาพทางจิต) เสียก่อน แล้วจึงพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม แนวความคิดในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในองค์กรเป็นการสร้างบรรยากาศในการทำงานที่เอื้ออำนวยต่อการแสดงออกของศักยภาพบุคคล ในองค์กรทำให้เกิดคุณภาพชีวิตในการทำงานเกิดการพัฒนาองค์กร รวมทั้งการออกแบบงานใหม่ ซึ่งทั้งหมดนี้เกิดจากภาวะปัจจุบันมีการแข่งขันทางธุรกิจมาก ทำให้องค์กรมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงพัฒนาการบริหารงานบุคคล ต้องมีการปรับสภาพเพื่อความอยู่รอดขององค์กร ซึ่งการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์นี้จะเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่มีลักษณะต่อเนื่องกันไปตลอดชีวิตของบุคคลในองค์กรมีความเกี่ยวข้องกับเรื่อง การฝึกอบรม (Training) การศึกษา (Education) จะเน้นที่ตัวบุคคล และการพัฒนา (Development) จะเน้นที่ตัวบุคคลในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์นั้นจะสำเร็จได้ต้องทำอย่างเป็นกระบวนการ การที่มีระบบ และทำอย่างต่อเนื่องติดต่อกันทุกระดับ เพราะคนที่มีความรู้ ความเข้าใจ มีทัศนคติที่แตกต่างกันจะไม่สามารถทำงานร่วมกันได้ การประสานงานให้เป็นระบบต่อเนื่องกัน จึงจะ

ทำให้เกิดผลสำเร็จแก่องค์กรได้ เพราะฉะนั้นแนวความคิดในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในองค์กร แบ่งออกเป็น ๔ ประการ ดังต่อไปนี้

๑. การเคารพในสิทธิของบุคคล การฝึกอบรมเป็นความจำเป็นของพนักงานที่เข้ารับการอบรม ไม่ว่าจะเป็นในรูปแบบ เนื้อหาและวิธีการ

๒. การมุ่งแก้ปัญหาให้แก่องค์กร การมุ่งแก้ปัญหาเป็นตัวกำหนดบทบาทงานด้านพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ให้มุ่งส่งเสริมการแก้ปัญหาในฐานะที่การศึกษา การฝึกอบรมเป็นองค์ประกอบของงานพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

๓. มุ่งส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้เข้ารับการอบรมพัฒนา ทั้งในด้านการเตรียมตัวการจัดหา เนื้อหา รูปแบบ ซึ่งผู้เข้ารับการอบรมพัฒนาต้องมีจิตสำนึกในการมีส่วนร่วมที่จะพัฒนาองค์กร

๔. เป็นกระบวนการที่มีระบบ บุคคลที่มีทัศนคติที่เหมือนกัน การสอดประสานที่เป็นระบบอย่างต่อเนื่องจะทำให้เกิดผลสำเร็จแก่องค์กรได้

แนวคิดการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เป็นภารกิจที่สำคัญอย่างหนึ่งที่องค์กรทุกองค์กรต้องการปฏิบัติมากบ้างน้อยบ้าง ตามนโยบายของแต่ละองค์กรในเรื่องนี้มีแนวคิดที่แตกต่างกัน ๒ แนวคิด คือ

๑. แนวคิดแบบดั้งเดิม เป็นแนวคิดที่เชื่อว่า การพัฒนาบุคลากรเป็นสิ่งที่ไม่จำเป็นสำหรับองค์กรและมีใช่เป็นหน้าที่ที่องค์กรจะต้องจัดให้มีการพัฒนาบุคลากรของตนแต่อย่างใด องค์กรมีหน้าที่เฉพาะแต่เพียงบังคับบัญชาควบคุมให้พนักงานแต่ละคนปฏิบัติหน้าที่ตามคำสั่ง หรือตามที่ได้รับมอบหมาย ถ้าหากบุคลากรจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อองค์กรคุ้มกับเวลาและค่าใช้จ่ายที่ต้องเสียไปในทางตรงกันข้ามแนวคิดนี้เชื่อว่า หากองค์กรได้บุคคลที่มีความรู้ความสามารถตั้งแต่แรกเข้ามาอยู่กับองค์กร บุคคลนั้นยังสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ทุกอย่างตลอดไป ดังนั้น องค์กรที่มีพื้นฐานความเชื่อเช่นนี้ จึงมุ่งเน้นที่การสรรหาและคัดเลือกบุคลากรเพื่อให้ได้ผู้ที่มีความรู้ความสามารถสูงสุดมากกว่าที่จะดำเนินการพัฒนาบุคลากรของตน

๒. แนวคิดแบบสมัยใหม่ เป็นแนวคิดที่เชื่อว่าการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เป็นเรื่องที่สำคัญและจำเป็นที่องค์กรทุกองค์กรต้องกระทำอย่างสม่ำเสมอ ถึงแม้ว่าจะเสียเวลาและค่าใช้จ่ายในการดำเนินการ แต่องค์กรได้รับประโยชน์มากกว่าโดยมีเหตุผลสนับสนุนความเชื่อนี้ ๒ ประการ คือ

๒.๑. ถึงแม้ว่าองค์กรจะมีระบบการสรรหาคัดเลือกบุคลากรที่ดีพอได้ผู้ที่มีความรู้ความสามารถเพียงใดก็ตาม แต่ก็มิได้เป็นหลักประกันได้ว่าบุคคลนั้นจะสามารถปฏิบัติหน้าที่ในตำแหน่งอื่นย่อมมีความจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาเป็นอย่างดีเสียก่อน

๒.๒. ในปัจจุบันได้มีการคิดค้นและการนำเอาวิทยาการบริหารสมัยใหม่มาใช้ในการบริหารงานด้านต่างๆ อย่างแพร่หลาย จึงเป็นความจำเป็นที่บุคคลทุกคนจะต้องปรับปรุงตนเองให้มี

ความรู้ทันสมัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในองค์การที่ต้องดำเนินการแข่งขันกับผู้อื่น ย่อมมีความจำเป็นที่จะต้องพัฒนาบุคลากรของตนให้มีความรู้ความสามารถที่สูงขึ้นอยู่เสมอ

สรุปได้ว่า การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เป็นการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงได้รวดเร็วยิ่งขึ้น ขณะเดียวกันการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ก็เป็นการพัฒนากิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ ซึ่งมีการดำเนินการอย่างเป็นระบบโดยองค์การ เพื่อส่งเสริม สนับสนุน และปรับปรุงให้บุคลากรมีความรู้ ทักษะ และความสามารถในการทำงานที่เหมาะสม มีการเปลี่ยนแปลงเจริญเติบโตทางจิตใจและ บุคลิกภาพที่ดีขึ้น ทั้งในงานปัจจุบันและเพื่อเตรียมพร้อมสำหรับงานในอนาคต อันจะส่งผลต่อ ความสามารถขององค์การในการแข่งขัน และการพัฒนางานอย่างมีประสิทธิภาพ

๒.๔ ความรู้เกี่ยวกับผ้าไหม

๒.๔.๑ ประวัติศาสตร์การทอผ้าไหม

ผ้าเป็นปัจจัยสำคัญต่อการดำรงชีวิต และมีบทบาททางสังคมหลายอย่าง ทั้งปัจจัย ขึ้นพื้นฐาน คือเป็นเครื่องนุ่งห่ม สัญลักษณ์ของท้องถิ่น ด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม มีหลัก ฐานทาง ประวัติศาสตร์สมัยก่อนประวัติศาสตร์ ยุคหินใหม่ ที่ปรากฏในภาพเขียนสีบนผนังถ้ำ ปรากฏลวดลาย บนผืนผ้าที่ถ้ำผีหัวโต จังหวัดกระบี่ พบภาพเขียนสีรูปคนสมบูรณ์ ๒๒ ภาพ และ อีก ๖ ภาพ ไม่ สมบูรณ์ ซึ่งเป็นรูปคนสวมเสื้อผ้าและมีลวดลายประดับ และมีลวดลายแตกต่างกัน บางลายเป็นจุด บางลายเป็นลายซิกแซก บางลายเป็นลายบั้งใหญ่ๆ และมีบางรูปที่สวมผ้าชุดยาว ตั้งแต่ศีรษะจนคร่อม เท้ามีลวดลายเป็นลายขวางคล้ายการทอมัดหมี่เส้นยืน เป็นต้น จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์แห่งนี้ แสดงให้ เห็นว่ามนุษย์มีการรู้จักคิดค้นลวดลายการทอผ้ามานานแล้ว

ผ้าไหม มีหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่พบครั้งแรกสมัยก่อนประวัติศาสตร์ในยุคสำริด คือ พบเศษผ้าติดอยู่กับกำไลสำริดที่บ้านเชียง จังหวัดอุดรธานี อายุของผ้าคงจะมีอายุเท่ากับอายุของกำไล ประมาณ ๓,๐๐๐ ปี ที่น่าสังเกต คือ เทคโนโลยีการทอผ้าควรจะมีมาก่อนเพราะการทอผ้ามีหลาย ขั้นตอนและต้องมีการฝึกฝนเรียนรู้ให้เกิดความชำนาญก่อนที่จะมีผืนผ้าปรากฏให้เห็นเป็นหลักฐาน ทางประวัติศาสตร์นี้ และที่เขื่อนเจ้าเพชร จังหวัดกาญจนบุรี พบติดอยู่ ด้านในคลองมโหรีที่ก ทอแบบ ลายขัดด้วยไหม^{๒๙}

จากร่องรอยดังกล่าวแสดงให้เห็นว่ามนุษย์รู้จักการใช้เส้นใยในการทอผ้า คือ ไหม และป่าน กล้วยา และผ้ามีความสำคัญในการห่อเครื่องมือและเครื่องประดับ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งในวิถีชีวิต มนุษย์ นั้นเอง

^{๒๙} สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. ๒๕๓๗: ๓๖

๒.๔.๒ การพัฒนาอุตสาหกรรมไหมไทยสมัยรัชกาลที่ ๕

นิติ กลีโกศล^{๓๐} ได้ศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาอุตสาหกรรมไหมไทยในภาคอีสานสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ในอดีตประเทศไทยยังไม่มีการพัฒนา ภาคการเกษตรอย่างมีระบบเท่าใดนักจนกระทั่งในปี พ.ศ. ๒๔๔๔ มีแนวคิดที่จะส่งเสริมการเลี้ยงไหมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และการทอผ้าไหมส่งเป็นสินค้าออกได้มีการวางแผนงานพัฒนาเกษตรแบบมีวิชาการเริ่มต้นด้วยกรมช่างไหม กระทรวงเกษตรพานิชการ การทอผ้าในสมัยนั้น เป็นการผ้าเพื่อใช้ในครัวเรือนเท่านั้น ประกอบกับมีผ้ามาจากต่างประเทศเข้ามาขายในราคาถูก ไม่จำเป็นต้องทอผ้าใช้ ยิ่งหลังการทำสัญญาเบาริงแล้ว สินค้าต่างๆ โดยเฉพาะผ้าได้เข้ามาขายเป็นจำนวนมากทำให้ความนิยมการทอผ้าลดลง รัฐบาลจึงได้มีการพัฒนาเกี่ยวกับไหมรวมทั้งมีการจ้างผู้เชี่ยวชาญชาวญี่ปุ่น ซึ่งมีพัฒนาการ ดังนี้

ปี พ.ศ. ๒๔๔๔ รัฐบาลจ้างผู้เชี่ยวชาญชาวญี่ปุ่นมาสำรวจการทำไหม ผลการสำรวจทำให้ทราบถึงปัญหาของชาวอีสานไม่สามารถพัฒนาให้ผ้าไหมเป็นสินค้าได้ เพราะพันธุ์ไหมไม่ดี การปลูกหม่อนและการเลี้ยงไหมขาดการเอาใจใส่ดูแล และไม่ปฏิบัติตามหลักวิชาการ ตัวไหมมีโรคและประชาชนไม่รู้จักรักษาป้องกัน ตลอดจนเครื่องสาวไหมโบราณเกินไป

ปี พ.ศ. ๒๔๔๕ รัฐบาลให้กระทรวงเกษตรราธิการตั้งกรมช่างไหมขึ้นที่ตำบลศาลาแดง กรุงเทพฯ ซึ่งมีพระเจ้าลูกยาเธอ พระองค์เจ้าเพ็ญพัฒนาพงษ์ เป็นอธิบดีกรมช่างไหมคนแรก และต่อมาได้รับการยกย่องให้เป็นพระบิดาแห่งวงการไหมไทยโดยมีวัตถุประสงค์ที่จะพัฒนาการปลูกหม่อนเลี้ยงไหม ปรับปรุงและผสมพันธุ์ไหมให้ดีขึ้น และมีการจัดฝึกอบรมการสาวไหมด้วยเครื่องสาวของญี่ปุ่น

ปี พ.ศ. ๒๔๔๗ รัฐบาลตั้งโรงเรียนช่างไหมเพื่อฝึกอบรมคนไทยให้เป็นช่างไหมแทน ช่างไหมญี่ปุ่น และขยายสาขาจากช่างไหมไปตั้งที่เมืองนครราชสีมา และบุรีรัมย์ ซึ่งทั้งสองสาขาจะสอนให้ประชาชนรู้จักวิธีเลี้ยงไหม สาวไหม และทำสวนหม่อนที่ถูกต้องตามหลักวิชาการ และใน ปี พ.ศ. ๒๔๕๐ ส่งเสริมให้ประชาชนที่ผ่านการฝึกอบรมแล้วสามารถนำความรู้ไปปฏิบัติงานที่บ้านได้ แนวการส่งเสริมไหมนี้ได้เริ่มฝึกหัดโดยมีการจัดตั้งกองช่างไหมที่เมืองพุทไธสง สุวรรณภูมิ รัตนบุรี พัทธภูมิ พิเศษชัยภูมิ จัตุรัส ร้อยเอ็ด ศรีสะเกษ และอุบลราชธานี

ปี พ.ศ. ๒๔๕๔ เกิดการเปลี่ยนแปลงนโยบายในกระทรวงเกษตรราธิการอันเนื่องมาจาก การเปลี่ยนเสนาบดีใหม่ การส่งเสริมได้หันมาเน้นแก้ปัญหาเรื่องที่ดิน การบำรุงไหมเริ่มถูกตัดงบประมาณ โดยเห็นว่าผลที่ได้ไม่คุ้มกับการลงทุน ประกอบกับขณะนั้นการเลี้ยงไหมกำลังประสบปัญหา คือ ตัว

^{๓๐} นิติ กลีโกศล, การพัฒนาอุตสาหกรรมไหมไทยในภาคอีสาน: รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (พ.ศ. ๒๔๔๔ - ๒๔๕๕). กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๑. หน้า ๖ - ๗.

ไหมเป็นโรค ประกอบกับประชาชนไม่นำความรู้ที่ได้ไปใช้ ในที่สุดในปี พ.ศ. ๒๔๕๕ รัฐบาลก็ประกาศ ยุบกองช่างไหม

จะเห็นได้ว่าการปลูกหม่อนเลี้ยงไหม ตลอดจนการทอผ้าไหมได้มีการพัฒนาในพื้นที่ภาคอีสานมานานแล้ว โดยเฉพาะพื้นที่อีสานใต้ได้มีการจัดตั้งกองช่างไหมทั้งที่นครราชสีมา บุรีรัมย์ และ ขยายไปยังพื้นที่ใกล้เคียง และเป็นที่ประจักษ์แก่คนทั่วไปแล้วว่า การทอผ้าไหม การ ปลูกหม่อนเลี้ยงไหมยังมีปรากฏให้เห็นในพื้นที่ดังกล่าวปัจจุบัน การพัฒนาดังกล่าวอาจเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้และสืบทอดการทอผ้าไหมให้ตกทอดมาถึงปัจจุบันนี้ก็เป็นได้

๒.๔.๓ สถานการณ์ผ้าไหมไทยกับโลก

โลกรู้จักผ้าไหมกันมานานนับพันปีเส้นทางสายไหมโลกยุคโบราณทอดยาวจากจีนไป สิ้นสุดที่อิสตันบูล^{๓๑} ปัจจุบันผ้าไหมเป็นที่นิยมไปทั่วโลกและมี หลายประเทศที่มีการทอผ้าไหมของตัวเอง จนกระทั่งมีการรวมตัวกันจัดตั้งสำนักงานกรรมาธิการหม่อนไหมระหว่างประเทศ (International Sericultural Commission (ISC)) เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๙๑ โดยมีสำนักงานตั้งอยู่เมืองลียง ประเทศฝรั่งเศส และประเทศไทยได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๓๕ ปัจจุบันมีสมาชิก ๓๐ ประเทศ โดยมี วัตถุประสงค์หลักของการจัดตั้งสำนักงานกรรมาธิการหม่อนไหมระหว่างประเทศ เพื่อเป็นศูนย์กลาง ในการศึกษาพัฒนาการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมทั้งในภาคราชการและภาคเอกชนของประเทศสมาชิก ดังนี้

๑. เป็นศูนย์กลางการแลกเปลี่ยนข้อมูลหม่อนไหมในด้านเทคโนโลยีการผลิตและด้านการตลาด
๒. เป็นศูนย์ประสานงานความร่วมมือเพื่อการแลกเปลี่ยนเทคโนโลยีพันธุ์ไหม พันธุ์หม่อน ตลอดจนการทดสอบมาตรฐานและกำหนดมาตรฐานเส้นไหม รังไหม
๓. เพื่อเป็นแหล่งพันธุ์กรรมของหม่อนและไหม
๔. สนับสนุนโครงการศึกษาค้นคว้าวิจัยหม่อนไหม และเป็นองค์กรที่ทำการคัดเลือกผู้ที่เป็นนักวิทยาศาสตร์ นักวิจัย นักพัฒนาในด้านหม่อนไหมเพื่อเสนอรับรางวัลหุสยส์ ปาสเตอร์ อันเป็นรางวัลเกียรติประวัติของวงการหม่อนไหม

ประเทศไทยได้รับการพิจารณาจากกรรมาธิการหม่อนไหมระหว่างประเทศให้เป็นเจ้าภาพจัดการประชุมไหมโลก ครั้งที่ ๑๙ ที่ผ่านมา ระหว่างวันที่ ๒๑ - ๒๕ กันยายน ๒๕๔๕ ณ ศูนย์ประชุมแห่งชาติสิริกิติ์ ซึ่งมีประเทศเข้าร่วมประชุม ๒๓ ประเทศ ในการนี้ ISC ได้ขอพระบรมราชานุญาต ทูลเกล้าฯ ถวายรางวัลหุสยส์ปาสเตอร์แด่สมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ ในฐานะที่พระองค์ ได้

^{๓๑} ประสมหญิง ชูประยูร, สถานการณ์ผ้าไหมไทย. สำนักพิมพ์กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. กรุงเทพฯ: ๒๕๔๕. หน้า ๔๖ - ๔๘.

ทรงส่งเสริมพัฒนางานด้านการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมแก่เกษตรกรผู้ยากไร้ ช่วยฟื้นฟู รวมทั้งอนุรักษ์ผ้าไหมพื้นเมือง อันเป็นที่ประจักษ์แก่ชาวไทยและชาวต่างประเทศได้อย่างแท้จริงผลจากการประชุมไหมโลกในประเทศไทยที่ผ่านมา

๑. สามารถแสดงศักยภาพในด้านหม่อนไหมของประเทศไทยให้เป็นที่ประจักษ์ต่อนักวิชาการหม่อนไหมจากประเทศต่างๆ ทั่วโลก

๒. สามารถเผยแพร่ผลิตภัณฑ์จากผ้าไหมให้เป็นที่รู้จักและยอมรับของชาวต่างประเทศ และชาวไทยได้เป็นอย่างดี

๓. ก่อให้เกิดศูนย์กลางของการสร้างเครือข่ายนักวิชาการ นักวิจัย นักวิทยาศาสตร์ ตลอดจนการแลกเปลี่ยนนักวิชาการและผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านกว้างขวางขึ้น

๔. สร้างโอกาสให้ประเทศได้มีโอกาสที่จะเป็นศูนย์กลางความรู้ ทั้งไหมและหม่อน ซึ่งจะเป็นรากฐานที่สำคัญต่อการศึกษาพัฒนาหม่อนไหมแก่เกษตรกรไทยได้อย่างดียิ่ง

๕. ก่อให้เกิดรายได้เข้าประเทศและเป็นจุดกระจายรายได้ไปสู่เกษตรกรในชนบท

๖. สามารถช่วยประชาสัมพันธ์เสริมให้ชาวต่างประเทศได้รู้จักประเทศไทยมากขึ้นตามนโยบายของการท่องเที่ยว

จะเห็นได้ว่าบทบาทของผ้าไหมไทยมิได้เป็นเพียงผลิตภัณฑ์ที่สามารถบ่งบอกถึงเอกลักษณ์ความเป็นไทยได้เป็นอย่างดีเท่านั้น หากแต่ผ้าไหมเป็นสินค้าที่มีศักยภาพที่จะพัฒนาการผลิตเพื่อส่งออกไปจำหน่ายในเวทีโลก เพราะผ้าไหมยังเป็นที่นิยมของคนทั่วไป เป็นการส่งเสริมอาชีพการทอผ้าให้มีการพัฒนาอยู่ตลอดเวลา ส่งผลให้คุณภาพชีวิตของผู้ด้อยโอกาสทางสังคมให้ดีขึ้น นับเป็นการพัฒนาที่น่าเอาฤกษ์พิญญาการทอผ้ามาเชื่อมโยงให้เกิดความยั่งยืน

๒.๔.๔ ลักษณะของผ้ามัดหมี่ในประเทศไทย

หลายสิ่งหลายอย่างบอกเล่าเรื่องราวความเป็นไทยให้ประจักษ์แก่สายตาของชาวโลกมานานหนึ่งในนั้นคือ ผ้าไหม ผ้าไทยที่มีเอกลักษณ์ของความเป็นไทยอยู่ในตัวอย่างเต็มเปี่ยม ไหมทุกเส้นที่ถักทอเป็นหนึ่งผืนผ้านอกจากจะมีความวิจิตร งดงาม ปรากฏให้เห็นทั่วถิ่นแล้วยังแฝงไว้ด้วยวิถีประเพณีแห่งวัฒนธรรมของชาวไทยโบราณที่สืบสานกันต่อมาจากอดีตจนถึงปัจจุบัน การทอผ้าไหมโดยใช้เทคนิคการทอผ้าแบบมัดหมี่เพื่อให้เกิดลวดลายมีอยู่ทุกภูมิภาคของไทยโดยเฉพาะภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เราพบว่ามีการทอผ้ามัดหมี่ที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะ ของกลุ่มชนเนื่องจากมีพื้นที่ที่มีการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมการทอผ้าซึ่งกันและกันหลายกลุ่มชน เช่น ภูไท ลาว (ไทยอีสาน) ส่วย เขมร เป็นต้น และวัฒนธรรมการทอผ้าจากบริเวณนี้ได้ส่งอิทธิพลไป ยังพื้นที่อื่นๆ ของประเทศอีกด้วย ลักษณะผ้ามัดหมี่ที่มูลนิธิช่างหัตถศิลป์ไทย ได้แบ่งไว้ ๕ กลุ่ม ดังนี้^{๓๒}

^{๓๒} มูลนิธิช่างหัตถศิลป์ไทย, ผ้ามัดหมี่. สำนักพิมพ์กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. กรุงเทพฯ., ๒๕๓๙.

๑. มัดหมี่ของชาวไทยวน เป็นกลุ่มชนที่อาศัยอยู่บริเวณอำเภอแม่แจ่ม จังหวัด เชียงใหม่ เป็นชาวไทยที่อาศัยอยู่ในดินแดนล้านนามาตั้งแต่สมัยพญามังราย ซึ่งได้รับอิทธิพลการครอบงำจากชาวลัวะ ขอม มอญ ที่เคยแผ่อำนาจในแถบนี้มาก่อน พบว่ามีการใช้เทคนิคมัดหมี่ในชิ้นลัวะที่ชาวไทยกลุ่มนี้แต่งขึ้นในชีวิตประจำวัน ลักษณะของมัดหมี่เป็นมัดหมี่เล็ก ๆ ในเส้นยืนปรากฏขวางอยู่ในตัวชิ้น

๒. มัดหมี่ของชาวไทลื้อ เป็นกลุ่มชนที่อาศัยอยู่บริเวณอำเภอทุ่งช้าง จังหวัดน่าน เป็นกลุ่มชนที่อพยพมาจากสิบสองปันนา ชาวไทลื้อกลุ่มนี้เรียกเทคนิคการทอมัดหมี่ว่า “มัดท่าน” หรือ Wคาดท่าน” พบว่าเป็นการทอลายมัดหมี่สลับกับลายขีดในผ้าฝ้าย ทั้งลวดลายและการทอสลับลายขีดเช่นนี้ คล้ายคลึงกับกลุ่มชนไทเหนือที่อาศัยอยู่แถบแขวงจำปาสักเหนือทางตะวันออกเฉียงเหนือ ของประเทศลาว จะต่างกันตรงที่โครงสร้างลายบนผ้าชิ้น คือ ชิ้นท่านลายริ้วจะเป็นทางขวางกับ ตัวชิ้น ส่วนของชาวไทเหนือจะเป็นแนวตั้งเนื่องจากการเย็บเข้าสู่ของตัวชิ้นสันนิษฐานว่ามีการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมกับชาวไทพวนที่อพยพมาจากแขวงจำปาสักเหนือมาอยู่หลวงพระบาง

๓. มัดหมี่ของกลุ่มลาวครั่ง (ลาวกา) เป็นกลุ่มชนที่อยู่บริเวณจังหวัดพิจิตร เป็นวัฒนธรรมของกลุ่มไทพวน ที่ผสมผสานกับวัฒนธรรมของชาวไทยวนที่อาศัยอยู่ในดินแดนล้านนาเดิม ผ้าชิ้นของกลุ่มไทพวนนี้มีลักษณะพิเศษกว่ากลุ่มอื่นๆ กล่าวคือ ตัวชิ้นจะเป็นไหมมัดหมี่ทั้งผืน หรือเป็นมัดหมี่สลับขีด เหมือนกับผ้าชิ้นของไทยเหนือจากแขวงจำปาสักเหนือของประเทศลาว แต่มีการต่อตีนชิ้นเป็นฝ้าย จกตามแบบวัฒนธรรมชาวไทยวน

๔. มัดหมี่ในบริเวณตอนบนของภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย มีทั้งมัดหมี่ฝ้ายและไหม ลักษณะผ้ามัดหมี่เต็มผืน เชื่อกันว่าเป็นอิทธิพลมาจากวัฒนธรรมลาวและมีโครงสร้างของลวดลายที่เด่นอยู่ ๓ กลุ่มใหญ่ คือ

๑) ลวดลายที่เป็นแนวเฉียงกับผืนผ้า เรียกว่า “หมี่ร่าย”

๒) ลวดลายที่มีขนาดใหญ่เป็นพิเศษ

๓) ลวดลายขนาดเล็กที่มีความละเอียดมาก

๕) มัดหมี่ในบริเวณตอนล่างของภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย เป็นอิทธิพลของวัฒนธรรมเขมรที่แผ่เข้ามาทางที่ราบสูงโคราช ตั้งแต่ราวปี พ.ศ. ๑๗๕๐ - ๑๘๐๐ เป็นต้นมา กลุ่มนี้นิยมทอผ้าไหมมัดหมี่มากที่สุด ลักษณะของสีสันลวดลายและโครงสร้างของลายนั้นจะยึดมั่นกับวัฒนธรรมเขมรมาก ความโดดเด่นอยู่ที่สีสันของผ้าจะมีสีเลื่อมเหลืองคล้ายสีของแมลงทับ มีความละเอียดปราณีตสูง และยังพบว่ามีการทำผ้ามัดหมี่ที่มีเอกลักษณ์เฉพาะของผ้ามัดหมี่ เขมรแท้ๆ เช่น หมี่โฮล ผ้าปุมเขมร เป็นต้น

๒.๔.๕ กระบวนการทอดผ้าไหม

การที่จะได้ผ้ามาแต่ละผืนนั้นมีกระบวนการหลายขั้นตอน ประกอบกับความประณีตและความชำนาญของช่างทอจึงจะได้ผ้าที่ทรงคุณค่า มีกระบวนการทอ สรุปได้ ดังนี้^{๓๓}

๑. การปลูกหม่อนเลี้ยงไหม ขั้นตอนนี้เป็นกระบวนการให้ได้มาซึ่งวัตถุดิบ คือ แทะไหมนั่นเอง การปลูกหม่อนเลี้ยงไหมเป็นของคู่กัน เพราะใบหม่อนเป็นเพียงอาหารชนิดเดียว ที่หม่อนกินเป็นอาหารเพื่อความเจริญเติบโตสู่ขั้นตอนของการสร้างรังเพื่อเป็นเส้นใยต่อไป

การปลูกหม่อน ควรเลือกที่ดินที่มีความชุ่มชื้นพอแต่น้ำท่วมไม่ถึง หม่อนขยายพันธุ์ด้วยลำต้นที่แก่พอประมาณ ดัดเป็นท่อนๆ ยาวประมาณ ๓ ตา พรวนดินใส่ปุ๋ยคอกก่อนปลูก การปลูกหม่อนควรปลูกเป็นแถวเพื่อความสะดวกต่อการกำจัดวัชพืช การดูแลรักษา แต่ละกอ ห่างกันประมาณ ๒ ศอก การฝังกิ่งพันธุ์ควรให้กิ่งพันธุ์พื้นดินเล็กน้อยเพื่อที่จะได้แตกกิ่งก้านเป็นต้นใหม่ ถ้ากลบดินปิดหมดจะทำให้กิ่งพันธุ์เน่าเสียหรือเกิดเชื้อรา และฤดูการที่ปลูกหม่อน ควรเป็นต้นฤดูฝน หม่อนมีหลายพันธุ์ เช่น หม่อนน้อย หม่อนใหญ่ หม่อนใบโพธิ์ หม่อนดาดำ ฯลฯ และหม่อนที่นิยมปลูก คือ หม่อนน้อยและหม่อนดาดำ เพราะให้ใบได้มากการดูแลรักษา หม่อนต้องมีการกำจัดวัชพืชและพรวนดินอยู่เสมอ ให้ปุ๋ยคอก วัตถุประสงค์การปลูกหม่อนคือ การให้หม่อนมีใบดก เพื่อที่จะเก็บให้ตัวไหมกินเป็นอาหารนั่นเอง หม่อนนับจากปลูกใช้ระยะเวลา ประมาณ ๑ ปี ก็สามารถเก็บใบได้

การเลี้ยงไหม ตัวไหมมีวงจรนับจากเป็นไข่ ฟักเป็นตัวหนอนไหมจะลอกคราบ ๔ ครั้ง พอตัวหนอนไหมแก่ ก็จะชักใยทำรังหุ้มตัวเองแล้วตัวไหมก็จะลอกคราบเป็นดักแด้อยู่ในรัง แล้วกลายเป็นผีเสื้อเจาะรังออกมาผสมพันธุ์กันพร้อมทั้งวางไข่ฟักเป็นตัวหม่อนต่อไป ซึ่งมีวงจรอยู่ในไข่ ๑๐ วัน เป็นตัวหนอน ๒๒ - ๒๖ วัน เป็นดักแด้ ๘ - ๑๐ วัน เป็นผีเสื้อ ๒ - ๓ วัน รวมระยะเวลา ๔๒ - ๔๙ วัน ตัวไหมที่ฟักมีอายุได้ ๔ - ๕ วัน จะนอนครั้งหนึ่ง เป็นเวลา ๒๔ - ๓๐ ชั่วโมง เรียกว่า “นอนหนึ่ง” ช่วงที่ไหมนอนก็จะถือโอกาสทำความสะอาดจัดมูลและเศษใบหม่อน เมื่อตัวไหมตื่น ก็จะให้ใบหม่อนโดยการหั่นใบหม่อนบารุงไปเรื่อยๆ เมื่อตัวไหมโตก็จะมีการขยายออกไปจะได้จำนวนมากขึ้น จาก ๓-๔-๕ กระดัง และตัวไหมจะเริ่มนอนครั้งที่สอง เรียกว่า “นอนสอง” ในเวลา หนึ่งหรือสองวัน เมื่อตื่นนอนสองใบหม่อนไม่ต้องหั่นแต่จะให้ทั้งใบ นับจากนอนตื่นนอนสองไป ประมาณ ๗ วันก็จะ “นอนสาม” ผู้เลี้ยงจะเร่งให้ใบหม่อนอย่างเต็มที่ต่อไปอีก ๗ วันก็จะ “นอนสี่” หลังจากนั้นแล้วก็เป็นช่วงที่ตัวไหมสุก (แก่เต็มที) ตัวจะมีสีแดงหรือสีชมพูนวล เพราะตัวไหมสุก จะไม่กินหม่อนแล้ว ต้องเก็บตัวสุกใส่จ่อเพื่อให้ทำรังเข้าฝักกลายเป็นดักแด้ เมื่อตัวไหมเข้าฝัก ในรังราว ๓ วัน ชักใยจนหมดก็เป็นดักแด้ จากนั้นก็จะเก็บรังไหมออกจากจ่อทำความสะอาด ถ้าจะคัดพันธุ์ก็จะเลือกฝักที่มีความสวยงามสมบูรณ์นับตามจำนวนที่ต้องการ

^{๓๓} ทรงพันธ์ วรรณมาศ, ผ้าไทยลายอีสาน. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๔ หน้า ๗๐ - ๗๗.

๒. การสาวไหม การสาวไหมเป็นกระบวนการดึงเส้นไหมออกจากเปลือกรังไหม โดยเส้นใยไหมจากหลาย ๆ รังที่ต้มแล้วนำมาสาวจะถูกพันเป็นเกลียวรวมเป็นเส้นไหม ทั้งนี้อุณหภูมิของน้ำร้อนขณะสาวขึ้นอยู่กับชนิดของเครื่องสาวไหม หากเป็นการสาวไหมในระดับเกษตรกรซึ่งใช้เครื่องสาวที่บ้านอุณหภูมิค่อนข้างสูง ประมาณ ๖๐ - ๘๐ องศาเซลเซียส หากเป็นการสาวไหมด้วยเครื่องจักรอุณหภูมิค่อนข้างต่ำ ประมาณ ๓๗ - ๔๐ องศาเซลเซียส การสาวไหมเพื่อให้ได้เส้นไหมที่มีคุณภาพดีเส้นไหมเรียบสวยมีความเหนียวและเกาะตัวดี ขนาดสม่ำเสมอ ขณะสาวต้องเติมรังไหมอย่างสม่ำเสมอทดแทนรังไหมที่สาวเปลือกหมดไปแล้ว ถ้ารังไหมมีจำนวนมากเกรงว่าจะสาวไม่ทัน ก็จะนำรังไหมออกตากแดดเพื่อให้ดักแด้ตายจะได้ไม่กลายเป็นผีเสื้อ การสาวไหมแบบที่บ้านเครื่องมือในการสาวไหม ได้แก่ หม้อ เต่า เครื่องสาวไหม ไม้ร่อนใยไหม ซึ่งการสาวไหมทำให้ได้ไหม ๒ ระดับ

๑.ไหมดิบ (ไหมครั้งแรก) หรือที่เรียกกันทั่วไปว่าเปลือกไหมจะมีเส้นขนาดใหญ่เป็นไหมที่ได้จากใยชั้นแรกขนาดไม่เท่ากัน สีจะมีความเข้มตามสีของฝักไหม เช่น สีเหลืองจากฝักไหมที่มีสีเหลือง และสีขาวจากฝักไหมที่มีสีขาว

๒.ไหมน้อย การสาวไหมในชั้นกลางของฝักไหม ไหมน้อยจะมีเส้นที่เสมอกัน เครื่องมือในการสาวไหม ประกอบด้วย

๑. เครื่องสาวไหม
๒. เต่าไฟสำหรับต้มรังไหม
๓. หม้อสำหรับต้มรังไหมจะเป็นหม้อดินหรือหม้อเคลือบก็ได้
๔. แปรงสำหรับชะรังไหม “ไม้ขี้น”
๕. กังใส่ น้ำ
๖. ภาชนะรองรับไหมที่สาว เช่น กระบุง หรือกระด้ง

การสาวไหมเริ่มการต้มน้ำให้ร้อนด้วยหม้อขนาดวัดโดยรอบปากหม้อประมาณ ๒๕ นิ้ว ปากหม้อนั้นใส่ไม้คั้งซึ่งเป็นกงจักร (ลูกล้อ) เป็นเครื่องจักรสำคัญที่พันใยไหมจากฝักไหม หลายฝักเป็นเส้นไหมเส้นเดียวกัน เมื่อต้มเดือดแล้วก็ใส่ฝักไหมที่เตรียมไว้ลงไปในหม้อจากนั้นใช้ ไม้ขี้น (ไม้คืบ) ซึ่งมีลักษณะแบนๆ เพื่อชักใยจากฝักไหมให้ทั่วถึงกันและมีความสม่ำเสมอของเส้นไหม เส้นไหมจะถูกพันกับกงจักร (ลูกล้อ) เพื่อที่จะกรอไหมให้เป็นเส้นที่มีความเหนียวแน่น โดยผ่านการร่อนด้วยไม้ขี้นที่คอยเขี่ยฝักไหมให้มีการเคลื่อนไหวกลับไปกลับมาจนใยไหมหมด

ในการสาวไหมเราจะใช้มือทั้งสองมือ คือ มือหนึ่งสาวไหมลงภาชนะ อีกมือหนึ่งถือไม้ขี้นกดและเขย่ารังไหมที่อยู่ในหม้อเพราะรังไหมที่อยู่ในหม้อนั้นลอยถ้าไม่กดไม่เขย่าไหมก็ จะแน่นสาวไม่ออกถึงจะออกก็ออกเป็นเส้นไหมที่ใหญ่เกินความต้องการ เครื่องสาวไหมทั้งหมด เรียกว่า “เครื่องพวงสาว” การสาวไหมนี้ต้องหมั่นเติมน้ำเย็นลงไปเป็นระยะๆ ไม่ควรให้น้ำในหม้อเดือดจนเกินไปจะทำให้ฝักไหมเปื่อยมากไป มีปัญหาในการดึงเส้นไหมไม่ร่อนและจะจมลงกันหม้อ

๓. การฟอกไหม ไหมที่สาวแล้วต้องผ่านกระบวนการปั่นจากภาชนะที่สาวใส่แล้วเข้ากง เพื่อให้ไหมถูกแบ่งเป็นไต ๆ เพื่อสะดวกต่อการใช้งานในขั้นต่อไป ซึ่งไหมที่ได้ยังมีสีสันทึบไม่เสมอกัน เหลืองแกมบ้าง อ่อนบ้าง หรือเส้นไหมจะมีความแข็งแรงอยู่มาก การฟอกจึงเป็นอีกขั้นตอนหนึ่งของการนำไหมประกอบก๊ออื่น ๆ อาทิ นิยมใช้ฝักขม เหง้ากล้วย งวงตาล เอามาหั่นตากแดดให้แห้ง ไม้ซี้เหล็ก ไม้เพกา เป็นต้น แล้วเอามาเผาให้เป็นเถ้าแล้วนำไปแช่น้ำกวนให้เข้ากันตั้งทิ้งไว้ให้เย็นนอนกันแล้วตักน้ำที่ใสเรียกว่า น้ำด่าง แล้วนำน้ำที่ได้นี้ไปแช่ไหม จากนั้นต้มประมาณ ๒๐ - ๓๐ นาที จึงเอาขึ้นจากหม้อ ล้างในน้ำเย็นให้สะอาด แล้วเอาไหมที่สะอาดนี้ไปกระดุกกับไม้ที่เรียบ เช่น ไม้หลาว เพื่อให้ไหมแห้ง แต่ถ้าไหมยังขาวไม่ได้ที่ก็สามารถแช่น้ำเดิมอีกครั้ง

๔. การมัดหมี่ เมื่อได้เส้นไหมที่ผ่านการฟอกแล้ว ก็จะนำไหมมาพันหลักหมี่ ซึ่งมีลักษณะเป็นไม้กลม ๒ ท่อน ตั้งตรงข้ามห่างกันเท่ากับหน้าผ้าของผ้านุ่งที่จะทอพันไหมไปรอบหลักตามจำนวนที่ต้องการ แล้วจึงนำเชือกมามัดเส้นไหมตามลวดลายที่จะประดิษฐ์จะใช้เชือกกล้วยหรือเชือกฟางก็ได้ ทั้งนี้เพื่อไม่ให้ไหมน้ำสีเข้าเส้นไหมในส่วนที่มัดเวลาย้อม ส่วนที่มัดไว้เมื่อย้อมสีอื่น ๆ แล้วแก้มัดออกจะเป็นสีเดิมเมื่อผสมผสานกับสีไหมที่ย้อมก็จะมีสวยงาม แล้วแก้มัดส่วนที่ต้องการเพิ่มสีอื่น ๆ ได้อีก สีสันทึบขึ้นอยู่กับช่างทอที่มีความชำนาญในการเลือกโทนสีให้เข้ากับไหมแนวยืนหรือทางเครือที่ชาวบ้านเรียกกัน เมื่อได้ลวดลายเรื่องสีเรียบร้อยแล้วก็จะทำการกรอ ต้องกรออย่างประณีตเพื่อให้ไหมเส้นไหมมัดหมี่ขาด มิฉะนั้นจะทำให้กระทบถึงช่วงลายหมี่ทำให้ผ้าไม่สวยงามมีตำหนิได้

เส้นไหมยืน จะเป็นไหมส่วนที่ยาวของผืนผ้า เมื่อฟอกไหมแล้วนำไปพัน (เครื่องพัน หลักทางยืน) ซึ่งมีจำนวนรอบมากกว่าหลักหมี่ และมีหลักในการนับเส้นทางยืนเพื่อให้ครบตามจำนวน แล้วก็นำย้อมสีตามที่ต้องการ จากนั้นนำมาสับ (การผูก) ติดกับเส้นเดิมของไหมจนครบเส้นของไหม จึงจะนำขึ้นก็ทำการดึงไหมทางยืนให้ตึงและหวีด้วยน้ำข้าวข้าวให้ไหมมีเส้นแข็งและเปรงด้วยน้ำมันให้มีความลื่นเพื่อสะดวกต่อการตีพิมพ์

๕. การทอ มัดย้อมและกรอเส้นพุ่งใส่หลอด และเข้ากระสวยเรียบร้อยรวมทั้งเส้นยืนบนก็หรือหูกซึ่งเรียบร้อยแล้ว พร้อมทั้งจะเหยียบให้มีช่องพุ่งกระสวยทางเส้นหมี่สลับกันไปมา ทอ หรือตีด้วยพิมพ์ให้เส้นหมี่เรียงกันด้วยความแน่นพร้อมกับดูลายหมี่เพื่อให้เกิดความเที่ยงตรงของลายหมี่ ทำไปเรื่อย ๆ จนหมด

กระบวนการทอผ้ามีหลายขั้นตอน เริ่มตั้งแต่การหาวัตถุดิบคือการปลูกหม่อนเลี้ยงไหม ผ้าไหมจะดีหรือไม่ขั้นตอนนี้ก็สำคัญเพราะถ้าไหมดีมีคุณภาพก็จะทำให้ผ้ามีคุณภาพไปด้วย การสาวไหมต้องใช้เทคนิคในการสาวไหมให้เส้นสม่ำเสมอเพื่อความสวยงามของผืนผ้า จากนั้นก็จะมีกระบวนการฟอกไหม การย้อมสีและการมัดหมี่เพื่อให้ได้ผ้าไหมที่เป็นลาย กว่าจะได้ผ้าไหมแต่ละผืนใช้เวลายาวนานมากถ้าจะรวมถึงการปลูกหม่อนเลี้ยงไหม ทุกขั้นตอนต้องได้รับการเรียนรู้มาเป็น อย่างดีจึงจะเกิดทักษะและ

ความชำนาญ ในความยากลำบากของการทอผ้าทำให้เกิดผลงานที่ทรงคุณค่ายิ่ง สิ่งเหล่านี้ถ้าขาดการสืบทอดต่อไปยังคนรุ่นหลังก็จะทำให้สูญหายไป

๒.๔.๖ ความสำคัญของการทอผ้า

ความสำคัญของการทอผ้า มีอยู่ ๓ ประการ คือ

๑. เพื่อสนองต่อความจำเป็นพื้นฐานของการดำรงชีวิต สำหรับนุ่งห่ม ใช้ในพิธีกรรม ต่างๆ เช่น การเกิด บวช แต่งงาน เข้าพรรษา งานกฐิน บุญผ้าป่า พิธีทานตุง ฯลฯ

๒. เป็นเครื่องแสดงถึงฐานะ เช่น ผู้คนที่ไปอาเจียนุ่งผ้าฝ้าย เพราะกรรมวิธีในการทอตลอดจนการดูแลรักษาง่าย เหมาะกับการใช้ในงานภาคเกษตร เป็นต้น ส่วนเจ้านาย ขุนนาง หรือข้าราชการชั้นสูงจะใช้ผ้าไหมซึ่งมีการทอที่ประณีตสวยงาม

๓. เพื่อแสดงถึงการแบ่งหน้าที่ระหว่างหญิงชาย หลังจากทำนาส่วนใหญ่ชาวชนบท ที่เป็นหญิง เมื่อว่างจากการทำนาแล้วจะทอผ้า ส่วนชายจะจัดเตรียมเครื่องมือและเครื่องใช้ในการทำนาและการทอผ้า หญิงทอผ้า มัดหมี่ ผู้ชายทำก่ ทำกง ทำไม้คาน กระดัง เป็นต้น

ผ้า ผู้หญิง และสังคม มีส่วนเกี่ยวข้องอย่างยากที่จะแยกออกจากกัน การทอผ้าจึง เป็นสัญลักษณ์ที่จะนำผู้หญิงไปสู่พิธีกรรม ผ่านภาวะในช่วงวัยต่างๆ ของชีวิต และการทอผ้าเป็นกระบวนการขัดเกลาทางสังคม หรือเป็นกลไกทางวัฒนธรรมอีกอย่างหนึ่งที่มีประสิทธิภาพที่สุดที่จะเตรียมผู้หญิงตั้งแต่วัยเยาว์ เพื่อเป็นผู้หญิงที่สมบูรณ์ตามแบบที่สังคมและวัฒนธรรมคาดหวังไว้ ผ้าเป็นสื่อสัญลักษณ์ สื่อสัญลักษณ์บนผ้าลาวเวียงถ่ายทอดผ่านเส้น สี และลวดลายมีความหมายต่อการจัดระเบียบทางสังคม โครงสร้างความคิดและอุดมการณ์ของสังคม การทอผ้าเป็นสัญลักษณ์ “ความเป็นผู้หญิง” ทั้งแง่ตัวตนและสังคม ลวดลาย “นาค” เป็นสัญลักษณ์ของระบบความคิด ความเชื่อมต่อนสัมพันธ์ภาพระหว่างมนุษย์ ธรรมชาติ และจักรวาล ลวดลายที่ปรากฏอยู่บนผืนผ้าเป็นความยิ่งใหญ่แห่งสีสันของวัฒนธรรมลาว ที่สืบทอดโดยผู้หญิง ด้วยเหตุนี้ลวดลายผ้าจึงเป็นคลังความรู้ที่สำคัญของผู้หญิงลาว และเป็นพฤติกรรมขั้นสูงสุดของเพศหญิง ซึ่งความรู้และพฤติกรรมการถักทอจะนำผู้หญิงไปสู่การบรรลุอุดมการณ์ของสังคมในการสร้างตนเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ของสังคม อันนำมาซึ่งสิทธิและอำนาจเหนือมนุษย์ผู้ไม่สมบูรณ์อื่นๆ ดังนั้น ลวดลายผ้าจึงประกอบด้วยคุณค่าและอุดมการณ์ทางสังคมของบุคคลผู้หนึ่งเข้าไปเกี่ยวข้องด้วย โดยเฉพาะการเป็นเครื่องมือของผู้หญิงที่จะก้าวไปสู่จุดเริ่มต้นของการสร้างคุณค่าของตนและการเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ของสังคมผ่านการแต่งงาน ความสัมพันธ์ระหว่างถิ่นฐานหลังแต่งงานและการสืบทอดมรดกที่เพศหญิงเป็นหลักมีผลต่อการปฏิสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มผู้หญิงรวมทั้งการแลกเปลี่ยนความรู้เรื่องการทอผ้า ด้วยเหตุนี้การตอบโต้ระหว่างอุดมการณ์และพฤติกรรมทางสังคมวางอยู่บนรากฐานของครอบครัวที่มีบ้านเป็นศูนย์กลาง ณ ที่ซึ่งความแตกต่างอยู่รวมกันได้นั้นก็หมายถึงบ้านและการแต่งงานเป็นรากเหง้าทางความคิดอยู่บนชั้นบน

แกนเดียวที่ปรากฏอยู่ในรูปสัญลักษณ์นาคบนผืนผ้า เป็นต้น ลวดลายผ้าบันทึกเรื่องราวสำคัญไว้ ๒ ประการ คือ

ประการแรก ระเบียบแบบแผนของการจัดวางลวดลาย ลวดลายมีกฎระเบียบชุดหนึ่งกำกับอยู่ ตั้งแต่ระดับของเส้น สี การจัดองค์ประกอบและโครงสร้างของลวดลาย ลวดลายผ้าแต่ละผืนสามารถแบ่งออกเป็น ๒ ประเภท คือ ลายหลักและลายประกอบ ซึ่งทั้งสองจะถูกจัดวางอยู่ในโครงสร้างของลวดลายภายใต้หลักเกณฑ์ทางสังคมที่กำกับอยู่ร่วมกัน เพราะสังคมเป็นผู้ครอบครองลวดลายมิใช่ปัจเจกชน โดยเฉพาะลายเอื้อย หรือเส้นซิกแซก อันเป็นที่มาของโครงสร้างหลักของลายนาคและลายอื่น ๆ

ประการที่สอง ลวดลายในฐานะสื่อสัญลักษณ์ของสังคมสื่อความหมายหลากหลาย การจัดวางลวดลายได้บ่งชี้ให้เห็นถึงการจัดระเบียบทางสังคมและโครงสร้างความคิดในสังคมลาว รวมทั้งสื่อถึงเอกลักษณ์ชุมชนลาว และที่สำคัญเป็นรากฐานความคิดเกี่ยวกับอุดมการณ์ทางสังคม โดยมีลวดลายนาคเป็นสื่อสัญลักษณ์ที่สำคัญรวมความหมายของความสมบูรณ์ทางธรรมชาติ และวัฒนธรรม

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (๒๕๔๕: ๑๖๗-๑๖๘) ให้ความสำคัญของการทอผ้า ว่าเป็นสายใยแห่งภูมิปัญญา ผ้าไทยเป็นมรดกสายใยแห่งภูมิปัญญาอันทรงคุณค่า เป็นองค์ความรู้ที่สืบทอดต่อกันมาด้วยสายใยแห่งความรัก ความสัมพันธ์อันใกล้ชิดในครอบครัวและเครือญาติ โดยเฉพาะในอดีตนั้น ลักษณะครอบครัวของคนไทยจะอยู่รวมกันเป็นครอบครัวใหญ่ และอาศัยอยู่ใกล้ ชิดกันกับเครือญาติมี ปู่ ย่า ตา ยาย พี่ ป้า น้า อา การเรียนรู้และสืบทอดภูมิปัญญาในการทอผ้า

สังคมจัดให้เป็นหน้าที่ของผู้หญิงไทยทุกคน จึงมีโอกาสสั่งสมข้อมูลภูมิปัญญาในเรื่องการทอผ้า ซึ่งได้เห็นเหล่า ย่า ยาย พี่ ป้า น้า อา สร้างสรรค์การทอผ้าไทยอันงดงามผืนแล้วผืนเล่า สายใยแห่งภูมิปัญญาในการผลิตผ้าไทยจึงเป็นสายใยรักของผู้ถ่ายทอดและเป็นสายใย ศรัทธาของผู้สืบทอดจากแม่สู่ลูก เรียนรู้สืบทอดสอดสานสายสัมพันธ์กันอย่างลึกซึ้ง หญิงสาวได้เรียนรู้การผูกต่อปมด้ายเส้นใยที่ขาดเสียหาย เรียนรู้การแก้ไขปมปัญหาในกระบวนการทอผ้า เรียนรู้ที่จะค้นพบน้ำหนักของแรงในการพุ่งกระสวย และน้ำหนักของแรงในการกระทบพ่มให้เส้น พุ่งสอดสานกับเส้นยืนได้อย่างพอเหมาะพอดี เพื่อให้ผ้าที่ทอมีความเรียบร้อยสม่ำเสมอ สวยงาม ประสพการณ์จากการเรียนรู้ด้วยการลงมือปฏิบัติจริง ทุกเส้นใยในการทอจึงมีความหมายต่อการได้เรียนรู้ ช่วยขัดเกลาจิตใจให้มีความอดทน ละเอียด ประณีตมากขึ้น จากประสบการณ์ ที่ค่อยๆ สั่งสมจนมีความชำนาญในการทอผ้า จากสี่พันธรรมดาจนพัฒนาฝีมือ ทักษะเทคนิคสามารถทอผ้าเป็นลวดลายต่างๆได้ในวิถีชีวิตไทยในอดีตนั้น หญิงสาวทุกคนจะต้องมีความสามารถในการทอผ้าอันเป็นเครื่องหมายแห่งภูมิปัญญา ความภาคภูมิใจ เป็นเกียรติเป็นศักดิ์ศรีของสกุลสตรีไทย ซึ่งผู้ชายไทยในอดีตจะเลือกหญิงสาวเป็นภรรยา ก็จะเลือกหญิงสาวที่มีความสามารถในการทอผ้า เพราะสภาพสังคมไทยในอดีตเป็นสังคมที่ต้องพึ่งตนเองในชุมชนเป็นสำคัญ โดยจัดแบ่งหน้าที่ระหว่างผู้หญิงกับผู้ชายตามคติที่ว่า “หญิงทอผ้า ชายจักสาน”

หรือบางท้องถิ่นก็ว่า “หญิงเข็นฝ้าย ชายตีเหล็ก” ซึ่งเป็นภาพสะท้อนให้เห็นบทบาทและหน้าที่ของผู้หญิงไทยในเรื่องการทอผ้าที่มีมายาวนาน การทอผ้าในอดีตมีวัตถุประสงค์เพื่อไว้ใช้ในครอบครัวเป็นสิ่งสำคัญโดยสัมพันธ์ใกล้ชิดกับผืนผ้าในวิถีชีวิตตั้งแต่เกิดจนตาย จากแรกเกิดได้สัมผัสผ้าอ้อมที่ทอจากฝีมือแม่ เมื่อเป็นสาวแรกเริ่มหัดทอผ้าเป็นแล้วก็จะทอผ้าเพื่อมอบให้พ่อ แม่ และผู้อาวุโสเพื่อตอบแทนพระคุณ เมื่อเป็นสาวก็จะทอผ้าให้ชายหนุ่มเพื่อเป็นสื่อรักจากใจ เมื่อสาวแต่งงานมีคู่ครองก็จะทอผ้าเพื่อใช้เป็นผ้าไหว้ มอบให้พ่อ แม่ และญาติผู้ใหญ่ของฝ่ายชาย เมื่อเป็นมารดา ก็จะทอไว้ให้ลูกได้ใช้สอย และเมื่อล่วงลับไปก็มีผ้าคลุมโลงศพเป็นเครื่องหมายให้สังคมได้รับรู้ฝีมือการทอผ้าของตน

๒.๕. กลุ่มทอผ้าไหมบ้านดู่หนองไผ่ ตำบลนาหนองไผ่ อำเภอชุมพลบุรี จังหวัดสุรินทร์

บ้านดู่หนองไผ่มีการทำผ้าไหมสืบทอดกันมานาน แต่เป็นการทำผ้าไหมในลักษณะผ้าไหมมัดหมี่ จนกระทั่งเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๔๒ กลุ่มได้รับความช่วยเหลือจากกรมประชาสัมพันธ์จังหวัดวิทยากรมาสอนเพื่อพัฒนาฝีมือการทอผ้าไหมลายยกดอกเป็นเวลา ๓ เดือน มีสมาชิกเข้าฝึกอบรมครั้งแรก ๔๕ คน และได้รับงบประมาณสนับสนุนโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง และโครงการกระตุ้นเศรษฐกิจ จากนั้นสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอชุมพลบุรีเข้ามาเป็นพี่เลี้ยงโดยมีนายอดุลย์ ดีล้อม เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนเป็นผู้ร่วมจัดตั้งกลุ่ม และพาไปศึกษาดูงานการจัดการกลุ่มและระบบบัญชีจากกลุ่มบ้านใหม่ สปก.

ต่อมาในปี พ.ศ.๒๕๔๗ ได้เข้าร่วมอบรมการจัดการทำบัญชีกับกรมตรวจบัญชีสหกรณ์ การทำผ้าไหมในช่วงแรกทางกลุ่มไม่มีความรู้ด้านการตลาดและไม่รู้ที่ขาย ผ้าไหมที่ผลิตได้จึงขายให้เฉพาะร้านค้าที่มารับ จนกระทั่งทางกลุ่มได้มีโอกาสไปร่วมงานที่ ธ.ก.ส. จัดขึ้นเป็นงานแสดงสินค้าที่เมืองทองธานี โดยมี นายพนม เชื้อมชัยตระกูล ตำแหน่งพนักงานพัฒนาธุรกิจในขณะนั้นเป็นพี่เลี้ยง จากการไปขายสินค้าในครั้งนั้นทำให้กลุ่มเรียนรู้ถึงวิธีการขาย รู้จักตลาด และราคาขายที่มีมูลค่าสูงกว่าขายให้ร้านที่มารับซื้อ มาก จากการไปร่วมงานในครั้งนั้นทำให้ทางกลุ่มได้เครือข่าย รายชื่อของผู้ซื้อและผู้อยู่ในวงการผ้าไหม ทำให้สามารถขายผ้าไหมและขยายตลาดไปได้ทั่วประเทศ ปัจจุบันกลุ่มมีสมาชิกจำนวน ๖๗ คน โดยมีนางสำรวล สุดาปัน เป็นประธานกลุ่มสตรีทอผ้าไหมลายยกดอกบ้านดู่หนองไผ่

๒.๖. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ลออ ไชโยธธา ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง^{๓๔} “ศึกษาภูมิปัญญาการทอผ้าไหมชุมชนตำบลโคกจาน อำเภออุทุมพรพิสัย จังหวัดศรีสะเกษ” โดยผลการวิจัยพบว่า ภูมิปัญญาการทอผ้าไหมของชุมชนตำบลโคกจาน เป็นสิ่งท้องถิ่นดั้งเดิม มีคุณภาพที่โดดเด่น โดยลักษณะเหล่านี้เป็นพื้นฐานมาจากความเชื่อและสภาพแวดล้อมของชุมชนที่ปฏิบัติสืบต่อกันมา จึงทำให้ผ้าไหมมีคุณค่าและมีบทบาทที่สำคัญซึ่งบ่งชี้ถึงความเป็นมาของชุมชน แสดงให้เห็นถึงพัฒนาการ การค้น การคิด การประดิษฐ์ การแก้ไขปรับปรุงยุคใดให้มีความเหมาะสมลงตัว กลายเป็นจารีต ประเพณี วัฒนธรรมที่ถ่ายทอดสู่รุ่นลูกหลานสืบต่อไป

ประการ คุณารักษ์ ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง^{๓๕} “กระบวนการถ่ายทอดความรู้การทอผ้าไหม : กรณีศึกษา บ้านตาหยวก ตำบลทุ่งหลวง อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด” โดยผลการวิจัยพบว่า กระบวนการถ่ายทอดความรู้การทอผ้าไหม เป็นกระบวนการขัดเกลาทางสังคมโดยการใช้ผ้าไหมเป็นเครื่องมือ เพื่อให้ผู้หญิงมีความสมบูรณ์พร้อมตามที่สังคมชุมชนบ้านตาหยวกคาดหวัง การถ่ายทอดความรู้การทอผ้าไหม ผู้มีบทบาทหลักได้แก่สถาบันครอบครัวซึ่งมีแม่ ย่า ยาย ป้า น้า และอาที่เป็นผู้หญิง เด็กผู้หญิงจะเรียนรู้การทอผ้าไหมควบคู่ไปกับการช่วยงานแม่ในการทอผ้าไหม โดยจะเริ่มเรียนในช่วงอายุ ๙ - ๑๐ ปี จากขั้นตอนง่ายๆ ที่ไม่ยุ่งยากซับซ้อนและไม่มีความต่อเนื่อง อายุประมาณ ๑๓ ปี ขึ้นไป ก็จะเริ่มเรียนรู้การทอผ้าไหมอย่างจริงจังตามขั้นตอนที่ตนเองอยากจะทำฝึกฝนทำควบคู่ไปกับการช่วยงานแม่ในการทอผ้าไหม พออย่างเข้าวัยสาวอายุประมาณ ๑๖ ปีขึ้นไปจนถึงวัยก่อนแต่งงาน จะเรียนรู้การทอผ้าไหมทุกขั้นตอนและมีการพัฒนาฝีมือการทอผ้าไหมอย่างรวดเร็ว คุณภาพการทอผ้าไหมจะมีความประณีต การทอผ้าของผู้หญิงสาว เป็นการเตรียมผู้หญิงเพื่อก้าวไปสู่สถานภาพที่สูงขึ้น คือ การเป็นภรรยาและมารดา ผู้หญิงวัยครองเรือนที่สถานภาพเป็นแม่ เป็นย่า เป็นยายจะเรียนรู้การทอผ้าไหมด้วยตนเองและหาความรู้ประสบการณ์เพิ่มเติมในเรื่องเทคนิควิธีการในบางขั้นตอนเพื่อให้การทอผ้าไหมมีคุณภาพมากยิ่งขึ้น

คณางค์ ช่อชู ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง^{๓๖} “กระบวนการเรียนรู้และสืบทอดการทอผ้าไหมของผู้ทรงภูมิปัญญา อำเภอนาโพธิ์ จังหวัดบุรีรัมย์” โดยผลการวิจัยพบว่า กระบวนการเรียนรู้และสืบทอดการทอผ้าไหมของผู้ทรงภูมิปัญญา อำเภอนาโพธิ์ จังหวัดบุรีรัมย์ มีการพัฒนา สืบสม มาจนถึงทุก

^{๓๔} ลออ ไชโยธธา, “ศึกษาภูมิปัญญาการทอผ้าไหมชุมชนตำบลโคกจาน อำเภออุทุมพรพิสัย จังหวัดศรีสะเกษ”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ, ๒๕๕๑.

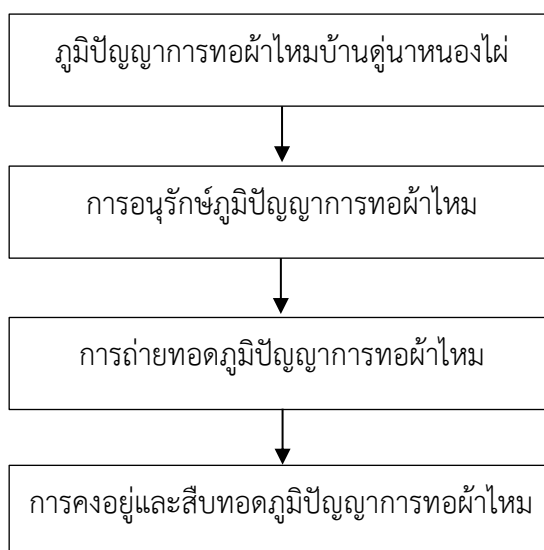
^{๓๕} ประการ คุณารักษ์, “กระบวนการถ่ายทอดความรู้การทอผ้าไหม : กรณีศึกษา บ้านตาหยวก ตำบลทุ่งหลวง อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด”, สารนิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๕๕.

^{๓๖} คณางค์ ช่อชู, “กระบวนการเรียนรู้และสืบทอดการทอผ้าไหมของผู้ทรงภูมิปัญญา อำเภอนาโพธิ์ จังหวัดบุรีรัมย์”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม, ๒๕๕๗.

วันนี้ได้ด้วยทุนทางสังคมที่หลากหลาย ได้แก่ ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการทอผ้าไหมสมัยรัชกาลที่ ๕ ซึ่งมีการตั้งกองช่างไหมบุรีรัมย์และขยายไปยังพุทไธสงซึ่งนาโพธิ์อยู่ในพื้นที่การปกครองเดียวกันในขณะนั้น มีผู้นำชุมชนที่ให้ความสำคัญกับการทอผ้าไหม การรวมกลุ่มการทอผ้าไหม ศูนย์หัตถกรรมพื้นบ้านที่เป็นศูนย์รวมผลงานและเป็นศูนย์การเรียนรู้ชุมชน มีภูมิปัญญาที่เชื่อมโยงกับภูมิปัญญาการทอผ้าไหม และประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่นยังนิยมใช้ผ้าไหมมาเป็นส่วนประกอบ นอกจากนี้ปัญหามาจากการทำนาซึ่งเป็นอาชีพหลักไม่ได้ผลดีส่งผลให้ชาวบ้านให้ความสำคัญกับการทอผ้าไหมซึ่งมีผลทางเศรษฐกิจสูงกว่า และที่สำคัญนาโพธิ์ยังได้รับการส่งเสริมสนับสนุนจากโครงการตามพระราชดำริและโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ ของรัฐบาล ล้วนแล้วแต่มีส่วนเกื้อหนุนให้การทอไหมคงอยู่ และพัฒนาได้อย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน

๒.๗. กรอบแนวคิดในการวิจัย

กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ ๓

วิธีดำเนินการวิจัย

ในบทนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับการวิจัยเรื่อง “การอนุรักษ์และพัฒนาภูมิปัญญาการทอผ้าไหมของกลุ่มทอผ้าไหม บ้านดู่นาหนองไผ่ ตำบลนาหนองไผ่ อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดสุรินทร์” เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งมีวัตถุประสงค์ของการวิจัย ๓ ประการ คือ ๑) เพื่อศึกษาภูมิปัญญาการทอผ้าไหมของกลุ่มทอผ้าไหมบ้านดู่นาหนองไผ่ ตำบลนาหนองไผ่ อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดสุรินทร์ ๒) เพื่อศึกษาแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาภูมิปัญญาการทอผ้าไหมของกลุ่มทอผ้าไหมบ้านดู่นาหนองไผ่ ตำบลนาหนองไผ่ อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดสุรินทร์ ๓) เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคที่มีต่อการอนุรักษ์และพัฒนาการทอผ้าไหมของกลุ่มทอผ้าไหมบ้านดู่นาหนองไผ่ ตำบลนาหนองไผ่ อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดสุรินทร์ ทั้งนี้ โดยมีรายละเอียดเกี่ยวกับวิธีการดำเนินวิจัย ดังนี้

- ๓.๑ รูปแบบการวิจัย
- ๓.๒ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ
- ๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
- ๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล
- ๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interviews) เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับการอนุรักษ์และพัฒนาการทอผ้าไหมของกลุ่มทอผ้าไหมบ้านดู่นาหนองไผ่ ตำบลนาหนองไผ่ อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดสุรินทร์ ทั้งนี้ผู้วิจัยได้คัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์ครั้งนี้ จำนวน ๓๓ ท่าน

๓.๒ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ประชากรที่ใช้ศึกษาในครั้งนี้ คือ ผู้ศึกษาได้ใช้ประชาชนในบ้านดู่นาหนองไผ่ ตำบลนาหนองไผ่ อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดสุรินทร์ จำนวน ๓๓ คน จากประชาชนบ้านดู่นาหนองไผ่ ตำบลนาหนองไผ่ อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดสุรินทร์ ซึ่งเป็นสมาชิก กลุ่มทอผ้า เจ้าของผู้ประกอบการขายผ้าไหมในตำบลนาหนองไผ่ นักท่องเที่ยวที่แวะซื้อสินค้า ตามร้านขายผลิตภัณฑ์ผ้าไหมกลุ่มทอผ้าไหมบ้านดู่นาหนองไผ่ ได้แก่

๑. นางสาวล สุดาปัน
๒. นางสาวรย กระแสจันทร์
๓. นางอรุณี บุญขาว
๔. นางสาวน ฉวีนิล
๕. นางสาวน หอมหวล
๖. นางบัวรา หอมเนียม
๗. นางสาวอน สุดาปัน
๘. นางบัวทอง บุญใส
๙. นายอำนาจ บุญใส
๑๐. นายทองเลื่อน น้อยถนอม
๑๑. นางย่อน มัยมานันท์
๑๒. นางทองปาน งามสง่า
๑๓. นายทองม้วน สุดาปัน
๑๔. นายคำภา หอมหวล
๑๕. นางบุญร่วม บุญใส
๑๖. นางสาว สุไทรล้ำ
๑๗. นางสาวมัย ศาลางาม
๑๘. นางไหว ปานเพ็ชร
๑๙. นางรุ่งนภา พิมพ์แพน
๒๐. นางประมูล ดาทอง
๒๑. นางเย็น สถานสุข
๒๒. นางเล็น รากจันทร์
๒๓. นางวันเพ็ญ จอมสระน้อย
๒๔. นางใส มาตรา
๒๕. นางบัวพันธ์ กระแสจันทร์
๒๖. นางน้อย บุญเศษ
๒๗. นายจันทร์ หอมมาลา
๒๘. นางฉลา ภูมิสุข
๒๙. นางสาวใจ จิมแจ้ว
๓๐. นางกษมล หลินโนนแดง
๓๑. นางถนอม หอมมาลา

๓๒. นางวันเพ็ญ ขวัญจำ

๓๓. นายสงวน สงวนสุข

๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้สร้างแบบสัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับการอนุรักษ์และพัฒนาภูมิปัญญาการทอผ้าไหมของกลุ่มทอผ้าไหม บ้านดู่นาหนองไผ่ ตำบลนาหนองไผ่ อำเภอชุมพลบุรี จังหวัดสุรินทร์ ใช้ในการรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) โดยแบ่งแบบสัมภาษณ์เชิงลึกออกเป็น ๒ ตอน ดังนี้

ตอนที่ ๑ แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับข้อมูลส่วนตัวของผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ ๒ แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับการอนุรักษ์และพัฒนาภูมิปัญญาการทอผ้าไหมของกลุ่มทอผ้าไหม บ้านดู่นาหนองไผ่ ตำบลนาหนองไผ่ อำเภอชุมพลบุรี จังหวัดสุรินทร์

การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

เพื่อให้แบบสอบถามที่สร้างขึ้นใช้ในการศึกษานี้ สามารถวัดสิ่งที่ต้องการวัด และมีความแม่นยำในการวัด ผู้วิจัยได้ทำการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ ดังนี้

๑. ร่างแบบสอบถามให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ และแนวทางที่ได้ศึกษาจากเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒. นำแบบสอบถามไปให้อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ตรวจสอบความถูกต้องตามเนื้อหา (Content Validity)

๓. นำแบบสอบถามกลับมาปรับปรุงแก้ไขให้ถูกต้องตามที่อาจารย์ที่ปรึกษาให้คำแนะนำ

๔. นำแบบสัมภาษณ์ฉบับร่างเสนอต่อผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการพัฒนาสังคม เพื่อขอรับคำแนะนำและ ปรับปรุงแก้ไข

๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล มีขั้นตอนดังนี้

๓.๔.๒ การเก็บรวบรวมข้อมูลแบบสัมภาษณ์

๑. ขอนหนังสือจากผู้อำนวยการหลักสูตรหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อเรียนผู้ที่เกี่ยวข้อง จำนวน ๓๓ ท่าน

๒. นำแบบสัมภาษณ์เชิงลึกไปทำการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จำนวน ๓๓ ท่าน

๓. นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาวิเคราะห์ โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท (Content Analysis Techniques)

๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลแบบสัมภาษณ์ (In-depth Interview) ทำการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท (Content Analysis Techniques) มีวิธีการตรวจสอบคุณภาพ ดังนี้

วิธีการวิจัยคุณภาพ

๑. ขอคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และผู้เชี่ยวชาญ ตรวจสอบเครื่องมือที่สร้างไว้

๒. นำแบบสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ไปให้คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ตรวจสอบ

๓. นำแบบสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) มาทำการปรับแก้ไขเพื่อนำไปสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญต่อไป

๔. ขอหนังสือจากผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อเรียนผู้ที่เกี่ยวข้อง จำนวน ๓๓ คน และขอความอนุเคราะห์ในการให้สัมภาษณ์

๕. นำแบบสัมภาษณ์เชิงลึกไปทำการสัมภาษณ์กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จำนวน ๓๓ คน

๖. นำแบบสัมภาษณ์เชิงลึกมาวิเคราะห์ โดยใช้เทคนิคในการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis Technic)

บทที่ ๔

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การอนุรักษ์และพัฒนาภูมิปัญญาการทอผ้าไหมของกลุ่มทอผ้าไหม บ้านดู่ นานาหนองไผ่ ตำบลนาหนองไผ่ อำเภอลำดวนบุรี จังหวัดสุรินทร์” เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งมีวัตถุประสงค์ของการวิจัย ๓ ประการ คือ ๑) เพื่อศึกษาภูมิปัญญาการทอผ้าไหมของกลุ่มทอผ้าไหมบ้านดู่ นานาหนองไผ่ ตำบลนาหนองไผ่ อำเภอลำดวนบุรี จังหวัดสุรินทร์ ๒) เพื่อศึกษาแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาภูมิปัญญาการทอผ้าไหมของกลุ่มทอผ้าไหมบ้านดู่ นานาหนองไผ่ ตำบลนาหนองไผ่ อำเภอลำดวนบุรี จังหวัดสุรินทร์ ๓) เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคที่มีต่อการอนุรักษ์และพัฒนาการทอผ้าไหมของกลุ่มทอผ้าไหมบ้านดู่ นานาหนองไผ่ ตำบลนาหนองไผ่ อำเภอลำดวนบุรี จังหวัดสุรินทร์ ทั้งนี้สามารถสรุปผลการวิจัย ดังนี้

๔.๑ ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มทอผ้าไหมบ้านดู่ นานาหนองไผ่ ตำบลนาหนองไผ่ อำเภอลำดวนบุรี จังหวัดสุรินทร์

๔.๒ ภูมิปัญญาในการทอผ้าไหมของกลุ่มทอผ้าไหมบ้านดู่ นานาหนองไผ่ ตำบลนาหนองไผ่ อำเภอลำดวนบุรี จังหวัดสุรินทร์

๔.๓ แนวทางการอนุรักษ์และการพัฒนาภูมิปัญญาการทอผ้าไหม กลุ่มทอผ้าไหมบ้านดู่ นานาหนองไผ่ ตำบลนาหนองไผ่ อำเภอลำดวนบุรี จังหวัดสุรินทร์

๔.๔ ปัญหาและอุปสรรคที่มีต่อกลุ่มทอผ้าไหมบ้านดู่ นานาหนองไผ่ ตำบลนาหนองไผ่ อำเภอลำดวนบุรี จังหวัดสุรินทร์

๔.๕ องค์ความรู้จากการวิจัย

๔.๑ ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มทอผ้าไหมบ้านดู่ นานาหนองไผ่ ตำบลนาหนองไผ่ อำเภอลำดวนบุรี จังหวัดสุรินทร์

ประวัติบ้านดู่ นานาหนองไผ่นั้น จากความเดิมหลวงปู่โคตรวงษา เป็นผู้ทีริเริ่มเข้ามาอยู่ในบริเวณบ้านดู่ นานาหนองไผ่ เมื่อประมาณ ปี พ.ศ.๒๓๗๙ ตามประวัติท่านเกิดที่บ้านเปลือย อ.ศรีขรภูมิ เมื่อวันที่ ๑๒ มีนาคม พ.ศ.๒๓๕๔ เมื่อเจริญวัยได้ ๑๖ ปี (พ.ศ.๒๓๗๐) ท่านก็ได้บรรพชาเป็นสามเณรที่วัดบ้านโพธิ์ - บ้านหัวจัว อ.ศรีขรภูมิ พอท่านมีอายุครบ ๒๐ ปีบรรพชา ท่านก็ได้อุปสมบทเป็นพระภิกษุในปี พ.ศ.๒๓๗๔ ขณะที่ท่านอยู่ในสมณเพศนั้น ท่านก็ได้เดินธุดงค์ไปตามแถบเทือกเขาพนมดงรักเรื่อยไป ตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๓๗๕ - ๒๓๗๘

ต่อมา ปี พ.ศ.๒๓๗๙ ท่านก็ได้เดินธุดงค์มาทางทิศพายัพ เมื่อเดินมาถึงพื้นที่บ้านไพรขลา (ปัจจุบันเป็นตำบลไพรขลา) ซึ่งเป็นทำเลที่ดีท่านก็ลงปักกลดอยู่ที่นี่เป็นเวลา ๓ ปี ในปี พ.ศ. ๒๓๘๒ ท่านก็ได้ย้ายมาปักกลดอยู่ที่ดอนหนองไผ่ ปี พ.ศ.๒๓๘๕ ท่านออกจากดอนหนองไผ่ย้ายเข้ามาอยู่โนนใหญ่, โนนกลาง, โนนนา ตามแต่จะเรียกและได้ทำเพิงพักชั่วคราว

ในปี พ.ศ.๒๓๘๖ ท่านได้ชักชวนลูกหลานญาติ ๆ ฟิน้องจากบ้านบุสะแทน บ้านสนน บ้านไพรขลา, บ้านกระโพธิ์, บ้านตากกลาง ให้มาอยู่โนนกลาง, โนนใหญ่, โนนคู่

ปี พ.ศ.๒๓๘๘ ท่านก็ได้นำญาติโยมสร้างที่พำนักสงฆ์ขึ้น ๑ หลัง ขนาดกว้าง ๑๔ เมตร ยาว ๑๘ เมตร ถัดมา ปี พ.ศ.๒๓๘๙ ท่านก็ได้นำพาญาติโยมสร้างศาลาขึ้นอีก ๑ หลัง ขนาดกว้าง ๑๐ เมตร ยาว ๑๖ เมตร

และต่อมาเมื่อปี พ.ศ.๒๔๐๐ – ๒๔๐๑ ได้มีอาเพศเกิดขึ้นทำให้ชาวบ้านเป็นโรคทำพร้อมทั้งวัวควาย มีผู้คนล้มตายเป็นจำนวนมาก บางคนก็หนีออกไปอยู่นอกหมู่บ้าน ต่อมาวันที่ ๑๐ เมษายน พ.ศ.๒๔๐๑ หลวงปู่ท่านได้ออกกุศโลบายเรียกชาวบ้านมาประชุมกันและชักนำชาวบ้านให้ทำบุญหมู่บ้านเพื่อล้างอาเพศ เพื่อให้เกิดความผาสุกแก่ชาวบ้าน ซึ่งเดิมเรียกหมู่บ้านนี้ว่าบ้านโนนใหญ่ บ้านหนองไผ่ หลวงปู่ได้ให้จัดทำหลักบ้านขึ้นเพื่อปักแต่ละทิศๆ ละหลัก ดังนี้ คือ ทิศตะวันออก ๑ ทิศอาคนย์ ๑ ทิศทักษิณ ๑ ทิศหริดี ๑ ทิศปจิม ๑ ทิศพายัพ ๑ ทิศอุดร ๑ ทิศอีสาน ๑ ตกกลางคืน ท่านก็ได้สวดมนต์ และท่านก็คิดเห็นว่าบ้านเราชำระแล้ว (แปลว่าล้าง) เราเห็นสมควรล้างให้หมดและต้องเปลี่ยนชื่อบ้านด้วย

ปรากฏว่าคืนต่อมา วันที่ ๑๑ เมษายน พ.ศ. ๒๔๐๑ นั้น หลวงปู่โคตรวงษาได้ประกาศเปลี่ยนชื่อบ้านจากเดิม ที่ชาวบ้านเรียกว่า บ้านโนนใหญ่, บ้านโนนกลาง, บ้านโนนนา, บ้านนาหนองไผ่ มาเป็น “บ้านดู่หนองไผ่” (ปัจจุบัน) ชาวบ้านก็เห็นดีด้วย ท่านได้เอาชื่อนี้เข้าประกอบพิธีด้วย และท่านก็ได้ประกอบพิธีนี้ จนถึงคืน วันที่ ๑๖ เมษายน ๒๔๐๑ นั้น มีฝนตกขนาดใหญ่ตกจนถึง ๕ ทุ่ม ผู้ที่อยู่ร่วมในการประกอบพิธีก็เปียกฝนด้วยกันทั้งพระสงฆ์และชาวบ้าน พอรุ่งเช้า วันที่ ๑๗ เมษายน ก็มีการตักบาตรถวายภัตตาหารแก่พระสงฆ์ เมื่อหลวงปู่พร้อมด้วยหมู่สงฆ์ที่ประกอบพิธีฉันเสร็จก็ได้ประพรมน้ำมนต์ ตกบ่าย เวลา ๔ โมงเย็น ก็มีฝนตกซ้ำลงมาอีก ทำให้ทุกคนอยู่ร่มเย็นเป็นสุข ล่วงถึง วันที่ ๔-๕ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๐๑ คนที่เป็นโรคทำพร้อมทั้งวัวควายก็หายปราศจากๆ โรคนี้หมดสิ้น ต่อมา เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๔๐ ได้มีพระราชองค์การให้ประกาศบังคับใช้พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ขึ้นโดยให้จัดเป็นระเบียบ เป็นหมู่บ้าน, ตำบล, อำเภอ, และจังหวัด ให้มีการเลือกตั้งผู้ใหญ่บ้านและกำนัน

วันที่ ๑๐ พฤษภาคม ๒๔๔๑ พระยาสุรินทรภักดีไพทสมันต์ (จรัณ) ท่านได้ลงมาจัดระเบียบหมู่บ้านในขณะนั้นปรากฏว่าท่านได้ถามชาวบ้านว่า บ้านนี้จะใส่ชื่อว่าอย่างไรและจะเลือกใครเป็นหัวหน้าหมู่บ้าน ที่ประชุมในครั้งนั้นมี นายจันทร์ สารบัน ได้ตอบว่า บ้านนี้นั้นแต่เดิมเขาเรียกกัน

ว่าบ้านโนนใหญ่, บ้านดอนใหญ่, บ้านโนนหนองไผ่, บ้านโนนนา แต่หลวงปู่โคตรวงษาท่านได้เปลี่ยนชื่อนี้แล้วจากบ้านโนนใหญ่, บ้านดอนใหญ่, บ้านโนนหนองไผ่, บ้านโนนนา มาเป็น “บ้านดู่นาหนองไผ่” ตั้งแต่ วันที่ ๑๑ เมษายน พ.ศ. ๒๔๐๑ เป็นต้นมา แล้วเราจะเลือกใครมาเป็นหัวหน้าหมู่บ้าน นายแยม ได้เสนอให้ นายจันทร์ลา เป็นหัวหน้าหมู่บ้าน ซึ่งก็ได้รับแต่งตั้งจาก พระยาสุรินทรภักดีศรีไผทสมันต์ ในขณะนั้น

จากนั้น พระยาสุรินทรภักดีศรีไผทสมันต์ (จรัณ) ก็ได้นำขึ้นทูลเกล้าต่อพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ ซึ่งพระองค์ยังไม่ทันโปรดการปกครอง เรื่องนี้ก็เงียบไป ต่อมา วันที่ ๒ ตุลาคม ๒๔๑๑ รัชกาลที่ ๕ ก็ขึ้นเถลิงครองราชย์สมบัติ เรื่องประกาศลักษณะการปกครองท้องถิ่น ปี ๒๔๔๐ ถือว่าเป็นโมฆะ

ต่อมา ปี พ.ศ. ๒๔๗๕ รัชกาลที่ ๖ ได้ประกาศใช้กฎหมายลักษณะปกครองท้องที่ว่าให้บังคับใช้แทน ปี พ.ศ. ๒๔๔๐ โดยหมู่บ้านดู่นาหนองไผ่ มีสมุห์อำเภอมารจัดประชุมเมื่อ วันที่ ๘ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๗๕

ลำดับผู้นำในการปกครองหมู่บ้าน มีดังนี้

๑. นายอิม บุญถัมภ์ ดำรงตำแหน่ง เมื่อวันที่ ๘ ก.ค. ๒๔๗๕ - ๑๐ พ.ค. ๒๔๘๐
๒. นายดี สุดาปัน ดำรงตำแหน่ง เมื่อวันที่ ๒๗ พ.ค. ๒๔๘๐ - ๑๔ ส.ค. ๒๔๘๗
๓. นายขัน ไตรล้ำ ดำรงตำแหน่ง เมื่อวันที่ ๗ ก.ย. ๒๔๘๗ - ๑๐ เม.ย. ๒๔๙๘
๔. นายดี สุดาปัน ดำรงตำแหน่ง เมื่อวันที่ ๙ มิ.ย. ๒๔๙๘ - ๑๕ ก.ค. ๒๕๐๓
๕. นายสี ไตรล้ำ ดำรงตำแหน่ง เมื่อวันที่ ๖ ส.ค. ๒๕๐๓ - ๑๙ พ.ค. ๒๕๑๑
๖. นายจันทร์ ศาลางาม ดำรงตำแหน่ง เมื่อวันที่ ๖ ก.ย. - ๒๕ ก.ค. ๒๕๒๑
๗. นายพั้ว ลุณาบุตร ดำรงตำแหน่ง เมื่อวันที่ ๑๒ ส.ค. ๒๕๒๑ - ๒๓ ต.ค. ๒๕๔๑
๘. ยานทองม้วน สุดาปัน ดำรงตำแหน่ง เมื่อวันที่ ๑๑ พ.ย. ๒๕๔๑ - ๒๑ พ.ย. ๒๕๕๑
๙. นายสุพล บุญใส ดำรงตำแหน่ง เมื่อวันที่ ๑๖ ธ.ค. ๒๕๕๑ - ถึงปัจจุบัน

จะเห็นได้ว่า บ้านดู่นาหนองไผ่มีการวางรากฐานตั้งชื่อหมู่บ้านมาตั้งแต่ วันที่ ๑๑ เมษายน พ.ศ. ๒๔๐๑ ที่หลวงปู่โคตรวงษาได้ประกาศไว้ในการชำระล้างเสนียดจัญไรออกไปในครั้งนั้น บ้านดู่นาหนองไผ่ มีพื้นที่การทำเกษตรทั้งสิ้น ๒,๘๙๐ ไร่ ที่อยู่อาศัย ๓๖๕ ไร่ มีประชากรรวม ๕๗๗ คน แบ่งเป็นเพศชาย ๒๗๙ คน และเพศหญิง ๒๙๘ คน มีสำเนาทะเบียนบ้าน ๙๗ ครัวเรือน มีบ้านเรือนที่ปลูกสร้าง จำนวน ๘๖ หลังคาเรือน บ้านดู่นาหนองไผ่มีการทำผ้าไหมสืบทอดกันมานาน แต่เป็นการทำผ้าไหมในลักษณะผ้าไหมมัดหมี่ จนกระทั่งเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๔๒ กลุ่มได้รับความช่วยเหลือจากกรมประชาสัมพันธ์จังหวัดวิทยาการมาสอนเพื่อพัฒนาฝีมือการทอผ้าไหมลายยกดอก เป็นเวลา ๓ เดือน มีสมาชิกเข้าฝึกอบรมครั้งแรก ๔๕ คน และได้รับงบประมาณสนับสนุนโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองและโครงการกระตุ้นเศรษฐกิจ จากนั้นสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอชุมพลบุรีเข้ามาเป็นพี่

เลี้ยงโดยมีนายอดุลย์ ดีล้อม เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนเป็นผู้ร่วมจัดตั้งกลุ่ม และพาไปศึกษาดูงานการจัดการกลุ่มและระบบบัญชีจากกลุ่มบ้านใหม่ สปก.

ต่อมาในปี พ.ศ.๒๕๔๗^๑ ได้เข้าร่วมอบรมการจัดทำบัญชีกับกรมตรวจบัญชีสหกรณ์ การทำผ้าไหมในช่วงแรกทางกลุ่มไม่มีความรู้ด้านการตลาดและไม่รู้ที่ขาย ผ้าไหมที่ผลิตได้จึงขายให้เฉพาะร้านค้าที่มารับ จนกระทั่งทางกลุ่มได้มีโอกาสไปร่วมงานที่ ธ.ก.ส.จัดขึ้นเป็นงานแสดงสินค้าที่เมืองทองธานี โดยมี นายพนม เชื้อมชัยตระกูล ตำแหน่งพนักงานพัฒนาธุรกิจในขณะนั้นเป็นพี่เลี้ยง จากการไปขายสินค้าในครั้งนั้นทำให้กลุ่มเรียนรู้ถึงวิธีการขาย รู้จักตลาด และราคาขายที่มีมูลค่าสูงกว่าขายให้ร้านที่มารับซื้อ มาก จากการไปร่วมงานในครั้งนั้นทำให้ทางกลุ่มได้เครือข่าย รายชื่อของผู้ซื้อและผู้อยู่ในวงการผ้าไหม ทำให้สามารถขายผ้าไหมและขยายตลาดไปได้ทั่วประเทศ ปัจจุบันกลุ่มมีสมาชิกจำนวน ๖๗ คน โดยมีนางสำรวล สุดาปัน เป็นประธานกลุ่มสตรีทอผ้าไหมลายยกดอกบ้านดู่หนองไผ่

๔.๒ ภูมิปัญญาในการทอผ้าไหมของกลุ่มทอผ้าไหมบ้านดู่หนองไผ่ ตำบลนาหนองไผ่ อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดสุรินทร์

กลุ่มสตรีทอผ้าไหม บ้านดู่หนองไผ่ เป็นกลุ่มทอผ้าไหมลายยกดอก^๒ จัดตั้งเมื่อวันที่ ๑๗ มิถุนายน ๒๕๔๒^๓ โดยกลุ่มได้รับเงินช่วยเหลือจากกรมประชาสัมพันธ์ โดยจัดวิทยากรมาสอนเพื่อพัฒนาฝีมือ เป็นเวลา ๓ เดือน^๔ โดยมีสมาชิกเข้าฝึกอบรมครั้งแรก ๔๕ คน^๕ และได้รับงบประมาณสนับสนุนโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง^๖ และโครงการกระตุ้นเศรษฐกิจ (ตำบลละ ๑ ล้านบาท)^๗ ปัจจุบันกลุ่มมีสมาชิกในหมู่บ้าน ๖๓ คน^๘ และสมาชิกเครือข่ายจากหมู่บ้านต่างๆ ภายในตำบล^๙ และตำบลใกล้เคียงของอำเภอยางชุมน้อย ๑๐ หมู่บ้าน จำนวน ๕๘ คน ในปี ๒๕๕๕^{๑๐} โดยมีนางสำรวล สุดาปัน เป็นประธานกลุ่มทอผ้าไหมลายยกดอกบ้านดู่หนองไผ่^{๑๑}

^๑ สัมภาษณ์ นางสำรวล สุดาปัน, ประธานกลุ่มฯ, ๒๑ ตุลาคม ๒๕๕๘.

^๒ สัมภาษณ์ นางสำรวล สุดาปัน, ประธานกลุ่มฯ, ๒๑ ตุลาคม ๒๕๕๘.

^๓ สัมภาษณ์ นางบัวพันธ์ กระแสจันทร์, รองประธานกลุ่มฯ, ๒๒ ตุลาคม ๒๕๕๘.

^๔ สัมภาษณ์ นางวันเพ็ญ ขวัญจำ, รองประธานกลุ่มฯ, ๒๓ ตุลาคม ๒๕๕๘.

^๕ สัมภาษณ์ นางเฉลา ภูมิสุข, เลขานุการ, ๒๑ ตุลาคม ๒๕๕๘.

^๖ สัมภาษณ์ นางกษมล หลินโนนแดง, ผู้ช่วยเลขานุการ, ๒๒ ตุลาคม ๒๕๕๘.

^๗ สัมภาษณ์ นางสาววิศรา บุญใส, เหม่บุญ, ๒๑ ตุลาคม ๒๕๕๘.

^๘ สัมภาษณ์ นางรุ่งนภา พิมพ์แพน, ผู้ช่วยเหม่บุญ, ๒๒ ตุลาคม ๒๕๕๘.

^๙ สัมภาษณ์ นางระเบียบ คำภา, การตลาด, ๒๑ ตุลาคม ๒๕๕๘.

^{๑๐} สัมภาษณ์ นางบุญเลี้ยง ก่อแก้ว, ประชาสัมพันธ์, ๒๑ ตุลาคม ๒๕๕๘.

^{๑๑} สัมภาษณ์ นางบัวทอง บุญใส, ปฏิคม, ๒๑ ตุลาคม ๒๕๕๘.

^{๑๒} สัมภาษณ์ นางสุมาลี มะลิขาว, กรรมการ, ๒๓ ตุลาคม ๒๕๕๘.

การที่จะได้ผ้ามาแต่ละผืนนั้นก็มีกระบวนการหลายขั้นตอน^{๑๓} ประกอบกับความประณีตและความชำนาญของช่างทอ^{๑๔} จึงจะได้ผ้าที่ทรงคุณค่า^{๑๕} กระบวนการทอสามารถสรุปได้ดังนี้

๑. การปลูกหม่อนเลี้ยงไหม^{๑๖} - ขั้นตอนนี้เป็นกระบวนการให้ได้มาซึ่งวัตถุดิบ^{๑๗} คือ ไหมนั้นเอง การปลูกหม่อนเลี้ยงไหมเป็นของคู่กัน^{๑๘} เพราะใบหม่อนเป็นเพียงอาหารชนิดเดียวที่หม่อนกินเป็นอาหาร^{๑๙} เพื่อความเจริญเติบโตสู่ขั้นตอนของการสร้างรังเพื่อเป็นเส้นใยต่อไป^{๒๐}

การปลูกหม่อน^{๒๑} ควรเลือกที่ดินที่มีความชุ่มชื้นพอแต่น้ำท่วมไม่ถึง^{๒๒} หม่อนขยายพันธุ์ด้วยลำต้นที่แก่พอประมาณ^{๒๓} ตัดเป็นท่อนๆ ยาวประมาณ ๓ ศา^{๒๔} พรวนดินใส่ปุ๋ยคอกก่อนปลูก^{๒๕} การปลูกหม่อนควรปลูกเป็นแถว^{๒๖} เพื่อความสะดวกต่อการกำจัดวัชพืช^{๒๗} การดูแลรักษา^{๒๘} แต่ละกอห่างกันประมาณ ๒ ศอก^{๒๙} การฝังกิ่งพันธุ์ควรให้กิ่งพันธุ์พื้นดินเล็กน้อย^{๓๐} เพื่อที่จะได้แตกกิ่งก้านเป็นต้นใหม่^{๓๑} ถ้ากลบดินปิดหมดจะทำให้กิ่งพันธุ์เน่าเสียหรือเกิดเชื้อรา^{๓๒} และฤดูกาลที่ปลูกหม่อน ควรเป็นต้นฤดูฝน^{๓๓} หม่อนมีหลายพันธุ์^{๓๔} เช่น หม่อนน้อย^{๓๕} หม่อนใหญ่^{๓๖} หม่อนใบโพธิ์^{๓๗} หม่อนตาดำ

^{๑๓} สัมภาษณ์ นางอรุณี บุญขาว, กรรมการ, ๒๑ ตุลาคม ๒๕๕๘.

^{๑๔} สัมภาษณ์ นางวันเพ็ญ จอมสระน้อย, สมาชิก, ๒๒ ตุลาคม ๒๕๕๘.

^{๑๕} สัมภาษณ์ นางปราณี ทาศรี, สมาชิก, ๒๒ ตุลาคม ๒๕๕๘.

^{๑๖} สัมภาษณ์ นางวันเพ็ญ เทศธรรม, สมาชิก, ๒๓ ตุลาคม ๒๕๕๘.

^{๑๗} สัมภาษณ์ นางทองปาน งามสง่า, สมาชิก, ๒๓ ตุลาคม ๒๕๕๘.

^{๑๘} สัมภาษณ์ นางประมุล ดาทอง, สมาชิก, ๒๑ ตุลาคม ๒๕๕๘.

^{๑๙} สัมภาษณ์ นางสาวน หอมหวาน, สมาชิก, ๒๒ ตุลาคม ๒๕๕๘.

^{๒๐} สัมภาษณ์ นางยง ใจมั่น, สมาชิก, ๒๓ ตุลาคม ๒๕๕๘.

^{๒๑} สัมภาษณ์ นางน้อย น้อยถนอม, สมาชิก, ๒๑ ตุลาคม ๒๕๕๘.

^{๒๒} สัมภาษณ์ นางสาวใจ จิตแจ้ง, สมาชิก, ๒๒ ตุลาคม ๒๕๕๘.

^{๒๓} สัมภาษณ์ นางเย็น สถานสุข, สมาชิก, ๒๓ ตุลาคม ๒๕๕๘.

^{๒๔} สัมภาษณ์ นางสาวอน สุตาป็น, สมาชิก, ๒๒ ตุลาคม ๒๕๕๘.

^{๒๕} สัมภาษณ์ นางน้อย บุญเศษ, สมาชิก, ๒๓ ตุลาคม ๒๕๕๘.

^{๒๖} สัมภาษณ์ นางยอน มัธยมานันท์, สมาชิก, ๒๒ ตุลาคม ๒๕๕๘.

^{๒๗} สัมภาษณ์ นางใส มาตรา, สมาชิก, ๒๓ ตุลาคม ๒๕๕๘.

^{๒๘} สัมภาษณ์ นางสาวพร กระแสโท, สมาชิก, ๒๒ ตุลาคม ๒๕๕๘.

^{๒๙} สัมภาษณ์ สำรวย กระแสจันทร์, สมาชิก, ๒๓ ตุลาคม ๒๕๕๘.

^{๓๐} สัมภาษณ์ นางสาวสมัย ศาลางาม, สมาชิก, ๒๑ ตุลาคม ๒๕๕๘.

^{๓๑} สัมภาษณ์ นางสาวณณา ใจมั่น, สมาชิก, ๒๓ ตุลาคม ๒๕๕๘.

^{๓๒} สัมภาษณ์ นางสาววล สุตาป็น, ประธานกลุ่มฯ, ๒๑ ตุลาคม ๒๕๕๘.

^{๓๓} สัมภาษณ์ นางบัวพันธ์ กระแสจันทร์, รองประธานกลุ่มฯ, ๒๒ ตุลาคม ๒๕๕๘.

^{๓๔} สัมภาษณ์ นางวันเพ็ญ ขวัญจำ, รองประธานกลุ่มฯ, ๒๓ ตุลาคม ๒๕๕๘.

^{๓๕} สัมภาษณ์ นางเฉลา ภูมิสุข, เลขานุการ, ๒๑ ตุลาคม ๒๕๕๘.

^{๓๖} สัมภาษณ์ นางกษมล หลินโนนแดง, ผู้ช่วยเลขานุการ, ๒๒ ตุลาคม ๒๕๕๘.

^{๓๗} สัมภาษณ์ นางสาววิศรา บุญใส, เกรียนุญ, ๒๑ ตุลาคม ๒๕๕๘.

เป็นต้น^{๓๘} และหม่อนที่นิยมปลูก คือ หม่อนน้อย^{๓๙} และหม่อนตาดำ เพราะให้ใบได้มาก^{๔๐} การดูแลรักษาหม่อนต้องมีการกำจัดวัชพืช^{๔๑} และพรวนดินอยู่เสมอ^{๔๒} ให้ปุ๋ยคอก^{๔๓} วัตถุประสงค์การปลูกหม่อนคือ การให้หม่อนมีใบดก เพื่อที่จะเก็บให้ตัวไหมกินเป็นอาหารนั่นเอง^{๔๔} หม่อนนับจากปลูกใช้ระยะเวลา ประมาณ ๑ ปี ก็สามารถเก็บใบได้^{๔๕}

การเลี้ยงไหม ตัวไหมมีวงจรนับจากเป็นไข่ ฟักเป็นตัวหนอนไหมจะลอกคราบ ๔ ครั้ง^{๔๖} พอตัวหนอนไหมแก่ ก็จะชักใยทำรังหุ้มตัวเองแล้วตัวไหมก็จะลอกคราบเป็นดักแด้อยู่ในรัง^{๔๗} แล้วกลายเป็นผีเสื้อเจาะรังออกมาผสมพันธุ์กัน^{๔๘} พร้อมทั้งวางไข่ฟักเป็นตัวหม่อนต่อไป^{๔๙} ซึ่งมีวงจรอยู่ในไข่ ๑๐ วัน^{๕๐} เป็นตัวหนอน ๒๒-๒๖ วัน เป็นดักแด้ ๘-๑๐ วัน เป็นผีเสื้อ ๒-๓ วัน^{๕๑} รวมระยะเวลา ๔๒-๔๙ วัน

ตัวไหมที่ฟัก มีอายุได้ ๔-๕ วัน จะนอนครึ่งหนึ่ง เป็นเวลา ๒๔-๓๐ ชั่วโมง เรียกว่า “นอนหนึ่ง”^{๕๒} ช่วงที่ไหมนอนก็จะถือโอกาสทำความสะอาดขจัดมูลและเศษใบหม่อน^{๕๓} เมื่อตัวไหมตื่น ก็จะให้ใบหม่อนโดยการหันใบหม่อนบำรุงไปเรื่อย ๆ^{๕๔} เมื่อตัวไหมโตก็จะมีการขยายออกไปจะได้ จำนวนมากขึ้น จาก ๓-๔-๕ กระดัง^{๕๕} และตัวไหมจะเริ่มนอนครั้งที่สอง เรียกว่า “นอนสอง” ในเวลาหนึ่งหรือสองวัน^{๕๖} เมื่อตื่นนอนสอง ใบหม่อนไม่ต้องหันแต่จะให้ทั้งใบ^{๕๗} นับจากนอนตื่นนอนสองไปประมาณ ๗ วันก็จะ “นอนสาม”^{๕๘} ผู้เลี้ยงจะเร่งให้ใบหม่อนอย่างเต็มที่ต่อไปอีก ๗ วัน ก็จะ “นอน

^{๓๘} สัมภาษณ์ นางรุ่งนภา พิมพ์แพน, ผู้ช่วยเหรียญญิก, ๒๒ ตุลาคม ๒๕๕๘.

^{๓๙} สัมภาษณ์ นางระเบียบ คำภา, การตลาด, ๒๑ ตุลาคม ๒๕๕๘.

^{๔๐} สัมภาษณ์ นางบุญเลี้ยง ก่อแก้ว, ประชาสัมพันธ์, ๒๑ ตุลาคม ๒๕๕๘.

^{๔๑} สัมภาษณ์ นางบัวทอง บุญใส, ปฏิคม, ๒๑ ตุลาคม ๒๕๕๘.

^{๔๒} สัมภาษณ์ นางสุมาลี มะลิขาว, กรรมการ, ๒๓ ตุลาคม ๒๕๕๘.

^{๔๓} สัมภาษณ์ นางอรุณี บุญขาว, กรรมการ, ๒๑ ตุลาคม ๒๕๕๘.

^{๔๔} สัมภาษณ์ นางวันเพ็ญ จอมสระน้อย, สมาชิก, ๒๒ ตุลาคม ๒๕๕๘.

^{๔๕} สัมภาษณ์ นางปราณี ทาศรี, สมาชิก, ๒๒ ตุลาคม ๒๕๕๘.

^{๔๖} สัมภาษณ์ นางวันเพ็ญ เทศธรรม, สมาชิก, ๒๓ ตุลาคม ๒๕๕๘.

^{๔๗} สัมภาษณ์ นางทองปาน งามสง่า, สมาชิก, ๒๓ ตุลาคม ๒๕๕๘.

^{๔๘} สัมภาษณ์ นางประมุข ดาทอง, สมาชิก, ๒๑ ตุลาคม ๒๕๕๘.

^{๔๙} สัมภาษณ์ นางสาวน หอมหวาน, สมาชิก, ๒๒ ตุลาคม ๒๕๕๘.

^{๕๐} สัมภาษณ์ นางยง ใจมั่น, สมาชิก, ๒๓ ตุลาคม ๒๕๕๘.

^{๕๑} สัมภาษณ์ นางน้อย น้อยถนอม, สมาชิก, ๒๑ ตุลาคม ๒๕๕๘.

^{๕๒} สัมภาษณ์ นางสมใจ จิตแจ้ง, สมาชิก, ๒๒ ตุลาคม ๒๕๕๘.

^{๕๓} สัมภาษณ์ นางเย็น สดงามสุข, สมาชิก, ๒๓ ตุลาคม ๒๕๕๘.

^{๕๔} สัมภาษณ์ นางสาวอน สุตาปัน, สมาชิก, ๒๒ ตุลาคม ๒๕๕๘.

^{๕๕} สัมภาษณ์ นางน้อย บุญเศษ, สมาชิก, ๒๓ ตุลาคม ๒๕๕๘.

^{๕๖} สัมภาษณ์ นางยอน มัธยมานันท์, สมาชิก, ๒๒ ตุลาคม ๒๕๕๘.

^{๕๗} สัมภาษณ์ นางใส มาตรา, สมาชิก, ๒๓ ตุลาคม ๒๕๕๘.

^{๕๘} สัมภาษณ์ นางสมพร กระแสโท, สมาชิก, ๒๒ ตุลาคม ๒๕๕๘.

สี"^{๕๙} หลังจากนั้นแล้วก็จะในช่วงที่ตัวไหมสุก (แก่เต็มที่) ตัวจะมีสีแดงหรือสีชมพูนวล เพราะตัวไหมสุกจะไม่กินหม่อนแล้ว^{๖๐} ต้องเก็บตัวสุกใส่จ่อเพื่อให้ทำรังเข้าฝักกลายเป็นดักแด้^{๖๑} เมื่อตัวไหมเข้าฝัก ในรังราว ๓ วัน ชักใยจนหมดก็เป็นดักแด้^{๖๒} จากนั้นก็จะเก็บรังไหมออกจากจ่อทำความสะอาด ถ้าจะคัดพันธุ์ก็จะเลือกฝักที่มีความสวยงามสมบูรณ์นับตามจำนวนที่ต้องการ

๒. การสาวไหม - การสาวไหมเป็นกระบวนการดึงเส้นไหมออกจากเปลือกรังไหม โดยเส้นใยไหมจากหลายๆ รังที่ต้มแล้วนำมาสาวจะถูกพันเป็นเกลียวรวมเป็นเส้นไหม ทั้งนี้ อุณหภูมิของน้ำในขณะสาวขึ้นอยู่กับชนิดของเครื่องสาวไหม หากเป็นการสาวไหมในระดับเกษตรกร ซึ่งใช้เครื่องสาวที่บ้านอุณหภูมิค่อนข้างสูง ประมาณ ๖๐-๘๐ องศาเซลเซียส หากเป็นการสาวไหมด้วยเครื่องจักร อุณหภูมิค่อนข้างต่ำ ประมาณ ๓๗-๔๐ องศาเซลเซียส การสาวไหมเพื่อให้ได้เส้นไหมที่มีคุณภาพดี เส้นไหมเรียบสวยมีความเหนียวและเกาะตัวดี ขนาดสม่ำเสมอ ขณะสาวต้องเติมรังไหมอย่างสม่ำเสมอทดแทนรังไหมที่สาวเปลือกหมดไปแล้ว ถ้ารังไหมมีจำนวนมาก เกรงว่าจะสาวไม่ทัน ก็จะนำรังไหมออกตากแดดเพื่อให้ดักแด้ตายจะได้ไม่กลายเป็นผีเสื้อ การสาวไหมแบบที่บ้าน เครื่องมือในการสาวไหม ได้แก่ หม้อ เตา เครื่องสาวไหม ไม้ร่อนใยไหม ซึ่งการสาวไหมทำให้ได้ไหม ๒ ระดับ

๒.๑) ไหมลืบ^{๖๓} (ไหมครั้งแรก) หรือที่เรียกกันทั่วไปว่าเปลือกไหม^{๖๔} จะมีเส้นขนาดใหญ่^{๖๕} เป็นไหมที่ได้จากใยชั้นแรก ขนาดไม่เท่ากัน^{๖๖} สีจะมีความเข้มตามสีของฝักไหม เช่น สีเหลืองจากฝักไหมที่มีสีเหลือง และสีขาวจากฝักไหมที่มีสีขาว^{๖๗}

๒.๒) ไหมน้อย การสาวไหมในชั้นกลางของฝักไหม^{๖๘} ไหมน้อยจะมีเส้นที่เสมอกัน^{๖๙} เครื่องมือในการสาวไหม ประกอบด้วยเครื่องสาวไหม เตาไฟสำหรับต้มรังไหม^{๗๐} หม้อสำหรับต้มรังไหมจะเป็นหม้อดินหรือหม้อเคลือบก็ได้^{๗๑} แปรงสำหรับชะรังไหม “ไม้ขึ้น” ถังใส่น้ำ และภาชนะรองรับไหมที่สาว เช่น กระบุง หรือกระดิ่ง เป็นต้น^{๗๒}

^{๕๙} สัมภาษณ์ นางสาววัย กระแสจันทร์, สมาชิก, ๒๓ ตุลาคม ๒๕๕๘.

^{๖๐} สัมภาษณ์ นางสมัย ศาลางาม, สมาชิก, ๒๑ ตุลาคม ๒๕๕๘.

^{๖๑} สัมภาษณ์ นางสุนันทา ใจมัน, สมาชิก, ๒๓ ตุลาคม ๒๕๕๘.

^{๖๒} สัมภาษณ์ นางสาวล สุดาปิ่น, ประธานกลุ่มฯ, ๒๑ ตุลาคม ๒๕๕๘.

^{๖๓} สัมภาษณ์ นางบัวพันธ์ กระแสจันทร์, รองประธานกลุ่มฯ, ๒๒ ตุลาคม ๒๕๕๘.

^{๖๔} สัมภาษณ์ นางวันเพ็ญ ขวัญจำ, รองประธานกลุ่มฯ, ๒๓ ตุลาคม ๒๕๕๘.

^{๖๕} สัมภาษณ์ นางเฉลา ภูมิสุข, เลขาธิการ, ๒๑ ตุลาคม ๒๕๕๘.

^{๖๖} สัมภาษณ์ นางกษมล หลินโนนแดง, ผู้ช่วยเลขาธิการ, ๒๒ ตุลาคม ๒๕๕๘.

^{๖๗} สัมภาษณ์ นางสาววิศรา บุญใส, เภรณญิก, ๒๑ ตุลาคม ๒๕๕๘.

^{๖๘} สัมภาษณ์ นางรุ่งนภา พิมพ์แพน, ผู้ช่วยเภรณญิก, ๒๒ ตุลาคม ๒๕๕๘.

^{๖๙} สัมภาษณ์ นางระเบียบ คำภา, การตลาด, ๒๑ ตุลาคม ๒๕๕๘.

^{๗๐} สัมภาษณ์ นางบุญเลี้ยง ก่อแก้ว, ประชาสัมพันธ์, ๒๑ ตุลาคม ๒๕๕๘.

^{๗๑} สัมภาษณ์ นางบัวทอง บุญใส, ปฎิคม, ๒๑ ตุลาคม ๒๕๕๘.

^{๗๒} สัมภาษณ์ นางสุมาลี มะลิขาว, กรรมการ, ๒๓ ตุลาคม ๒๕๕๘.

การสาวไหมเริ่มการต้มน้ำให้ร้อนด้วยหม้อขนาดวัดโดยรอบปากหม้อประมาณ ๒๕ นิ้ว^{๗๓} ปากหม้อนั้นใส่ไม้ไค้ซึ่งเป็นกงจักร (ลูกล่อ) เป็นเครื่องจักรสำคัญที่ฟันใบไหมจากฝักไหมหลายฝักเป็นเส้นไหมเส้นเดียวกัน^{๗๔} เมื่อต้มเดือดแล้วก็ใส่ฝักไหมที่เตรียมไว้ลงไปต้ม จากนั้น ใช้ไม้ขึ้น (ไม้คืบ) ซึ่งมีลักษณะแบนๆ^{๗๕} เพื่อชกใบจากฝักไหมให้ทั่วถึงกันและมีความสม่ำเสมอของเส้นไหม เส้นไหมจะถูกพันกับกงจักร^{๗๖} (ลูกล่อ) เพื่อที่จะกรอไหมให้เป็นเส้นที่มีความเหนียวแน่น โดยผ่านการร่อนด้วยไม้ขึ้นที่คอยเขี่ยฝักไหมให้มีการเคลื่อนไหวกลับไปกลับมาจนใบไหมหมด^{๗๗}

ในการสาวไหม จะใช้มือทั้งสองมือ^{๗๘} คือ มือหนึ่งสาวไหมลงภาชนะ อีกมือหนึ่ง ถือไม้ขึ้น กดและเขย่ารังไหมที่อยู่ในหม้อ เพราะรังไหมที่อยู่ในหม้อนั้นลอย^{๗๙} ถ้าไม่กดไม่เขย่า ไหมก็จะแน่น สาวไม่ออก ถึงจะออกก็ออกเป็นเส้นไหมที่ใหญ่เกินความต้องการ^{๘๐} เครื่องสาวไหมทั้งหมด เรียกว่า “เครื่องพวงสาว”^{๘๑} การสาวไหมนี้ต้องหมั่นเติมน้ำเย็นลงไปเป็นระยะๆ^{๘๒} ไม่ควรให้น้ำในหม้อเดือดจนเกินไป จะทำให้ฝักไหมเปื่อยมากไป มีปัญหาในการดึงเส้นไหม ไม่ร้อนและจะจมลงกันหม้อ^{๘๓}

๓. การฟอกไหม - ไหมที่สาวแล้วต้องผ่านกระบวนการปั่นจากภาชนะที่สาวใส่^{๘๔} แล้วเข้ากงเพื่อให้ไหมถูกแบ่งเป็นใจๆ เพื่อสะดวกต่อการใช้งานในขั้นต่อไป ซึ่งไหมที่ได้ยังมีสีสันทึบไม่เสมอกัน เหลืองแก่งบาง อ่อนบ้าง^{๘๕} หรือเส้นไหมจะมีความแข็งแรงอยู่มาก การฟอกจึงเป็นอีกขั้นตอนหนึ่งของการนำไหมประกอบก๊อจอื่นๆ^{๘๖} อดีตนิยมใช้ฝักขม เหง้ากล้วย งวงตาล เอามาหั่นตากแดดให้แห้ง ไม้ซี้เหล็ก ไม้เพกา เป็นต้น^{๘๗} แล้วเอามาเผาให้เป็นเถ้าแล้วนำไปแช่น้ำ กวนให้เข้ากัน ตั้งทิ้งไว้ให้เย็นนอนกัน ตักน้ำที่ใสเรียกว่า น้ำตาง แล้วนำน้ำที่ได้นี้ไปแช่ไหม^{๘๘} จากนั้น ต้มประมาณ ๒๐-๓๐ นาที จึงเอาขึ้นจากหม้อ ล้างในน้ำเย็นให้สะอาด^{๘๙} แล้วเอาไหมที่สะอาดนี้ไปกระดุกกับไม้ที่เรียบ เช่น ไม้หลาว

^{๗๓} สัมภาษณ์ นางอรุณี บุญขาว, กรรมการ, ๒๑ ตุลาคม ๒๕๕๘.

^{๗๔} สัมภาษณ์ นางวันเพ็ญ จอมสระน้อย, สมาชิก, ๒๒ ตุลาคม ๒๕๕๘.

^{๗๕} สัมภาษณ์ นางปราณี ทาศรี, สมาชิก, ๒๒ ตุลาคม ๒๕๕๘.

^{๗๖} สัมภาษณ์ นางวันเพ็ญ เทศธรรม, สมาชิก, ๒๓ ตุลาคม ๒๕๕๘.

^{๗๗} สัมภาษณ์ นางทองปาน งามสง่า, สมาชิก, ๒๓ ตุลาคม ๒๕๕๘.

^{๗๘} สัมภาษณ์ นางประมูล ดาทอง, สมาชิก, ๒๑ ตุลาคม ๒๕๕๘.

^{๗๙} สัมภาษณ์ นางสงวน หอมหวาน, สมาชิก, ๒๒ ตุลาคม ๒๕๕๘.

^{๘๐} สัมภาษณ์ นางยง ใจมั่น, สมาชิก, ๒๓ ตุลาคม ๒๕๕๘.

^{๘๑} สัมภาษณ์ นางน้อย น้อยถนอม, สมาชิก, ๒๑ ตุลาคม ๒๕๕๘.

^{๘๒} สัมภาษณ์ นางสมใจ จิตแจ้ง, สมาชิก, ๒๒ ตุลาคม ๒๕๕๘.

^{๘๓} สัมภาษณ์ นางเย็น สถานสุข, สมาชิก, ๒๓ ตุลาคม ๒๕๕๘.

^{๘๔} สัมภาษณ์ นางสาวอน สุดาปิ่น, สมาชิก, ๒๒ ตุลาคม ๒๕๕๘.

^{๘๕} สัมภาษณ์ นางน้อย บุญเศษ, สมาชิก, ๒๓ ตุลาคม ๒๕๕๘.

^{๘๖} สัมภาษณ์ นางยอน มัธยมานันท์, สมาชิก, ๒๒ ตุลาคม ๒๕๕๘.

^{๘๗} สัมภาษณ์ นางใส มาตรา, สมาชิก, ๒๓ ตุลาคม ๒๕๕๘.

^{๘๘} สัมภาษณ์ นางสมพร กระแสโท, สมาชิก, ๒๒ ตุลาคม ๒๕๕๘.

^{๘๙} สัมภาษณ์ สำรวย กระแสจันทร์, สมาชิก, ๒๓ ตุลาคม ๒๕๕๘.

เพื่อให้ไหมแห้ง^{๙๐} แต่ถ้าไหมยังขาวไม่ได้ที่ก็สามารถแช่น้ำต้มอีกครั้ง^{๙๑}

๔. การมัดหมี่ - เมื่อได้เส้นไหมที่ผ่านการฟอกแล้ว ก็จะนำไหมมาพันหลักหมี่^{๙๒} ซึ่งมีลักษณะเป็นไม้กลม ๒ ท่อน ตั้งตรงข้ามห่างกันเท่ากับหน้าผ้าของผ้านุ่งที่จะทอ^{๙๓} พันไหมไปรอบหลักตามจำนวนที่ต้องการ^{๙๔} (ซึ่งชาวบ้านจะมีหลักในการนับของเขา) แล้วจึงนำเชือกมามัดเส้นไหมตามลวดลายที่จะประดิษฐ์^{๙๕} จะใช้เชือกกล้วยหรือเชือกฟางก็ได้^{๙๖} ทั้งนี้ เพื่อไม่ให้สีน้ำสีย้อมไหมในส่วนที่มัด เวลาย้อม ส่วนที่มัดไว้เมื่อย้อมสีอื่นๆ แล้วแก้มัดออกจะเป็นสีเดิม^{๙๗} เมื่อผสมผสานกับสีไหมที่ย้อมก็จะมีสีสันสวยงาม^{๙๘} แล้วแก้มัดส่วนที่ต้องการเพิ่มสีอื่นอื่นๆ ได้อีก^{๙๙} สีสันทึบขึ้นอยู่กับช่างทอที่มีความชำนาญในการเลือกโทนสีให้เข้ากับไหม แฉวยหรือทางเครือที่ชาวบ้านเรียกกัน^{๑๐๐}

เมื่อได้ลวดลายเรื่องสีเรียบร้อยแล้วก็จะทำการกรอ ต้องกรออย่างประณีต เพื่อไม่ให้เส้นไหมมัดหมี่ขาด^{๑๐๑} มิฉะนั้น จะทำให้กระทบถึงช่วงลายหมี่ทำให้ผ้าไม่สวยงาม มีตำหนิได้^{๑๐๒}

เส้นไหมย่น จะเป็นไหมส่วนที่ยาวของผืนผ้า^{๑๐๓} เมื่อฟอกไหมแล้วนำไปคั้น (เครื่องพันหลักทางย่น) ซึ่งมีจำนวนรอบมากกว่าหลักหมี่ และมีหลักในการนับเส้นทางย่น^{๑๐๔} เพื่อให้ครบตามจำนวนแล้วก็นำไปย้อมสีตามที่ต้องการ^{๑๐๕} จากนั้น นำมาสับ (การผูก) ติดกับเส้นเดิมของไหมจนครบเส้นของฟืม จึงจะนำขึ้นทอ^{๑๐๖} ทำการดึงไหมทางย่นให้ตึงและหวีด้วยน้ำข้าวให้ไหมมีเส้นแข็งและแปร่งด้วยน้ำมันให้มีความลื่นเพื่อสะดวกต่อการตีฟืม^{๑๐๗}

๕. การทอ - มัดย้อมและกรอเส้นพุ่งใส่หลอด และเข้ากระสวยเรียบร้อยแล้ว^{๑๐๘} รวมทั้งเส้น

^{๙๐} สัมภาษณ์ นางสมัย ศาลางาม, สมาชิก, ๒๑ ตุลาคม ๒๕๕๘.

^{๙๑} สัมภาษณ์ นางสุนันทา ใจมัน, สมาชิก, ๒๓ ตุลาคม ๒๕๕๘.

^{๙๒} สัมภาษณ์ นางสาวล สุตาปิ่น, ประธานกลุ่มฯ, ๒๑ ตุลาคม ๒๕๕๘.

^{๙๓} สัมภาษณ์ นางบัวพันธ์ กระแสจันทร์, รองประธานกลุ่มฯ, ๒๒ ตุลาคม ๒๕๕๘.

^{๙๔} สัมภาษณ์ นางวันเพ็ญ ขวัญจำ, รองประธานกลุ่มฯ, ๒๓ ตุลาคม ๒๕๕๘.

^{๙๕} สัมภาษณ์ นางเฉลา ภูมิสุข, เลขานุการ, ๒๑ ตุลาคม ๒๕๕๘.

^{๙๖} สัมภาษณ์ นางกษมล หลินโนนแดง, ผู้ช่วยเลขานุการ, ๒๒ ตุลาคม ๒๕๕๘.

^{๙๗} สัมภาษณ์ นางสาววิศรา บุญใส, เหมียญิก, ๒๑ ตุลาคม ๒๕๕๘.

^{๙๘} สัมภาษณ์ นางรุ่งนภา พิมพ์แพน, ผู้ช่วยเหมียญิก, ๒๒ ตุลาคม ๒๕๕๘.

^{๙๙} สัมภาษณ์ นางระเบียบ คำภา, การตลาด, ๒๑ ตุลาคม ๒๕๕๘.

^{๑๐๐} สัมภาษณ์ นางบุญเลี้ยง ก่อแก้ว, ประธานสัมพันธ์, ๒๑ ตุลาคม ๒๕๕๘.

^{๑๐๑} สัมภาษณ์ นางบัวทอง บุญใส, ปฏิกม, ๒๑ ตุลาคม ๒๕๕๘.

^{๑๐๒} สัมภาษณ์ นางสุมาลี มะลิขาว, กรรมการ, ๒๓ ตุลาคม ๒๕๕๘.

^{๑๐๓} สัมภาษณ์ นางอรุณี บุญขาว, กรรมการ, ๒๑ ตุลาคม ๒๕๕๘.

^{๑๐๔} สัมภาษณ์ นางวันเพ็ญ จอมสระน้อย, สมาชิก, ๒๒ ตุลาคม ๒๕๕๘.

^{๑๐๕} สัมภาษณ์ นางปราณี ทาศรี, สมาชิก, ๒๒ ตุลาคม ๒๕๕๘.

^{๑๐๖} สัมภาษณ์ นางวันเพ็ญ เทศธรรม, สมาชิก, ๒๓ ตุลาคม ๒๕๕๘.

^{๑๐๗} สัมภาษณ์ นางทองปาน งามสง่า, สมาชิก, ๒๓ ตุลาคม ๒๕๕๘.

^{๑๐๘} สัมภาษณ์ นางประมุล ดาทอง, สมาชิก, ๒๑ ตุลาคม ๒๕๕๘.

ยืนบนที่ หรือหูก ซึ่งเรียบร้อยแล้ว เขา(ตะกอ)ที่จะเหยียบให้มีช่องฟุ้งกระสวยทางเส้นไหมสลับกันไปมา ทอ หรือตีด้วยฟืมให้เส้นไหมเรียงกันด้วยความแน่น^{๑๐๙} พร้อมกับดูลายไหมเพื่อให้เกิดความเที่ยงตรงของลายไหม ทำไปเรื่อยๆ จนหมด^{๑๑๐}

ดังนั้น จึงสามารถที่จะสรุปได้ว่า กระบวนการทอผ้ามีหลายขั้นตอน เริ่มตั้งแต่การหาวัตถุดิบคือการปลูกหม่อนเลี้ยงไหม^{๑๑๑} ผ้าไหมจะดีหรือไม่ ขั้นตอนนี้ก็สำคัญเพราะถ้าไหมดีมีคุณภาพก็จะทำให้ผ้ามีคุณภาพไปด้วย^{๑๑๒} การสาวไหมต้องใช้เทคนิคในการสาวให้มีเส้นสม่ำเสมอ เพื่อความสวยงามของผืนผ้า^{๑๑๓} จากนั้น ก็จะมีการฟอกไหม การย้อมสีและการมัดไหม เพื่อให้ได้ผ้าไหมที่เป็นลาย^{๑๑๔} กว่าจะได้ผ้าไหมแต่ละผืนใช้เวลายาวนานมาก ถ้าจะรวมถึงการปลูกหม่อนเลี้ยงไหม ทุกขั้นตอนต้องได้รับการเรียนรู้มาเป็นอย่างดีจึงจะเกิดทักษะและความชำนาญ^{๑๑๕} ในความยากลำบากของการทอผ้า ทำให้เกิดผลงานที่ทรงคุณค่ายิ่ง สิ่งเหล่านี้ถ้าขาดการสืบทอดต่อไปยังคนรุ่นหลังก็จะทำให้สูญหายไปได้^{๑๑๖}

การทอผ้ามีความสำคัญต่อวิถีชีวิตของคนในสังคม ดังนี้

๑. เพื่อสนองต่อความจำเป็นพื้นฐานของการดำรงชีวิต สำหรับนุ่งห่ม^{๑๑๗} ใช้ในพิธีกรรมต่างๆ เช่น การเกิด บวช แต่งงาน เข้าพรรษา งานกุฐิน บุญผ้าป่า เป็นต้น^{๑๑๘}

๒. เป็นเครื่องแสดงถึงฐานะ^{๑๑๙} เช่น ผู้คนทั่วไปอาจนิยมนุ่งผ้าฝ้าย เพราะกรรมวิธีในการทอ ตลอดจนการดูแลรักษาง่าย เหมาะกับการใช้ในงานภาคเกษตร เป็นต้น^{๑๒๐} ส่วนเจ้านาย ขุนนาง หรือข้าราชการชั้นสูงจะใช้ผ้าไหม ซึ่งมีการทอที่ประณีตสวยงาม^{๑๒๑}

๓. เพื่อแสดงถึงการแบ่งหน้าที่ระหว่างหญิงชาย หลังจากทำนา ส่วนใหญ่ชาวชนบท ที่เป็นหญิง เมื่อว่างจากการทำนาแล้วจะทอผ้า^{๑๒๒} ส่วนชายจะจัดเตรียมเครื่องมือและเครื่องใช้ในการทำนา

๑๐๙ สัมภาษณ์ นางสาวน หอมหวน, สมาชิก, ๒๒ ตุลาคม ๒๕๕๘.

๑๑๐ สัมภาษณ์ นางยง ใจมั่น, สมาชิก, ๒๓ ตุลาคม ๒๕๕๘.

๑๑๑ สัมภาษณ์ นางน้อย น้อยถนอม, สมาชิก, ๒๑ ตุลาคม ๒๕๕๘.

๑๑๒ สัมภาษณ์ นางสมใจ จิตแจ้ง, สมาชิก, ๒๒ ตุลาคม ๒๕๕๘.

๑๑๓ สัมภาษณ์ นางเย็น สदानุสุข, สมาชิก, ๒๓ ตุลาคม ๒๕๕๘.

๑๑๔ สัมภาษณ์ นางสาวอน สุดาปัน, สมาชิก, ๒๒ ตุลาคม ๒๕๕๘.

๑๑๕ สัมภาษณ์ นางน้อย บุญเศษ, สมาชิก, ๒๓ ตุลาคม ๒๕๕๘.

๑๑๖ สัมภาษณ์ นางยอน มัธยมนันท์, สมาชิก, ๒๒ ตุลาคม ๒๕๕๘.

๑๑๗ สัมภาษณ์ นางใส มาตรา, สมาชิก, ๒๓ ตุลาคม ๒๕๕๘.

๑๑๘ สัมภาษณ์ นางสมพร กระแสโท, สมาชิก, ๒๒ ตุลาคม ๒๕๕๘.

๑๑๙ สัมภาษณ์ สำรวย กระแสจันทร์, สมาชิก, ๒๓ ตุลาคม ๒๕๕๘.

๑๒๐ สัมภาษณ์ นางสมัย ศาลางาม, สมาชิก, ๒๑ ตุลาคม ๒๕๕๘.

๑๒๑ สัมภาษณ์ นางสุมนตา ใจมั่น, สมาชิก, ๒๓ ตุลาคม ๒๕๕๘.

๑๒๒ สัมภาษณ์ นางสาววล สุดาปัน, ประธานกลุ่มฯ, ๒๑ ตุลาคม ๒๕๕๘.

และการทอผ้า ห้างทอผ้า มัดหมี่ ผู้ชายทำก็ ทำง ทำไม้คาน กระดัง เป็นต้น^{๑๒๓}

ในขณะที่ผ้า ผู้หญิงและสังคมมีส่วนเกี่ยวข้องอย่างยากที่จะแยกออกจากกัน^{๑๒๔} การทอผ้า จึงเป็นสัญลักษณ์ที่จะนำผู้หญิงไปสู่พิธีกรรม ผ่านภาวะในช่วงวัยต่างๆ ของชีวิต^{๑๒๕} และการทอผ้าเป็น กระบวนการขัดเกลากลายทางสังคม^{๑๒๖} หรือเป็นกลไกทางวัฒนธรรมอีกอย่างหนึ่งที่มีประสิทธิภาพที่สุดที่จะเตรียมผู้หญิงตั้งแต่วัยเยาว์^{๑๒๗} เพื่อเป็นผู้หญิงที่สมบูรณ์ตามแบบที่สังคมและวัฒนธรรมคาดหวังไว้^{๑๒๘} ส่วนผ้าเป็นสื่อสัญลักษณ์ ถ่ายทอดผ่านเส้น สี และลวดลาย มีความหมายต่อการจัดระเบียบทางสังคม โครงสร้างความคิดและอุดมการณ์ของสังคม^{๑๒๙} การทอผ้าเป็นสัญลักษณ์ “ความเป็นผู้หญิง” ทั้งแง่ตัวตนและสังคม^{๑๓๐} ลวดลาย “นาค” เป็นสัญลักษณ์ของระบบความคิด ความเชื่อมต่อสัมพันธ์ภาพระหว่างมนุษย์ ธรรมชาติ และจักรวาล^{๑๓๑} ลวดลายที่ปรากฏอยู่บนผืนผ้าเป็นความยิ่งใหญ่แห่งสีสันของวัฒนธรรม ที่สืบทอดโดยผู้หญิง^{๑๓๒} ด้วยเหตุนี้ ลวดลายผ้าจึงเป็นคลังความรู้ที่สำคัญของผู้หญิง และเป็นพฤติกรรมขั้นสูงสุดของเพศหญิง^{๑๓๓} ซึ่งความรู้และพฤติกรรมการถักทอจะนำผู้หญิงไปสู่การบรรลุอุดมการณ์ของสังคม^{๑๓๔} ในการสร้างตนเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ของสังคม อันนำมาซึ่งสิทธิและอำนาจ เหนือมนุษย์ผู้ไม่สมบูรณ์อื่นๆ^{๑๓๕} ดังนั้น ลวดลายผ้าจึงประกอบด้วยคุณค่าและอุดมการณ์ทางสังคมของบุคคลผู้หนึ่งเข้าไปเกี่ยวข้องด้วย^{๑๓๖} โดยเฉพาะการเป็นเครื่องมือของผู้หญิงที่จะก้าวไปสู่จุดเริ่มต้น ของการสร้างคุณค่าของตน^{๑๓๗} และการเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ของสังคมผ่านการแต่งงาน^{๑๓๘} ความสัมพันธ์ระหว่างถิ่นฐานหลังแต่งงานและการสืบทอดมรดกที่เพศหญิงเป็นหลัก มีผลต่อการปฏิสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มผู้หญิง^{๑๓๙} รวมทั้งการแลกเปลี่ยนความรู้เรื่องการทอผ้า^{๑๔๐}

^{๑๒๓} สัมภาษณ์ นางบัวพันธ์ กระแสจันทร์, รองประธานกลุ่มฯ, ๒๒ ตุลาคม ๒๕๕๘.

^{๑๒๔} สัมภาษณ์ นางวันเพ็ญ ขวัญจำ, รองประธานกลุ่มฯ, ๒๓ ตุลาคม ๒๕๕๘.

^{๑๒๕} สัมภาษณ์ นางเฉลา ภูมิสุข, เลขานุการ, ๒๑ ตุลาคม ๒๕๕๘.

^{๑๒๖} สัมภาษณ์ นางกษมกล หลินโนนแดง, ผู้ช่วยเลขานุการ, ๒๒ ตุลาคม ๒๕๕๘.

^{๑๒๗} สัมภาษณ์ นางสาววิศรา บุญใส, เหม่บุญ, ๒๑ ตุลาคม ๒๕๕๘.

^{๑๒๘} สัมภาษณ์ นางรุ่งนภา พิมพ์แพน, ผู้ช่วยเหม่บุญ, ๒๒ ตุลาคม ๒๕๕๘.

^{๑๒๙} สัมภาษณ์ นางระเบียบ คำเกา, การตลาด, ๒๑ ตุลาคม ๒๕๕๘.

^{๑๓๐} สัมภาษณ์ นางบุญเลี้ยง ก่อแก้ว, ประธานสัมพันธ์, ๒๑ ตุลาคม ๒๕๕๘.

^{๑๓๑} สัมภาษณ์ นางบัวทอง บุญใส, ปฏิคม, ๒๑ ตุลาคม ๒๕๕๘.

^{๑๓๒} สัมภาษณ์ นางสุมาลี มะลิขาว, กรรมการ, ๒๓ ตุลาคม ๒๕๕๘.

^{๑๓๓} สัมภาษณ์ นางอรุณี บุญขาว, กรรมการ, ๒๑ ตุลาคม ๒๕๕๘.

^{๑๓๔} สัมภาษณ์ นางวันเพ็ญ จอมสรน้อย, สมาชิก, ๒๒ ตุลาคม ๒๕๕๘.

^{๑๓๕} สัมภาษณ์ นางปราณี ทาศรี, สมาชิก, ๒๒ ตุลาคม ๒๕๕๘.

^{๑๓๖} สัมภาษณ์ นางวันเพ็ญ เทศธรรม, สมาชิก, ๒๓ ตุลาคม ๒๕๕๘.

^{๑๓๗} สัมภาษณ์ นางทองปาน งามสง่า, สมาชิก, ๒๓ ตุลาคม ๒๕๕๘.

^{๑๓๘} สัมภาษณ์ นางประมูล ดาทอง, สมาชิก, ๒๑ ตุลาคม ๒๕๕๘.

^{๑๓๙} สัมภาษณ์ นางสาวน หอมหวน, สมาชิก, ๒๒ ตุลาคม ๒๕๕๘.

^{๑๔๐} สัมภาษณ์ นางยง ใจมั่น, สมาชิก, ๒๓ ตุลาคม ๒๕๕๘.

ด้วยเหตุนี้ การตอบโต้ระหว่างอุดมการณ์และพฤติกรรมทางสังคมวางอยู่บนรากฐานของครอบครัวที่มีบ้านเป็นศูนย์กลาง ณ ที่ซึ่งความแตกต่างอยู่รวมกันได้^{๑๔๑} นั่นก็หมายถึงบ้านและการแต่งงานเป็นรากเหง้าทางความคิดอยู่บนขั้วบนแกนเดียวที่ปรากฏตนในรูปสัญลักษณ์นาคบนผืนผ้า เป็นต้น^{๑๔๒} ลวดลายผ้าบันทึกเรื่องราวสำคัญไว้ ๒ ประการ^{๑๔๓} คือ

ประการแรก ระเบียบแบบแผนของการจัดวางลวดลาย^{๑๔๔} ซึ่งลวดลายมีกฎระเบียบชุดหนึ่งกำกับอยู่ ตั้งแต่ระดับของเส้น สี การจัดองค์ประกอบและโครงสร้างของลวดลาย ลวดลายผ้าแต่ละผืนสามารถแบ่งออกเป็น ๒ ประเภท^{๑๔๕} คือ ลายหลักและลายประกอบ ซึ่งทั้งสองจะถูกจัดวางอยู่ในโครงสร้างของลวดลายภายใต้หลักเกณฑ์ทางสังคมที่กำกับอยู่ร่วมกัน^{๑๔๖} เพราะสังคมเป็นผู้นครอครอบลวดลายมิใช่ปัจเจกชน โดยเฉพาะลายเอื้อย หรือเส้นซิกแซก อันเป็นที่มาของโครงสร้างหลักของลายนาคและลายอื่นๆ^{๑๔๗}

ประการที่สอง ลวดลายในฐานะสื่อสัญลักษณ์ของสังคมสื่อความหมายหลากหลาย^{๑๔๘} การจัดวางลวดลายได้บ่งชี้ให้เห็นถึงการจัดระเบียบทางสังคมและโครงสร้างความคิดในสังคมลาว รวมทั้งสื่อถึงเอกลักษณ์ชุมชนลาว^{๑๔๙} และที่สำคัญเป็นรากฐานความคิดเกี่ยวกับอุดมการณ์ทางสังคม โดยมีลวดลายนาคเป็นสื่อสัญลักษณ์ที่สำคัญรวมความหมายของความสมบูรณ์ทางธรรมชาติ และวัฒนธรรม^{๑๕๐}

การทอผ้าเป็นสายใยแห่งภูมิปัญญา^{๑๕๑} ผ้าไทยเป็นมรดกสายใยแห่งภูมิปัญญาอันทรงคุณค่า เป็นองค์ความรู้ ที่สืบทอดต่อกันมาด้วยสายใยแห่งความรัก ความสัมพันธ์อันใกล้ชิดในครอบครัวและเครือญาติ^{๑๕๒} โดยเฉพาะในอดีตนั้น ลักษณะครอบครัวของคนไทยจะอยู่รวมกันเป็นครอบครัวใหญ่^{๑๕๓} และอาศัยอยู่ใกล้ชิดกันกับเครือญาติมี ปู่ ย่า ตา ยาย พี่ ป้า น้า อา การเรียนรู้และสืบทอดภูมิปัญญาในการทอผ้า สังคมจัดให้เป็นหน้าที่ของผู้หญิงไทยทุกคน^{๑๕๔} จึงมีโอกาสสั่งสมข้อมูล

^{๑๔๑} สัมภาษณ์ นางน้อย น้อยถนอม, สมาชิก, ๒๑ ตุลาคม ๒๕๕๘.

^{๑๔๒} สัมภาษณ์ นางสมใจ จิตแจ้ง, สมาชิก, ๒๒ ตุลาคม ๒๕๕๘.

^{๑๔๓} สัมภาษณ์ นางเย็น สदानุช, สมาชิก, ๒๓ ตุลาคม ๒๕๕๘.

^{๑๔๔} สัมภาษณ์ นางสาวอน สุตาปิ่น, สมาชิก, ๒๒ ตุลาคม ๒๕๕๘.

^{๑๔๕} สัมภาษณ์ นางน้อย บุญเศษ, สมาชิก, ๒๓ ตุลาคม ๒๕๕๘.

^{๑๔๖} สัมภาษณ์ นางยอน มัยมานันท์, สมาชิก, ๒๒ ตุลาคม ๒๕๕๘.

^{๑๔๗} สัมภาษณ์ นางใส มาตรา, สมาชิก, ๒๓ ตุลาคม ๒๕๕๘.

^{๑๔๘} สัมภาษณ์ นางสมพร กระแสโท, สมาชิก, ๒๒ ตุลาคม ๒๕๕๘.

^{๑๔๙} สัมภาษณ์ สำรวัย กระแสจันทร์, สมาชิก, ๒๓ ตุลาคม ๒๕๕๘.

^{๑๕๐} สัมภาษณ์ นางสมัย ศาลางาม, สมาชิก, ๒๑ ตุลาคม ๒๕๕๘.

^{๑๕๑} สัมภาษณ์ นางสุนันทา ใจมั่น, สมาชิก, ๒๓ ตุลาคม ๒๕๕๘.

^{๑๕๒} สัมภาษณ์ นางสาวล สุตาปิ่น, ประธานกลุ่มฯ, ๒๑ ตุลาคม ๒๕๕๘.

^{๑๕๓} สัมภาษณ์ นางบัวพันธ์ กระแสจันทร์, รองประธานกลุ่มฯ, ๒๒ ตุลาคม ๒๕๕๘.

^{๑๕๔} สัมภาษณ์ นางวันเพ็ญ ขวัญจำ, รองประธานกลุ่มฯ, ๒๓ ตุลาคม ๒๕๕๘.

ภูมิปัญญาในเรื่องการทอผ้า ซึ่งได้เห็นเหล่า ย่า ยาย พี่ ป้า น้า อา สร้างสรรค์การทอผ้าไทยอันงดงาม ผืนแล้วผืนเล่า^{๑๕๕}

สายใยแห่งภูมิปัญญาในการผลิตผ้าไทยจึงเป็นสายใยรักของผู้ถ่ายทอดและเป็นสายใย ศรัทธาของผู้สืบทอดจากแม่สู่ลูก^{๑๕๖} เรียนรู้สืบทอดทอดสานสายสัมพันธ์กันอย่างลึกซึ้ง หญิงสาวได้ เรียนรู้การผูกต่อปมด้ายเส้นใยที่ขาดเสียหาย เรียนรู้การแก้ไขปมปัญหาในกระบวนการทอผ้า^{๑๕๗} เรียนรู้ที่จะค้นพบน้ำหนักของแรงในการพุ่งกระสวย และน้ำหนักของแรงในการกระทบพุ่มให้เส้น พุ่ง สอดสานกับเส้นยืนได้อย่างพอเหมาะพอดี เพื่อให้ผ้าที่ทอมีความเรียบร้อยสม่ำเสมอ สวยงาม ประสพการณ์จากการเรียนรู้ด้วยการลงมือปฏิบัติจริง^{๑๕๘} ทุกเส้นใยในการทอจึงมีความหมายต่อการ ได้เรียนรู้ ช่วยขัดเกลาจิตใจให้มีความอดทน ละเอียด ประณีตมากขึ้น จากประสบการณ์ ที่ค่อยๆ สั่ง สมจนมีความชำนาญในการทอผ้า จากสี่พันธรรมดาจนพัฒนาฝีมือ ทักษะ เทคนิค สามารถทอผ้าเป็น ลวดลายต่างๆได้^{๑๕๙} ในวิถีชีวิตไทยในอดีตนั้น หญิงสาวทุกคนจะต้องมีความสามารถในการทอผ้าอัน เป็นเครื่องหมายแห่งภูมิปัญญา ความภาคภูมิใจ เป็นเกียรติ เป็นศักดิ์ศรีของกุลสตรีไทย^{๑๖๐} ซึ่งผู้ชาย ไทยในอดีตจะเลือกหญิงสาวเป็นภรรยา ก็จะเลือกหญิงสาวที่มีความสามารถในการทอผ้า^{๑๖๑} เพราะ สภาพสังคมไทยในอดีตเป็นสังคมที่ต้องพึ่งตนเองในชุมชนเป็นสำคัญ^{๑๖๒} โดยจัดแบ่งหน้าที่ระหว่าง ผู้หญิงกับผู้ชาย ตามคติที่ว่า “หญิงทอผ้า ชายจักสาน” หรือบางท้องถิ่นก็ว่า หญิงเข็นฝ้าย ชายตี เหล็ก^{๑๖๓} ซึ่งเป็นภาพสะท้อนให้เห็นบทบาทและหน้าที่ของผู้หญิงไทยในเรื่องการทอผ้าที่มีมา ยาวนาน^{๑๖๔} การทอผ้าในอดีตมีวัตถุประสงค์เพื่อไว้ใช้ในครอบครัวเป็นสำคัญ^{๑๖๕} โดยสัมพันธ์ใกล้ชิด กับผืนผ้าในวิถีชีวิตตั้งแต่เกิดจนตาย จากแรกเกิดได้สัมผัสผ้าอ้อมที่ทอจากฝีมือแม่^{๑๖๖} เมื่อเป็นสาว แรก-runหัดทอผ้าเป็นแล้ว ก็จะทอผ้าเพื่อมอบให้พ่อแม่ และผู้อาวุโส เพื่อตอบแทนพระคุณ^{๑๖๗} เมื่อเป็น สาวก็จะทอผ้าให้ชายหนุ่มเพื่อเป็นสื่อรักจากใจ^{๑๖๘} เมื่อสาวแต่งงานมีคู่ครองก็จะทอผ้าเพื่อใช้เป็นผ้า

^{๑๕๕} สัมภาษณ์ นางเฉลา ภูมิสุข, เลขานุการ, ๒๑ ตุลาคม ๒๕๕๘.

^{๑๕๖} สัมภาษณ์ นางกษมล หลินโนนแดง, ผู้ช่วยเลขานุการ, ๒๒ ตุลาคม ๒๕๕๘.

^{๑๕๗} สัมภาษณ์ นางสาววรศรา บุญใส, เหมัญญิก, ๒๑ ตุลาคม ๒๕๕๘.

^{๑๕๘} สัมภาษณ์ นางรุ่งนภา พิมพ์แพน, ผู้ช่วยเหมัญญิก, ๒๒ ตุลาคม ๒๕๕๘.

^{๑๕๙} สัมภาษณ์ นางระเบียบ คำภา, การตลาด, ๒๑ ตุลาคม ๒๕๕๘.

^{๑๖๐} สัมภาษณ์ นางบุญเลี้ยง ก่อแก้ว, ประชาสัมพันธ์, ๒๑ ตุลาคม ๒๕๕๘.

^{๑๖๑} สัมภาษณ์ นางบัวทอง บุญใส, ปฏิคม, ๒๑ ตุลาคม ๒๕๕๘.

^{๑๖๒} สัมภาษณ์ นางสุมาลี มะลิขาว, กรรมการ, ๒๓ ตุลาคม ๒๕๕๘.

^{๑๖๓} สัมภาษณ์ นางอรุณี บุญขาว, กรรมการ, ๒๑ ตุลาคม ๒๕๕๘.

^{๑๖๔} สัมภาษณ์ นางวันเพ็ญ จอมสระน้อย, สมาชิก, ๒๒ ตุลาคม ๒๕๕๘.

^{๑๖๕} สัมภาษณ์ นางปราณี ทาศรี, สมาชิก, ๒๒ ตุลาคม ๒๕๕๘.

^{๑๖๖} สัมภาษณ์ นางวันเพ็ญ เทศธรรม, สมาชิก, ๒๓ ตุลาคม ๒๕๕๘.

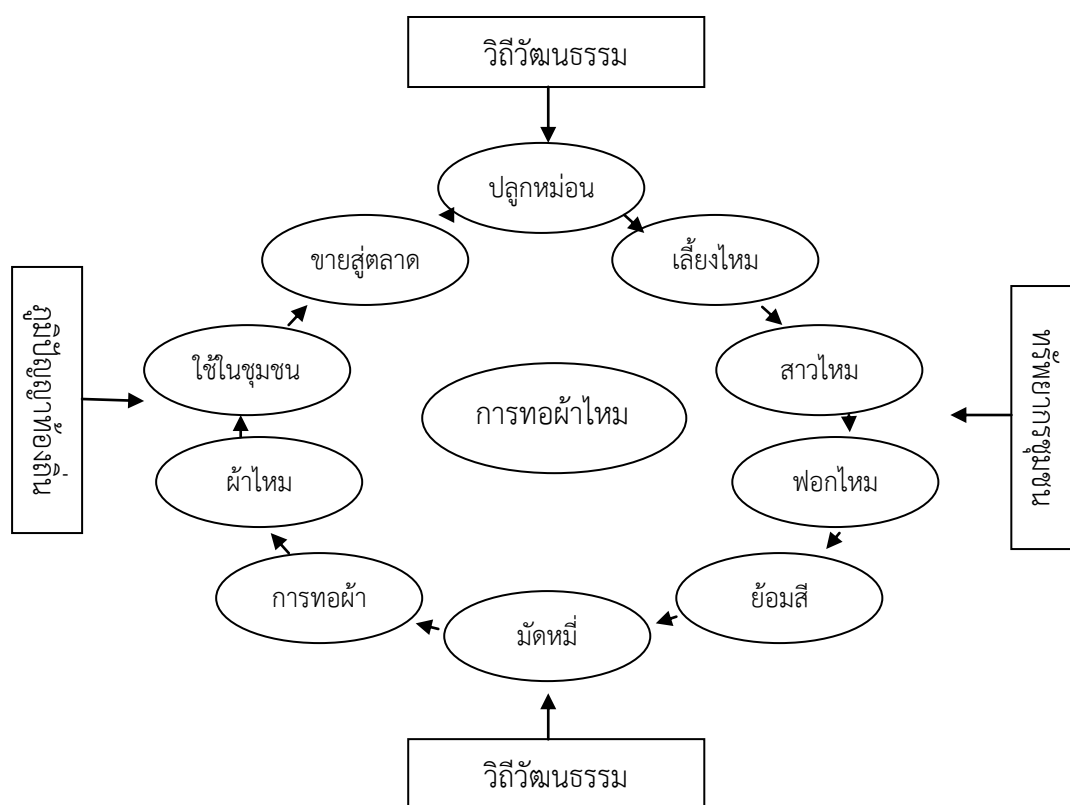
^{๑๖๗} สัมภาษณ์ นางทองปาน งามสง่า, สมาชิก, ๒๓ ตุลาคม ๒๕๕๘.

^{๑๖๘} สัมภาษณ์ นางประมุล ดาทอง, สมาชิก, ๒๑ ตุลาคม ๒๕๕๘.

ไหว้ มอบให้พ่อแม่ และญาติผู้ใหญ่ของฝ่ายชาย^{๑๖๙} เมื่อเป็นมารดาที่จะทอไว้ให้ลูกได้ใช้สอย^{๑๗๐} และเมื่อล่วงลับไปก็มีผ้าคลุมโลงศพ เป็นเครื่องหมายให้สังคมได้รับรู้ฝีมือการทอผ้าของตน^{๑๗๑}

มาตรฐานและรางวัลที่ได้รับ เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ได้รับการถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษ และการผสมผสานกับความรู้ใหม่ๆ วัตถุดิบและอุปกรณ์การผลิตผ้าไหม^{๑๗๒} ตลอดจนแรงงานทั้งหมดมาจากชุมชน ซึ่งคนในชุมชนได้สร้างการเรียนรู้พึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน แบ่งงานความรับผิดชอบตามความถนัดและความสามารถของแต่ละคนในชุมชน เช่น การทอ, การย้อม, การมัดหมี่ ฯลฯ ผลผลิตที่ได้มีการบริหารจัดการกลุ่มโดยรับซื้อและจัดจำหน่ายโดยสมาชิกภายในกลุ่ม

แผนภูมิขั้นตอนการทอผ้าไหม

กระบวนการทอผ้ามีหลายขั้นตอน เริ่มตั้งแต่การหาวัตถุดิบคือการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมผ้าไหมจะดีหรือไม่ ขั้นตอนนี้ก็สำคัญเพราะถ้าไหมดีมีคุณภาพก็จะทำให้ผ้ามีคุณภาพไปด้วย การสาวไหมต้องใช้เทคนิคในการสาวไหมให้เส้นสม่ำเสมอเพื่อความสวยงามของผืนผ้า จากนั้นก็จะมีฟอกไหม

^{๑๖๙} สัมภาษณ์ นางสาวน หอมหวาน, สมาชิก, ๒๒ ตุลาคม ๒๕๕๘.

^{๑๗๐} สัมภาษณ์ นางยง ใจมั่น, สมาชิก, ๒๓ ตุลาคม ๒๕๕๘.

^{๑๗๑} สัมภาษณ์ นางน้อย น้อยถนอม, สมาชิก, ๒๑ ตุลาคม ๒๕๕๘.

^{๑๗๒} สัมภาษณ์ นางสมใจ จิตแจ้ง, สมาชิก, ๒๒ ตุลาคม ๒๕๕๘.

การย้อมสีและการมัดหมี่ เพื่อให้ได้ผ้าไหมที่เป็นลาย กว่าจะได้ผ้าไหมแต่ละผืนใช้เวลายาวนานมาก ถ้าจะรวมถึงการปลูกหม่อนเลี้ยงไหม ทุกขั้นตอนต้องได้รับการเรียนรู้มาเป็นอย่างดีจึงจะเกิดทักษะและความชำนาญ ในความยากลำบากของการทอผ้า ทำให้เกิดผลงานที่ทรงคุณค่ายิ่ง สิ่งเหล่านี้ถ้าขาดการสืบทอดต่อไปยังคนรุ่นหลังก็จะทำให้สูญหายไป

๔.๓ แนวทางการอนุรักษ์และการพัฒนาภูมิปัญญาการทอผ้าไหมบ้านดู่นาหนองไผ่ ตำบลนาหนองไผ่ อำเภอชุมพลบุรี จังหวัดสุรินทร์

๔.๓.๑ แนวทางการอนุรักษ์ภูมิปัญญาการทอผ้าไหม

มูลเหตุจูงใจให้เรียนรู้การทอผ้าไหม - ชาวบ้านดู่นาหนองไผ่เรียนรู้การทอผ้าไหม ด้วยมูลเหตุเพื่อทอผ้าไว้ใช้ในครอบครัว ทั้งเป็นเครื่องนุ่งห่มชายหญิง และเป็นองค์ประกอบตามประเพณีท้องถิ่น อาทิ การแต่งงาน งานบวช งานกฐิน หรือแม้แต่งานศพ ในอดีตผ้าไหมจึงมีความจำเป็นในการดำรงชีวิตของชาวบ้าน^{๑๗๓} นอกจากนี้ การทอผ้าไหม ยังเป็นไปเพื่อต้องการได้รับการยอมรับของสังคม อันแสดงถึงความเป็นหญิงที่มีความพร้อมความสามารถในการเป็นแม่บ้านแม่เรือน อันจะนำไปสู่แบบอย่างที่ดีของลูกหลานในตระกูลต่อไป แสดงถึงการเป็นหญิงที่สมบูรณ์นั่นเอง และมูลเหตุจูงใจสุดท้ายให้เรียนรู้การทอผ้าไหม คือ การทอผ้าเป็นหน้าที่ของผู้หญิงที่สืบทอดมาเป็นเวลายาวนานที่ไม่อาจปฏิเสธได้^{๑๗๔}

วิธีการเรียนรู้ - บ้านดู่นาหนองไผ่เรียนรู้การทอผ้าไหมด้วยวิธีการลงมือทำจริง ตามกระบวนการทางครอบครัวและสังคม การที่เห็นพ่อแม่ทอผ้า ได้ช่วยหยิบจับในขั้นตอนต่างๆ ด้วยจากสิ่งง่ายๆ ไปหาสิ่งยาก แบบค่อยเป็นค่อยไป ตามความสามารถหรือวุฒิภาวะของบุตรหลาน^{๑๗๕} และการได้สัมผัสอยู่เป็นประจำด้วยกิจวัตรประจำวันของครอบครัว ไม่มีหลักสูตรการเรียนการสอนที่แน่นอนแต่เป็นวิถีชีวิตที่ซึมซับจากพ่อแม่ทำไปด้วยกัน เจอปัญหาซักถามแก้ไขไปพร้อมๆ กัน^{๑๗๖} นอกจากนี้ ยังมีวิธีเรียนรู้ การลอกเลียนแบบ ได้เห็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิต การประพฤติปฏิบัติของพ่อแม่ ปู่ ย่า ตายาย^{๑๗๗} หรือการหยิบยืมตัวอย่างผ้ามาลอกเลียนแบบ การบอกเล่า แม่จะคอยบอกคอยสอนลูกสาวว่าอะไรควรทำไม่ควรทำเกี่ยวกับการทอผ้าไหม เช่น การบอกให้ไปเตรียมการฟอกไหม ด้วยการเผาเปลือกนุ่น ผักขมหนามแห้ง และใบกล้วยแห้ง เพื่อเอาขี้เถ้าไปกรองเอาน้ำต้มฟอกไหม หรือการสาวไหมโดยการใช้ไฟอ่อนและร้อนขนาดไหนจึงจะทำให้เส้นไหมสวย^{๑๗๘} ถ้าร้อน

^{๑๗๓} สัมภาษณ์ นางสำรวล สุตาปัน, ประธานกลุ่มฯ, ๒๑ ตุลาคม ๒๕๕๘.

^{๑๗๔} สัมภาษณ์ นางบัวพันธ์ กระแสจันทร์, รองประธานกลุ่มฯ, ๒๒ ตุลาคม ๒๕๕๘.

^{๑๗๕} สัมภาษณ์ นางวันเพ็ญ ขวัญจำ, รองประธานกลุ่มฯ, ๒๓ ตุลาคม ๒๕๕๘.

^{๑๗๖} สัมภาษณ์ นางเฉลา ภูมิสุข, เลขานุการ, ๒๑ ตุลาคม ๒๕๕๘.

^{๑๗๗} สัมภาษณ์ นางกษม หลินโนนแดง, ผู้ช่วยเลขานุการ, ๒๒ ตุลาคม ๒๕๕๘.

^{๑๗๘} สัมภาษณ์ นางสาววิศรา บุญใส, เภรัญญิก, ๒๑ ตุลาคม ๒๕๕๘.

มากจะทำให้ไหมดิ่งไม่ขึ้นเพราะฝักไหมเปื่อยมาก ทำให้ดิ่งไม่ขึ้น ต้องแก้ไขด้วยการเติมน้ำเย็นและลดไฟให้อ่อนลง หรือเลี้ยงไหมในช่วงเวลาใดจึงจะเหมาะสม เป็นต้น^{๑๗๙} องค์ความรู้เหล่านี้ได้ผ่านการเลือกสรร กลั่นกรอง และสั่งสมจากประสบการณ์ของคนรุ่นก่อน รวมถึงเรื่องของความเชื่อต่างๆ เช่น วันพระไม่ให้ย้อมไหม ไม่ตัดหูวันอังคาร หรือจะเริ่มทำอะไรเกี่ยวกับไหมให้ทำก่อนเพล และมีงานศพในหมู่บ้านก็จะหยุดงานทอผ้าไหม ความเชื่อไม่มีเหตุผล แต่ก็ เป็นกฎเกณฑ์ควบคุมสังคมที่เป็นจารีตควรปฏิบัติของชาวบ้าน^{๑๘๐} การไม่ให้ทำงานหากมีงานศพในหมู่บ้าน อาจจะเป็นกลไกให้ช่วยเหลือกันเวลามีความโศกเศร้าก็เป็นได้ เป็นสิ่งที่ดีที่ลูกหลานควรยึดถือ ความเชื่อบางอย่างก็แปรเปลี่ยนไปตามการเปลี่ยนแปลงทางกาลเวลาและสังคม การลองผิดลองถูก ส่วนมากเป็นการเรียนรู้เรื่องของการใช้สีธรรมชาติ ด้วยการทดลองใช้ไม้ที่มีในท้องถิ่นนำมาย้อมไหม เพื่อค้นหาสีของไม้ชนิดต่างๆ เช่น ใบหูกวาว ใบเพกา เปลือกหม เปลือกสมอ เปลือกคร้อ เปลือกต้นอด เป็นต้น^{๑๘๑}

ผู้สอน - การเรียนรู้ทอผ้าไหมเกิดจากกระบวนการทางครอบครัว ด้วยวิถีทางธรรมชาติ พ่อแม่ ย่ายาย เป็นผู้มีบทบาทโดยตรงในการเป็นผู้สอนบุตรหลานให้ทอผ้าไหม พ่อแม่ทอผ้าลูกก็จะได้สัมผัสกับการทอผ้าซึมซับความรู้ทั้งโดยตั้งใจและไม่ตั้งใจก็ได้^{๑๘๒} เป็นการถ่ายทอดผ่านระบบเครือญาติ การทอผ้าส่วนใหญ่จะเป็นคนในครอบครัวที่คอยช่วยเหลือกัน เมื่อมีความรู้ในครอบครัวระดับหนึ่งแล้วก็จะแสวงหาความรู้จากครอบครัวด้วยการซักถามจากผู้มีประสบการณ์ในหมู่บ้านเดียวกัน เป็นการเพิ่มเติมทักษะใหม่ๆ ให้มากขึ้น^{๑๘๓}

เนื้อหาที่เรียนรู้ - ชาวบ้านดู่นาหนองไผ่เริ่มการเรียนรู้การทอผ้าไหมจากการปลูกหม่อนเลี้ยงไหม การสาวไหม เพราะเบื้องต้นต้องใช้เส้นไหมที่เลี้ยงเองเป็นวัตถุดิบควบคุมไปกับการทอผ้าไหม^{๑๘๔} ซึ่งผ้าที่ทอส่วนใหญ่จะเป็นผ้าที่จำเป็นต้องใช้ในชีวิตประจำวัน โดยผ้าแต่ละประเภทจะมีหน้าที่ต่างกัน เช่น หมอนขิด ผ้าห่ม ผ้าขาวม้าเป็นผ้าถักสำหรับชาย ผ้าเหยียบ (ผ้าลายลูกแก้ว) เป็นผ้าถักสำหรับหญิง ผ้าควบ (ผ้าหางกระรอก) เป็นผ้าสำหรับนุ่งบวชนาค และใช้ในงานศพ ผ้าโสร่งเป็นผ้านุ่งผู้ชาย ผ้าซิ่นมัดหมี่เป็นผ้านุ่งผู้หญิง เป็นต้น^{๑๘๕} นอกจากนั้น ยังต้องเรียนรู้เรื่องสีธรรมชาติ ซึ่งในอดีตมีการใช้สีจากพืชไม่มาก เช่น ขนุนให้สีเหลือง มะเกลือให้สีดำ เขให้สีส้ม และครั้งให้สีแดง ส่วนสีเคมียังมีพัฒนาการไม่มาก จำนวนสีจึงมีน้อย ส่วนใหญ่เป็นแม่สีนำไปผสมสีเอง ประกอบกับการทอผ้าไหมในอดีตนั้นไม่นิยมสีฉูดฉาดและผ้าแต่ละผืนใช้สีไม่มากเพราะจะทำไว้เพื่อใช้เอง^{๑๘๖}

^{๑๗๙} สัมภาษณ์ นางรุ่งนภา พิมพ์แพน, ผู้ช่วยเหรัญญิก, ๒๒ ตุลาคม ๒๕๕๘.

^{๑๘๐} สัมภาษณ์ นางระเบียบ คำเกา, การตลาด, ๒๑ ตุลาคม ๒๕๕๘.

^{๑๘๑} สัมภาษณ์ นางบุญเลี้ยง ก่อแก้ว, ประชาสัมพันธ์, ๒๑ ตุลาคม ๒๕๕๘.

^{๑๘๒} สัมภาษณ์ นางบัวทอง บุญใส, ปฏิคม, ๒๑ ตุลาคม ๒๕๕๘.

^{๑๘๓} สัมภาษณ์ นางสุมาลี มะลิขาว, กรรมการ, ๒๓ ตุลาคม ๒๕๕๘.

^{๑๘๔} สัมภาษณ์ นางอรุณี บุญขาว, กรรมการ, ๒๑ ตุลาคม ๒๕๕๘.

^{๑๘๕} สัมภาษณ์ นางวันเพ็ญ จอมสระน้อย, สมาชิก, ๒๒ ตุลาคม ๒๕๕๘.

^{๑๘๖} สัมภาษณ์ นางปราณี ทาศรี, สมาชิก, ๒๒ ตุลาคม ๒๕๕๘.

๔.๓.๒ แนวทางการพัฒนาภูมิปัญญาการทอผ้าไหม

แนวคิดในการพัฒนาสร้างสรรค์ผลงาน การทอผ้าไหมต้องพัฒนาตามสังคมที่เปลี่ยนไป เปลี่ยนจากการทอเพื่อใช้อย่างเดียวเป็นการทอเพื่อการขาย คุณภาพและมาตรฐานจึงจำเป็นต้องพัฒนา เช่น สีไม่ตก หาลายที่เป็นเอกลักษณ์ พัฒนารูปแบบและลวดลายให้หลากหลายมากยิ่งขึ้นโดยอาศัยวิธีการพัฒนา^{๑๘๗} ได้แก่ การฝึกอบรมผ่านกระบวนการกลุ่มด้วยวิทยากรเพิ่มเติม เทคนิคการฟอกการย้อม ประยุกต์เข้ากับวิวัฒนาการวัสดุและอุตสาหกรรมไปพร้อมๆ กัน^{๑๘๘} นอกจากนี้ การรวมกลุ่มยังสะดวกแก่การส่งเสริมและสนับสนุนในด้านต่างๆ ของภาครัฐ การศึกษาดูงานนอกสถานที่ การได้เรียนรู้กับเครือข่ายอื่นทำให้สามารถนำมาประยุกต์ในผลงานของชาวบ้านได้ การประกวดผ้าไหม ทำให้ชาวบ้านมีความพยายามที่จะพัฒนาฝีมือและคิดค้นลวดลายอยู่ตลอดเวลา และวิธีการสุดท้ายของการพัฒนาการทอผ้าไหมของผู้ทรงภูมิปัญญา คือ การได้สอนคนอื่น^{๑๘๙} โดยเฉพาะชาวบ้านในท้องถิ่นที่มีวัฒนธรรมต่างกัน จะทำให้เกิดการประยุกต์ทั้งรูปแบบและลวดลายได้เป็นอย่างดี ทั้งนี้ ผลของการพัฒนา จะทำให้ผ้าไหมของชาวบ้านดูน่าหลงใหลได้รับการยอมรับ จำหน่ายได้มากขึ้นเรื่อยๆ ได้รับรางวัลเกี่ยวกับผ้าไหมจำนวนมากทั้งในระดับภูมิภาคและระดับชาติ^{๑๙๐}

๔.๓.๓ การสืบทอดการทอผ้าไหม

๑. มูลเหตุจูงใจให้สืบทอดการทอผ้าไหม - ชาวบ้านดู่หนาหนองไผ่มีมูลเหตุจูงใจให้สืบทอด การทอผ้าไหมเพราะการทอผ้าทำให้เกิดรายได้และเป็นอาชีพที่เหมาะสมกับชาวบ้าน ผู้ชายให้การยอมรับว่าเป็นอาชีพ มีใช้งานในหน้าที่ของผู้หญิงอย่างเดียว^{๑๙๑} ในขณะที่ยังมีความจำเป็นที่ต้องใช้ผ้าไหม ของชาวบ้านยังนิยมอยู่ แม้ว่าจะมีเสื้อผ้าที่หลากหลายตามสมัยนิยม แต่ชาวบ้านยังสวมใส่ผ้าชิ้น มัดหมี่ที่ทอเอง และงานประเพณี เช่น งานแต่งงาน ยังใช้ผ้าไหมเป็นเครื่องสมา งานบวชยังให้นาคนุ่ง ผ้าควบ (ผ้าไหมหางกระรอก) ที่แม่ทอหรือจัดหามาให้นุ่งเข้าโบสถ์ บุญกฐินก็ยังมีการใช้ไหมใส่ห่อกฐิน แม้ว่าจะยังคงมีการเลี้ยงไหมน้อยลงมากแต่ก็ยังยึดถือตามประเพณีนิยม หากไม่มีไหมก็ซื้อไหม หรือใช้ผ้าที่ทอเสร็จแล้วใส่แทนสำหรับผู้ที่ไม่ได้เลี้ยงไหม^{๑๙๒}

นอกจากมูลเหตุจูงใจที่กล่าวมาข้างต้นแล้ว ยังมีความภาคภูมิใจที่ผ้าไหมได้กลายเป็นสัญลักษณ์ทางสังคมของบ้านดู่หนาหนองไผ่ และเป็นเอกลักษณ์ที่สร้างชื่อเสียงให้เป็นที่รู้จักของคน

^{๑๘๗} สัมภาษณ์ นางวันเพ็ญ เทศธรรม, สมาชิก, ๒๓ ตุลาคม ๒๕๕๘.

^{๑๘๘} สัมภาษณ์ นางทองปาน งามสง่า, สมาชิก, ๒๓ ตุลาคม ๒๕๕๘.

^{๑๘๙} สัมภาษณ์ นางประมูล ดาทอง, สมาชิก, ๒๑ ตุลาคม ๒๕๕๘.

^{๑๙๐} สัมภาษณ์ นางสาวน หอมหวาน, สมาชิก, ๒๒ ตุลาคม ๒๕๕๘.

^{๑๙๑} สัมภาษณ์ นางยง ใจมั่น, สมาชิก, ๒๓ ตุลาคม ๒๕๕๘.

^{๑๙๒} สัมภาษณ์ นางน้อย น้อยถนอม, สมาชิก, ๒๑ ตุลาคม ๒๕๕๘.

ทั่วไปทั้งในประเทศและต่างประเทศ และเป็นภูมิปัญญาที่เพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจให้กับท้องถิ่น อันจะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตของชาวบ้านให้ดีขึ้นตามไปด้วย^{๑๙๓}

๒. วิธีการสืบทอด การสืบทอดการทอผ้าไหมของชาวบ้านดู่นาหนองไผ่ มีบางวิธีที่คล้ายกับการเรียนรู้และบางวิธีที่แตกต่างกันออกไป อนึ่ง การลงมือทำจริง เป็นวิธีการเดียวกับการเรียนรู้ โดยเฉพาะลูกหลานได้ทำไปด้วยกันตามระดับความสามารถของแต่ละคน^{๑๙๔} การทอผ้าไหมเป็นอาชีพที่ไม่สามารถทำคนเดียวได้ ในบางขั้นตอนต้องอาศัยคนช่วยหยิบช่วยจับ ฉะนั้น ลูกหลานหรือสมาชิกในครอบครัวจึงเป็นบุคคลด่านแรกที่ถูกเรียกให้อยู่เป็นประจำ การได้สัมผัสอย่างต่อเนื่องทั้งที่ตั้งใจและไม่ตั้งใจให้เกิดการสะสมก็จะทำให้ทอผ้าได้และชักถามไปด้วยเมื่อมีปัญหา^{๑๙๕}

นอกจากนี้ การทำตัวเป็นแบบอย่าง คือ การทอผ้าอย่างต่อเนื่องและยังเป็นการทอเพื่อขาย จะทอเป็นจำนวนมากในแต่ละปีทำหลายหูก รายได้และฐานะทางครอบครัวจะเป็นตัวอย่างให้กับเยาวชนและเพื่อนบ้าน เป็นสิ่งกระตุ้นให้เกิดการอยากเรียนรู้การทอผ้าไหม^{๑๙๖} จากนั้น ก็สืบทอด วิธีการทอเพื่อให้พัฒนาเป็นอาชีพของคนรุ่นต่อไป อนึ่ง การรวมกลุ่มเป็นอีกวิธีการหนึ่งในการสืบทอดการทอผ้าไหมของชาวบ้านดู่นาหนองไผ่และเป็นที่นิยมของชาวบ้าน ไม่ว่าจะทำอะไรต้องให้รวมกลุ่มไว้ก่อน การทอผ้าไหมก็เช่นกัน จะเห็น ได้จากมีกลุ่มเกี่ยวกับการทอผ้าไหมของบ้านดู่นาหนองไผ่ที่เป็นเครือข่ายกัน เป็นศูนย์กลางของการพัฒนาและประสานงานเครือข่ายผ้าไหม^{๑๙๗} การรวมกลุ่มง่ายต่อการพัฒนา ส่งเสริม และสนับสนุนการจัดหาตลาด งานออกร้านที่รัฐบาลจัดขึ้น ภายใต้โครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) ในที่ต่างๆ อีกด้วย^{๑๙๘} การเป็นวิทยากรโดยเฉพาะนางสำรวล สุดาป็น เป็นผู้ทรงภูมิปัญญาที่มีความสามารถให้การถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับการทอผ้าไหมได้รับเชิญให้เป็นวิทยากรทั้งในและนอกพื้นที่อยู่เป็นประจำ ทั้งนี้ ยังเป็นการขยายเครือข่ายทางภูมิปัญญา ให้กว้างขวางออกไปอีกด้วย^{๑๙๙}

๓. ผู้รับการสืบทอด - สมาชิกในครอบครัวจะเป็นผู้รับการสืบทอดโดยตรง ส่วนใหญ่จะเป็นบุตรหลาน เพราะการได้เห็นและสัมผัสอยู่เป็นประจำ ผ่านกระบวนการทางครอบครัว ชาวบ้านสมาชิกกลุ่มทอผ้าไหม ตลอดจนนิสิตนักศึกษาและผู้สนใจทั่วไปที่ต้องการเรียนรู้การทอผ้าไหมก็สามารถสืบทอดให้ได้^{๒๐๐}

^{๑๙๓} สัมภาษณ์ นางสมใจ จิตแจ้ง, สมาชิก, ๒๒ ตุลาคม ๒๕๕๘.

^{๑๙๔} สัมภาษณ์ นางเย็น สदानุสุข, สมาชิก, ๒๓ ตุลาคม ๒๕๕๘.

^{๑๙๕} สัมภาษณ์ นางสาวอน สุดาป็น, สมาชิก, ๒๒ ตุลาคม ๒๕๕๘.

^{๑๙๖} สัมภาษณ์ นางน้อย บุญเศษ, สมาชิก, ๒๓ ตุลาคม ๒๕๕๘.

^{๑๙๗} สัมภาษณ์ นางยอน มัธยมานันท์, สมาชิก, ๒๒ ตุลาคม ๒๕๕๘.

^{๑๙๘} สัมภาษณ์ นางใส มาตรา, สมาชิก, ๒๓ ตุลาคม ๒๕๕๘.

^{๑๙๙} สัมภาษณ์ นางสมพร กระแสโท, สมาชิก, ๒๒ ตุลาคม ๒๕๕๘.

^{๒๐๐} สัมภาษณ์ สำรวล กระแสจันทร์, สมาชิก, ๒๓ ตุลาคม ๒๕๕๘.

๔. เนื้อหาที่สืบทอด - ในส่วนของการสืบทอดเนื้อหาส่วนใหญ่เป็นเรื่องของวิธีการ หรือ ขั้นตอนการทอผ้าไหม ตั้งแต่การเลือกไหม การฟอก ย้อม การมัดหมี่ และขั้นตอนการทอผ้าไหม^{๒๐๑} ส่วนประเภทผ้าที่ทอ เน้นการทอผ้าเศรษฐกิจ ได้แก่ ผ้าไหมมัดหมี่ ผ้าขึ้นหัวแดงดินแดง ผ้าเกล็ดเต่า ผ้าสไบคลุมไหล่ ผ้าพื้นเรียบสีธรรมชาติ เป็นต้น^{๒๐๒} ส่วนการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมมีค่อนข้างน้อย ที่ยัง ทำอยู่ จากจำนวนผู้ทรงภูมิปัญญาด้านการทอผ้าไหม ๒๕ คน มีผู้ปลูกหม่อนเลี้ยงไหมเอง จำนวน ๘ คน จะซื้อไหมจากนอกพื้นที่เป็นส่วนใหญ่ ผิดจากอดีตที่เรียนรู้มาจากพ่อแม่ที่มีการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมควบคู่กับการทอตลอดมา^{๒๐๓}

ส่วนการย้อมสี ใช้สีธรรมชาติ มีการคิดค้นมากกว่าที่เรียนรู้จากแม่ มีการใช้พืชพันธุ์ไม้ในท้องถิ่นมากขึ้น เช่น ใบहुกวางให้สีเขียวขาวเเม่า เปลือกค้อให้สีน้ำตาล ต้นอดให้สีกะปิ เปลือกทมให้สีชมพู ใบเพกาให้สีเขียวแก่ เป็นต้น^{๒๐๔} ส่วนสีเคมีมีสีหลากหลายเลือกได้ตามใจชอบ^{๒๐๕} ในขณะที่เทคนิคการย้อม ใช้ความรู้ใหม่ที่ต้องสืบทอดการย้อม ต้องต้มในน้ำเดือดนานถึง ๖๐ นาที แล้วล้างด้วยน้ำสะอาดหลายน้ำ จนกระทั่งไม่มีสีตกให้เห็นในน้ำที่ล้างจึงจะทำให้สีของผ้าไหมไม่ตกสี^{๒๐๖} นอกจากนี้ ยังต้องประยุกต์ใช้กับวัสดุอื่น เพื่อให้สีเสมอกัน เช่น น้ำยาฟอกสี น้ำยา สี และผงลื่น เป็นต้น พัฒนาการด้านวัสดุอุปกรณ์ที่เพิ่มความสะดวกให้กับชาวบ้านตามยุคสมัยที่เปลี่ยนไป^{๒๐๗}

กระบวนการเรียนรู้และสืบทอดการทอผ้าไหมของผู้ทรงภูมิปัญญาด้านการทอผ้าไหม เป็นไปด้วยวิธีการธรรมชาติ เกี่ยวโยงสัมพันธ์กันของคนในครอบครัว ระบบเครือญาติที่มีการทอผ้าไหม ด้วยมูลเหตุจูงใจให้เรียนรู้และสืบทอดทั้งความจำเป็นในการใช้เป็นเครื่องนุ่งห่ม เป็นวิถีชีวิตเดิมของบรรพบุรุษที่มีการสืบทอดกันมาหลายชั่วคน ตลอดจนสังคมและประเพณีท้องถิ่นผ่านกระบวนการของครอบครัวและชุมชน^{๒๐๘}

^{๒๐๑} สัมภาษณ์ นางสมัย ศาลางาม, สมาชิก, ๒๑ ตุลาคม ๒๕๕๘.

^{๒๐๒} สัมภาษณ์ นางสุนันทา ใจมั่น, สมาชิก, ๒๓ ตุลาคม ๒๕๕๘.

^{๒๐๓} สัมภาษณ์ นางสาวลล สุดาปิ่น, ประธานกลุ่มฯ, ๒๑ ตุลาคม ๒๕๕๘.

^{๒๐๔} สัมภาษณ์ นางบัวพันธ์ กระแสจันทร์, รองประธานกลุ่มฯ, ๒๒ ตุลาคม ๒๕๕๘.

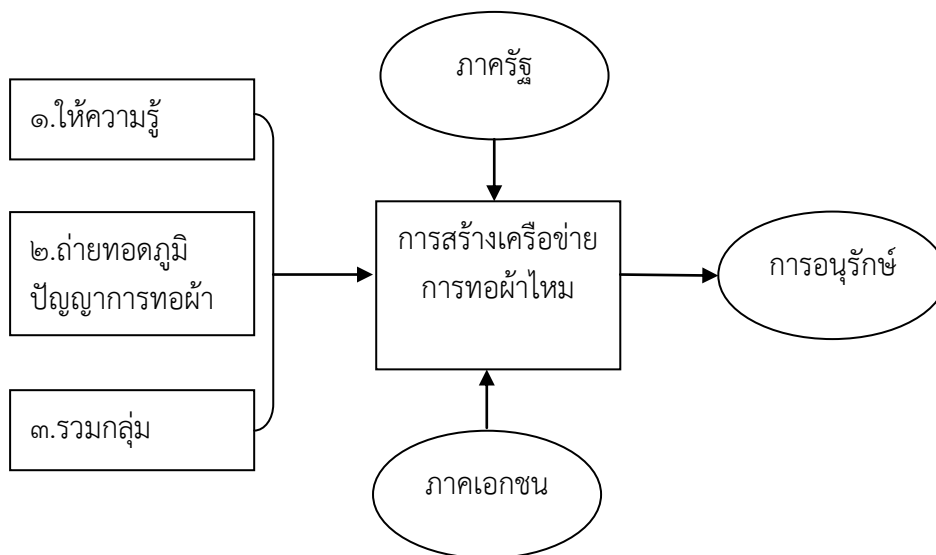
^{๒๐๕} สัมภาษณ์ นางวันเพ็ญ ขวัญจำ, รองประธานกลุ่มฯ, ๒๓ ตุลาคม ๒๕๕๘.

^{๒๐๖} สัมภาษณ์ นางเฉลา ภูมิสุข, เลขานุการ, ๒๑ ตุลาคม ๒๕๕๘.

^{๒๐๗} สัมภาษณ์ นางกษม หลินโนนแดง, ผู้ช่วยเลขานุการ, ๒๒ ตุลาคม ๒๕๕๘.

^{๒๐๘} สัมภาษณ์ นางสาววิศรา บุญใส, เหม่ญญิก, ๒๑ ตุลาคม ๒๕๕๘.

แผนภูมิขั้นตอนการอนุรักษ์ภูมิปัญญาการทอผ้าไหม

จากแผนภูมิข้างต้นแสดงให้เห็นว่าภูมิปัญญาการทอผ้าไหมของกลุ่มทอผ้าไหมบ้านต๋อนาหนองไผ่ ตำบลนาหนองไผ่ อำเภอชุมพลบุรี จังหวัดสุรินทร์ นั้นมีการอนุรักษ์ภูมิปัญญาการทอผ้าโดยมีการให้ความรู้กับผู้คนในชุมชน ได้แก่ ลูกหลาน หรือผู้ที่มีความสนใจตลอดจนการรวมกลุ่มกันของคนในชุมชนเพื่อพัฒนาการทอผ้าไหมให้เป็นที่ต้องการของคนในชุมชนและตลาด ทำให้สามารถผลิตผ้าไหมเชิงพานิชย์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยได้รับการสนับสนุนจากทางภาครัฐและภาคเอกชน

๔.๔ ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะที่มีต่อกลุ่มทอผ้าไหมบ้านต๋อนาหนองไผ่ ตำบลนาหนองไผ่ อำเภอชุมพลบุรี จังหวัดสุรินทร์

ปัญหาที่พบ ได้แก่

๑) เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร หน่วยงานภาคี ขาดความเข้าใจ ขาดการประสานงานเชื่อมโยงแบบบูรณาการ ทำให้การปฏิบัติงานไม่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน

๒) เจ้าหน้าที่ขาดความรู้ ทักษะ ในการดำเนินงานส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน (การจัดทำโครงการเพื่อเสนอขอรับการสนับสนุนงบประมาณ ความรู้เกี่ยวกับปัจจัยการผลิต การตลาด ฯลฯ จากหน่วยงานภาคี)

๓) เจ้าหน้าที่ขาดความรู้ความเข้าใจและตระหนักในบทบาทหน้าที่

๔) เจ้าหน้าที่มีบทบาทและภารกิจมาก ทำให้การดำเนินการส่งเสริมไม่ครอบคลุม
เต็มศักยภาพ จึงให้การดำเนินงานส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนในบทบาทภารกิจกิจหน่วยงาน ไม่เป็นไป
อย่างประสิทธิภาพ

๕) งบประมาณมีจำกัด ทำให้การส่งเสริมสนับสนุน ไม่มีการติดตามงาน จึงขาด
ความต่อเนื่อง หรือส่งเสริมสนับสนุนไม่ตรงตามความต้องการของกลุ่ม

๖) การบันทึกข้อมูลวิสาหกิจชุมชน ระบบสารสนเทศประมวลผลคลาดเคลื่อนจาก
ความจริง

๗) การประเมินศักยภาพฯ เจ้าหน้าที่ ยังขาดทักษะและงบประมาณในการออก
ประเมินศักยภาพร่วมกับหน่วยงานภาคี

ข้อเสนอแนะมีดังต่อไปนี้ คือ

๑) สนับสนุนความรู้ความเข้าใจ ทักษะ วัสดุ อุปกรณ์ งบประมาณให้เหมาะสมกับ
งาน

๒) ถ่ายทอดความรู้ให้แก่เกษตรกร/เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบ

๓) มอบหมายภารกิจและกระตุ้นเจ้าหน้าที่ฯ ระดับตำบลให้มีความสำคัญ

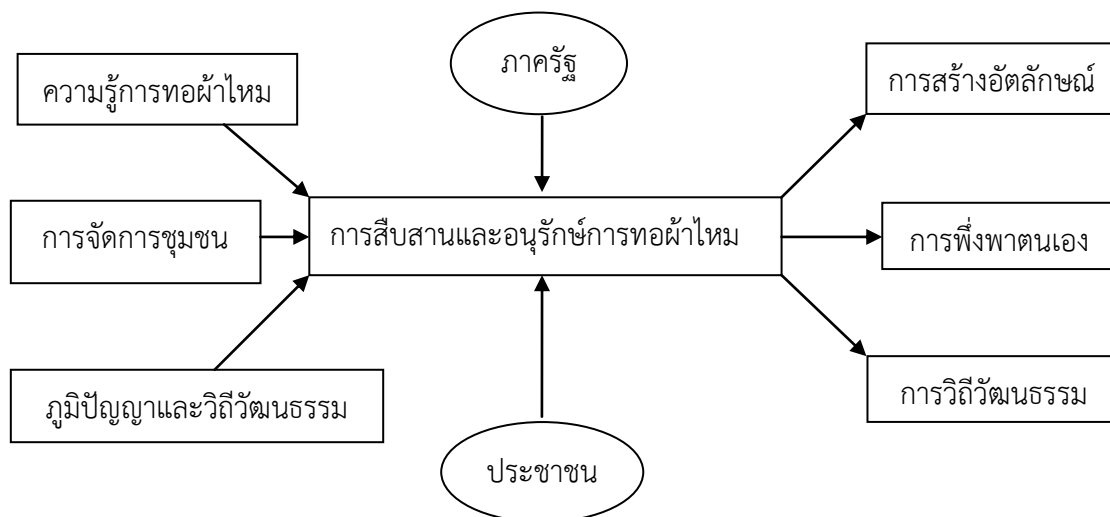
๔) จัดการดำเนินงานส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนในบทบาทภารกิจกิจหน่วยงานที่
เหมาะสม และให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

๕) พัฒนาระบบสารสนเทศให้สามารถประมวลผลได้ครอบคลุมทุกด้าน

๖) ประสานความร่วมมือจากหน่วยงานภาคีระดับประเทศ จนถึงระดับพื้นที่

๗) ประชาสัมพันธ์ สร้างความรู้ความเข้าใจให้แก่ผู้เกี่ยวข้อง

๔.๕ องค์ความรู้จากการวิจัย

แผนภูมิองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

จากแผนภูมิข้างต้นแสดงให้เห็นว่าภูมิปัญญาการทอผ้าไหมของบ้านดู่หนองไผ่นั้นเกิดจากการเรียนรู้ของบรรพบุรุษและมีการสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่น ดังนั้น หากจะมีการสืบสานและอนุรักษ์การทอผ้าไหมให้คงอยู่ต่อไป ต้องมีการร่วมมือกันทั้งภาครัฐและภาคประชาชนจึงจะเกิดการสืบทอดและการพึ่งพาตนเองอย่างแท้จริง

จากการศึกษาการวิจัยเรื่อง “การอนุรักษ์และพัฒนาภูมิปัญญาการทอผ้าไหมของกลุ่มทอผ้าไหม บ้านดู่หนองไผ่ ตำบลนาหนองไผ่ อำเภอชุมพลบุรี จังหวัดสุรินทร์” สามารถสรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย ดังนี้

๑. ควรเลือกเส้นไหมเส้นเล็กทอ เพราะมีน้ำหนักเบา เส้นไหมละเอียด และสวมใส่สบายไม่ร้อน
๒. การย้อมสีไหม ควรแยกภาชนะการย้อมสี เพื่อป้องกันสีผสมกัน
๓. อุณหภูมิของน้ำต้มสีย้อมไหมต้องรักษาอุณหภูมิความร้อนให้สม่ำเสมอ
๔. การทอผ้าไหมลายยกดอกต้องทอให้แน่นลวดลายมีความเท่ากันสม่ำเสมอจะทำให้มีความสวยงาม
๕. การทอผ้าไหมลายยกดอก ต้องหมั่นเรียนรู้และฝึกทักษะความชำนาญ เพื่อให้ได้ลวดลายที่ต่อเนื่อง และสม่ำเสมอ
๖. ไม่ควรใช้ผงซักฟอกล้างย้อมสีไหม
๗. ควรมีการพัฒนาลวดลายและรูปแบบของผ้าไหม ให้เป็นไปตามความต้องการของผู้บริโภค

บทที่ ๕

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การอนุรักษ์และพัฒนาภูมิปัญญาการทอผ้าไหมของกลุ่มทอผ้าไหมบ้านดู่นาหนองไผ่ ตำบลนาหนองไผ่ อำเภอชุมพลบุรี จังหวัดสุรินทร์” เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งมีวัตถุประสงค์ของการวิจัย ๓ ประการ คือ

๑) เพื่อศึกษาภูมิปัญญาการทอผ้าไหมของกลุ่มทอผ้าไหมบ้านดู่นาหนองไผ่ ตำบลนาหนองไผ่ อำเภอชุมพลบุรี จังหวัดสุรินทร์

๒) เพื่อศึกษาแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาภูมิปัญญาการทอผ้าไหมของกลุ่มทอผ้าไหมบ้านดู่นาหนองไผ่ ตำบลนาหนองไผ่ อำเภอชุมพลบุรี จังหวัดสุรินทร์

๓) เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคที่มีต่อการอนุรักษ์และพัฒนาการทอผ้าไหมของกลุ่มทอผ้าไหมบ้านดู่นาหนองไผ่ ตำบลนาหนองไผ่ อำเภอชุมพลบุรี จังหวัดสุรินทร์ ทั้งนี้ สามารถสรุปผลการวิจัย ดังนี้

มูลเหตุจูงใจให้เรียนรู้การทอผ้าไหม ชาวบ้านดู่นาหนองไผ่เรียนรู้การทอผ้าไหม ด้วยมูลเหตุเพื่อทอผ้าไว้ใช้ในครอบครัวทั้งเป็นเครื่องนุ่งห่มชายหญิง และเป็นองค์ประกอบตาม ประเพณีท้องถิ่น อาทิ การแต่งงาน งานบวช งานกฐิน หรือแม้แต่งานศพในอดีตผ้าไหมจึงมีความ จึงเป็นในการดำรงชีวิตของชาวบ้าน นอกจากนี้การทอผ้าไหมยังเพื่อต้องการได้รับการยอมรับของ สังคมอันแสดงถึงความเป็นหญิงที่มีความพร้อมสามารถเป็นแม่บ้านแม่เรือนอันจะนำไปสู่แบบ อย่างที่ดีของลูกหลาน ในตระกูลต่อไปแสดงถึงการเป็นหญิงที่สมบูรณ์นั่นเอง และมูลเหตุจูงใจสุดท้ายให้ เรียนรู้การทอผ้าไหม คือ การทอผ้าเป็นหน้าที่ของผู้หญิงที่สืบทอดมาเป็นเวลายาวนานที่ไม่อาจ ปฏิเสธได้

วิธีการเรียนรู้ บ้านดู่นาหนองไผ่เรียนรู้การทอผ้าไหมด้วย,วิธีการลงมือทำจริง ตามกระบวนการทางครอบครัวและสังคม การที่เห็นพ่อแม่ทอผ้าได้ช่วยหยิบจับในขั้นตอนต่างๆ ด้วยจากสิ่งง่ายๆ ไปหาสิ่งยากแบบค่อยเป็นค่อยไปตามความสามารถหรือวุฒิภาวะของบุตรหลาน และการได้สัมผัสอยู่เป็นประจำด้วยกิจวัตรประจำวันของครอบครัว ไม่มีหลักสูตรการเรียนการสอน ที่แน่นอนแต่เป็นวิถีชีวิตที่ซึมซับจากพ่อแม่ทำไปด้วยกัน เจอปัญหาที่ซักถามแก้ไขไปพร้อมๆ กัน นอกจากนี้ยังมีวิธีเรียนรู้ การลอกเลียนแบบ ได้เห็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิตการประพฤติ ปฏิบัติของพ่อแม่ ปู่ ย่า ตา ยาย หรือการหยิบยืมตัวอย่างผ้ามาลอกเลียนแบบ การบอกเล่า แม่จะ คอยบอกคอยสอนลูกสาวว่าอะไรควรทำไม่ควรทำเกี่ยวกับการทอผ้าไหม เช่น การบอกให้ไป เตรียมการฟอกไหมด้วยการเผาเปลือกนุ่น ผักขมหนามแห้ง และใบกล้วยแห้ง เพื่อเอาชี้เข้าไป กรองเอาน้ำต้มฟอกไหม หรือการสาวไหมใช้ไฟอ่อนและร้อนขนาดไหนจึงจะทำให้เส้นไหมสวย ถ้า ร้อนมากจะทำให้ไหมตึงไม่ขึ้นเพราะฟัก

ไหมเปียกมากทำให้ตั้งไม้ขึ้นต้องแก้ไขด้วยการเติมน้ำเย็น และละไฟให้อ่อนลง หรือเลี้ยงไหมในช่วงเวลาใดจึงจะเหมาะสม เป็นต้น องค์ความรู้เหล่านี้ได้ผ่าน การเลือกสรร กลั่นกรอง และสั่งสมจากประสบการณ์ของคนรุ่นก่อนรวมถึงเรื่องของความเชื่อ เช่น วันพระไม่ให้ย้อมไหม ไม่ตัดหูวันอังคาร หรือจะเริ่มทำอะไรเกี่ยวกับไหมให้ทำก่อนเพล และมี งานศพในหมู่บ้านก็จะหยุดงานทอผ้าไหมความเชื่อไม่มีเหตุผลแต่ก็เป็นกฎเกณฑ์ควบคุมสังคมที่ เป็นจารีตควรปฏิบัติของชาวบ้าน การไม่ให้ทำงานหากมีงานศพในหมู่บ้าน อาจจะเป็นกลไกให้ ช่วยเหลือกันเวลามีโศกเศร้าก็เป็นได้เป็นสิ่งที่ลูกหลานควรยึดถือ ความเชื่อบางอย่างก็แปร เปลี่ยนไปตามการเปลี่ยนแปลงทางสังคม การลองผิดลองถูก ล้วนมากเป็นการเรียนรู้เรื่องของการใช้สี ธรรมชาติ ด้วยการทดลองใช้ไม้ที่มีในท้องถิ่นนำมาย้อมไหม เพื่อค้นหาสีของไม้ชนิดต่างๆ เช่น ใบทุกวาง ใบเพกา เปลือกทม เปลือกสมอ เปลือกคร้อ เป็นต้น

ผู้สอน การเรียนรู้ทอผ้าไหมเกิดจากกระบวนการทางครอบครัวด้วยวิธี ทางธรรมชาติ พ่อแม่ ย่า ยาย เป็นผู้มีบทบาทโดยตรงในการผู้สอนบุตรหลานให้ทอผ้าไหม พ่อแม่ ทอผ้าลูกก็จะได้สัมผัสกับการทอผ้าซึมซับความรู้โดยตั้งใจและไม่ตั้งใจก็ได้ เป็นการถ่ายทอดผ่าน ระบบเครือญาติ การทอผ้าส่วนใหญ่จะเป็นคนในครอบครัวที่คอยช่วยเหลือกัน เมื่อมีความรู้ในครอบครัวระดับหนึ่งแล้วก็จะแสวงหาความรู้จากครอบครัวด้วยการซักถามจากผู้มีประสบการณ์ในหมู่บ้าน เดียวกันเพิ่มเติมทักษะใหม่ๆ ให้มากขึ้น เป็นต้น

เนื้อหาที่เรียนรู้ บ้านดู่นาหนองไผ่เริ่มการเรียนรู้การทอผ้าไหมจากการปลูก หม่อนเลี้ยงไหม การสาวไหม เพราะเบื้องต้นต้องใช้เส้นไหมที่เลี้ยงเองเป็นวัตถุดิบควบคุมไปกับการ ทอผ้าไหม ซึ่งผ้าที่ทอส่วนใหญ่จะเป็นผ้าที่จำเป็นต้องใช้ในชีวิตประจำวันโดยผ้าแต่ละประเภทจะมีท นาทต่างกัน เช่น หมอนซิด ผ้าห่ม ผ้าขาวม้าเป็นผ้าถักสำหรับชาย ผ้าเหยียบ (ผ้าลายลูกแก้ว) เป็นผ้าถักสำหรับหญิง ผ้าควบ (ผ้าหางกระรอก) เป็นผ้าสำหรับนุ่งบวชนาค และใช้งานศพ ผ้า โสร่งเป็นผ้านุ่งผู้ชาย ผ้าซิ่นมัดหมี่เป็นผ้านุ่งผู้หญิง เป็นต้น นอกจากนั้นยังต้องเรียนรู้เรื่องสีธรรมชาติ ซึ่งในอดีตมีการใช้สีจากพืชไม่มาก เช่น ขนุนให้สีเหลือง มะเกลือให้สีดำ เขให้สีส้ม และครั่ง ให้สีแดง ส่วนสีเคมียังมีพัฒนาการไม่มากจำนวนสีจึงมีน้อยส่วนใหญ่เป็นแม่สีนำไปผสมสีเอง ประกอบ กับการทอผ้าไหมในอดีตนั้นไม่นิยมสีสดฉูดฉาดและผ้าแต่ละผืนใช้สีไม่มากเพราะจะทำไว้เพื่อใช้เอง

การพัฒนาและการสร้างสรรค์ผลงาน

แนวคิดในการพัฒนาสร้างสรรค์ผลงาน การทอผ้าไหมต้องพัฒนาตามสังคมที่เปลี่ยนไป เปลี่ยนจากการทอเพื่อใช้อย่างเดียวเป็นเพื่อขาย คุณภาพและมาตรฐานจึงจำเป็นต้องพัฒนา เช่น สีไม่ตก หาลายที่เป็นเอกลักษณ์ พัฒนารูปแบบและลวดลายให้หลากหลายมากยิ่งขึ้น

๑. วิธีการพัฒนา การฝึกอบรมผ่านกระบวนการกลุ่มด้วยวิทยากรเพิ่มเติม เทคนิคการฟอกการย้อมประยุกต์เข้ากับวิวัฒนาการวัสดุอุตสาหกรรมไปพร้อม ๆ กัน นอกจากนี้ การรวมกลุ่มยัง

สะดวกแก่การส่งเสริมและสนับสนุนในด้านต่างๆ ของภาครัฐ การศึกษาดูงานนอกสถานที่การได้เรียนรู้กับเครือข่ายอื่นทำให้นำมาประยุกต์ในผลงานของชาวบ้านได้ การประกวดผ้าไหมทำให้ชาวบ้านมีความพยายามที่จะพัฒนาฝีมือและคิดค้นลวดลายอยู่ตลอดเวลา และวิธีการสุดท้ายของการพัฒนาการทอผ้าไหม คือ การได้สอนคนอื่นโดยเฉพาะในท้องถิ่นที่มีวัฒนธรรมต่างกันจะทำให้เกิดการประยุกต์ทั้งรูปแบบและลวดลายได้เป็นอย่างดี

๒. ผลของการพัฒนา ทำให้ผ้าไหมของชาวบ้านดუნาหนองไผ่ได้รับการยอมรับ และจำหน่ายได้มากขึ้นเรื่อยๆ ได้รับรางวัลเกี่ยวกับผ้าไหมจำนวนมากทั้งในระดับภูมิภาคและระดับชาติ

การสืบทอดการทอผ้าไหม

๑) มูลเหตุจูงใจให้สืบทอดการทอผ้าไหม ชาวบ้านดუნาหนองไผ่มีมูลเหตุจูงใจให้สืบทอดการทอผ้าไหมเพราะการทอผ้าทำให้เกิดรายได้และเป็นอาชีพที่เหมาะสมกับชาวบ้าน ผู้ชายให้การยอมรับว่าเป็นอาชีพมีใช้งานในหน้าที่ของผู้หญิงอย่างเดียว ในขณะที่ยังมีความจำเป็นที่ต้องใช้ผ้าไหมของชาวบ้านยังนิยมอยู่ แม้ว่าจะมีเสื้อผ้าที่หลากหลายตามสมัยนิยม แต่ชาวบ้านยังสวมใส่ผ้าชิ้นมัดหมี่ที่ทอเอง และงานประเพณี เช่น แต่งงานยังใช้ผ้าไหมเป็นเครื่องสมา งานบวชยังให้นาคนุ่ง ผ้าคลุม (ผ้าไหมหางกระรอก) ที่แม่ทอหรือจัดหามาให้นุ่งเข้าโบสถ์ บุญกฐินยังมีการใช้ไหมใส่หอกฐิน แม้ว่าจะยังคงมีการเลี้ยงไหมน้อยลงมากก็ยังยึดถือตามประเพณีนิยมหากไม่มีไหมก็ซื้อไหม หรือใช้ผ้าที่ทอเสร็จแล้วใส่แทนสำหรับผู้ที่ไม่ได้เลี้ยงไหม

นอกจากมูลเหตุจูงใจที่กล่าวมาข้างต้นแล้วยังมีความภาคภูมิใจที่ผ้าไหม ได้กลายเป็นสัญลักษณ์ทางสังคมของบ้านดუნาหนองไผ่ และเป็นเอกลักษณ์ที่สร้างชื่อเสียงให้เป็นที่รู้จักของคนทั่วไปทั้งในประเทศและต่างประเทศ และเป็นภูมิปัญญาที่เพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจให้กับท้องถิ่นอันจะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตของชาวบ้านให้ดีขึ้นตามไปด้วย

๒. วิธีการสืบทอด การสืบทอดการทอผ้าไหมของชาวบ้านดუნาหนองไผ่มีบางวิธีที่คล้ายกับการเรียนรู้และบางวิธีที่แตกต่างกันออกไป ดังนี้

การลงมือทำจริง เป็นวิธีการเดียวกับการเรียนรู้โดยเฉพาะลูกหลานได้ทำไปด้วยกันตามระดับความสามารถของแต่ละคน การทอผ้าไหมเป็นอาชีพที่ไม่สามารถทำคนเดียวได้ ในบางขั้นตอนต้องอาศัยคนช่วยหยิบช่วยจับ ฉะนั้นลูกหลานหรือสมาชิกในครอบครัวจึงเป็นบุคคลด่านแรกที่ถูกเรียกใช้อยู่เป็นประจำ การได้สัมผัสอย่างต่อเนื่องทั้งที่ตั้งใจและไม่ตั้งใจเกิดการสะสมก็จะทำให้ทอผ้าได้ และชักถามไปด้วยเมื่อมีปัญหา

การทำตัวเป็นแบบอย่าง คือ การทอผ้าอย่างต่อเนื่องและยังเป็นการทอเพื่อขายจะทอเป็นจำนวนมากในแต่ละปีทำหลายหูก รายได้และฐานะทางครอบครัวจะเป็นตัวอย่างให้กับเยาวชนและเพื่อนบ้านเป็นสิ่งกระตุ้นให้เกิดการอยากเรียนรู้การทอผ้าไหม จากนั้นก็สืบทอด วิธีการทอให้เพื่อพัฒนาเป็นอาชีพของคนรุ่นต่อไป

การรวมกลุ่มเป็นอีกวิธีการหนึ่งในการสืบทอดการทอผ้าไหมของชาวบ้านดู่หนาหนองไผ่ และเป็นที่ยินยอมของชาวบ้านไม่ว่าจะทำอะไรต้องให้รวมกลุ่มไว้ก่อน การทอผ้าไหมก็เช่นกันจะเห็นได้จากมีกลุ่มเกี่ยวกับการทอผ้าไหมของบ้านดู่หนาหนองไผ่ที่เป็นเครือข่ายกัน เป็นศูนย์กลางของการพัฒนาและประสานงานเครือข่ายผ้าไหม การรวมกลุ่มง่ายต่อการพัฒนา ส่งเสริมและสนับสนุนการจัดตลาด งานออกร้านที่รัฐบาลจัดขึ้น ภายใต้โครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) ในที่ต่างๆ อีกด้วย การเป็นวิทยากร โดยเฉพาะนางสาวรวล สุดาปัน เป็นผู้ทรงภูมิปัญญาที่มีความสามารถในการถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับการทอผ้าไหม ได้รับเชิญให้เป็นวิทยากรทั้งในและนอกพื้นที่อยู่เป็นประจำ ทั้งนี้ยังเป็นการขยายเครือข่ายทางภูมิปัญญาให้กว้างขวางออกไป

๓. ผู้รับการสืบทอด สมาชิกในครอบครัวจะเป็นผู้รับการสืบทอดโดยตรง ส่วนใหญ่จะเป็นบุตรหลาน เพราะการได้เห็นและสัมผัสอยู่เป็นประจำผ่านกระบวนการทางครอบครัว ชาวบ้านสมาชิกกลุ่มทอผ้าไหม ตลอดจนนิสิตนักศึกษาและผู้สนใจทั่วไปที่ต้องการเรียนรู้การทอผ้าไหมก็สามารถสืบทอดให้ได้

๔. เนื้อหาที่สืบทอด ในส่วนของการสืบทอดเนื้อหาส่วนใหญ่เป็นเรื่องของวิธีการ หรือขั้นตอนการทอผ้าไหม ตั้งแต่การเลือกไหม การฟอก ย้อม การมัดหมี่ และขั้นตอนการทอผ้าไหม ส่วนประเภทผ้าที่ทอ เน้นการทอผ้าเศรษฐกิจ ได้แก่ ผ้าไหมมัดหมี่ ผ้าขึ้นหัวแดงตีนแดง ผ้าเกล็ดเต่า ผ้าสไบคลุมไหล่ ผ้าพื้นเรียบสีธรรมชาติ เป็นต้น ส่วนการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมมีค่อนข้างน้อย ที่ยังทำอยู่จากจำนวนผู้ทรงภูมิปัญญาด้านการทอผ้าไหม ๒๕ คน มีผู้ปลูกหม่อนเลี้ยงไหมเอง จำนวน ๘ คน จะซื้อไหมจากนอกพื้นที่เป็นส่วนใหญ่ ผิดจากอดีตที่เรียนรู้มาจากพ่อแม่ที่มีการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมควบคู่กับการทอตลอดมา

การย้อมสี สีธรรมชาติ มีการคิดค้นมากกว่าที่เรียนรู้จากแม่ มีการใช้พืชพันธุ์ไม้ในท้องถิ่นมากขึ้น เช่น ใบหูกวางให้สีเขียวขี้ม้า เปลือกค้อให้สีน้ำตาล ดันอดให้สีกะปิ เปลือกทมให้สีชมพู ใบเพกาให้สีเขียวแก่ เป็นต้น ส่วนสีเคมีมีสีหลากหลายเลือกได้ตามชอบ

เทคนิคการย้อม ความรู้ใหม่ที่ต้องสืบทอดการย้อมต้องต้มในน้ำเดือดนาน ถึง ๖๐ นาที แล้วล้างด้วยน้ำสะอาดหลายน้ำจนกระทั่งไม่มีสีตกให้เห็นในน้ำที่ล้างจึงจะทำให้สีของผ้าไหมไม่ตกสี นอกจากนี้ยังต้องประยุกต์ใช้กับวัสดุอื่นเพื่อให้สีเสมอกัน เช่น น้ำยาฟอกสี น้ำยาสี และผงลื่น เป็นต้น พัฒนาการด้านวัสดุอุปกรณ์ที่เพิ่มความสะดวกให้กับชาวบ้านตามยุคสมัยที่เปลี่ยนไป

กระบวนการเรียนรู้และสืบทอดการทอผ้าไหมของผู้ทรงภูมิปัญญาด้านการทอผ้าไหม เป็นไปด้วยวิธีการธรรมชาติเกี่ยวโยงสัมพันธ์กันของคนในครอบครัว ระบบเครือญาติที่มีการทอผ้าไหมด้วยมูลเหตุจูงใจให้เรียนรู้และสืบทอดทั้งความจำเป็นในการเป็นเครื่องนุ่งห่ม เป็นวิถีชีวิตเดิมของบรรพบุรุษที่มีการสืบทอดกันมาหลายชั่วคน ตลอดจนสังคมประเพณีท้องถิ่น ผ่านกระบวนการของครอบครัวและชุมชน

ปัญหาอุปสรรคที่มีต่อกลุ่มทอผ้าไหมบ้านดู่นาหนองไผ่ ตำบลนาหนองไผ่ อำเภอลำลูกเกด จังหวัดสุรินทร์

ปัญหา

๑. เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร หน่วยงานภาคี ขาดความเข้าใจ ขาดการประสานงานเชื่อมโยง แบบบูรณาการทำให้การปฏิบัติงานไม่เป็นไปในทางทิศเดียวกัน

๒. เจ้าหน้าที่ขาดความรู้ ทักษะ ในการดำเนินงานส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน เช่น การจัดทำโครงการเพื่อเสนอขอรับการสนับสนุน งบประมาณ ความรู้ ปัจจัยการผลิต การตลาด การสนับสนุนจากหน่วยงานภาคี เป็นต้น

๓. เจ้าหน้าที่ขาดความรู้ความเข้าใจและตระหนักในบทบาทหน้าที่ตาม พรบ.

๔. เจ้าหน้าที่มีบทบาทภารกิจมากทำให้ดำเนินการส่งเสริมไม่ครอบคลุมเต็มศักยภาพ จึงให้งานดำเนินงานส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนในบทบาทภารกิจของหน่วยงานเลขานุการฯ ไม่เป็นประสิทธิภาพ

๕. งบประมาณมีจำกัด ทำให้การส่งเสริมสนับสนุน ไม่มีการติดตามงานจึงขาดความต่อเนื่อง หรือส่งเสริมสนับสนุนไม่ตรงตามความต้องการของกลุ่ม

๖. การบันทึกข้อมูลวิสาหกิจชุมชน ระบบสารสนเทศประมวลผลคลาดเคลื่อนจากความจริง

๗. การประเมินศักยภาพฯ เจ้าหน้าที่ยังขาดทักษะและงบประมาณในการออกประเมินศักยภาพร่วมกับหน่วยงานภาคี

๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง การอนุรักษ์และพัฒนาภูมิปัญญาการทอผ้าไหมของกลุ่มทอผ้าไหมบ้านดู่นาหนองไผ่ ตำบลนาหนองไผ่ อำเภอลำลูกเกด จังหวัดสุรินทร์ สามารถทำให้ทราบว่า กระบวนการทอผ้ามีหลายขั้นตอน เริ่มตั้งแต่การหาวัตถุดิบคือการปลูกหม่อนเลี้ยงไหม ผ้าไหมจะดีหรือไม่ ขั้นตอนนี้ก็สำคัญเพราะถ้าไหมดีมีคุณภาพก็จะทำให้ผ้ามีคุณภาพไปด้วย การสาวไหมต้องใช้เทคนิคในการสาวให้มีเส้นสม่ำเสมอ เพื่อความสวยงามของผืนผ้า จากนั้น ก็จะมีการฟอกไหม การย้อมสีและการมัดหมี่ เพื่อให้ได้ผ้าไหมที่เป็นลาย กว่าจะได้ผ้าไหมแต่ละผืนใช้เวลายาวนานมาก ถ้าจะรวมถึงการปลูกหม่อนเลี้ยงไหม ทุกขั้นตอนต้องได้รับการเรียนรู้มาเป็นอย่างดีจึงจะเกิดทักษะและความชำนาญ ในความยากลำบากของการทอผ้า ทำให้เกิดผลงานที่ทรงคุณค่ายิ่ง สิ่งเหล่านี้ถ้าขาดการสืบทอดต่อไปยังคนรุ่นหลังก็จะทำให้สูญหายไป

การทอผ้ามีความสำคัญต่อวิถีชีวิตของคนในสังคม ดังนี้

๑) เพื่อสนองต่อความจำเป็นพื้นฐานของการดำรงชีวิต สำหรับนุ่งห่ม ใช้ในพิธีกรรมต่างๆ เช่น การเกิด บวช แต่งงาน เข้าพรรษา งานกุฐิน บุญผ้าป่า เป็นต้น

๒) เป็นเครื่องแสดงถึงฐานะ เช่น ผู้คนทั่วไปอาจนิยมนุ่งผ้าฝ้าย เพราะกรรมวิธีในการทอตลอดจนการดูแลรักษาง่าย เหมาะกับการใช้ในงานภาคเกษตร เป็นต้น ส่วนข้าราชการจะใช้ผ้าไหม ซึ่งมีการทอที่ประณีตสวยงาม

๓) เพื่อแสดงถึงการแบ่งหน้าที่ระหว่างหญิงชาย หลังจากทำนา ส่วนใหญ่ชาวชนบท ที่เป็นหญิง เมื่อว่างจากการทำนาแล้วจะทอผ้า ส่วนชายจะจัดเตรียมเครื่องมือและเครื่องใช้ในการทำนาและการทอผ้า หญิงทอผ้า มัดหมี่ ผู้ชายทำก่ ทำกง ทำไม้คาน กระดัง เป็นต้น

ในขณะที่ผ้า ผู้หญิงและสังคมมีส่วนเกี่ยวข้องอย่างยากที่จะแยกออกจากกัน การทอผ้าจึงเป็นสัญลักษณ์ที่จะนำผู้หญิงไปสู่พิธีกรรม ผ่านภาวะในช่วงวัยต่างๆ ของชีวิต และการทอผ้าเป็นกระบวนการขัดเกลาทางสังคม หรือเป็นกลไกทางวัฒนธรรมอีกอย่างหนึ่งที่มีประสิทธิภาพที่สุดที่จะเตรียมผู้หญิงตั้งแต่วัยเยาว์ เพื่อเป็นผู้หญิงที่สมบูรณ์ตามแบบที่สังคมและวัฒนธรรมคาดหวังไว้ ส่วนผ้าเป็นสื่อสัญลักษณ์ ถ่ายทอดผ่านเส้น สี และลวดลาย มีความหมายต่อการจัดระเบียบทางสังคม โครงสร้างความคิดและอุดมการณ์ของสังคม ลวดลายที่ปรากฏอยู่บนผืนผ้าเป็นความยิ่งใหญ่แห่งสีสันของวัฒนธรรม ที่สืบทอดโดยผู้หญิง ด้วยเหตุนี้ ลวดลายผ้าจึงเป็นคลังความรู้ที่สำคัญของผู้หญิงและเป็นพฤติกรรมขั้นสูงสุดของเพศหญิง ซึ่งความรู้และพฤติกรรมการถักทอนี้จะนำผู้หญิงไปสู่การบรรลุอุดมการณ์ของสังคม ในการสร้างตนเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ของสังคม อันนำมาซึ่งสิทธิและอำนาจเหนือมนุษย์ผู้ไม่สมบูรณ์อื่นๆ ดังนั้น ลวดลายผ้าจึงประกอบด้วยคุณค่าและอุดมการณ์ทางสังคมของบุคคลผู้หนึ่งเข้าไปเกี่ยวข้องด้วย โดยเฉพาะการเป็นเครื่องมือของผู้หญิงที่จะก้าวไปสู่จุดเริ่มต้นของการสร้างคุณค่าของตน และการเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ของสังคม ผ่านการแต่งงาน ความสัมพันธ์ระหว่างถิ่นฐานหลังแต่งงานและการสืบทอดมรดกที่เพศหญิงเป็นหลัก มีผลต่อการปฏิสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มผู้หญิง รวมทั้งการแลกเปลี่ยนความรู้เรื่องการทอผ้า ด้วยเหตุนี้ การตอบโต้ระหว่างอุดมการณ์และพฤติกรรมทางสังคมวางอยู่บนรากฐานของครอบครัวที่มีบ้านเป็นศูนย์กลาง ณ ที่ซึ่งความแตกต่างอยู่รวมกันได้ นั่นก็หมายถึงบ้านและการแต่งงานเป็นรากเหง้าทางความคิดอยู่บนขั้วบนแกนเดียวที่ปรากฏตนในรูปสัญลักษณ์บนผืนผ้า เป็นต้น

๕.๓ ข้อเสนอแนะของกลุ่มทอผ้าไหม บ้านดู่นาหนองไผ่ ตำบลนาหนองไผ่

อำเภอชุมพลบุรี จังหวัดสุรินทร์

๑. สนับสนุนความรู้ความเข้าใจ ทักษะ วัสดุ อุปกรณ์ งบประมาณให้เหมาะสมกับงาน โดยหน่วยงานในภาครัฐควรเป็นตัวหลักในการสนับสนุนดังกล่าว

๒. ถ่ายทอดความรู้ให้แก่ เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบ ได้แก่ การให้เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบเข้ามาเรียนรู้กระบวนการทอผ้าไหม บ้านดู่นาหนองไผ่ ตำบลนาหนองไผ่ อำเภอชุมพลบุรี จังหวัดสุรินทร์ เพื่อให้เกิดความเข้าใจในกระบวนการทำงานของกลุ่มทอผ้าไหมอย่างแท้จริง

๓. มอบหมายภารกิจและกระตุ้นเจ้าหน้าที่ฯ ระดับตำบลให้มีความสำคัญ เพราะว่าเจ้าหน้าที่ระดับตำบลเปรียบเหมือนผู้ที่อยู่ใกล้พื้นที่มากที่สุด หากเจ้าหน้าที่ระดับตำบลไม่มีองค์ความรู้และทำภารกิจไม่ต่อเนื่องอาจทำให้กิจกรรมของกลุ่มมีปัญหาได้

๔. ประสานความร่วมมือจากหน่วยงานภาคีระดับประเทศ จนถึงระดับพื้นที่ เนื่องจากผ้าไหมไทยเป็นที่รู้จักกันดีในตลาดโลก ดังนั้น การประสานงานกับภาคีเครือข่ายระดับประเทศและระดับท้องถิ่นจึงเป็นเรื่องที่สำคัญมาก เพราะจะสามารถสร้างตลาดใหม่ให้กับชุมชนได้เป็นอย่างดี

๕. ประชาสัมพันธ์ สร้างความรู้ความเข้าใจให้แก่ผู้เกี่ยวข้อง เนื่องจากกลุ่มทอผ้าไหมถือเป็นรัฐวิสาหกิจชุมชน ดังนั้น การประชาสัมพันธ์ให้คนในชุมชนและคนทั่วไปได้รับทราบถึงกิจกรรมดังกล่าว ย่อมจะทำให้ผู้คนอยากมีส่วนร่วมในกลุ่มมากยิ่งขึ้น

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

(๑) หนังสือ :

กรมศิลปากร. วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์ และภูมิปัญญาจังหวัดแพร่.

กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๒.

กรมศิลปากร. วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกสาร และภูมิปัญญา. ในข้อมูลผ้าจวนตานี

เอกสารอ้างอิง คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ. กรุงเทพฯ :

กรมศิลปากร, ๒๕๔๓.

กลุ่มทอผ้าพุมเรียง ตำบลพุมเรียง อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี. บันทึกภูมิปัญญาผลิตภัณฑ์

ผ้าไหมพุมเรียง. มปท, มปป.

เครือจิต ศรีบุญนาค, ปิ่นเพชร ชูทรงเดช, และวารุณี สุวรรณานนท์. สัมภาษณ์ :

ผ้านุ่งไหมชาวไทย เขมรสุรินทร์. สุรินทร์ :มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์, ๒๕๔๐.

ทบวงมหาวิทยาลัย. ลวดลายบนผืนผ้า สืบสานภูมิปัญญาไทย. กรุงเทพฯ : พรินต์โพร, ๒๕๔๑.

ทรงศักดิ์ ปรางวัฒนากุล และแพทรีเซีย ซีสมาน. ผ้าล้านนา ยวน ลื้อ ลาว. กรุงเทพฯ :

อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง, ๒๕๓๐.

นัฏฐภัทร จันทวิช. ผ้าและการแต่งกายในสมัยโบราณจากจิตรกรรมฝาผนังบนพระที่นั่งพุทไธสวรรค์

พระราชวังบวรสถานมงคล (วังหน้า). กรุงเทพฯ : อาทิตยโพรดักส์ กรุป, ม.ป.ป.

นวลอนงค์ ประทุมเนตร. อัตลักษณ์ลายผ้าสาเหตุกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจสังคม

และทางวัฒนธรรมจังหวัดร้อยเอ็ด.มหาสารคาม : ภาควิชาภาควัฒนธรรมศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๕๐.

บรรจง จากนั้น. การศึกษาลวดลายผ้าตีนจก อำเภอลอง จังหวัดแพร่. เชียงใหม่ :

ภาควิชาศิลปะไทย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๓๙. (อัดสำเนา)

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์. สำนักศิลปะและวัฒนธรรม. ผ้าไหมสุรินทร์. สุรินทร์ :

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์, มปป.

มหาวิทยาลัยศิลปากร. ผ้าทอพื้นเมืองในภาคอีสานในโครงการพัฒนาผ้าพื้นเมืองในทุกจังหวัด
ของประเทศ. มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๔๓.

มหาวิทยาลัยศิลปากร. ผ้าทอพื้นเมืองในภาคใต้. ในโครงการพัฒนาผ้าพื้นเมืองในทุกจังหวัด
ของประเทศ. มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๔๓.

มหาวิทยาลัยศิลปากร. ผ้าทอพื้นเมืองในภาคเหนือ. ในโครงการพัฒนาผ้าพื้นเมืองในทุกจังหวัด
ของประเทศ. มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๔๓.

วรารุช ullanันท์ และคณะ. ผลการวิจัยการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น : กรณีศึกษาผ้าไหม
กาบบัวบ้านบอน. อุบลราชธานี : มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี, ๒๕๔๙.

วิบูลย์ ลิ้มสุวรรณ. ผ้าไทย พัฒนาการทางอุตสาหกรรมและสังคม. กรุงเทพฯ :
อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง, ๒๕๓๐.

วิบูลย์ ลิ้มสุวรรณ. พจนานุกรมหัตถกรรมพื้นบ้านภาคเหนือ. กรุงเทพฯ : เลิฟแอนด์ลิฟเพรส, ๒๕๔๑.

วิสมัย มโนมัยพิบูลย์ และเพียว อุ่นศิริ. ผ้าขึ้นทอมือ : วัฒนธรรมสิ่งทอที่ควรอนุรักษ์ของไทย.
กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, ๒๕๓๘.

ศิริ ผาสุก, อัจฉรา ภาณุรัตน์, และเครือจิต ศรีบุญนาท. สุรินทร์มรดกโลกทางวัฒนธรรม
ในประเทศไทย. สุรินทร์ : ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดสุรินทร์ ชมรมหัตถกรรมพื้นบ้านไทย,
๒๕๓๖.

ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดแพร่ โรงเรียนนารีนรัตน์. ผ้าทอตีนจกเมืองลอง.แพร่ :
โรงพิมพ์เมืองแพร่การพิมพ์, ๒๕๓๘.

ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดแพร่ สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคเหนือ เล่มที่ ๘, ๒๕๔๒.

สำนักงานปลัดกระทรวงวัฒนธรรม. ผ้าไทย สายใยจากอดีตสู่ปัจจุบัน ก้าวทันสู่โลกอนาคต
ในเอกสารประกอบการประชุมวิชาการ. ๑๙ - ๒๐ เมษายน ๒๕๕๐. โรงแรมรอยัลซิตี้,
กรุงเทพฯ : สำนักงานปลัดกระทรวงวัฒนธรรม, ๒๕๕๐.

สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดนครราชสีมา, ชัยภูมิ, บุรีรัมย์ และสุรินทร์. ตำนานผ้าไหมลาย
เอกลักษณ์นครชัยบุรีรินทร์. ม.ป.ท., ๒๕๕๓.

สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดสุรินทร์. กลุ่มงานส่งเสริมการพัฒนาชุมชน.

ผ้าไหมชาติพันธุ์เขมรสุรินทร์ในโครงการส่งเสริมการจัดทำภูมิปัญญาผ้าไหมย้อมสีธรรมชาติ
ของชาติพันธุ์สุรินทร์. สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดสุรินทร์, กรุงเทพฯ :
อาทิตย์โปรดักส์ กรุป, ๒๕๕๓.

สำนักงานมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม. ยกเลิกและกำหนดมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน
ผ้ากาบบัว ฉบับที่ ๑๕๔๗. มปท , ๒๕๕๒.

อุทิศ เมืองแวง. เหลียวหลังแลหน้าผ้าร้อยเอ็ด. ร้อยเอ็ด : สภาวัฒนธรรมจังหวัดร้อยเอ็ดและ

สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดร้อยเอ็ด, ๒๕๕๐.

อุบลศรี อรรถพันธุ์. การทอผ้าไหมพรมเรียงสงขลา : สถาบันทักษิณคดีศึกษา.

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๓๔.

กาญจนา แก้วเทพ. การพัฒนาแนววัฒนธรรมชุมชน. กรุงเทพมหานคร: สภาคาทอลิกแห่ง

ประเทศไทยเพื่อการพัฒนา, ๒๕๓๘.

ฉัตรทิพย์ นาถสุภาและพิรพีไล เลิศวิชา. วัฒนธรรมหมู่บ้านไทยในอดีต. กรุงเทพมหานคร:

สำนักพิมพ์สร้างสรรค์, ๒๕๓๗.

ณัฐพล ชันธชัย. แนวความคิดและทฤษฎีในการพัฒนาประเทศและการพัฒนาชนบทใน

การบริหารงานพัฒนาชนบท. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๕๒๗.

ประจวบ จันทรหมื่น. วัฒนธรรมอีสานและภูมิปัญญาชาวบ้าน. เอกสารประกอบการเรียนการสอน

วิชาวัฒนธรรมทางเศรษฐกิจของชุมชน. มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ, ๒๕๕๓.

ปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ. กระบวนการและเทคนิคการทำงานของนักพัฒนา.

กรุงเทพมหานคร : โครงการเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข, ๒๕๔๖.

พระมหาสุทิตย์ อาภากร (อบอ่น). นวัตกรรมการเรียนรู้ : คน ชุมชน และการพัฒนา.

กรุงเทพมหานคร : โครงการเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข, ๒๕๔๘.

ยศ สันติสมบัติ. มนุษย์กับวัฒนธรรม. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์,

๒๕๕๖.

วีรบูรณ์ วิสาทสกุล. กระบวนการพัฒนาชนบทไทย. เอกสารประกอบการเรียน

ภาควิชาการพัฒนาชุมชน คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สนธยา พลศรี. ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร :

โอ. เอส. ปรีนติ้ง เฮาส์, ๒๕๔๕.

สัญญา สัญญาวิวัฒน์. ทฤษฎีและกลยุทธ์การพัฒนาสังคม. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร :

สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๗.

สุจิตต์ วงษ์เทศ. พลังลาว ชาวอีสาน มาจากไหน. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มติชน, ๒๕๔๙.

เสรี พงศ์พิศ. แผนที่ชีวิต เข้มทิศชุมชน. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์พลังปัญญา, ๒๕๕๕.

อภิชัย พันธเสน. พัฒนาชนบทไทย : สมุทัยและมรรค แนวคิด ทฤษฎีและภาพรวมของการ

พัฒนา. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิภูมิปัญญา, ๒๕๓๙.

อรุณี เวียงแสง และคณะ. การติดตามและประเมินผลแบบมีส่วนร่วม. กรุงเทพมหานคร :

โครงการเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข, ๒๕๔๘.

อัจฉรา ภาณุรัตน์และคณะ. วัฒนธรรมและเศรษฐกิจชุมชนอีสาน.กรุงเทพมหานคร :

สำนักพิมพ์สร้างสรรค์, ๒๕๕๕.

เอกวิทย์ ณ ถลาง. ภูมิปัญญาอีสาน. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์อมรินทร์, ๒๕๔๔.

(๒) วิทยานิพนธ์ :

กาญจนา เพ็ชรวิเศษ, การศึกษาที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อผ้าทอพื้นเมืองสุรินทร์ของประชาชนที่มี

อาชีพรับราชการในจังหวัดสุรินทร์, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์, ๒๕๔๖.

แก่นจันทร์ มะลิขอ, การออกแบบผลิตภัณฑ์จากผ้าทอไทใหญ่ บ้านใหม่หมอกจ๋าม อำเภอแม่ฮาด

จังหวัดเชียงใหม่, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย :

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ๒๕๔๖.

คนางค์ ช่อชู, กระบวนการเรียนรู้และสืบทอดการทอผ้าไหมของผู้ทรงภูมิปัญญา อำเภอนาโพธิ์

จังหวัดบุรีรัมย์, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย :

มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม, ๒๕๔๗.

จกมล ผิดำ, ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ผ้าไหมของข้าราชการ กรณีศึกษา :

อำเภอเมือง จังหวัดกระบี่, วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต,

บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต, ๒๕๔๙.

จรัญญา สีพาแล้ว, การทอผ้าของชาวละว้าบ้านมีดหลวง อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่.

วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๕.

จิตติมา ปาลวัฒน์, การพัฒนาหลักสูตรโครงการวิชาชีพ เรื่อง การทอผ้าพื้นเมืองระดับ

ประกาศนียบัตรวิชาชีพ, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย :

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร, ๒๕๔๙.

ธนพร เวทย์ศิริยานันท์, ภูมิปัญญาผ้าไหมของกลุ่มชาติพันธุ์เขมร บ้านท่าสว่าง อำเภอเมือง

จังหวัดสุรินทร์, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย :

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์, ๒๕๔๘.

ธิดารัตน์ ศิริศักดิ์พาณิชย์, ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อผ้าทอมือของผู้บริโภค

ตามโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ จังหวัดสุพรรณบุรี, วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจ

มหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา, ๒๕๔๘.

ธีรพงษ์ วสันตติลก, รูปแบบการพัฒนาตลาดผ้าไหมและผลิตภัณฑ์ไหมจังหวัดบุรีรัมย์

วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์, ๒๕๔๖.

ธีรศักดิ์ คูศิริรัตน์, การศึกษาระบบบริหารการจัดการธุรกิจผ้าไหมเพื่อพัฒนาไปสู่ระบบ

พาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ : กรณีศึกษากลุ่มสตรีสหกรณ์ผ้าไหมปักธงชัย บ้านทุ่งจาน ตำบลจั่ว
อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา, วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย:
มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์, ๒๕๔๗.

นงนุช พันยาก, เศรษฐกิจชุมชน : กรณีศึกษาธุรกิจผ้ากบับ บ้านโนนสว่าง ตำบลโนนสว่าง

อำเภอกุดข้าวปุ้น จังหวัดอุบลราชธานี, วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต,
บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี, ๒๕๔๙.

บัณฑิตา ศรีชัยมูล, การพัฒนาแบบมีส่วนร่วมส่งเสริมการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน

กลุ่มทอผ้า หมู่ที่ ๔ ตำบลโคกเจริญ อำเภอโคกเจริญ จังหวัดลพบุรี,
วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี, ๒๕๔๙.

ปราณี สุทธศรี. ศึกษาการพัฒนาธุรกิจค้าผ้าของชุมชนบ้านเสียว ตำบลหัววัง

อำเภอยางตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์, วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต,
บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, ๒๕๕๐.

ปาริชาติ ศรีล้อม. การศึกษาความต้องการหลักสูตรท้องถิ่นการทอผ้าไหมแพรวา

ของชุมชนบ้านโนน อำเภอม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต,
บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม, ๒๕๔๓.

พรพรรณ คลังกลาง, พัฒนาการของกลุ่มสตรีทอผ้า : กรณีศึกษาบ้านก้างปลา

ตำบลชัยพฤกษ์ อำเภอเมือง จังหวัดเลย. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต,
บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย, ๒๕๔๘.

ไพรัช ปุริโสตะโย, ปัญหาการทอผ้าไหมเพื่อการค้าของกลุ่มแม่บ้านในเขตอำเภอ

พยัคฆภูมิพิสัย จังหวัดมหาสารคาม, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย:
มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, ๒๕๕๐.

วิภารัตน์ ตันทุละเกษม. ค่านิยมที่มีต่อผ้าซิดของบุคลากรในวิทยาลัยอาชีวศึกษา อุดรธานี.

วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๗.

วิลาวัลย์ เมืองโคตร. การศึกษาโอกาสทางการตลาดของผลิตภัณฑ์ผ้ากบับ :

กรณีศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี. วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี, ๒๕๔๘.

สนธศักดิ์ สร้อยผาบ. ปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินงานธุรกิจชุมชน กรณีศึกษา :

กลุ่มอาชีพทอผ้าไหมบ้านภู ตำบลบ้านเป้า อำเภอหนองสูง จังหวัดมุกดาหาร,
วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์, ๒๕๔๗.

อดุลย์ คามดิษฐ์. หัตถกรรมผ้าไหมมัดหมี่บ้านเหล่าเหนือ อำเภอชนบท จังหวัดขอนแก่น

วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย, ๒๕๔๙.

อภิวันท์ ศรีปลั่ง. การดำเนินงานธุรกิจภูมิปัญญาชาวบ้าน : กรณีศึกษาธุรกิจผ้าแพรวา

บ้านโพน ตำบลโพน อำเภอม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์, วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต,
บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, ๒๕๔๖.

อมรา จิวลักษณ์. ผ้าฝ้ายย้อมสีธรรมชาติกับวิถีชุมชนบ้านพงษ์ ตำบลบริบูรณ์ อำเภอสีมพ

จังหวัดขอนแก่น, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย:

มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย, ๒๕๔๙.

ไมตรี เกตุขาว. การศึกษาลวดลายผ้าตีนจกในภาคเหนือตอนล่างของประเทศไทย.

วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๔๐.

(๓) ภาษาอังกฤษ :

Kotler, p. Marketing Management. Englewood Cliffs, N.J. : Prentice Hall, 1988.

Kotler, p. and others. Marketing Management. Sigapore : Prentice Hall, 1996.

Yamane, Taro. Statistics An Introductory Analysis. 3th ed. New York : Harper& Row, 1973.

Batten T.R. Community and Their Development. London : Oxford University Press, 1959.

Bert, c. Reacting a Value-Added Community : The Effect of a Planning Curriculum on Rural Community Community Residents Engaged in Economic Development Planning. Idaho : University of Idaho, 1987.

Cartledge, Daniel M. Taming the mountain : Human Ecology. Indigenous Knowledge, and Sustainable Resource Management in the Doko Gamo Society of Ethiopia. Florida : University of Florida, 1996.

Cho, Sungsook. Community Policies Influencing Safety and Economic Development : A Dynamic Simulation Study. Washington D.c. : University In St. Louis, 2006.

Cohen, John m and Norman T. Uphoff. "The Concept of Participation," in Participatory Development Activities At Local Level Case Studies in Villages of Central Thailand. Bangkok Division of Human Settlement Development, Asian : Asian Institute of Technology, 1992.

- Cry, Tim. *Asutdv I Ecooomics And Religion : The relationship Buddhism And Capitalism In Thailand*. Canada : Dalhouse University Canada, 1998.
- Darlington, Sunsane Marie. *Taming the Mountain : Human Ecology. Indigenous Knowledge. and Sustainable Resource Management in the Doko Gamo Society of Ethiopia*. Florida : University of Florida, 1990.
- Davies, John R. *Life in a Lisu Village*. Britain : Footleese Books, Great Britain, 1994.
- Hayami, Yoko. "Emodied Power of Prophets and Monks : Dynamics of Religion among Karen in Thailand," in *Paper from International Workshop Inter-Ethic Relations in the Making of Mainland Southeast Asia and Southwestern China*, Bangkok : Chiang Tung, Myanmar and Chiang Rai, Thailand, 2006.
- Hindess, Taming. *The Mountain : Human Ecology. Indigenous Knowledge, and Sustainable Resource Management in the Doko Gamo Society of Ethiopia*. Florida : University
- Kataoka, Tatsuli. *The Formation of Ethnic and National Identity : A Case Study of The Lahu in Thailand*. Japan : Kyushu University Japan, 2002.
- LaVigne, L. "The concept of participation," in *Participatory Development Activities At Local Level Case Studies in Villages of Central Thailand* Bangkok Division of Human Settlement Development, p. 21-22. Bangkok : Asian Institute of Technology, 2006.
- Leeray, Taming *The Mountain : Human Ecology. Indigenous Knowledge, and Sustainable Resource Management in the Doko Gamo Society of Ethiopia*. Florida : University of Florida, 1999.
- Leshan, Tan. "Red Lotus in the Twenty-First : Cinemas in the Lao Performing Art," *New theatre Quarterly*. 21(1) : 276 ; October, 1950.
- Rideout, Frederick Davud. *School-based Management for Small in Newfoundland and Labrador*. Bangkok : Asian Institute of Technology, 1997.
- Saul, Rebecca Leigh. *Who Knows the Forest? Indigenous Knowledge and Forest Management in Mid-hills Nepal*. Canada : University of Alberta Canada, 1994.
- Schuler, R.S., P.J. Dowling and Cieri. H. De. "Integrative Framework of Strategic International Human Resource Management," in *International Journal of Human Resource Management*, Bangkok : Asian Institute of Technology, 1993.

Somboon Thanasook. CHUAN-TANI OR LIMA CLOTH : Through the thread of Time.

Bangkok : James H.W.Thompson Foundation, 2004.

Tim, T. “The Concept of Participation” in Participatory Development Activities At Local Level Case Studies in Villages of Central Thailand Bangkok Division of Human Settlement Development, Bangkok : Asian Institute of Technology, 1994.

Withers, Sarah. Local Curriculum Development and Place-based Education. Bangkok : Asian Institute of Technology, 2004

Wold, Cameron L. ReatiCng a Value-Added Community : The Effect of a Planning Curriculum on Rural Community Community Residents Engaged in Economic Development Planning. Idaho : University of Idaho, 2006.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เรื่อง การอนุรักษ์และพัฒนาภูมิปัญญาการทอผ้าไหมของกลุ่มทอผ้าไหม
บ้านดู่นาหนองไผ่ ตำบลนาหนองไผ่ อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดบุรีรัมย์

คำชี้แจง :

๑. แบบสัมภาษณ์เรื่อง “การอนุรักษ์และพัฒนาภูมิปัญญาการทอผ้าไหมของกลุ่มทอผ้าไหมบ้านดู่นาหนองไผ่ ตำบลนาหนองไผ่ อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดบุรีรัมย์” นี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อทราบถึงแนวทางในการอนุรักษ์และพัฒนาภูมิปัญญาการทอผ้าไหมของกลุ่มทอผ้าไหม บ้านดู่นาหนองไผ่ ตำบลนาหนองไผ่ อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดบุรีรัมย์

๒. แบบสัมภาษณ์นี้แบ่งออกเป็น ๒ ตอน คือ

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ ๒ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการอนุรักษ์และพัฒนาภูมิปัญญาการทอผ้าไหมของกลุ่มทอผ้าไหม บ้านดู่นาหนองไผ่ ตำบลนาหนองไผ่ อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดบุรีรัมย์

๓. ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ในครั้งนี้จะนำไปใช้ในการศึกษาวิจัยเท่านั้น จะไม่มีผลเสียต่อผู้ให้สัมภาษณ์แต่อย่างใด ดังนั้น กรุณาตอบแบบสัมภาษณ์ทุกข้อและโปรดให้ข้อมูลที่ชัดเจนและตรงกับความเป็นจริงมากที่สุด

ขอขอบคุณที่ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสัมภาษณ์

(พระครูประภาสุตธรรม)

นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ตอนที่ ๑ ข้อมูลส่วนตัวของผู้ให้สัมภาษณ์

๑. วัน/เดือน/ปี ที่ให้สัมภาษณ์.....สถานที่.....
๒. ชื่อ.....ฉายา.....นามสกุล.....
๓. อายุ.....ตำแหน่ง.....
ที่อยู่.....

ตอนที่ ๒ คำถามเกี่ยวกับการดำเนินการอนุรักษ์และพัฒนาภูมิปัญญาการทอผ้าไหมของกลุ่มทอผ้าไหม บ้านดู่นาหนองไผ่ ตำบลนาหนองไผ่ อำเภอชุมพลบุรี จังหวัดสุรินทร์

๑. การทอผ้าไหมของบ้านดู่นาหนองไผ่ มีความเป็นมาและได้รับการสืบทอดอย่างไรบ้าง
๒. กลุ่มทอผ้าไหม บ้านดู่นาหนองไผ่ มีการเริ่มดำเนินการมาตั้งแต่เมื่อใดและมีวิธีดำเนินการอย่างไรบ้าง
๓. กลุ่มทอผ้าไหม บ้านดู่นาหนองไผ่ มีการอนุรักษ์และพัฒนาภูมิปัญญาการทอผ้าไหมของกลุ่มด้วยวิธีการใดบ้าง
๔. กลุ่มทอผ้าไหม บ้านดู่นาหนองไผ่ มีปัญหาและอุปสรรคที่ขึ้นจากการอนุรักษ์และพัฒนาภูมิปัญญาการทอผ้าไหมของกลุ่มอย่างไรบ้าง
๕. กลุ่มทอผ้าไหม บ้านดู่นาหนองไผ่ มีวิธีการแก้ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นกับกลุ่มอย่างไรบ้าง

ภาคผนวก ข
หนังสือขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์เชิงลึก

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๔/ว ๑

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอลำไทร
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

๑๓ มกราคม ๒๕๕๙

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์เพื่อใช้ในการทำวิทยานิพนธ์
เรียน *วทป ดวพร วงษ์*
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระครูประภัตรสุตธรรม (วงศ์สุนทร) รหัสประจำตัวนิสิต ๕๗๐๑๔๐๔๒๒๓ นิสิตปริญญาโท
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้
ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การอนุรักษ์และพัฒนาภูมิปัญญาการทอผ้าไหมของกลุ่มทอผ้าไหม บ้านดุนาหนอง
ไผ่ ตำบลนาหนองไผ่ อำเภอลำไทร จังหวัดสุรินทร์” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ จึงขอความ
อนุเคราะห์จากท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อใช้ใน
การทำวิจัยซึ่งเป็นประโยชน์ในทางวิชาการต่อไป

โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อ
ทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กนิษฐ ศรีทอง)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

วทป ดวพร วงษ์
วทป ดวพร วงษ์

๑๓ ๖๒ ๕๙

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๔/ว ๑

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอลำไทร
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

๑๓ มกราคม ๒๕๕๙

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์เพื่อใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

เรียน นางวันเพ็ญ วัฒนพงศ์ ๐๗๐๖๕๕.๑ ศ.มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จ.สุรินทร์
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระครูประภัทรสุตธรรม (วงศ์สุนทร) รหัสประจำตัวนิสิต ๕๗๐๑๔๐๔๒๒๓ นิสิตปริญญาโท
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้
ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การอนุรักษ์และพัฒนาภูมิปัญญาการทอผ้าไหมของกลุ่มทอผ้าไหม บ้านดุนาหนอง
ไผ่ ตำบลนาหนองไผ่ อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดสุรินทร์” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ จึงขอความ
อนุเคราะห์จากท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อใช้ใน
การทำวิจัยซึ่งเป็นประโยชน์ในทางวิชาการต่อไป

โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อ
ทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กนิษฐ ศรีทอง)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๔/ว ๑

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอลำไทร
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

๑๓ มกราคม ๒๕๕๙

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์เพื่อใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

เรียน *นางสาว นอมมาลา อายุ ๒๖ ปี ๒๐๕ ม.๑ อ.ชุมพลบุรี จ.สุรินทร์*
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระครูประภัตรสุตธรรม (วงศ์สุนทร) รหัสประจำตัวนิสิต ๕๗๐๑๔๐๔๒๒๓ นิสิตปริญญาโท
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้
ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การอนุรักษ์และพัฒนาภูมิปัญญาการทอผ้าไหมของกลุ่มทอผ้าไหม บ้านดุนาหนอง
ไผ่ ตำบลนาหนองไผ่ อำเภอลำไทร จังหวัดสุรินทร์” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ จึงขอความ
อนุเคราะห์จากท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อใช้ในการ
ทำวิจัยซึ่งเป็นประโยชน์ในทางวิชาการต่อไป

โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อ
ทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บุญรัฐ ศรีทอง)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

นางสาว นอมมาลา

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๔/ว ๑

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

๑๓ มกราคม ๒๕๕๙

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์เพื่อใช้ในการทำวิทยานิพนธ์
เรียน ศาสตราจารย์ ดร.สุเมธ ตันติเวชกุล อธิการบดี มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ๖๖ หมู่ ๑
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระครูประภัตรสุตธรรม (วงศ์สุนทร) รหัสประจำตัวนิสิต ๕๗๐๑๔๐๔๒๖๓ นิสิตปริญญาโท
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้
ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การอนุรักษ์และพัฒนาภูมิปัญญาการทอผ้าไหมของกลุ่มทอผ้าไหม บ้านดุนหนอง
ไผ่ ตำบลนาหนองไผ่ อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดสุรินทร์” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ จึงขอความ
อนุเคราะห์จากท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อใช้
ในการทำวิจัยซึ่งเป็นประโยชน์ในทางวิชาการต่อไป

โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อ
ทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กนิษฐ ศรีทอง)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

ผู้รับใช้
ผู้รับใช้

ผู้รับใช้
ผู้รับใช้

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๔/ว ๑

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๔ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

๑๓ มกราคม ๒๕๕๙

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์เพื่อใช้ในการทำวิทยานิพนธ์
เรียน ศาสตราจารย์ บุญขาว ศิริทอง อาจารย์
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระครูประภัทรสุตธรรม (วงศ์สุนทร) รหัสประจำตัวนิสิต ๕๗๐๑๔๐๔๒๖๓ นิสิตปริญญาโท
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้
ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การอนุรักษ์และพัฒนาภูมิปัญญาการทอผ้าไหมของกลุ่มทอผ้าไหม บ้านดุนาหนอง
ไผ่ ตำบลนาหนองไผ่ อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดสุรินทร์” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาดำเนินการหลักสูตร
ดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ จึงขอความ
อนุเคราะห์จากท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อใช้
ในการทำวิจัยจะเป็นประโยชน์ในทางวิชาการต่อไป

โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อ
ทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. โบนัส ศรีทอง)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

ศาสตราจารย์ บุญขาว ศิริทอง

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๔/ว ๑

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

๑๓ มกราคม ๒๕๕๙

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์เพื่อใช้ในการทำวิทยานิพนธ์
เรียน นางสาว คณิน อยุ่ ภา มานะเวทย์
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระครูประภัทรสุตธรรม (วงศ์สุนทร) รหัสประจำตัวนิสิต ๕๗๐๑๔๐๔๒๖๓ นิสิตปริญญาโท
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้
ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การอนุรักษ์และพัฒนาภูมิปัญญาการทอผ้าไหมของกลุ่มทอผ้าไหม บ้านดุนาหนอง
ไผ่ ตำบลนาหนองไผ่ อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดสุรินทร์” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาค้นคว้าตามหลักสูตร
ดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ จึงขอความ
อนุเคราะห์จากท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อใช้
ในการทำวิจัยซึ่งเป็นประโยชน์ในทางวิชาการต่อไป

โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อ
ทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กนิษฐ ศรีทอง)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

ยื่นไว้ให้ส่งมั่ง

คณิน อยุ่ ภา

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๔/ว ๑

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

๑๓ มกราคม ๒๕๕๙

เรื่อง ขออนุญาตเผยแพร่สัณนิษฐานเพื่อใช้ในการทำวิทยานิพนธ์
เรียน นาย กิ่งแก้ว ๑๐๘๗๖๓ ๐๗/๔๙ น. นาย กิ่งแก้ว ๗๔
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัณนิษฐานที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระครูประภัทรสุตธรรม (วงศ์สุนทร) รหัสประจำตัวนิสิต ๕๗๐๑๔๐๔๒๖๓ นิสิตปริญญาโท
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้
ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การอนุรักษ์และพัฒนาภูมิปัญญาการทอผ้าไหมของกลุ่มทอผ้าไหม บ้านดุนาหนอง
ไผ่ ตำบลนาหนองไผ่ อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดสุรินทร์” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาค้นคว้าตามหลักสูตร
ดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ จึงขอความ
อนุเคราะห์จากท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อใช้
ในการทำวิจัยซึ่งเป็นประโยชน์ในทางวิชาการต่อไป

โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อ
ทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กนิษฐ ศรีทอง)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

๑๐๘๗๖๓ ๐๗/๔๙ น.

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๔/ว ๑

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอลำลูกกา
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

๑๓ มกราคม ๒๕๕๙

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์เพื่อใช้ในการทำวิทยานิพนธ์
เรียน นางบัวขาว นามะกุล อา. ๔๙ ม. ๗๖
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระครูประภัทรสุตธรรม (วงศ์สุนทร) รหัสประจำตัวนิสิต ๕๗๐๑๔๐๔๒๖๓ นิสิตปริญญาโท
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้
ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การอนุรักษ์และพัฒนาภูมิปัญญาการทอผ้าไหมของกลุ่มทอผ้าไหม บ้านตุนาหนอง
ไผ่ ตำบลนาหนองไผ่ อำเภอลำลูกกา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาค้นคว้าตามหลักสูตร
ดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ จึงขอความ
อนุเคราะห์จากท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อใช้
ในการทำวิจัยซึ่งเป็นประโยชน์ในทางวิชาการต่อไป

โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อ
ทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กนิษฐ์ ศรีทอง)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

ยินดีในข้อ มูล

บัวขาว นามะกุล

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๔/ว ๑

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๔ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

๑๓ มกราคม ๒๕๕๙

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์เพื่อใช้ในการทำวิทยานิพนธ์
เรียน นาง ล้วน สุดาพันธ์ อายุ ๖๕ ปี วันจันทร์ ๕๘
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระครูประภัทรสุตธรรม (วงศ์สุนทร) รหัสประจำตัวนิสิต ๕๗๐๑๔๐๔๒๖๓ นิสิตปริญญาโท
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้
ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การอนุรักษ์และพัฒนาภูมิปัญญาการทอผ้าไหมของกลุ่มทอผ้าไหม บ้านดุนาหนอง
ไผ่ ตำบลนาหนองไผ่ อำเภอยะผาบุรี จังหวัดสุรินทร์” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาดำเนินการตามหลักสูตร
ดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ จึงขอความ
อนุเคราะห์จากท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อใช้
ในการทำวิจัยซึ่งเป็นประโยชน์ในทางวิชาการต่อไป

โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อ
ทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กนิษฐ ศรีทอง)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

ยื่นไว้ในข้อสอบ
ล้วน สุดาพันธ์

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๔/ว ๑

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอลำทะเมนชัย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

๑๓ มกราคม ๒๕๕๙

เรื่อง ขออนุญาตเผยแพร่สัณนิพนธ์เพื่อใช้ในการทำวิทยานิพนธ์
เรียน นาง มัททอง มุขไพศาล อาจารย์ ๕๔ ม. ๖๑
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัณนิพนธ์ที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระครูประภัทรสุตธรรม (วงศ์สุนทร) รหัสประจำตัวนิสิต ๕๗๐๑๔๐๔๒๖๓ นิสิตปริญญาโท
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาลัทธิ มหาวชิราวุธราชวิทยาลัย ได้
ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การอนุรักษ์และพัฒนาภูมิปัญญาการทอผ้าไหมของกลุ่มทอผ้าไหม บ้านดุนาหนอง
ไผ่ ตำบลนาหนองไผ่ อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดสุรินทร์” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ จึงขอความ
อนุเคราะห์จากท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อใช้
ในการทำวิจัยซึ่งเป็นประโยชน์ในทางวิชาการต่อไป

โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาลัทธิ มหาวชิราวุธราชวิทยาลัย
ราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อ
ทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กนิษฐ ศรีทอง)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการพัฒนาลัทธิ

นางสาว ใจน้อย

มัททอง มุขไพศาล

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๔/ว ๑

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

๑๓ มกราคม ๒๕๕๔

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์เพื่อใช้ในการทำวิทยานิพนธ์
เรียน นาย อนุชิต นิลใจ ๖๑๑-๑ บ้านดอนหนองไผ่ อ.ชุมพลบุรี จ.สุรินทร์
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ จำนวน ๑ ฉบับ ๑๗๕๓

ด้วย พระครูประภัทรสุตธรรม (วงศ์สุนทร) รหัสประจำตัวนิสิต ๕๗๐๑๔๐๔๒๖๓ นิสิตปริญญาโท
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้
ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การอนุรักษ์และพัฒนาภูมิปัญญาการทอผ้าไหมของกลุ่มทอผ้าไหม บ้านดอนหนอง
ไผ่ ตำบลนาหนองไผ่ อำเภอยุพตบุรี จังหวัดสุรินทร์” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาด้านหลักสูตร
ดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ จึงขอความ
อนุเคราะห์จากท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อใช้
ในการทำวิจัยซึ่งเป็นประโยชน์ในทางวิชาการต่อไป

โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อ
ทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.โกนิจ ศรีทอง)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

สวัสดีครับ
สพ. ดำรงชัย

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๔/ว ๑

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

๑๓ มกราคม ๒๕๕๙

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์เพื่อใช้ในการทำวิทยานิพนธ์
เรียน *ทอ.ไดออล นาคาหมะ* *๐๑๕๕๘*
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระครูประภัทรสุตธรรม (วงศ์สุนทร) รหัสประจำตัวนิสิต ๕๗๐๑๔๐๔๒๖๓ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การอนุรักษ์และพัฒนาภูมิปัญญาการทอผ้าไหมของกลุ่มทอผ้าไหม บ้านดุนาหนองไผ่ ตำบลนาหนองไผ่ อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดสุรินทร์” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อใช้ในการทำวิจัยซึ่งเป็นประโยชน์ในทางวิชาการต่อไป

โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.โกนิจ ศรีทอง)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

นางสาวไดออล นาคาหมะ

นิสิต ปรัชญา

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๔/ว ๑

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 ๗๔ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
 โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
 www.mcu.ac.th

๑๓ มกราคม ๒๕๕๙

เรื่อง ขออนุญาตเคราะห้สัมภาษณ์เพื่อใช้ในการทำวิทยานิพนธ์
 เรียน นางสาวอรุณ งามสง่า
 สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระครูประภัทรสุตธรรม (วงศ์สุนทร) รหัสประจำตัวนิสิต ๕๗๐๑๔๐๔๒๖๓ นิสิตปริญญาโท
 หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้
 ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การอนุรักษ์และพัฒนาภูมิปัญญาการทอผ้าไหมของกลุ่มทอผ้าไหม บ้านดุนาหนอง
 ไม้ ตำบลนาหนองไผ่ อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดสุรินทร์” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
 ดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ จึงขอความ
 อนุเคราะห์จากท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อใช้
 การทำวิจัยซึ่งเป็นประโยชน์ในทางวิชาการต่อไป

โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ
 ราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อ
 ทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

อัมรินทร์ งามสง่า

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กนิษฐ์ ศรีทอง)
 ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
 สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

นางสาวอรุณ งามสง่า
 ๐๙๐ ๕๑ มี.ค.๕๙ ๙.๔๖.๕

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๔/ว ๑

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

๑๓ มกราคม ๒๕๕๙

เรื่อง ขออนุญาตเผยแพร่สัณนิษฐานเพื่อใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

เรียน ทอณ มิ่งน สุตมณ ๐๐๗

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัณนิษฐานที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระครูประภัทรสุตธรรม (วงศ์สุนทร) รหัสประจำตัวนิสิต ๕๗๐๑๔๐๔๒๖๓ นิสิตปริญญาโท
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาลัทธิ มหาวชิราวุธราชวิทยาลัย ได้
ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การอนุรักษ์และพัฒนาภูมิปัญญาการทอผ้าไหมของกลุ่มทอผ้าไหม บ้านดุนาหนอง
ไผ่ ตำบลนาหนองไผ่ อำเภอยะผิงบุรี จังหวัดสุรินทร์” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาค้นคว้าตามหลักสูตร
ดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ จึงขอความ
อนุเคราะห์จากท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อใช้ในการ
ทำวิทยานิพนธ์ซึ่งเป็นประโยชน์ในทางวิชาการต่อไป

โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาลัทธิ มหาวชิราวุธราชวิทยาลัย
ราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อ
ทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กนิษฐ ศรีทอง)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการพัฒนาลัทธิ

นายทอณ มิ่งน สุตมณ
ได้เข้าร่วมพิธี

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๔/ว ๑

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

๑๓ มกราคม ๒๕๕๙

เรื่อง ขออนุญาตเผยแพร่สัณนิษฐานเพื่อใช้ในการทำวิทยานิพนธ์
เรียน นาย คำนวณ นอนนท
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัณนิษฐานที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระครูประภัทรสุตธรรม (วงศ์สุนทร) รหัสประจำตัวนิสิต ๕๗๐๑๔๐๔๒๖๓ นิสิตปริญญาโท
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาลัทธิศาสดา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้
ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การอนุรักษ์และพัฒนาภูมิปัญญาการทอผ้าไหมของกลุ่มทอผ้าไหม บ้านดุนาหนอง
ไผ่ ตำบลนาหนองไผ่ อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดสุรินทร์” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาค้นคว้าตามหลักสูตร
ดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ จึงขอความ
อนุเคราะห์จากท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อใช้
ในการทำวิจัยซึ่งเป็นประโยชน์ในทางวิชาการต่อไป

โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาลัทธิศาสดา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อ
ทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กนิษฐ ศรีทอง)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการพัฒนาลัทธิศาสดา

นาย คำนวณ นอนนท ๑๗/๖๕/๖ นายคณิน ศรี ๑๗ พ.ค. ๒๕๕๙

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๔/ว ๑

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
 โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
 www.mcu.ac.th

๑๓ มกราคม ๒๕๕๙

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์เพื่อใช้ในการทำวิทยานิพนธ์
 เรียน นาย อนุสรณ์ นุชสี
 สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระครูประภัทรสุตธรรม (วงศ์สุนทร) รหัสประจำตัวนิสิต ๕๗๐๑๔๐๔๒๖๓ นิสิตปริญญาโท
 หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้
 ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การอนุรักษ์และพัฒนาภูมิปัญญาการทอผ้าไหมของกลุ่มทอผ้าไหม บ้านดุนาหนอง
 ไม้ ตำบลนาหนองไผ่ อำเภอยะผาบุรี จังหวัดสุรินทร์” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
 ดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ จึงขอความ
 อนุเคราะห์จากท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อใช้ใน
 การทำวิจัยซึ่งจะเป็นประโยชน์ในทางวิชาการต่อไป

โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ
 ราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อ
 ทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กนิษฐ์ ศรีทอง)
 ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
 สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

นาง อนุสรณ์ นุชสี

๐๔/ ๔๗ ปี ผู้รับผิดชอบ
 บ้านเลขที่ ๑๒ หมู่ ๑๔ ตำบลนาหนองไผ่

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๔/ว ๑

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

๑๓ มกราคม ๒๕๕๙

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์เพื่อใช้ในการทำวิทยานิพนธ์
เรียน นาง ส.ว. ๙๙๙
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระครูประภัทรสุตธรรม (วงศ์สุนทร) รหัสประจำตัวนิสิต ๕๗๐๑๔๐๔๒๖๓ นิสิตปริญญาโท
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาลังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้
ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การอนุรักษ์และพัฒนาภูมิปัญญาการทอผ้าไหมของกลุ่มทอผ้าไหม บ้านดุนาหนอง
ไผ่ ตำบลนาหนองไผ่ อำเภอยะผาบุรี จังหวัดสุรินทร์” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาดตามหลักสูตร
ดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ จึงขอความ
อนุเคราะห์จากท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อใช้
ในการทำวิจัยซึ่งเป็นประโยชน์ในทางวิชาการต่อไป

โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาลังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อ
ทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.โกนกรฐ์ ศรีทอง)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการพัฒนาลังคม

นาง ลีป ๙๙๙

๐๙/๕๔ ปี นิสิตให้ข้อมูล

บ้านเลขที่ ๑๐ บ้านดุนาหนองไผ่

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๔/ว ๑

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

๑๓ มกราคม ๒๕๕๙

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์เพื่อใช้ในการทำวิทยานิพนธ์
เรียน นางสาว สัมป ด้วงงาม อายุ ๒๖ ปี
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระครูประภัตรสุตธรรม (วงศ์สุนทร) รหัสประจำตัวนิสิต ๕๗๐๑๔๐๔๒๖๓ นิสิตปริญญาโท
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้
ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การอนุรักษ์และพัฒนาภูมิปัญญาการทอผ้าไหมของกลุ่มทอผ้าไหม บ้านดุนหนอง
ไผ่ ตำบลนาหนองไผ่ อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดสุรินทร์” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ จึงขอความ
อนุเคราะห์จากท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อใช้ในการ
ทำวิทยานิพนธ์ซึ่งเป็นประโยชน์ในทางวิชาการต่อไป

โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อ
ทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กนิษฐ์ ศรีทอง)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

ดิฉันได้ใช้ ๒๐ ขวบ

นาง สัมป ด้วงงาม
บ้านเลขที่ ๒ ตำบลนาหนองไผ่

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๔/ว ๑

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

๑๓ มกราคม ๒๕๕๙

เรื่อง ขออนุญาตเผยแพร่สัณนิษฐานเพื่อใช้ในการทำวิทยานิพนธ์
เรียน นางสาว ปาณพัฒน์ งาม ๗๔ ปี มีพิกัดที่ ๔๔ ม.๑ บ้านนาหนองไผ่
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัณนิษฐานที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระครูประภัทรสุตธรรม (วงศ์สุนทร) รหัสประจำตัวนิสิต ๕๗๐๑๔๐๔๒๖๓ นิสิตปริญญาโท
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาลัทธิ มหาวชิราวุธราชวิทยาลัย ได้
ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การอนุรักษ์และพัฒนาภูมิปัญญาการทอผ้าไหมของกลุ่มทอผ้าไหม บ้านนาหนอง
ไผ่ ตำบลนาหนองไผ่ อำเภอน้อย จังหวัดสุรินทร์” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาค้นคว้าตามหลักสูตร
ดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ จึงขอความ
อนุเคราะห์จากท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อใช้
ในการทำวิจัยจะเป็นประโยชน์ในทางวิชาการต่อไป

โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาลัทธิ มหาวชิราวุธราชวิทยาลัย
หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อ
ทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.โนนทอง ศรีทอง)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการพัฒนาลัทธิ

นางสาว ปาณพัฒน์ งาม

นางสาว ปาณพัฒน์ งาม

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๔/ว ๑

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๔ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

๑๓ มกราคม ๒๕๕๙

เรื่อง ขออนุญาตเผยแพร่สัมภาษณ์เพื่อใช้ในการทำวิทยานิพนธ์
เรียน นางรุ่งนภา พิมพ์แพน อายุ ๓๖ ปี สัญชาติ ไทย
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระครูประภัทรสุตธรรม (วงศ์สุนทร) รหัสประจำตัวนิติ ๕๗๐๑๔๐๔๒๖๓ นิสิตปริญญาโท
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้
ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การอนุรักษ์และพัฒนาภูมิปัญญาการทอผ้าไหมของกลุ่มทอผ้าไหม บ้านดุนาหนอง
ไผ่ ตำบลนาหนองไผ่ อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดสุรินทร์” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ จึงขอความ
อนุเคราะห์จากท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อใช้
ในการทำวิจัยซึ่งเป็นประโยชน์ในทางวิชาการต่อไป

โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อ
ทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.โกนิต ศรีทอง)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

รับไว้
รองศาสตราจารย์ พิสิฐทิพพ
(นางรุ่งนภา พิมพ์แพน)

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๔/ว ๑

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

๑๓ มกราคม ๒๕๕๙

เรื่อง ขออนุญาตเผยแพร่สัณนิษฐานเพื่อใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

เรียน นาง ธีรพร สอนสุข อายุ ๖๑ ปี 113 หมู่ 1 ต.หนองไผ่ อ.ชุมพลบุรี จ.สุรินทร์

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัณนิษฐานที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระครูประภัทรสุตธรรม (วงศ์สุนทร) รหัสประจำตัวนิสิต ๕๗๐๑๔๐๔๒๖๓ นิสิตปริญญาโท
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้
ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การอนุรักษ์และพัฒนาภูมิปัญญาการทอผ้าไหมของกลุ่มทอผ้าไหม บ้านดุนาหนอง
ไผ่ ตำบลนาหนองไผ่ อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดสุรินทร์” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ จึงขอความ
อนุเคราะห์จากท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อใช้
ในการทำวิจัยซึ่งจะเป็นประโยชน์ในทางวิชาการต่อไป

โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อ
ทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กนิษฐ ศรีทอง)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๔/ว ๑

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
 โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
 www.mcu.ac.th

๑๓ มกราคม ๒๕๕๙

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์เพื่อใช้ในการทำวิทยานิพนธ์
 เรียน นาย เคน รัตนธำ ๐๗/๖๓ ปี ๓๓ ม.ค. ๒๕๕๙
 สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระครูประภัทรสุตธรรม (วงศ์สุนทร) รหัสประจำตัวนิสิต ๕๗๐๑๔๐๔๒๖๓ นิสิตปริญญาโท
 หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาลัทธิ มหาวชิราวุธราชวิทยาลัย ได้
 ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การอนุรักษ์และพัฒนาภูมิปัญญาการทอผ้าไหมของกลุ่มทอผ้าไหม บ้านดุนาหนอง
 ไร่ ตำบลนาหนองไผ่ อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดสุรินทร์” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาค้นคว้าตามหลักสูตร
 ดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ จึงขอความ
 อนุเคราะห์จากท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อใช้ในการ
 การทำวิจัยซึ่งจะเป็นประโยชน์ในทางวิชาการต่อไป

โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาลัทธิ มหาวชิราวุธราชวิทยาลัย
 ราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อ
 ทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กนิษฐ์ ศรีทอง)
 ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
 สาขาวิชาการพัฒนาลัทธิ

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๔/ว ๑

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

๑๓ มกราคม ๒๕๕๙

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์เพื่อใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

เรียน *นายแพทย์ อดิสรณ์ อดิสรณ์ ๔๙ ปี 4๒1 นายแพทย์ อดิสรณ์ อดิสรณ์*
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระครูประภัทรสุตธรรม (วงศ์สุนทร) รหัสประจำตัวนิสิต ๕๗๐๑๔๐๔๒๖๓ นิสิตปริญญาโท
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาลัทธิ มหาวชิราวุธราชวิทยาลัย ได้
ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การอนุรักษ์และพัฒนาภูมิปัญญาการทอผ้าไหมของกลุ่มทอผ้าไหม บ้านดุนาหนอง
ไผ่ ตำบลนาหนองไผ่ อำเภอยะผิงบุรี จังหวัดสุรินทร์” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ จึงขอความ
อนุเคราะห์จากท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อใช้
ในการทำวิจัยซึ่งจะเป็นประโยชน์ในทางวิชาการต่อไป

โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาลัทธิ มหาวชิราวุธราชวิทยาลัย
ราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อ
ทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กนิษฐ์ ศรีทอง)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการพัฒนาลัทธิ

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๔/ว ๑

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

๑๓ มกราคม ๒๕๕๙

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์เพื่อใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

เรียน นางไฉ่ มาตรา

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระครูประภัทรสุตธรรม (วงศ์สุนทร) รหัสประจำตัวนิสิต ๕๗๐๑๔๐๔๒๖๓ นิสิตปริญญาโท
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้
ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การอนุรักษ์และพัฒนาภูมิปัญญาการทอผ้าไหมของกลุ่มทอผ้าไหม บ้านดุนาหนอง
ไผ่ ตำบลนาหนองไผ่ อำเภอลำลูกเกด จังหวัดสุรินทร์” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาดตามหลักสูตร
ดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ จึงขอความ
อนุเคราะห์จากท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อใช้
ในการทำวิจัยซึ่งเป็นประโยชน์ในทางวิชาการต่อไป

โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อ
ทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.โนนกอร์ ศรีทอง)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๔/ว ๑

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

๑๓ มกราคม ๒๕๕๔

เรื่อง ขออนุญาตเผยแพร่สัณนิษฐานเพื่อใช้ในการทำวิทยานิพนธ์
เรียน นางบัวพันธ์ กระแสนทร์ อายุ ๒๖ ปี มี อาชีพ ๑๐ หมู่ ๑ บ้านดอนหนอง
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัณนิษฐานที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระครูประภัทรสุตธรรม (วงศ์สุนทร) รหัสประจำตัวนิสิต ๕๗๐๑๔๐๔๒๖๓ นิสิตปริญญาโท
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาศักยภาพ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้
ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การอนุรักษ์และพัฒนาภูมิปัญญาการทอผ้าไหมของกลุ่มทอผ้าไหม บ้านดอนหนอง
ไผ่ ตำบลนาหนองไผ่ อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดสุรินทร์” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ จึงขอความ
อนุเคราะห์จากท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อใช้
ในการทำวิจัยซึ่งเป็นประโยชน์ในทางวิชาการต่อไป

โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาศักยภาพ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อ
ทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กนิษฐ ศรีทอง)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการพัฒนาศักยภาพ

วันที่ ๑๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๔

บัวพันธ์ กระแสนทร์

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๔/ว ๑

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
 โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
 www.mcu.ac.th

๑๓ มกราคม ๒๕๕๙

เรื่อง ขออนุมัติครุภัณฑ์สำนักงานเพื่อใช้ในการทำวิทยานิพนธ์
 เรียน หอ บัญชี ๐๒๖ มี ๓๖ เล่ม ๓๖ ม.๑ บัญชี ๐๒๖๐/๗
 สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระครูประภัทรสุตธรรม (วงศ์สุนทร) รหัสประจำตัวนิสิต ๕๗๐๑๔๐๔๒๖๓ นิสิตปริญญาโท
 หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้
 ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การอนุรักษ์และพัฒนาภูมิปัญญาการทอผ้าไหมของกลุ่มทอผ้าไหม บ้านดุนาหนอง
 ไม้ ตำบลนาหนองไผ่ อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดสุรินทร์” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาดมหลักสูตร
 ดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ จึงขอความ
 อนุเคราะห์จากท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อใช้
 การทำวิจัยซึ่งเป็นประโยชน์ในทางวิชาการต่อไป

โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ
 ราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อ
 ทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.โกนกร ศรีทอง)
 ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
 สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

ยื่นที่ ๗๐๗๐
 นอช บัญชี ๐๒๖

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๔/ว ๑

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

๑๓ มกราคม ๒๕๕๙

เรื่อง ขออนุญาตเผยแพร่สัณนิษฐานเพื่อใช้ในการทำวิทยานิพนธ์
เรียน *ศาสตราจารย์ ดร.ไพฑูริย์ รักชาติ* ๑๖/๑๖/๒๕๕๙ ๑๐๕-๒๒๒/๒๕๕๙
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัณนิษฐานเพื่อใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระครูประภัทรสุตธรรม (วงศ์สุนทร) รหัสประจำตัวนิสิต ๕๗๐๑๔๐๔๒๖๓ นิสิตปริญญาโท
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้
ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การอนุรักษ์และพัฒนาภูมิปัญญาการทอผ้าไหมของกลุ่มทอผ้าไหม บ้านดุนาหนอง
ไผ่ ตำบลนาหนองไผ่ อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดสุรินทร์” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาค้นคว้าหลักสูตร
ดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ จึงขอความ
อนุเคราะห์จากท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อใช้
ในการทำวิจัยซึ่งเป็นประโยชน์ในทางวิชาการต่อไป

โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อ
ทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปณิฏฐ์ ศรีทอง)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

อนึ่ง ๑๖/๑๖/๒๕๕๙

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๔/ว ๑

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

๑๓ มกราคม ๒๕๕๙

เรื่อง ขออนุญาตเผยแพร่สัณนิษฐานเพื่อใช้ในการทำวิทยานิพนธ์
เรียน นางกษมล หลินโนนแดง อายุ ๓๐ ปี มีบัตรประชาชน ๑๒ หมู่ ๑ บ้านดอนน้อย
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัณนิษฐานที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระครูประภัทรสุตธรรม (วงศ์สุนทร) รหัสประจำตัวนิสิต ๕๗๐๑๔๐๔๒๖๓ นิสิตปริญญาโท
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้
ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การอนุรักษ์และพัฒนาภูมิปัญญาการทอผ้าไหมของกลุ่มทอผ้าไหม บ้านดุนาหนอง
ไผ่ ตำบลนาหนองไผ่ อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดสุรินทร์” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ จึงขอความ
อนุเคราะห์จากท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อใช้ใน
การทำวิจัยซึ่งเป็นประโยชน์ในทางวิชาการต่อไป

โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อ
ทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.โกนีสัน ศรีทอง)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

จีนิตี พันธ์

กษมล หลินโนนแดง

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๔/ว ๑

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

๑๓ มกราคม ๒๕๕๙

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์เพื่อใช้ในการทำวิทยานิพนธ์
เรียน สมจิณ จิณเจื้อย อายุ ๔๙ ปี
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระครูประภัทรสุตธรรม (วงศ์สุนทร) รหัสประจำตัวนิสิต ๕๗๐๑๔๐๔๒๖๓ นิสิตปริญญาโท
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้
ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การอนุรักษ์และพัฒนาภูมิปัญญาการทอผ้าไหมของกลุ่มทอผ้าไหม บ้านดุนาหนอง
ไผ่ ตำบลนาหนองไผ่ อำเภอยะผาบุรี จังหวัดสุรินทร์” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ จึงขอความ
อนุเคราะห์จากท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อใช้
ในการทำวิจัยซึ่งเป็นประโยชน์ในทางวิชาการต่อไป

โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อ
ทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กนิษฐ์ ศรีทอง)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

สมจิณ จิณเจื้อย

สมจิณ จิณเจื้อย

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๔/ว ๑

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอลำปลายมาศ
จังหวัดสุรินทร์ ๗๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

๑๓ มกราคม ๒๕๕๙

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์เพื่อใช้ในการทำวิทยานิพนธ์
เรียน นางสาว สุตานันท์ น. นัฏฐ์ ๒๓ ๐๑๙ ๕๔ ๕๔ สิวรณ สุจิตานัน
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระครูประภัทรสุตธรรม (วงศ์สุนทร) รหัสประจำตัวนิสิต ๕๗๐๑๔๐๔๒๖๓ นิสิตปริญญาโท
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาลัทธิ มหาวชิราวุธราชวิทยาลัย ได้
ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การอนุรักษ์และพัฒนาภูมิปัญญาการทอผ้าไหมของกลุ่มทอผ้าไหม บ้านดุนาหนอง
ไผ่ ตำบลนาหนองไผ่ อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดสุรินทร์” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ จึงขอความ
อนุเคราะห์จากท่านเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อใช้
ในการทำวิจัยซึ่งจะเป็นประโยชน์ในทางวิชาการต่อไป

โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาลัทธิ มหาวชิราวุธราชวิทยาลัย
ราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุนในความเอื้อ
ทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. โณนัฐ ศรีทอง)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการพัฒนาลัทธิ

ผู้รับ
นางสาว สุตานันท์

นางสาว สุตานันท์

ภาคผนวก ค
ข้อบังคับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มสตรีทอผ้าไหมลายยกดอก
บ้านต๋อนาหนองไผ่

ข้อบังคับ
กลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มสตรีทอผ้าไหมลายยกดอก
พ.ศ. ๒๕๕๕

หมวดที่ ๑
ชื่อ ประเภทและที่ตั้งสำนักงาน

- ข้อ ๑. ชื่อ ประเภทและที่ตั้งสำนักงาน**
ชื่อ	วิสาหกิจชุมชนกลุ่มสตรีทอผ้าไหมลายยกดอก
ประเภทธุรกิจ	ผ้าไหมลายยกดอก
ที่ตั้งสำนักงาน	๒๓ หมู่ ๑ บ.ดู่นาหนองไผ่ ต.นาหนองไผ่ อ.ชุมพลบุรี จ.สุรินทร์
๓๒๑๙๐
ท้องที่ดำเนินงาน	บ้านดู่นาหนองไผ่
- กลุ่ม วิสาหกิจชุมชนกลุ่มสตรีทอผ้าไหมลายยกดอก
ได้รับการจดทะเบียนกลุ่มเมื่อวันที่ ๑๘ พ.ค. ๒๕๕๕ กับ สำนักงานเกษตรชุมพลบุรี
- ตราของกลุ่ม ตราของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มสตรีทอผ้าไหมลายยกดอกรูปลักษณะ
ดังต่อไปนี้
- (ประกอบคำอธิบายต่างๆ)
ชื่อและที่อยู่ของกลุ่มอยู่ในวงกลม

หมวด ๒

ทุน

ข้อ ๒. ที่มาของทุน กลุ่มหาทุนเพื่อดำเนินงานตามวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้

- (๑) ออกหุ้น
- (๒) รับฝากเงินจากสมาชิก
- (๓) กู้ยืมเงินและรับเงินจากการออกตั๋วสัญญา ใช้เงินและตราสารการเงินอย่างอื่น
- (๔) สะสมทุนสำรองและทุนอื่นๆ
- (๕) รับเงินอุดหนุนหรือทรัพย์สินที่มีผู้ยกให้

หุ้น

ข้อ ๓. การออกหุ้นกลุ่ม มีมูลค่าหุ้นละ ๑๐ บาท

ข้อ ๔. การถือหุ้น สมาชิกต้องถือหุ้นในกลุ่มดังต่อไปนี้

- (๑) ถือหุ้นเมื่อแรกเข้าเป็นสมาชิกอย่างน้อยคนละ ๑๐ หุ้น

(๒) ถือหุ้นตามส่วนแห่งเงินกู้ ในอัตราห้าหุ้นต่อจำนวนเงินกู้ทุกๆ หนึ่งพันบาท เศษของหนึ่งพันบาท ให้ถือเป็นห้าหุ้น เว้นแต่การกู้คราวนั้นสมาชิกขอรับเป็นสิ่งของก็ให้งดเว้นการถือหุ้นเพิ่มได้ สมาชิกถือหุ้นครั้งแรกคนละ ๑๐๐ บาท ค่าสมัคร ๑๕๐ บาท

(๓) นอกจากถือหุ้นตาม (๑) และ (๒) แล้ว สมาชิกย่อมจะขอถือหุ้นเพิ่มขึ้นอีกเมื่อใดก็ย่อมทำได้ โดยแสดงความจำนงเป็นหนังสือหนังสือต่อคณะกรรมการดำเนินการ แต่จำนวนหุ้นทั้งหมดต้องไม่เกินหนึ่งในห้าของหุ้นที่ชำระแล้วทั้งหมด

สมาชิกจะโอนหุ้นหรือถอนหุ้นในระหว่างที่ตนเป็นสมาชิกอยู่ไม่ได้ในระหว่างที่สมาชิกภาพของสมาชิกยังไม่สิ้นสุด กลุ่มยังไม่ต้องส่งเงินค่าหุ้นของสมาชิกเพื่อชำระหนี้แก่เจ้าหนี้ของสมาชิกนั้น

ข้อ ๕. การชำระค่าหุ้น สมาชิกต้องชำระค่าหุ้นเป็นเงินสดโดยถือปฏิบัติดังนี้

(๑) การชำระค่าหุ้นตาม ข้อ ๔. (๑) และข้อ ๔. (๓) นั้นจะต้องชำระเต็มมูลค่าหุ้นในคราวเดียวกันภายในเวลาที่คณะกรรมการดำเนินการกำหนด

ข้อ ๖. การโอนหุ้นของสมาชิก การโอนหุ้นซึ่งสมาชิกถืออยู่ในกลุ่มจะทำได้โดยเงื่อนไขดังต่อไปนี้

- (๑) สมาชิกผู้โอนได้ออกจากกลุ่ม และจะโอนหุ้นซึ่งชำระเต็มมูลค่าแล้วเท่านั้น
- (๒) สมาชิกผู้โอนไม่มีหนี้สินของตนซึ่งต้องรับผิดชอบต่อกกลุ่มโดยตรง
- (๓) ผู้รับโอนต้องเป็นสมาชิกในกลุ่มนี้ หรือผู้สมัครซึ่งคณะกรรมการดำเนินการตกลงให้รับเข้าเป็นสมาชิกแล้ว

การโอนหุ้นต้องทำเป็นหนังสือตามแบบที่กลุ่มกำหนดไว้ โดยลงลายมือชื่อผู้โอนและผู้รับโอนมีพยานอย่างน้อยสองคนรับรองลายมือชื่อนั้นๆ

เมื่อกลุ่มได้สอบสวนพิจารณาแล้วปรากฏว่า การโอนหุ้นได้กระทำโดยถูกต้องและครบถ้วนตามเงื่อนไขดังกล่าวข้างต้น และได้จัดแจ้งการโอนทั้งชื่อและที่อยู่ของผู้รับโอนลงในทะเบียนแล้วเสร็จ จึงเป็นอันรับรองการโอนหุ้นนั้นๆ

ข้อ ๗. การแจ้งความจำนงเพื่อโอนหุ้น สมาชิกซึ่งประสงค์จะโอนหุ้นโดยถูกต้องตามเงื่อนไขที่กำหนดในข้อ ๖. (๑) และ (๒) แต่ตนไม่อาจหาสมาชิกผู้รับโอนได้จะแจ้งความจำนงเพื่อโอนหุ้นไว้ต่อกลุ่มเป็นหนังสือก็ได้ เมื่อกลุ่มได้รับแจ้งเช่นนั้นแล้วถ้ามีสมาชิกอื่นมาขอถือหุ้น กลุ่มจะจัดให้ทำความตกลงกันโอนหุ้นซึ่งรับแจ้งความจำนงไว้นั้นก่อนการออกหุ้นใหม่

ข้อ ๘. การแจ้งยอดจำนวนหุ้น กลุ่มจะแจ้งยอดจำนวนหุ้นที่สมาชิกชำระเต็มมูลค่าแล้วให้สมาชิกแต่ละคนทราบทุกสิ้นปีทางบัญชีกลุ่ม

หมวด ๓

การดำเนินงาน

ข้อ ๙. การดำเนินงาน การดำเนินงานของกลุ่มต้องทำธุรกิจกับสมาชิกโดยการให้เงินกู้ร่วมกันผลิต ร่วมกันซื้อ ร่วมกันขาย ร่วมกันแก้ปัญหาอย่างใดอย่างหนึ่ง เพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และเปิดโอกาสให้สมาชิกได้ช่วยเหลือตนเองตามกำลังความสามารถ

การรับฝากเงิน

ข้อ ๑๐. การรับฝากเงิน กลุ่มอาจรับฝากเงินประเภทออมทรัพย์ หรือประเภทประจำจากสมาชิกหรือกลุ่มอื่นได้ตามระเบียบของกลุ่ม

ข้อกำหนดเกี่ยวกับการฝาก ดอกเบี้ย การถอนเงินฝากและอื่นๆ ให้เป็นไปตามที่กำหนดไว้ในระเบียบของคณะกรรมการกลุ่ม

ให้กลุ่มดำรงสินทรัพย์สภาพคล่องตามหลักเกณฑ์ และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง

การให้เงินกู้

ข้อ ๑๑. การให้เงินกู้ เงินกู้นั้นอาจให้ได้แก่

คุณสมบัติของผู้กู้

(๑) สมาชิกของกลุ่ม กลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มสตรีทอผ้าไหมลายยกดอก

(๒) กลุ่มเครือข่าย

วงเงินกู้

(1) สมาชิกกู้ได้ไม่เกินรายละ ๒๐๐,๐๐๐ บาท

(2) อัตราดอกเบี้ย ดอกเบี้ยร้อยละ ๘ บาท/ปี (หมายเหตุ อัตราดอกเบี้ยบวก ๓ บาทมาจากธนาคาร)

(3) กำลังผลิตการต่อวงเงินกู้

- ผลิตได้จำนวน ๔๐ ชุด กู้ได้ไม่เกิน ๕๐,๐๐๐ บาท/ปี

- ผลิตได้เกินจำนวน ๔๐ ชุด ขึ้นไป ให้กู้เพิ่มได้ตามอัตราการผลิต แต่ไม่เกินรายละ ๒๐๐๐,๐๐๐ บาท

(๔) หลักค้ำประกันวงเงินกู้

- วงเงินกู้ไม่เกิน ๑๐๐,๐๐๐ บาท ให้มีผู้ค้ำประกัน ๒ คน
- วงเงินกู้เกิน ๑๐๐,๐๐ บาท ให้มีผู้ค้ำประกัน ๔ คน

(๕) คณะกรรมการ

- นางสาวล สุดาปิ่น	ประธาน
- นางวันเพ็ญ ขวัญล่า	รองประธาน
- นางเฉลา ภูมิสุข	เลขานุการ
- นางรุ่งนภา พิมพ์แพน	ผู้ช่วยเลขานุการ
- นางกษมล หลินโนนแดง	เหรัญญิก
- นางทองม้วน อ่อนพุทธรา	ผู้ช่วยเหรัญญิก
- นางระเบียบ คำเกา	การตลาด
- นางอรุณี บุญขาว	ผู้ช่วยการตลาด
- นางบุญเลี้ยง ก่อแก้ว	ประชาสัมพันธ์
- นางสุมาลี มะลิกาม	ปฎิคม
- นางสาววริศรา บุญใส	กรรมการ
- นางบัวทอง บุญใส	กรรมการ

การให้เงินกู้แก่สมาชิกนั้น ให้คณะกรรมการดำเนินการมีอำนาจพิจารณาวินิจฉัยให้เงินกู้ได้ตามข้อบังคับนี้และตามระเบียบของกลุ่ม วิสาหกิจชุมชนกลุ่มสตรีทอผ้าไหมลายยกดอก ข้อกำหนดต่างๆเกี่ยวกับหลักเกณฑ์การพิจารณาวินิจฉัยให้เงินกู้ ประเภทและจำกัดแห่งเงินกู้ หลักประกันสำหรับเงินกู้ ลำดับแห่งการให้เงินกู้ การกำหนดอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ การส่งชำระหนี้เงินกู้ การควบคุมหลักประกัน การเรียกคืนเงินกู้และอื่นๆ ให้เป็นไปตามที่กำหนดไว้ในระเบียบของกลุ่ม

การให้เงินกู้แก่กลุ่มอื่นนั้น คณะกรรมการดำเนินงานจะพิจารณาให้กู้ได้ต่อเมื่อกลุ่มมีเงินทุนเหลือจากการให้เงินกู้แก่สมาชิกแล้ว ตามระเบียบของกลุ่ม วิสาหกิจชุมชนกลุ่มสตรีทอผ้าไหมลายยกดอก ที่ได้รับความเห็นชอบ

สมาชิก หรือกลุ่มอื่นซึ่งประสงค์จะขอกู้เงินจากกลุ่ม วิสาหกิจชุมชนกลุ่มสตรีทอผ้าไหมลายยกดอก

ต้องเสนอคำขอกู้ตามแบบและระเบียบของกลุ่ม วิสาหกิจชุมชนกลุ่มสตรีทอผ้าไหมลายยกดอก ที่กำหนดไว้

ข้อ ๑๒. ความมุ่งหมายแห่งเงินกู้ เงินกู้ซึ่งให้แก่สมาชิกไม่ว่าประเภทใดๆจะให้ได้แต่เฉพาะเพื่อการอันจำเป็น หรือมีประโยชน์ตามที่คณะกรรมการดำเนินการเห็นสมควร

ให้คณะกรรมการดำเนินการสอดส่อง และกวดขันการใช้เงินกู้ของสมาชิกให้ตรงตามความมุ่งหมายที่ให้เงินกู้ขึ้น

การฝากหรือการลงทุนของกลุ่ม

ข้อ ๑๓. การฝากหรือการลงทุนของกลุ่ม เงินของกลุ่มนั้นกลุ่มอาจฝากหรือลงทุนได้ตามที่กำหนดไว้ในวัตถุประสงค์ของกลุ่ม โดยให้คำนึงถึงความมั่นคงและประโยชน์สูงสุดที่กลุ่มหรือสมาชิกจะได้รับ

การกู้ยืมเงินหรือการค้ำประกัน

ข้อ ๑๔. วงเงินกู้ยืมหรือการค้ำประกัน ที่ประชุมใหญ่อาจกำหนดวงเงินกู้ยืม หรือการค้ำประกันสำหรับปีหนึ่ง ๆ ไว้ตามที่จำเป็นและสมควรแก่การดำเนินงาน วงเงินซึ่งกำหนดดังว่านี้ต้องได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการ

ถ้าที่ประชุมใหญ่ยังมิได้กำหนดหรือคณะกรรมการกลุ่มยังมิได้ให้ความเห็นชอบวงเงินกู้ยืม หรือการค้ำประกันสำหรับปีใด ก็ให้ใช้วงเงินกู้ยืมสำหรับปีก่อนไปพราง

ข้อ ๑๕. การกู้ยืมเงินหรือการค้ำประกัน กลุ่มอาจกู้ยืมเงินหรือออกตั๋วสัญญาใช้เงินหรือตราสารการเงิน หรือโดยวิธีอื่นใดสำหรับใช้เป็นทุนดำเนินงานตามวัตถุประสงค์ได้ตามที่คณะกรรมการดำเนินการเห็นสมควร ทั้งนี้ จะต้องอยู่ภายในวงเงินกู้ยืมหรือการค้ำประกันประจำตามข้อ ๑๔.

การเงินและการบัญชีของกลุ่ม

ข้อ ๑๖. การลงลายมือชื่อแทนกลุ่ม การลงลายมือชื่อเพื่อให้มีผลผูกพันกลุ่ม ในกิจการเกี่ยวกับบุคคลภายนอก ให้ประธานกรรมการ หรือรองประธานกรรมการ หรือเลขานุการหรือเหรัญญิก และผู้จัดการ หรือผู้ปฏิบัติหน้าที่แทนผู้จัดการรวมสองคนเป็นผู้ลงชื่อแทนกลุ่มในเอกสารทั้งปวงได้

คณะกรรมการดำเนินการจะมอบหมายให้กรรมการดำเนินการคนหนึ่งหรือหลายคนหรือผู้จัดการทำการแทนก็ได้ และให้เป็นไปตามที่มอบหมายนั้น

การลงลายมือชื่อแทนกลุ่ม ตามความในวรรคหนึ่งและวรรคสอง ต้องประทับตราของกลุ่ม (ถ้ามี) เป็นสำคัญด้วย

ข้อ ๑๗. การเงินของกลุ่ม คณะกรรมการดำเนินการต้องดำเนินการในทางอันสมควรเพื่อให้การเงินของกลุ่มเป็นไปโดยเรียบร้อยและเกิดประโยชน์แก่กลุ่ม ซึ่งรวมทั้งในข้อต่อไปนี้

(๑) การรับจ่ายและการเก็บรักษาเงินของกลุ่ม ให้เป็นไปตามที่กำหนดไว้ในระเบียบของกลุ่ม

(๒) การรับจ่ายเงินของกลุ่มต้องกระทำที่สำนักงานของกลุ่มเท่านั้นเว้นแต่กรณีอันจำเป็นที่ไม่อาจปฏิบัติได้ ให้คณะกรรมการดำเนินการพิจารณากำหนดวิธีปฏิบัติได้ตามสมควร

ข้อ ๑๘. การบัญชีของกลุ่ม ให้กลุ่มจัดให้มีการทำบัญชีตามแบบและรายการที่คณะกรรมการและกลุ่มกำหนด และเก็บรักษาบัญชีและ เอกสารประกอบการลงบัญชีไว้ที่สำนักงานกลุ่มภายในระยะเวลาที่คณะกรรมการกลุ่มกำหนด

ให้บันทึกรายการในบัญชีเกี่ยวกับกระแสเงินสดของกลุ่มในวันที่เกิดเหตุขึ้น สำหรับเหตุอื่นที่ไม่เกี่ยวกับกระแสเงินสด ให้บันทึกรายการในสมุดบัญชีในสามวันนับแต่วันที่มีเหตุอันจะต้องบันทึก รายการนั้นและการลงบัญชีต้องมีเอกสารประกอบการลงบัญชีที่สมบูรณ์โดยครบถ้วน

ให้กลุ่มจัดทำงบดุลอย่างน้อยครั้งหนึ่งในรอบสิบสองเดือนอันจัดว่าเป็นรอบปีทางบัญชีของกลุ่ม ซึ่งต้องมีรายการแสดงสินทรัพย์ หนี้สินและทุนของกลุ่มกับทั้งบัญชีกำไรขาดทุนตามแบบที่คณะกรรมการกลุ่มกำหนด

วันสิ้นปีทางบัญชีของกลุ่มให้สิ้นสุด ณ วันที่ ๓๑ มีนาคม ของทุกปี

ข้อ ๑๙. การเสนองบดุลต่อที่ประชุมใหญ่ ให้คณะกรรมการดำเนินการเสนองบดุล ซึ่งคณะกรรมการสอบบัญชีได้ตรวจสอบและรับรองแล้วเพื่ออนุมัติในที่ประชุมใหญ่ ภายในหนึ่งร้อยห้าสิบวันนับแต่วันสิ้นปีทางบัญชี

ให้คณะกรรมการดำเนินการเสนอรายงานประจำปีแสดงผลการดำเนินงานของกลุ่มต่อที่ประชุมใหญ่ด้วยในคราวที่เสนองบดุล

อนึ่ง ให้เก็บรักษารายงานประจำปีแสดงผลการดำเนินงานของกลุ่ม งบดุล พร้อมทั้งข้อบังคับ ระเบียบและกฎหมายว่าด้วยกลุ่มไว้ ณ สำนักงานของกลุ่ม

ข้อ ๒๐. ทะเบียนและเอกสารของกลุ่ม ให้กลุ่มมีทะเบียนสมาชิก ทะเบียนหุ้นสมุดรายงานการประชุม ตลอดจนทะเบียนอื่นๆ ตามที่คณะกรรมการดำเนินงานเห็นสมควรให้มีขึ้น

กำไรสุทธิประจำปี

ข้อ ๒๑. การจัดสรรกำไรสุทธิประจำปี เมื่อสิ้นปีทางบัญชีและได้ปิดบัญชีตามมาตรฐานการสอบบัญชีที่รับรองทั่วไปแล้ว ปรากฏว่ากลุ่มมีกำไรสุทธิ

กำไรสุทธิประจำปีที่เหลือจากการจัดสรรตามความในวรรคก่อนนั้น ที่ประชุมใหญ่อาจจัดสรรได้ดังต่อไปนี้

(๑) เป็นเงินปันผลตามหุ้นที่ชำระแล้วให้แก่สมาชิก แต่ต้องไม่เกินอัตราที่กำหนดในกฎกระทรวง โดยคิดให้ตามส่วนแห่งระยะเวลา อนึ่ง ถ้ากลุ่มถอนทุนรักษาระดับอัตราเงินปันผลตาม (๔) ออกจ่ายเป็นเงินปันผลสำหรับปีใดด้วย จำนวนเงินปันผลทั้งสิ้นที่จ่ายสำหรับปีนั้นก็จะต้องไม่เกินอัตราดังกล่าวมาแล้ว

ในกรณีคำนวณเงินปันผลตามหุ้น ให้ถือว่าหุ้นที่สมาชิกได้ชำระต่อกลุ่มภายในวันที่ห้าของเดือน มีระยะเวลาสำหรับคำนวณเงินปันผลให้ตั้งแต่เดือนถัดไป

(๒) เป็นเงินเฉลี่ยคืนให้แก่สมาชิกตามส่วนธุรกิจที่สมาชิกได้ทำไว้กับธุรกิจระหว่างปี

(๓) เป็นเงินโบนัสแก่กรรมการและเจ้าหน้าที่ของกลุ่มไม่เกินร้อยละ ๑๕ ของกำไรสุทธิ

(๔) เป็นทุนรักษาระดับอัตราเงินปันผล ไม่เกินร้อยละสองแห่งทุนเรือนหุ้นของกลุ่มตามที่มีอยู่ในวันสิ้นปีนั้น ทุนรักษาระดับอัตราเงินปันผลนี้จะถอนได้โดยมติแห่งที่ประชุมใหญ่ เพื่อจ่ายเป็นเงินปันผลตามหุ้น ตาม(๑)

(๕) เป็นทุนเพื่อการศึกษาอบรมสมาชิกหรือกรรมการกลุ่ม ไม่เกินร้อยละ ๒๐ ของกำไรสุทธิ ตามระเบียบของกลุ่ม

(๖) เป็นทุนสาธารณประโยชน์ไม่เกินร้อยละ ๕ ของกำไรสุทธิ ตามระเบียบของกลุ่ม

(๗) เป็นทุนสวัสดิการหรือการสงเคราะห์ตามสมควรแก่สมาชิกและครอบครัวไม่เกิน ร้อยละ ๑๐ ของกำไรสุทธิตามระเบียบของกลุ่ม

(๘) เป็นทุนเพื่อจัดตั้งสำนักงานหรือทุนอื่น ๆ เพื่อเสริมสร้างความมั่นคงให้แก่กลุ่ม

(๙) กำไรสุทธิส่วนที่เหลือ (ถ้ามี) ให้จัดสรรเป็นทุนสำรองทั้งสิ้นและปันผลแก่

สมาชิก ๒๐ %

(๑๐) เป็นเงินประกันความเสี่ยง ร้อยละ ๕ %

(๑๑) เป็นเงินสมทบเข้ากองทุน ร้อยละ ๑๕ %

(๑๒) เป็นเงินบริหารจัดการกลุ่ม ร้อยละ ๑๐ %

ทุนสำรอง

ข้อ ๒๒. ที่มาแห่งทุนสำรอง นอกจากจัดสรรตามกำไรสุทธิตามข้อ ๒๑. แล้ว บรรดาเงินอุดหนุนหรือทรัพย์สินที่มีผู้ยกให้แก่กลุ่ม ถ้าผู้ยกให้มีได้กำหนดว่าให้ใช้เพื่อการใด ให้จัดสรรเงินอุดหนุนหรือทรัพย์สินนั้นเป็นทุนสำรองของกลุ่ม

อนึ่ง จำนวนเงินที่กลุ่มพึงจ่ายแก่บุคคลใดก็ตาม ถ้าไม่มีการเรียกร้องจนพ้นกำหนดอายุความสมทบจำนวนเงินนั้นเป็นทุนสำรอง

กำไรสุทธิประจำปีของกลุ่มซึ่งคณะกรรมการดำเนินการเสนอแนะให้ที่ประชุมใหญ่จัดสรรตามข้อ ๒๑. หากที่ประชุมใหญ่พิจารณาแล้วเห็นว่า รายการใดไม่สมควรจัดสรรหรือตัดจำนวนให้น้อยลงก็ดี ยอดเงินจำนวนดังกล่าวให้สมทบเป็นทุนสำรองทั้งสิ้น

ข้อ ๒๓. สภาพแห่งทุนสำรอง ทุนสำรองย่อมเป็นของกลุ่มโดยส่วนรวม สมาชิกจะแบ่งปันกันไม่ได้ หรือจะเรียกร้องแม้ส่วนใดส่วนหนึ่งก็ไม่ได้

ทุนสำรองนี้จะถอนจากบัญชีใดเพื่อชดเชยการขาดทุนอันหากบังเกิดขึ้น หรือเพิ่มจัดสรรเข้าบัญชีทุนสำรองให้แก่กลุ่มใหม่ที่ได้จดทะเบียนแบ่งแยกจากกลุ่มเดิม

หมวด ๔

สมาชิก

ข้อ ๒๔. สมาชิก สมาชิกกลุ่มนี้คือ

(๑) ผู้ที่มีชื่อและลงลายมือชื่อในบัญชีรายชื่อซึ่งจะเป็นสมาชิกของกลุ่มและได้ชำระค่าหุ้นตามจำนวนที่จะถือครบถ้วนแล้ว

(๒) ผู้ที่ได้รับเลือกเข้าเป็นสมาชิกตามข้อบังคับที่ได้ลงลายมือชื่อในทะเบียนสมาชิก และได้ชำระค่าหุ้นตามจำนวนที่จะถือครบถ้วนแล้ว

ข้อ ๒๕. คุณสมบัติของสมาชิก สมาชิกต้องมีคุณสมบัติดังต่อไปนี้

(๑) ตั้งบ้านเรือนและดำเนินงานเกษตรกรรมอยู่ในท้องที่ดำเนินงานของกลุ่ม
วิสาหกิจชุมชนกลุ่มสตรีทอผ้าไหมลายยกดอก

(๒) เป็นบุคคลธรรมดาและบรรลุนิติภาวะ

(๓) เป็นผู้ซื่อสัตย์ มีชื่อเสียงดี ขยันขันแข็งในการประกอบอาชีพและรู้จักประหยัด

(๔) ไม่เป็นคนไร้ความสามารถ หรือเสมือนไร้ความสามารถ

(๕) ไม่เป็นบุคคลล้มละลายหรือเป็นผู้มีหนี้สินล้นพ้นตัว

(๖) ไม่เป็นผู้เคยถูกให้ออกจากองค์กรใดๆ โดยมีความผิด เว้นแต่พ้นกำหนดสองปี นับแต่วันที่ถูกลูกออก

ข้อ ๒๖. การเข้าเป็นสมาชิก ผู้สมัครเป็นสมาชิกตามข้อบังคับต้องยื่นใบสมัครถึงกลุ่มตามแบบที่กำหนดไว้ เพื่อคณะกรรมการดำเนินการพิจารณา

ผู้สมัครจะต้องมีถิ่นที่อยู่หรือหมู่บ้านใกล้เคียงกัน ทั้งนี้ให้ยื่นใบสมัครดังกล่าวในวรรคแรกผ่านประธานกลุ่มเพื่อเสนอที่ประชุมคณะกรรมการดำเนินการกลุ่ม พิจารณา

เมื่อที่ประชุมคณะกรรมการดำเนินการกลุ่ม ได้พิจารณาปรากฏว่าผู้สมัครมีคุณสมบัติถูกต้องตามข้อ ๒๕. ทั้งที่ประชุมกลุ่มเห็นสมควรและลงมติรับรองตามคะแนนเสียงไม่น้อยกว่าสองในสามแห่งจำนวนผู้เข้าประชุมแล้ว คณะกรรมการดำเนินการจึงรับผู้สมัครนั้นได้

เมื่อที่ประชุมคณะกรรมการดำเนินการกลุ่มได้พิจารณารับรองว่าผู้สมัครมีคุณสมบัติถูกต้องตามที่กำหนดไว้ในข้อ ๒๕. ทั้งเห็นเป็นการสมควรรับเข้าเป็นสมาชิกได้ ก็ให้แจ้งผู้สมัครนั้นลงลายมือชื่อของตนในทะเบียนสมาชิกกับชำระค่าธรรมเนียมแรกเข้าและชำระค่าหุ้นตามจำนวนที่จะถือจนครบถ้วนแล้ว จึงถือว่าได้เข้าเป็นสมาชิกของกลุ่มในสังกัดกลุ่มซึ่งรับรองนั้น

ให้คณะกรรมการดำเนินการของกลุ่มเสนอเรื่องการรับสมาชิกเข้าใหม่ให้ที่ประชุมใหญ่ในคราวถัดไปทราบ

ถ้าคณะกรรมการดำเนินการไม่ยอมรับผู้สมัครเข้าเป็นสมาชิกด้วยเหตุใด ๆ เมื่อผู้สมัครร้องขอ ก็ให้คณะกรรมการดำเนินการนำเรื่องเสนอที่ประชุมใหญ่เพื่อวินิจฉัยชี้ขาด มติแห่งที่ประชุมใหญ่ให้เข้ารับเป็นสมาชิกในกรณีดังว่านี้ ให้ถือเสียงไม่น้อยกว่าสองในสามของสมาชิกหรือผู้แทนสมาชิกซึ่งมาประชุม

การขาดจากสมาชิกภาพ

ข้อ ๒๗. การขาดจากสมาชิกภาพ สมาชิกย่อมขาดจากสมาชิกภาพเพราะเหตุใด ๆ ดังต่อไปนี้

- (๑) ตาย
- (๒) ลาออก
- (๓) ขาดคุณสมบัติตามข้อ ๒๕.
- (๔) ถูกให้ออกจากกลุ่ม

ข้อ ๒๘. การลาออกจากกลุ่ม สมาชิกผู้ไม่มีหนี้สินอยู่ต่อกลุ่มในฐานะผู้กู้ หรือผู้ค้ำประกัน หรือหนี้สินอื่นที่ผูกพันจะต้องชำระต่อกลุ่ม อาจลาออกจากกลุ่มได้โดยแสดงความจำนงเป็นหนังสือต่อคณะกรรมการดำเนินการ และเมื่อคณะกรรมการดำเนินการได้สอบสวนพิจารณาเห็นว่าเป็นการชอบด้วยข้อบังคับและอนุญาตแล้ว จึงให้ถือว่าออกจากกลุ่มได้

คณะกรรมการ

๑. คณะกรรมการทั้งหมดของกลุ่ม วิสาหกิจชุมชนกลุ่มสตรีทอผ้าไหมลายยกดอก อยู่ในวาระของการปฏิบัติงาน ๕ ปี

๒. การลาออกของกรรมการต้องได้รับความเห็นชอบจากที่ประชุมคณะกรรมการ โดยมีมติเห็นชอบ ๒ ใน ๓

๓. คณะกรรมการอาจมีมติให้กรรมการคนใดคนหนึ่งออกจากตำแหน่งได้ ถ้ากรรมการผู้นั้นกระทำความผิดอันก่อให้เกิดความเสียหายต่อองค์กร หรือกระทำการอันเป็นที่เสียหายต่อสังคมส่วนรวม

ในการประชุมคณะกรรมการอำนวยการ ต้องมีกรรมการอำนวยการประชุมไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนกรรมการอำนวยการทั้งหมด จึงจะเป็นองค์ประชุม

ข้อวินิจฉัยทั้งปวงของคณะกรรมการอำนวยการ ให้เสนอคณะกรรมการดำเนินการในการประชุมคราวถัดไปทราบ

ข้อ ๒๙. อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการอำนวยการ ให้คณะกรรมการอำนวยการเป็นผู้ดำเนินกิจการแทนคณะกรรมการดำเนินการตามที่ได้รับมอบหมาย และตามกฎหมาย ข้อบังคับ ระเบียบ มติ และคำสั่งของกลุ่ม ซึ่งรวมทั้งนำข้อต่อไปนี้

(๑) ควบคุมในเรื่องการรับเงิน การจ่ายเงิน การสะสมเงิน การฝากและการเก็บรักษาเงินให้เป็นไปตามข้อบังคับ และระเบียบของกลุ่ม

(๒) ควบคุมการจัดทำบัญชี และทะเบียนต่างๆ ของกลุ่มให้ถูกต้องครบถ้วนและเป็นปัจจุบันอยู่เสมอ

(๓) ควบคุมดูแล เก็บรักษาเอกสารหลักฐานต่างๆ ตลอดจนทรัพย์สินของกลุ่มให้อยู่ในสภาพอันดีและปลอดภัย และพร้อมที่จะให้ผู้เกี่ยวข้องตรวจสอบได้ทันที

(๔) เสนอแนะคณะกรรมการดำเนินการในการปรับปรุง และแก้ไขการบริหารงานของกลุ่ม

(๕) ควบคุมดูแลการจัดทำงบดุลรวมทั้งบัญชีกำไรขาดทุนและรายงานประจำปี แสดงผลการดำเนินงานของกลุ่มเสนอคณะกรรมการดำเนินการพิจารณา เพื่อเสนอต่อที่ประชุมใหญ่ออนุมัติ

(๖) พิจารณาการจัดสรรกำไรสุทธิประจำปีของกลุ่ม เสนอต่อคณะกรรมการดำเนินการพิจารณาเสนอให้ที่ประชุมใหญ่ออนุมัติ

(๗) พิจารณาแผนงานและงบประมาณรายจ่ายประจำปีของกลุ่มเสนอต่อคณะกรรมการดำเนินการพิจารณา และเสนอให้ที่ประชุมใหญ่ออนุมัติ

(๘) ทำนิติกรรมต่างๆ เกี่ยวกับการดำเนินงานของกลุ่มตามที่คณะกรรมการดำเนินการมอบหมาย

ข้อ ๓๐. คณะกรรมการเงินกู้ คณะกรรมการดำเนินการอาจตั้งคณะกรรมการเงินกู้ จำนวน ๓ คน โดยให้มีตำแหน่งประธานกรรมการคนหนึ่ง และเลขานุการคนหนึ่ง นอกนั้นเป็นกรรมการ

คณะกรรมการเงินกู้ให้อยู่ในตำแหน่งได้เท่ากับกำหนดเวลาของคณะกรรมการดำเนินการซึ่งตั้งคณะกรรมการเงินกู้ขึ้น

ให้คณะกรรมการเงินกู้ประชุมกันตามที่มีกิจธุระ แต่จะต้องมีการประชุมกันเดือนละครั้งเป็นอย่างน้อย และให้ประธานกรรมการเงินกู้ หรือเลขานุการนัดเรียกประชุมได้

ในการประชุมคณะกรรมการเงินกู้ ต้องมีกรรมการเงินกู้เข้าประชุมไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนกรรมการเงินกู้ทั้งหมด จึงจะเป็นองค์ประชุม

ข้อวินิจฉัยทั้งปวงของคณะกรรมการเงินกู้ ให้นำเสนอคณะกรรมการดำเนินการทราบในการประชุมคราวถัดไป

ข้อ ๓๑. อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการเงินกู้ ให้คณะกรรมการมีอำนาจหน้าที่ในการพิจารณาวินิจฉัยอนุมัติการให้เงินกู้แก่สมาชิกตามกฎหมาย ข้อบังคับ ระเบียบ มติ และคำสั่ง ของกลุ่ม รวมทั้งข้อต่อไปนี้

ข้อ ๓๒. คณะกรรมการศึกษาและประชาสัมพันธ์ คณะกรรมการดำเนินการอาจตั้ง คณะกรรมการศึกษาและประชาสัมพันธ์ จำนวน ๔ คน โดยให้มีตำแหน่งเป็นประธานกรรมการคนหนึ่งและเลขานุการคนหนึ่ง นอกนั้นเป็นกรรมการ

คณะกรรมการศึกษาและประชาสัมพันธ์ให้อยู่ในตำแหน่งได้เท่าที่กำหนดเวลาคณะกรรมการดำเนินการ ซึ่งตั้งคณะกรรมการศึกษาและประชาสัมพันธ์นั้น

ให้คณะกรรมการศึกษาและประชาสัมพันธ์ประชุมกันตามคราวที่มีกิจธุระ แต่ต้องมีการประชุมกันเดือนละครั้งเป็นอย่างน้อย และให้ประธานกรรมการการศึกษาและประชาสัมพันธ์ หรือ เลขานุการนัดเรียกประชุมได้

ในการประชุมคณะกรรมการศึกษาและประชาสัมพันธ์ ต้องมีกรรมการมาประชุมไม่น้อยกว่า กึ่งจำนวนของกรรมการศึกษาและประชาสัมพันธ์ทั้งหมด จึงจะเป็นองค์ประชุม

ให้คณะกรรมการศึกษาและประชาสัมพันธ์รายงานผลการปฏิบัติงานให้คณะกรรมการดำเนินการทราบในการประชุมคราวถัดไป

ข้อ ๓๓. อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการศึกษาและประชาสัมพันธ์ ให้คณะกรรมการศึกษา และประชาสัมพันธ์มีอำนาจและหน้าที่ดำเนินกิจการตามกฎหมาย ข้อบังคับ ระเบียบ มติ และคำสั่ง ของสหกรณ์ในส่วนที่เกี่ยวข้อง ซึ่งรวมทั้งในข้อต่อไปนี้

(๑) ให้ความช่วยเหลือทางวิชาการแก่สมาชิก โดยให้การศึกษาและอบรมแก่สมาชิก และผู้ที่สนใจให้ทราบถึงเจตนารมณ์ หลักวิธีการและการบริหารงานของกลุ่ม

(๒) ประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ข่าวสาร ความรู้เกี่ยวกับลักษณะ ประโยชน์รวมทั้ง ผลงานของกลุ่มให้สมาชิกและบุคคลภายนอกได้รับทราบ

(๓) ดำเนินการในการหาผู้สมัครเข้าเป็นสมาชิก

(๔) ให้การศึกษาอบรม และเผยแพร่แก่สมาชิกถึงวิธีการออมทรัพย์ และการใช้จ่ายเงินอย่างรอบคอบตลอดจนวิชาการต่างๆ อันจะเป็นประโยชน์ต่อการประกอบอาชีพ

(๕) ศึกษาและติดตามข่าวความเคลื่อนไหวด้านการดำเนินการของกลุ่มอื่นทั้งใน และนอกประเทศ เพื่อนำตัวอย่างที่ดีมาเสนอคณะกรรมการดำเนินการพิจารณานำมาบริการแก่สมาชิกตามความเหมาะสม

ข้อ ๓๔. คณะอนุกรรมการ ในกรณีจำเป็นแก่การดำเนินงาน คณะกรรมการดำเนินการอาจมีคำสั่งแต่งตั้งอนุกรรมการต่างๆ เพื่อมอบหมายให้ปฏิบัติภารกิจของกลุ่มโดยมีอำนาจหน้าที่ตามที่คณะกรรมการดำเนินการกำหนด

ประธานในที่ประชุม

ข้อ ๓๕. ประธานในที่ประชุม ในการประชุมใหญ่ หรือการประชุมคณะกรรมการ ดำเนินการให้ประธานกรรมการเป็นประธานในที่ประชุม ถ้าประธานกรรมการไม่อยู่ในที่ประชุม ก็ให้รองประธานกรรมการเป็นประธานในที่ประชุม และถ้ารองประธานกรรมการไม่อยู่ในที่ประชุมด้วยก็ให้ที่ประชุมเลือกตั้งกรรมการดำเนินการคนหนึ่งขึ้นเป็นประธานในที่ประชุมเฉพาะการประชุมคราวนั้น

ในการประชุมคณะกรรมการอื่นๆ เช่น คณะกรรมการอำนวยการ คณะกรรมการเงินกู้ คณะกรรมการการศึกษาและประชาสัมพันธ์ ให้ประธานของคณะกรรมการนั้นๆ เป็นประธานในที่ประชุมถ้าประธานกรรมการไม่อยู่ในที่ประชุมก็ให้ที่ประชุมเลือกกรรมการคนหนึ่งเป็นประธานในที่ประชุมเฉพาะการประชุมคราวนั้น

ในการประชุมกลุ่ม ให้ประธานกลุ่มหรือเลขานุการกลุ่ม (ถ้ามี) เป็นประธานในที่ประชุมตามลำดับ แต่ถ้าประธานกลุ่มหรือเลขานุการกลุ่มไม่อยู่ในที่ประชุมก็ให้ที่ประชุมเลือกสมาชิกซึ่งเข้าประชุมคนหนึ่งขึ้นเป็นประธานในที่ประชุมเฉพาะการประชุมคราวนั้น

ในการประชุมใหญ่วิสามัญที่สมาชิกร้องขอให้เรียกประชุม ในกรณีที่ที่ประชุมใหญ่ได้มีมติถอดถอนกรรมการดำเนินการ ถ้ามีการร้องขอให้เปลี่ยนตัวประธานในที่ประชุมก็ให้กระทำได้โดยเลือกสมาชิกคนใดคนหนึ่งเป็นประธานในที่ประชุมเฉพาะคราวนั้น หรือจนเสร็จการประชุมมติเลือกประธานในที่ประชุมในกรณีนี้ต้องมีคะแนนเสียงไม่น้อยกว่าสองในสามของจำนวนสมาชิกหรือผู้แทนสมาชิกซึ่งมาประชุม

หมวดที่ ๕

การประชุมใหญ่

ข้อ ๓๖. การประชุมใหญ่สามัญ ให้คณะผู้จัดตั้งกลุ่มนัดสมาชิมาประชุมกันเป็นการประชุมใหญ่สามัญครั้งแรกภายในเก้าวันนับแต่วันที่จดทะเบียนกลุ่ม เพื่อเลือกตั้งคณะกรรมการดำเนินการและมอบหมายการทั้งปวงให้แก่คณะกรรมการดำเนินการ

การประชุมใหญ่ครั้งสามัญต่อไป ให้คณะกรรมการดำเนินการเรียกประชุมปีละหนึ่งครั้งภายในหนึ่งร้อยห้าสิบนับแต่วันสิ้นปีทางบัญชีของกลุ่ม

ข้อ ๓๗. การประชุมใหญ่วิสามัญ คณะกรรมการดำเนินการจะเรียกประชุมใหญ่วิสามัญเมื่อใดก็ได้ หรือในกรณีที่กลุ่มขาดทุนเกินกึ่งของจำนวนทุนเรือนหุ้นที่ชำระแล้ว ต้องเรียกประชุมใหญ่วิสามัญโดยมิชักช้า แต่ไม่เกินสามสิบวันที่กลุ่มทราบ

สมาชิกซึ่งมีจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในห้าของจำนวนสมาชิกทั้งหมด หรือไม่น้อยกว่าหนึ่งร้อยคนหรือผู้แทนสมาชิกซึ่งมีจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในห้าของจำนวนผู้แทนสมาชิกทั้งหมดหรือไม่น้อยกว่าห้าสิบคนลงลายมือชื่อทำหนังสือร้องขอต่อคณะกรรมการดำเนินการกลุ่มให้เรียกที่ประชุมใหญ่วิสามัญเมื่อใดก็ได้และให้คณะกรรมการดำเนินการกลุ่มเรียกประชุมใหญ่วิสามัญภายในสามสิบวันที่รับคำร้องขอ

ข้อ ๓๘. การประชุมใหญ่โดยผู้แทนสมาชิก กรณีกลุ่มมีสมาชิกเกินกว่า ๕๐๐ คน ให้การประชุมใหญ่ประกอบด้วยผู้แทนสมาชิกเท่านั้น

การออกเสียงและการวินิจฉัยปัญหาในที่ประชุม

ข้อ ๓๙. การออกเสียง สมาชิกหรือผู้แทนสมาชิกคนหนึ่งให้มีเสียงหนึ่งในการลงคะแนนออกเสียงในที่ประชุมใหญ่ และที่ประชุมกลุ่มสุดแต่กรณีได้เพียงคนละหนึ่งเสียง จะมอบให้ผู้อื่นมาประชุมและออกเสียงแทนตนไม่ได้

ถ้าในปัญหาซึ่งที่ประชุมวินิจฉัยนั้น ผู้ใดมีส่วนได้เสียเป็นพิเศษเฉพาะตัว ผู้นั้นจะออกเสียงในเรื่องนั้นไม่ได้

ข้อ ๔๐. การวินิจฉัยปัญหา เว้นแต่จะได้กำหนดไว้เป็นพิเศษในข้อบังคับนี้ การวินิจฉัยปัญหาต่างๆในที่ประชุมใหญ่ หรือที่ประชุมคณะกรรมการดำเนินการ หรือที่ประชุมคณะกรรมการอื่นๆ ให้ถือคะแนนเสียงข้างมาก ถ้าคะแนนเสียงเท่ากัน ให้ประธานในที่ประชุมออกเสียงเพิ่มขึ้นอีกเสียงหนึ่งเป็นเสียงชี้ขาด เว้นแต่ในกรณีต่อไปนี้ให้ถือเสียงไม่น้อยกว่าสองในสามของจำนวนสมาชิกหรือผู้แทนสมาชิกซึ่งมาประชุม

- (๑) การแก้ไขเพิ่มเติมข้อบังคับ
- (๒) การเลิกกลุ่ม
- (๓) การควบกลุ่ม
- (๔) การแยกกลุ่ม

รายงานการประชุม

ข้อ ๔๑. รายงานการประชุม ในการประชุมใหญ่ การประชุมกลุ่ม การประชุมคณะกรรมการเนินการ หรือการประชุมคณะกรรมการอื่นๆ นั้น ต้องจัดให้ผู้เข้าประชุมลงลายมือชื่อ พร้อมทั้งบันทึกเรื่องที่พิจารณาวินิจฉัยทั้งสิ้นไว้ในรายงานการประชุม และให้ประธานในที่ประชุมนั้นๆ ลงลายมือชื่อไว้เป็นสำคัญ

หมวดที่ ๖

ผู้จัดการและเจ้าหน้าที่ของกลุ่ม

ข้อ ๔๒. การจ้างและแต่งตั้งผู้จัดการ คณะกรรมการดำเนินการอาจพิจารณาคัดเลือกบุคคลที่มีความซื่อสัตย์สุจริต มีความรู้ความสามารถและความเหมาะสม เพื่อแต่งตั้งหรือจ้างเป็นผู้จัดการของกลุ่ม โดยต้องไม่เป็นบุคคลที่มีลักษณะต้องห้าม ในการจ้างผู้จัดการกลุ่มต้องทำหนังสือสัญญาจ้างไว้เป็นหลักฐาน และให้คณะกรรมการดำเนินการเรียกให้มีหลักประกันอันสมควร

ในการแต่งตั้ง หรือจ้างผู้จัดการ ต้องให้ผู้จัดการรับทราบและรับรองที่จะปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าวไว้เป็นลายลักษณ์อักษร

ให้คณะกรรมการดำเนินการมีอำนาจกำหนดระเบียบข้อบังคับของกลุ่มเกี่ยวกับการคัดเลือกหรือสอบคัดเลือกการแต่งตั้งหรือจ้าง การกำหนดอัตราเงินเดือน การให้สวัสดิการและการให้ออกจากตำแหน่งของผู้จัดการกลุ่ม

ข้อ ๔๓. การดำรงตำแหน่งผู้จัดการกลุ่ม กลุ่มอาจตั้งผู้จัดการ โดยกำหนดระยะเวลาหรือไม่กำหนดระยะเวลาก็ได้

ข้อ ๔๔. อำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบของผู้จัดการ ผู้จัดการมีอำนาจหน้าที่ในการจัดการทั่วไปและรับผิดชอบเกี่ยวกับบรรดากิจการประจำของกลุ่ม รวมทั้งในข้อต่อไปนี้

(๑) ตรวจสอบการสมัครเข้าเป็นสมาชิกให้เป็นการถูกต้อง ตลอดจนเป็นธุระจัดให้ผู้เข้าเป็นสมาชิกลงลายมือชื่อในทะเบียนสมาชิกและชำระค่าธรรมเนียมแรกเข้ากับค่าหุ้นตามข้อบังคับของกลุ่ม

(๒) ควบคุมให้มีการเก็บเงินค่าหุ้น โอนหุ้น แยกยอดจำนวนหุ้น จ่ายค่าหุ้นคืน และชักชวนการถือหุ้นในกลุ่ม

(๓) รับฝากเงิน จ่ายคืนเงินฝาก และส่งเสริมการรับฝากเงินของกลุ่ม

(๔) เป็นธุระในการตรวจสอบคำขอกู้ จ่ายเงินกู้ จัดทำเอกสารเกี่ยวกับเงินกู้ให้เป็นไปตามแบบและระเบียบของกลุ่ม

(๕) จัดทำรายละเอียดของสมาชิกรายตัวเกี่ยวกับเงินค่าหุ้น และเงินให้กู้ทุกหกเดือน พร้อมกับแจ้งให้สมาชิกทราบเป็นรายบุคคล

(๖) พิจารณาจัดจ้างเจ้าหน้าที่ของกลุ่มตามอำนาจหน้าที่ที่กำหนดในระเบียบของกลุ่ม รวมถึงกำหนดหน้าที่และวิธีปฏิบัติงานของบรรดาเจ้าหน้าที่ของกลุ่ม ตลอดจนเป็นผู้บังคับบัญชาและรับผิดชอบดูแลการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่เหล่านั้นให้เป็นไปโดยถูกต้องเรียบร้อย

(๗) เป็นธุระกวาดขันในเรื่องการออกไปรับ เรียกใบรับ หรือจัดให้มีใบสำคัญเกี่ยวกับการซื้อขาย และการทำธุรกิจต่างๆ ของกลุ่ม รับผิดชอบในการรับจ่ายเงินของกลุ่ม ให้เป็นการถูกต้อง รวบรวมใบสำคัญและเอกสารต่างๆ เกี่ยวกับการเงินไว้โดยครบถ้วนและเก็บรักษาเงินของกลุ่ม ให้เป็นไปตามที่กำหนดไว้ในระเบียบของกลุ่ม

(๘) รับผิดชอบและดูแลในการจัดทำบัญชีและทะเบียนต่างๆ ของกลุ่มให้ถูกต้อง ครบถ้วนและเป็นปัจจุบัน

(๙) ติดต่อประสานงานกับเลขานุการในการนัดเรียกประชุมใหญ่ ประชุมคณะกรรมการดำเนินการ และประชุมคณะดำเนินการอื่นๆ

(๑๐) รับผิดชอบจัดทำบทสรุปรวมทั้งบัญชีกำไรขาดทุน และรายงานประจำปี แสดงผลการดำเนินงานของกลุ่มเสนอคณะกรรมการดำเนินการพิจารณา เพื่อเสนอต่อที่ประชุมใหญ่อนุมัติ

(๑๑) จัดทำแผนงานและงบประมาณรายจ่ายประจำปีของกลุ่มเสนอคณะกรรมการดำเนินการพิจารณา

(๑๒) จัดทำแผนปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ให้สอดคล้องกับแผนงานที่ได้รับอนุมัติจากที่ประชุมใหญ่

(๑๓) เข้าร่วมประชุมและชี้แจงในการประชุมใหญ่ ประชุมคณะกรรมการดำเนินการ และประชุมกรรมการอื่นๆ เว้นแต่กรณีซึ่งที่ประชุมนั้นๆมิให้เข้าร่วมประชุม

(๑๔) ปฏิบัติการเกี่ยวกับงานสารบรรณของกลุ่ม

(๑๕) รักษาตราประทับของกลุ่ม และรับผิดชอบตรวจตราดูแลทรัพย์สินต่างๆ ของสหกรณ์ ตลอดจนผลิตผล ผลิตภัณฑ์ และสินค้าอื่นๆ ของกลุ่ม ให้อยู่ในสภาพอันดีและปลอดภัย

(๑๖) เสนอรายงานกิจการประจำเดือนของกลุ่มต่อคณะกรรมการดำเนินการ

(๑๗) รักษาเงินสดของกลุ่มภายในจำนวนที่คณะกรรมการดำเนินการอนุญาตให้สำรองไว้ใช้จ่ายในกิจการของกลุ่ม และจัดการส่งเงินของกลุ่ม นอกจากจำนวนดังกล่าวนั้นเข้าฝากตามที่คณะกรรมการดำเนินการกำหนด

(๑๘) สํารวจผลิตผล และสินค้าอื่นๆ ในตลาดต่างๆ เพื่อเป็นหลักในการพิจารณาดำเนินกิจการของกลุ่มกับแจ้งให้คณะกรรมการดำเนินการและสมาชิกทราบความเคลื่อนไหวของราคาผลิตผลและสินค้านั้นๆ ด้วย

(๑๙) ดูแลที่ดิน สำนักงาน อาคาร อุปกรณ์ และทรัพย์สินอื่นๆ ของกลุ่ม

(๒๐) รับผิดชอบตรวจสอบการรับจ่ายเงินทั้งปวงของกลุ่มให้เป็นการถูกต้องตลอดจนรวบรวมใบสำคัญ และเอกสารต่างๆ เกี่ยวกับการเงินของกลุ่มไว้โดยครบถ้วน

(๒๑) เป็นธุระในการส่งเสริมเผยแพร่วิชาการเกษตร การผลิตทางอุตสาหกรรม หรือการประกอบอาชีพในหมู่สมาชิก การจัดทำงบสินทรัพย์และหนี้สิน งบรายได้และค่าใช้จ่ายกับทะเบียนเกษตรกรรมอื่นๆ สำหรับสมาชิก การศึกษาอบรมทางกลุ่มและทางอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องในหมู่สมาชิกตลอดจนการชักจูงการฝากเงินในกลุ่ม

(๒๒) เสนอรายการ หรือรายงานของกลุ่มต่อทางราชการ ตามแบบและระยะเวลาที่ทางราชการกำหนด

(๒๓) ปฏิบัติงานอื่นๆ ตามที่คณะกรรมการดำเนินการ หรือคณะกรรมการอื่น ๆ ของกลุ่มมอบหมาย หรือตามที่ควรกระทำ เพื่อให้กิจการในหน้าที่ลุล่วงไปด้วยดี

ข้อ ๔๕. การพ้นจากตำแหน่งของผู้จัดการ ผู้จัดการกลุ่มต้องพ้นจากตำแหน่งด้วยเหตุอย่างหนึ่งอย่างใด ดังต่อไปนี้

(๑) ตาย

(๒) ลาออกโดยแสดงความจำนงเป็นหนังสือต่อคณะกรรมการดำเนินการ

(๓) ขาดคุณสมบัติตามระเบียบของกลุ่มหรือมีลักษณะต้องห้ามตามกฎหมายกลุ่มกำหนด

(๔) อายุครบ ๖๐ ปีบริบูรณ์ หรือครบกำหนดตามสัญญาจ้าง

(๕) ถูกเลิกจ้าง

(๖) ถูกลงโทษให้ออกหรือไล่ออก หรือมีพฤติกรรมอันแสดงให้เห็นเป็นประจักษ์ว่าได้กระทำการ หรือละเว้นการกระทำการใดๆ อันอาจทำให้เกิดความไม่สงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีแก่ประชาชนหรือไม่เหมาะสมกับตำแหน่งหน้าที่ผู้จัดการกลุ่ม

ข้อ ๔๖. การลาออก ให้ผู้จัดการกลุ่มยื่นหนังสือถึงกลุ่มก่อนวันที่จะออกไม่น้อยกว่าสามสิบวัน และให้เลขานุการคณะกรรมการดำเนินการกลุ่มนำเสนอที่ประชุมคณะกรรมการดำเนินการกลุ่มพิจารณาออกนั้น การยับยั้งการลาออกของผู้จัดการกลุ่มกระทำได้ไม่เกินหกสิบวัน

ข้อ ๔๗. การมอบหมายงานในหน้าที่ผู้จัดการให้คณะกรรมการดำเนินการ ถ้ากลุ่มยังมิได้มีการจัดจ้างและแต่งตั้งผู้จัดการ หรือไม่อยู่ในฐานะจะจัดจ้างเจ้าหน้าที่กลุ่มในตำแหน่งอื่นด้วยได้ ให้คณะกรรมการดำเนินการมอบหมายงานในหน้าที่ผู้จัดการให้กรรมการดำเนินการคนใดคนหนึ่งตามที่เห็นสมควรแต่ต้องไม่เกิน ๕ ปี

ข้อ ๔๘. การแต่งตั้งผู้รักษาการแทนผู้จัดการ ถ้าตำแหน่งผู้จัดการว่างลงและยังไม่ได้แต่งตั้งให้ผู้ใดดำรงตำแหน่งแทน หรือเมื่อผู้จัดการไม่อยู่หรือไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้เป็นครั้งคราวให้รองผู้จัดการ หรือผู้ช่วยผู้จัดการ หรือเจ้าหน้าที่กลุ่มตามที่คณะกรรมการดำเนินการมอบหมายเป็นผู้รักษาการแทน

ข้อ ๔๙. การเปลี่ยนผู้จัดการ ในกรณีที่มีการเปลี่ยนผู้จัดการ ให้เป็นหน้าที่ของคณะกรรมการดำเนินการ ต้องจัดให้มีการตรวจสอบหลักฐานทางบัญชีและการเงิน ผลผลิตและสินค้าอื่นๆ กับบรรดาทรัพย์สินและหนี้สิน ตลอดจนจัดทำบัญชีของกลุ่มเพื่อทราบฐานะอันแท้จริงก่อนที่จะส่งมอบงาน

ข้อ ๕๐. เจ้าหน้าที่ของกลุ่ม นอกจากตำแหน่งผู้จัดการแล้ว กลุ่มอาจจัดจ้างและแต่งตั้งเจ้าหน้าที่อื่น โดยต้องไม่เป็นบุคคลผู้มีลักษณะต้องห้าม ตามความจำเป็นเพื่อปฏิบัติงานในกลุ่ม ทั้งนี้ ตามระเบียบของกลุ่ม ซึ่งคณะกรรมการดำเนินการกำหนด

ที่ปรึกษา

ข้อ ๕๑. ที่ปรึกษาและที่ปรึกษากิตติมศักดิ์ คณะกรรมการดำเนินการอาจเชิญสมาชิกหรือบุคคลภายนอกซึ่งทรงคุณวุฒิ มีความรู้ ความสามารถ และเหมาะสมเป็นที่ปรึกษาและที่ปรึกษากิตติมศักดิ์ได้จำนวนไม่เกินห้าคน เพื่อให้ความเห็นแนะนำในการดำเนินงานทั่วไปของกลุ่ม ทั้งนี้ ให้เป็นไปตามระเบียบที่กลุ่มกำหนด

ผู้ตรวจสอบกิจการ

ข้อ ๕๒. ผู้ตรวจสอบกิจการ ให้ที่ประชุมใหญ่เลือกตั้งสมาชิกหรือบุคคลภายนอก ผู้มีคุณวุฒิ ความรู้ ความสามารถในด้านธุรกิจ การเงิน การบัญชี การเศรษฐกิจหรือการกลุ่ม เป็นผู้ตรวจสอบกิจการของกลุ่มเป็นการประจำปี จำนวน ๒ คน (ไม่เกินห้าคนหรือหนึ่งนิติบุคคล)

ที่ประชุมใหญ่จะเลือกตั้งกรรมการดำเนินการ หรือผู้ซึ่งดำรงตำแหน่งหน้าที่ประจำในกลุ่ม เป็นผู้ตรวจสอบกิจการไม่ได้

ข้อ ๕๓. การดำรงตำแหน่งผู้ตรวจสอบกิจการ ผู้ตรวจสอบกิจการอยู่ในตำแหน่งได้มีกำหนดเวลาหนึ่งปีทางบัญชีกลุ่ม ถ้าเมื่อครบกำหนดเวลาแล้วยังไม่มีการเลือกตั้งผู้ตรวจสอบกิจการคนใหม่ก็ให้ผู้ตรวจสอบกิจการคนเดิมปฏิบัติหน้าที่ไปพลางก่อน

ผู้ตรวจสอบกิจการที่ออกไปแล้ว อาจได้รับเลือกตั้งซ้ำ

ข้อ ๕๔. อำนาจหน้าที่ของผู้ตรวจสอบกิจการ ผู้ตรวจสอบกิจการมีอำนาจหน้าที่ตรวจสอบการดำเนินงานทั้งปวงของกลุ่ม ซึ่งรวมทั้งในข้อต่อไปนี้คือ

(๑) ตรวจสอบเอกสาร สรรพสมุด บัญชี ทะเบียนและการเงิน ตลอดจนทรัพย์สินและหนี้สินทั้งปวงของกลุ่ม เพื่อทราบฐานะและข้อเท็จจริงของกลุ่ม ที่เป็นอยู่จริง

(๒) ตรวจสอบหลักฐานและความถูกต้องของการดำเนินธุรกิจแต่ละประเภทของกลุ่ม เพื่อประเมินผลและอาจให้ข้อเสนอแนะแก่คณะกรรมการดำเนินการ ผู้จัดการและเจ้าหน้าที่ของกลุ่ม ทั้งทางวิชาการและทางปฏิบัติในกิจการนั้นๆ

(๓) ตรวจสอบการจัดจ้างและแต่งตั้งเจ้าหน้าที่ของกลุ่ม ตลอดจนหนังสือสัญญาจ้าง และหลักประกัน

(๔) ตรวจสอบการปฏิบัติงานตามแผนงาน และการใช้จ่ายเงินงบประมาณรายจ่าย ประจำปีของกลุ่ม

(๕) ติดตามผลการดำเนินงานของคณะกรรมการดำเนินการ เพื่อพิจารณาหาทาง ปรับปรุง แผนงาน ข้อบังคับ ระเบียบ มติ ตลอดจนคำสั่งต่างๆของกลุ่ม

(๖) ตรวจสอบปฏิบัติตามกฎหมาย ข้อบังคับ ระเบียบ มติ และคำสั่งของกลุ่ม หรือ กิจกรรมอื่นๆ เพื่อให้เกิดผลดีแก่การดำเนินกิจการของกลุ่ม

ให้ผู้ตรวจสอบกิจการเสนอรายงานผลการตรวจสอบประจำปีต่อคณะกรรมการ ดำเนินการในการประชุมประจำปีในคราวถัดไป แล้วเสนอผลการตรวจสอบประจำปีต่อที่ประชุม ใหญ่ของกลุ่มด้วย

หากพบข้อบกพร่องจากการตรวจสอบ ต้องแจ้งเป็นหนังสือให้คณะกรรมการดำเนินการกลุ่ม แก้ไข โดยมีชักช้า ผู้ตรวจสอบกิจการอาจเสนอแนะแนวทางแก้ไขข้อบกพร่องนั้นด้วยก็ได้

ข้อ ๕๕. ความรับผิดชอบของผู้ตรวจสอบกิจการ หากตรวจสอบกิจการตรวจพบข้อ บกพร่องของกลุ่ม ต้องแจ้งให้คณะกรรมการดำเนินการกลุ่มทราบเพื่อแก้ไขโดยเร็วผู้ตรวจสอบกิจการ ต้องรับผิดชอบค่าใช้จ่ายอันจะเกิดแก่กลุ่มด้วยเหตุอันไม่จำเป็น

หมวดที่ ๗

การแก้ไขเพิ่มเติมข้อบังคับ

ข้อ ๕๖. การแก้ไขเพิ่มเติมข้อบังคับ จะกระทำได้ก็แต่โดยหลักเกณฑ์ และวิธีการดังต่อไปนี้

(๑) ต้องกำหนดในระเบียบวาระการประชุมใหญ่เป็นเรื่องหนึ่งโดยเฉพาะและให้แจ้ง ไปยังสมาชิกพร้อมหนังสือแจ้งระเบียบวาระการประชุมใหญ่

(๒) คณะกรรมการดำเนินการกลุ่มจะเสนอวาระแก้ไขเพิ่มเติมข้อบังคับได้เมื่อมีการ พิจารณาเรื่องที่ขอแก้ไขเพิ่มเติมในที่ประชุมคณะกรรมการดำเนินการกลุ่ม ซึ่งมีกรรมการ ดำเนินการมาประชุมเต็มจำนวนของคณะกรรมการดำเนินการที่มีอยู่ในขณะนั้น โดยมีมติให้แก้ไข เพิ่มเติมข้อบังคับนั้นให้ถือเสียงไม่น้อยกว่าสองในสามของจำนวนสมาชิกทั้งหมดหรือไม่น้อยกว่าห้าสิบ คนลงลายมือชื่อทำหนังสือร้องขอต่อคณะกรรมการดำเนินการ ก่อนการประชุมใหญ่ไม่น้อยกว่า สามสิบวันให้แก้ไขเพิ่มเติมข้อบังคับก็ย่อมทำได้ โดยต้องระบุข้อความที่ขอแก้ไขเพิ่มเติม นั้น พร้อมด้วย เหตุผล

(๓) การพิจารณาวาระการแก้ไขเพิ่มเติมข้อบังคับ ให้กระทำได้แต่เฉพาะในการ ประชุมใหญ่ที่มีองค์ประชุมไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิก หรือของผู้แทนสมาชิกทั้งหมดหรือไม่ น้อยกว่าหนึ่งร้อยคนแล้วแต่กรณี

(๔) ข้อความใดที่ที่ประชุมใหญ่ได้ลงมติแก้ไขเพิ่มเติมแล้ว หากปรากฏภายหลังว่า ข้อความนั้นขัดหรือแย้งกับกฎหมาย หรือไม่เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของกลุ่มหรือเจตนารมณ์แห่ง กฎหมาย ให้คณะกรรมการกลุ่มแก้ไขข้อความนั้น

(๕) ข้อบังคับที่นายทะเบียนกลุ่มรับจดทะเบียนกลุ่มแล้ว หากยังไม่ได้กำหนดระเบียบหรือคำสั่งให้สอดคล้องกัน ก็ให้นำความที่ได้กำหนดไว้ในข้อบังคับแล้วนั้นมาบังคับใช้ และให้ผู้เกี่ยวข้องถือปฏิบัติ

หมวดที่ ๘

ข้อเบ็ดเสร็จ

ระเบียบของกลุ่ม

ข้อ ๕๗. ระเบียบของกลุ่ม ให้คณะกรรมการดำเนินการมีอำนาจกำหนดระเบียบต่างๆ เพื่อดำเนินการให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์แห่งข้อบังคับนี้ และเพื่อความสะดวกในการปฏิบัติงานของกลุ่มรวมทั้งในข้อต่อไปนี้

- (๑) ระเบียบว่าด้วยการรับฝากจากสมาชิกกลุ่ม
- (๒) ระเบียบว่าด้วยการรับฝากจากกลุ่มเครือข่าย
- (๓) ระเบียบว่าด้วยการให้เงินกู้แก่สมาชิกกลุ่มเครือข่าย
- (๔) ระเบียบว่าด้วยการให้เงินกู้แก่กลุ่มเครือข่าย
- (๕) ระเบียบว่าด้วยกลุ่มสมาชิก
- (๖) ระเบียบว่าด้วยการรับจ่ายและเก็บรักษาเงิน
- (๗) ระเบียบว่าด้วยเจ้าหน้าที่ของกลุ่ม
- (๘) ระเบียบว่าด้วยการใช้เงินทุนเพื่อสาธารณประโยชน์
- (๙) ระเบียบว่าด้วยที่ปรึกษาและที่ปรึกษากิตติมศักดิ์

(๑๐) ระเบียบอื่นๆ ที่คณะกรรมการดำเนินการเห็นสมควรกำหนดไว้ให้มีเพื่อสะดวกและเป็นแนวทางในการปฏิบัติงานของกลุ่ม

ระเบียบในข้อ ๕๗ ต้องได้รับความเห็นชอบจากที่ประชุมคณะกรรมการดำเนินการกลุ่มก่อนจึงจะใช้บังคับได้

ข้อ ๕๘. การดำเนินคดีเกี่ยวกับความเสียหาย ในกรณีที่ทรัพย์สินของกลุ่มถูกยักยอกหรือเสียหายโดยประการใด ๆ กิติ หรือในกรณีที่กลุ่มเรียกคืนเงินกู้ แต่มิได้รับชำระตามเรียกก็ดี คณะกรรมการดำเนินการต้องร้องทุกข์ หรือฟ้องคดีภายในกำหนดอายุความ

ข้อ ๕๙. การตีความในข้อบังคับ ถ้ามีปัญหาเกี่ยวกับการตีความในข้อบังคับข้อใดให้กลุ่มเสนอปัญหานั้นต่อที่ประชุมคณะกรรมการดำเนินการกลุ่ม เพื่อขอคำวินิจฉัย และให้กลุ่มถือปฏิบัติตามคำวินิจฉัยนั้น

ข้อ ๖๐. ทรัพย์สินของกลุ่ม การจ่ายอสังหาริมทรัพย์ของกลุ่มต้องได้รับความเห็นชอบจากที่ประชุมคณะกรรมการดำเนินการกลุ่มเป็นเอกฉันท์ และต้องได้รับความเห็นชอบจากที่ประชุมใหญ่ด้วย

การลงมติเห็นชอบของที่ประชุมใหญ่ตามความในวรรคแรก ให้ถือเสียงข้างมากของสมาชิก หรือผู้แทนสมาชิกที่มาประชุม

ข้อ ๖๑. การจำหน่ายทรัพย์สินเมื่อกลุ่มต้องเลิก เมื่อกลุ่มต้องเลิกและได้จัดการชำระบัญชี โดยจำหน่ายทรัพย์สินตามกฎหมายว่าด้วยกลุ่ม ตลอดจนทั้งจ่ายเงินรับฝากพร้อมด้วยดอกเบี้ยและชำระหนี้สิน

อื่น ๆ ของกลุ่มเสร็จสิ้นแล้ว ปรากฏว่ากลุ่มมีทรัพย์สินเหลืออยู่เท่าใดให้ผู้ชำระบัญชีจ่ายตามลำดับดังต่อไปนี้

(๑) จ่ายคืนค่าหุ้นให้แก่สมาชิกไม่เกินมูลค่าหุ้นที่ชำระแล้ว

(๒) จ่ายเป็นเงินปันผลตามหุ้นที่ชำระแล้ว

(๓) จ่ายเป็นเงินเฉลี่ยคืน

เงินที่จ่ายตามข้อ (๒) และ (๓) เมื่อรวมทั้งสิ้นต้องไม่เกินยอดรวมแห่งจำนวนเงินกำไรสุทธิที่กลุ่มหาได้ในระหว่างปีที่เลิกกลุ่ม กับทุนรักษาระดับอัตราเงินปันผลที่ถอนไปตามข้อ ๒๕ (๔) ในปีนั้น

ถ้ายังมีทรัพย์สินเหลืออยู่ให้โอนให้แก่กลุ่มเครือข่าย ตามมติของที่ประชุมใหญ่ ในกรณีที่ไมอาจเรียกประชุมได้ภายในสามเดือนนับแต่วันที่ชำระบัญชีเสร็จ

ข้อ ๖๒. ในกรณีที่ข้อบังคับนี้มิได้กำหนดข้อความเรื่องใดไว้ให้นำเข้าที่ประชุมใหญ่ของกลุ่มพิจารณา

ที่ประชุมผู้ซึ่งจะเป็นสมาชิกของกลุ่ม วิสาหกิจชุมชนกลุ่มสตรีทอผ้าไหมลายยกดอก ได้ประชุมพิจารณาข้อบังคับข้างต้นนี้ เมื่อ ๑๙ พ.ย. ๒๕๕๔ ได้ลงมติเป็นเอกฉันท์ให้ถือใช้เป็นข้อบังคับของกลุ่ม

ลงชื่อ.....ประธานที่ประชุม
(.....)

ลงชื่อ.....รองประธาน
(.....)

ลงชื่อ.....เลขานุการ/ผู้บันทึก
(.....)

รายชื่อสมาชิกกลุ่ม วิสาหกิจชุมชนกลุ่มสตรีทอผ้าไหมลายยกดอก
ในการเข้าร่วมการดำเนินการของกลุ่ม วิสาหกิจชุมชนกลุ่มสตรีทอผ้าไหมลายยกดอก มีรายชื่อ
ดังต่อไปนี้

ลำดับ	ชื่อสมาชิก	ที่อยู่
๑	นางสำรวล สุดาปัน	๒๓ หมู่ ๑
๒	นางบัวพันธ์ กระแสจันทร์	๙๐ หมู่ ๑
๓	นางเนลา ภูมิสุข	๕ หมู่ ๑
๔	นางระเบียบ คำเกา	๙ หมู่ ๑๔
๕	นายดำ สุขบันเทิง	๒๑ หมู่ ๑
๖	นางนงคิณุช หอมหวล	๘๔ หมู่ ๑
๗	นางสาววิศรา บุญใส	๖ หมู่ ๑
๘	นางทองม้วน อ่อนพุทธา	๓๐ หมู่ ๑
๙	นางลำไผ่ แสงคำ	๘๑ หมู่ ๑
๑๐	นางอ่อนศรี กุญแจทอง	๘๗ หมู่ ๖
๑๑	นางสอน หอมหวาน	๗๙ หมู่ ๑
๑๒	นางบุญเลี้ยง ก่อแก้ว	๑๐๓ หมู่ ๑
๑๓	นางทองปาน บุญขาว	๙ หมู่ ๑
๑๔	นางถนอม หอมมาลา	๑๐๕ หมู่ ๑
๑๕	นางสมพร กระแสโท	๗ หมู่ ๑
๑๖	นางสมาน ยุรรานุกูล	๑๑๒ หมู่ ๑
๑๗	นางยอน มัธยมานันท์	๒๙ หมู่ ๑
๑๘	นางน้อย น้อยถนอม	๓๔ หมู่ ๑
๑๙	นางคง มะลิงาม	๕๗ หมู่ ๑
๒๐	นางบัวทอง บุญใส	๖๑ หมู่ ๑
๒๑	นางวันเพ็ญ ขวัญจำ	๑ หมู่ ๑
๒๒	นางประมุข ดาทอง	๑๓ หมู่ ๑
๒๓	นางสำรวย พางาม	๑๒ หมู่ ๑
๒๔	นางสมใจ จิตแจ้ง	๒๐ หมู่ ๑
๒๕	นางจันทร์ทา จันทร์สีดา	๙๑ หมู่ ๑
๒๖	นางสวอน สุดาปัน	๕๘ หมู่ ๑
๒๗	นางสงวน หอมหวาน	๗๔ หมู่ ๑
๒๘	นางสมัย ศาลางาม	๒ หมู่ ๑
๒๙	นางเย็น สถานสุข	๑๑๓ หมู่ ๑
๓๐	นางใส มาตรา	๖๑ หมู่ ๑๓
๓๑	นางบุญเลี้ยง มะลิงาม	๓๑ หมู่ ๑
๓๒	นางสุมาลี มะลิงาม	๘๕ หมู่ ๑

๓๓	นางน้อย บุญเศษ	๓๖ หมู่ ๑
๓๔	นางบุญร่วม บุญใส	๙๔ หมู่ ๑
๓๕	นางศิริพร ปานเพชร	๙๙ หมู่ ๑
๓๖	นางไหว ปานเพชร	๔๔ หมู่ ๑
๓๗	นางไว จิตแจ้ง	๔๗ หมู่ ๑
๓๘	นางสุรางคนาง คำเกา	๒๒ หมู่ ๑๔
๓๙	นางทองสุข สังเกตกิจ	๕๙ หมู่ ๑
๔๐	นางกษมล หลินโนนแดง	๙๒ หมู่ ๑
๔๑	นางสุภาวดี บุญครอง	๒๔ หมู่ ๑
๔๒	นางสาวอำไพ กระแสจันทร์	๒๕ หมู่ ๑
๔๓	นางธนานันท์ ปานเพชร	
๔๔	นางยง ใจมั่น	๗๖ หมู่ ๑
๔๕	นางสาวสมลทา กำหลง	๘๗ หมู่ ๑
๔๖	นางเอี่ยม กระแสจันทร์	๑๐๙ หมู่ ๑
๔๗	นางสุกัญญา บุญใส	๖ หมู่ ๑
๔๘	นางบุญช่วย หอมมาลา	๑๓ หมู่ ๑๓
๔๙	นางคำนาง สุขแก้ว	๗ หมู่ ๑
๕๐	นางปราณี ทาศรี	๔๑ หมู่ ๑
๕๑	นางสุนิสา กระแสจันทร์	๘๙ หมู่ ๑
๕๒	นางทิพย์ นิสัยกล้า	๑๖ หมู่ ๑
๕๓	นางวันเพ็ญ จอมสระน้อย	๔ หมู่ ๑
๕๔	นางสุภัทรา มีพันธ์	๗๑ หมู่ ๑๓
๕๕	นางบุญ ศาลางาม	๔๗ หมู่ ๑๔
๕๖	นางสำรววย กระแสจันทร์	๖๖ หมู่ ๑๔
๕๗	นางสมุห์ ศาลางาม	๒ หมู่ ๑
๕๘	นางวิโรจน์ ศาลางาม	๒ หมู่ ๑
๕๙	นางสาวรุ่งนภา บุญครอง	๒๔ หมู่ ๑
๖๐	นางสำเนียง จิตรแจ้ง	
๖๑	นางอรุณี บุญขาว	๔๗ หมู่ ๑
๖๒	นางพรรณนา หอมหวล	
๖๓	นางหอมจันทร์ มะลิงาม	๑๐๑ หมู่ ๑๔
๖๔	นางวรนิษฐา สุขใส	๑๓ หมู่ ๑
๖๕	นางสมยงค์ มาธิมั่ง	๓๗ หมู่ ๑
๖๖	นางวันเพ็ญ เทศธรรม	๑๒๖ หมู่ ๑
๖๗	นางวรรณิ โสภา	๑๕๔ หมู่ ๒
๖๘	นางสรวง กำหลง	

วิธีการใช้ตัวอย่างข้อบังคับกลุ่ม

ตัวอย่างข้อบังคับกลุ่มนี้ เป็นตัวอย่างข้อบังคับกลุ่มโดยรวม ซึ่งมีความเหมาะสมสำหรับกลุ่มขนาดใหญ่ และมีกิจกรรมกลุ่มครบถ้วน

ในกรณีเป็นกลุ่มขนาดเล็กหรือขนาดกลาง พนักงานผู้ปฏิบัติที่ทำหน้าที่พี่เลี้ยงกลุ่มนั้นต้องปรับประยุกต์ใช้ตามความเหมาะสม

อนึ่ง ข้อบังคับกลุ่มนั้น สมาชิกทุกคนจะต้องเห็นชอบร่วมกัน ดังนั้นกลุ่มจะใช้ข้อใดก็ได้ให้กลุ่มพิจารณารับรองในที่ประชุมกลุ่มเอง ส่วนพนักงานนั้นให้ทำหน้าที่พี่เลี้ยงที่ปรึกษา ให้คำแนะนำเท่านั้น

ภาคผนวก ง
ภาพการลงพื้นที่เก็บข้อมูลเชิงลึก

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ	: พระครูประภาทรสุตธรรม (วีระศักดิ์ ปภสฺสโร)
วัน/เดือน/ปี เกิด	: ๕ เมษายน พ.ศ. ๒๔๙๘
สถานที่เกิด	: จังหวัดสุรินทร์
การศึกษา	: พ.ศ. ๒๕๒๔ นักธรรมชั้นเอก สำนักเรียนวัดหนองโพธิ์ พ.ศ. ๒๕๒๖ ป.ธ. ๓ สำนักเรียนวัดหนองโพธิ์ พ.ศ. ๒๕๕๘ พุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๖๑ พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ประวัติการทำงาน	: พ.ศ. ๒๕๒๔ เป็นครูสอนปริยัติธรรม สำนักเรียนวัดหงส์รัตนาราม พ.ศ. ๒๕๓๔ เป็นครูสอนจริยศึกษาโรงเรียนวัดหงส์รัตนาราม พ.ศ. ๒๕๔๗ เป็นกรรมการสถานศึกษาโรงเรียนวัดหงส์รัตนาราม พ.ศ. ๒๕๔๗ เป็นกรรมการตรวจข้อสอบธรรมสนามหลวง
หน้าที่ปัจจุบัน	: ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดหงส์รัตนาราม บางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร พระกรรมวาจาจารย์ เจ้าคณะ ๖ วัดหงส์รัตนาราม ครูสอนพระปริยัติธรรม สำนักเรียนวัดหงส์รัตนาราม ครูพระสอนศีลธรรม โรงเรียนวัดหงส์รัตนาราม
ปีที่เข้าศึกษา	: ๒๕๕๗
ปีที่สำเร็จการศึกษา	: ๒๕๖๑
ที่อยู่ปัจจุบัน	: วัดหงส์รัตนาราม เลขที่ ๗๒ แขวงวัดอรุณ เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร ๑๐๖๐๐ โทรศัพท์ ๐๘๕-๕๙๕-๖๙๘๐